غزلیات نظیری

بہ تصحیح

مولانا مولوی نصیر الدین صاحب منشی فاضل

صدر مدرس السنہ شرقیہ اسلامیہ ہائی سکول لاہور

بفرمائش

شیخ مبارک علی تاجر کتب

اندرون لوہاری دروازہ لاہور

سنہ ۱۹۲۳ء

در مطبع کریمی لاہور باہتمام میر امیر بخش مینیجر طبع شد

مطبوعات دوکان

شیخ مبارک علی تاجر کتب اندرون لوہاری دروازہ لاہور

قرن پادامت - ارزکی الترا اجمال قیمت

نالہ یتیم ... ۸ر

عروض سیفی ... قیمت ۱۰ر

رباعیات ابوسعید ابوالخیر شمولہ امتحان منشی فاضل ایف اے قیمت ۶ر

رباعیات سحابی استر آبادی - جو بی اے فارسی کورس کا ایک حصہ ہے قیمت ۸ر

مردو حبیس مشمولہ امتحان منشی فاضل و ایک حصہ بی اے فارسی کورس قیمت ... ۱۲ر

انتخاب مخزن حصہ دوم - رسالہ مخزن کی دو تین جلدوں کا انتخاب ... ۶ر

بحر العروض شمولہ امتحان پروفیشنسی ... ۱ر

ابوالفضل - دفتر اول و سوم مشمولہ امتحان منشی فاضل قیمت ... ۱۲ر

ترجمہ ابوالفضل - دفتر اول از مولانا وجاہت حسین صاحب عندلیب شادانی رامپوری - قیمت ۱ر

ترجمہ [illegible]

تاریخ جہانکشائے نادری - مشمولہ امتحان منشی فاضل قیمت ۱عہ

سہ نثر ظہوری - ظہوری کی نثر بہت مشہور ہے حضور ملاحظہ فرمائیں قیمت ... ۵ر

مخزن اسرار نظامی - مشمولہ امتحان منشی فاضل و ایم اے حضرت نظامی گنجوی کی مشہور مثنوی ہے قیمت کاغذ سفید ... ۱۲ر

گلدستہ محسن کاکوروی ۸ر

مقامات حمیدی - مشمولہ امتحان منشی فاضل قیمت ... ۱۲ر

اردو ترجمہ مقامات حمیدی مشمولہ امتحان منشی فاضل قیمت ۱۲ر

غزلیات نظیری مشمولہ امتحان منشی فاضل نظیری نیشاپوری کا کلام قیمت ۱عہ

مثنوی زہر عشق - مرزا شوق لکھنوی کی مشہور و معروف مثنوی قیمت ... ۳ر

اردوئے معلی - ہر دو حصہ مع ضمیمہ مکمل مجموعہ رقعات اردو غالب ... ۱عہ

۷۸۶

غزلیاتِ نظیری

بہ تصحیح

مولانا مولوی نصیر الدین صاحب منشی فاضل

مدرس السنہ شرقیہ اسلامیہ ہائی سکول - لاہور

بفرمائش

شیخ مبارک علی تاجر کتب اندرون لوہاری دروازہ

لاہور

در مطبع کریمی واقع لاہور باہتمام میر امیر بخش

چاپ رسید

بسم الله الرحمن الرحیم

ردیف الالف

اذا ما شئت ان تحیی حیوة حلوة المحیا
برسوائی برآ ور سر ز مستوری دون پا

حدیث حسن و مشتاقی درون پرده پنهان بود
برآید شوق از خلوت نهاد این راز بر صحرا

ز خط و خال رخسارش قضا شکلے نمود اول
قلم برداشت هر ذره ورق برگشت از انشا

دران گلشن هوا بودم که مستی به ز او از نرگس
دران مجلس صفا بودم که عشق از حسن شد شیدا

بزحمت اتصال افتد چو پیوندے برید از هم
بفرصت قطره دریا میشود چون قطره شد دریا

کجا ناز و نیاز عاشق و معشوق کم گردد
ز حاجت حسن مستغنی و ما محتاج استغنا

شراب و شاهد و میخانه و ساقی همه دلکش
باین خمار بے پروا سرے داریم و صد سودا

تقاضا بر تقاضا میرسد ز انسوے دل هر دم
ز طوفے نیستم خالی فغان زین شوق کار افزا

اگر نا علم ز حرمان رخ مگردان حسبة لله
قیاس وصل و محرومی گلستان ست و نابینا

درون بیت احزان بیرنا بینا چه میداند
که شهرے بر سر سودائے یوسف میکند غوغا

نظیری گر طمع داری که مقبول مغان باشی
فلا تحسد ولا تبخل ولا تحرص علی الدنیا

اے از کرم نریختہ خونِ سبیل را | وز لطف عید کردہ عزائے خلیل را
در ملکِ مصر یوسفِ کنعاں بیادِ تو | دریائے نیل ساختہ چشمِ کحیل را
گوئی بغیرِ واسطہ در گوشِ خاکیے | رازے کہ از خبر نبود جبرئیل را
دادہ بگنجِ فقر نشانِ جنّتِ النعیم | کردہ سبیلِ مشتِ گدا سلسبیل را
پل بستہ جزرِ مہرِ تو بر معبرِ کلیم | دل کردہ بادِ قہرِ تو خوں رودِ نیل را
ہر فرد گشتہ حاکمِ ایں ملک غیرِ تو | ناکردہ گرہم جا زدہ کوسِ رحیل را
درویش و بادشہ بوجودِ تو قائم اند | خورسند کردہ تو عزیز و ذلیل را
نفزودہ بر رسومِ مقدّر بجُستن سعی | وز معصیت نہ کاستہ رزقِ کفیل را
ہیچیم گر تو باز ستانی متاعِ خویش | دارد دو عالم از تو کثیر و قلیل را
قائل بعجز گشت ثنائے تو ہر کہ گفت | در ہستیِ تو رہ نبود قال و قیل را
در تو باجتہادِ نظر کے تواں رسید | صد شبہہ در رہ است قیاس و دلیل را

توحیدِ حق بیانِ نظیری بلند ساخت
برتر نہید پایۂ عرشِ جلیل را

صفا از عقدہ ولہا ست آں زلفِ معقّد را | بحمد اللہ کہ ربطے ہست با مطلق مقیّد را
کہ دادے روح را با جسم الفت گر نگردیدے | محمد کارواں سالارِ ارواحِ مجرّد را
بیک حسن و شمائل طرحِ عشق افگندہ شد ورنہ | نمیدانند نقشِ ہستیِ ایں لوحِ زبرجد را
بمکتب خانۂ سرّ مصحف از بر داشتے آں روز | کہ عقلِ کل نمیکرد از الف بے فرقِ ابجد را
حدیث و لفظ و زلفش بسکہ شد مجموعۂ حکمت | حکیماں جلد میسازند اوراقِ مجلّد را
وجودِ مرکزِ پرکارِ عالم کے شدے ثابت | احد خود قابَ قوسین از نبودے میمِ احمد را
بمسکن بستر از پہلوئے گرمش سرد ناگشتہ | کند طے بر براقِ معرفت اقصائے مقصد را
گرامی میہمانے در رہ امشب میزباں دارد | ملائک صف بصف بستند و عرش آراستہ مسند را

نظیری نشایدِ ذوقے ز جامِ ہوشمنداں کش
منے و مطرب پریشاں میکند مستانِ سرمد را

ساقی بشو دورنگی امید و بیم را — بنما بما حقیقت رنگ قدیم را
حرف فریب آدم و ابلیس تا بچند — چندے بگو ترانهٔ نقل و ندیم را
از ساغر درست خورم بخشش جرعهٔ — بر طاق نه حکایت جام دو نیم را
بوئے نبیذ خلوت شبہا شنیده ام — پنہاں مکن که نیک شناسم شمیم را
آنجا که لب ز رشحهٔ پاک کرده اند — گل مشکبوئے کرده ردائے نسیم را
گو مفلسان کعبه نگیرند کاب چشم — بر عرش برده از در مسجد یتیم را
زیباست گرچه خلعت محمود بر ایاز — شور آں زماں کند که بپوشد گلیم را
مطرب بگیر و نغمه غنی کن دل فقیر — ساقی بگیر و جرعه سخی کن لئیم را
جنسے که در خزانهٔ لطف تو نیست نیست — جز احتیاج تحفه ندیدم کریم را

روزیکه جرم نامهٔ نظیری برآورند
از آب عفو شوی کتاب سقیم را

وارد ز غمزه حجت قاطع حبیب ما — بیعت بذوالفقار ستاند خطیب ما
یک بانگ ذوق گرمی ما را کفایت است — حاجت بتازیانه ندارد ادیب ما
روزیکه رخ نمود بما کار داشت عشق — ز اوّل حوالهٔ دگراں شد نصیب ما
ما را تو و قبول نیازے و خلوتے — مال و منال ہر دو جہاں از رقیب ما
از نکہت گل است حذر دل رمیده را — در بر رخ صبا نگشاید طبیب ما
عاشق ز کوئے دوست بتکلیف آمده — با صبر و راحت انس نگیرد غریب ما
بہتر که از حکایت ما در کشی نفس — دل خوں شود ز غصهٔ کار مہیب ما
گل را قصور نیست ترا گر زکام ہست — در بار کارداں ہمه ہست طیب ما

بر پائے بند گون نظیری زدیم پا
آویخت عشق از سر گردوں صلیب ما

بغیر از رنگ و بوئے نیست این عشق مجازی را — عطا کن لذت طعم حقیقت عشقبازی را
عزیزاں جاں فدا کردم سر و ساماں ہبا کردم — بہ بزم گوشهٔ چشمے بنازم بے نیازی را

عبارت کوته و دل تنگ و خاصان ملک زیبا — چه داند مرد صحرائی طریق کارسازی را
کسے تفسیر رمز عاشق و معشوق کم داند — بجز کلی نمیداند لغت ہائے حجازی را
ہمه سرمایهٔ اقرار و ایمان بود خسارت — فغان از خال ہندویت که کافر کرد غازی را
گرسنه باز شاہنشاه و ما صیاد بے طالع — ولے کبکی نثار آریم خوئے شاہبازی را
صبوح و غبوح برہم خورد چوں بانگ صلوٰة آمد — بزیر آرید از طاق این کہن دلق نمازی را

گر از یک ره نماید روئے از صد ره برون آید
نظیری چاره چوں سازد فریب ترکتازی را

طاعت ما نیست غیر از ورزش پندار ما — ہست استغفار ما محتاج استغفار ما
ہر کشادی کز سوئے ما شد گره بر کار زد — قطعها کردیم اما شد ہمه زنّار ما
از نخستین جلوه قد دلبرے افراشت حسن — از نگاه اوّل افتاد این گره در کار ما
شوق صد منصور گشت و عشق صد یوسف فروخت — بو العجب ہنگامها گرم است در بازار ما
از نسیم گل دماغ ما پریشاں مے شود — بر نمی تابد دم عیسی دل بیمار ما
خانهٔ ما خاکساراں بر سر راه صباست — شب نمے سوزد چراغ از بیکسی دیوار ما
وقت میخواراں شبے خون قضا برہم زند — تا چراغ بزم مستاں شد دل ہشیار ما
باغبان موسم گل گو در بستاں ببند — دفتر شعر تر ما بس بود گلزار ما

نغمهٔ مستانه مے ریزد نظیری را ز لب
از نوا خالی مبادا خانهٔ خمار ما

بدرخ شکستم از خطا رنگ امید و بیم را — بیند منجم طالعم از ہم درد تقویم را
علم ارادت گر کند فوقے نصیب جان من — مستوفئی امر قضا باطل کند تقسیم را
شوق از برائے داغ من آتش بجانم میزند — افغاں که کرد ہم دوزخے گلزار ابراہیم را
لذتکده دوراں برده است از کیسه عمرم بروں — جاوید مستغنی شوم از صد وہد که نیم را
ہمت که مستاں بگذرم در خدمت پیر مغاں — گلبانگ آزادی کشم دوشے زنم تسلیم را
نقشے بباطن دیده ام خواہم بجستن کودکے — آرایش مسند کنم زینت دہم دیہیم را

یوسف که کردی سلطنت هیش [illegible]یم پدر — گر شان حسنش بنگرد واجب کند تعظیم را

بر آسمان سروری خورشید گر طالع شود — جوید ذرات جهان بر یکدگر تقدیم را

امروز صاحب ذوق دل غیر از نظیری نیست کس
بشکست بر کاخ گدا سلطان هفت اقلیم را

چند از مؤذن بشنوم توحید شرک آمیز را — گو عشق تا یکسو نهم شرع خلاف انگیز را

ذکر شب و ورد سحر نے حال بخشد نے اثر — خواهم به زناری دهم تسبیح دست آویز را

ترک شراب و شاهدم بیمار کرد اے طبیب — صحت نخواهم یافتن تا نشکنم پرهیز را

خاکے بباد آمیخته گردے ز جا انگیخته — آئے بمژگان میزنم خاک غبار انگیز را

نے عشق افزاید برین نے مهر بیند بیش ازین — کے مانده ظرف قطره پیمانهٔ لبریز را

پیوسته ابرو در کشش همواره مژگان در زدن — تا کے کسے بر دل خورد این دشنهائے تیز را

سیری نظیری زین چمن کز همگی گشتی خشن
در باغ زمی بین بهم خار و گل نوخیز را

از کف نمیدهد دل آسان ربوده را — دیدیم زور بازوی نا آزموده را

من در پئے رهائی و او هردم از فریب — بر سر گره زند گره ناگشوده را

دل در امید مرهم و این آهوان مست — ریزند بر جراحت ما مشک سوده را

هرگز دلم حلاوت آسودگی نیافت — تلخ ست خواب دیده در خون غنوده را

آشفته داشت خارش آسودگی دماغ — دادیم بر هوا سر سودا فزوده را

نتوان چشید قند مکرر ز آن لبان — نتوان شنود تلخ مکرر شنوده را

یکره خوشم بخنده و دندان نما نکرد — تا کے نماید آن گهر نانموده را

ساغر کجاست تا گله از دل برون بریم — روشن کنیم خاطر کلفت زدوده را

تا منفعل ز رنجش بیجا نه بینمش — مے آرم اعتراف گناه نبوده را

تا دیده جور او ز وفا لافها زدم — نتوان نمود ترک ستایش ستوده را

منظور یار گشت نظیری کلام ما — بیهوده صرف شکر نکردیم دوده را

...تا بکی بر خرقه بندم جسم غم فرسوده را — سر بطوفان میدهم این مشت خاک سوده را
...در درون همچون عنب شد خوشهٔ اشکم گره — بس فرو خوردم بدل خونهای ناپالوده را
...وشها گر گشت و یارب یارب کاری نکرد — نیست گویا روزنی این سقف قیر اندوده را
...نفر صد منزل به پیشم آمد و نشناختم — باز می باید ز سر کردم ره پیموده را
...ره که یک قاصد که باشد محرم این راز نیست — چند بر کاغذ نویسم حال و شویم دوده را
...ز شرابِ سود مندم بخت بد پرهیز داد — می که میخوردم نمیخوردم غم بیهوده را
...ل ز بهر اشکِ لولوئی و رنگِ کاهیم — در بلورین حقه دارد کهربای سوده را
...ز کنایت گاهِ مستی منع آن لب چون کنم — میچکد بیخود حلاوت قندِ آب آلوده را

بانظیری چون نشستی گوش بر حرفش مکن
در پریشانی میفگن خاطر آسوده را

...ز خور اگر نیم میٔ لعل فام را — ای کاش تر کنند ببوی مشام را
...بقدر زخم مرهم لائی نمی نهند — زان می که طعم نوش کنند مغز و کام را
...ربا هم ما دریغ نتابید هفت سر — ماهی که او تمام کند ناتمام را
...لس جذبه بکارِ دل ما نمی کنند — تا چند سر بحلقهٔ در آریم دام را
...ارج ز پرده دخل غلط تا بکی کنیم — مطرب بماند و نشانِ مقام را
...سمت چنین فتاد که ترکانِ مست او — در دورِ ما بطاق نهادند جام را
...لم للّٰه ثم که روی ندیدم ز آفتاب — در خانه پختم این ثمر نیم خام را
...ر جامِ صبح بی صفتِ فقر پر کنند — خورشید سر نگون نکند کاسِ شام را

رخت از حرم کشیم نظیری بسومنات
حرمت نماند حاجی بیت الحرام را

...پیرهنِ موچشم روشنی ست مرا — بروشنائی هر ذره روزنی ست مرا
...نمودِ بت ز پراگندگیم باز آورد — دلیل راهِ حقیقت برهمنی ست مرا
...و سایه از همه سود رنگین خورشیدم — بهر کجا بنِ خاریست مسکنی ست مرا

بهر سراچه و بستان فرو نمی آیم | برون ز عالم خاکی نشیمنے ست مرا
بدوستی که ز بس محو لذت عشقم | بکائنات ندانم که دشمنیست مرا
هزار ناله شهر و وادر دمے شنوم | ز سیل گریه چو کهسار دامنیست مرا
ز خوشنمائے سرشکم لبالب آغوش ست | ز حاصلے که ترا نیست خرمنیست مرا
اگر بمعرکه در خون فتاده ام چه عجب | همیشه رزم بچون خود تهمتنیست مرا
دریغ رخش فرو ماند و روز بیگه شد | درین سفر که بهر گام رهزنیست مرا
کدام مے که پس از مستیم خمار نداد | چو شیشه در ته هر خنده شیونیست مرا
بیا ز محنت جان کندنم خلاصی ده | که دم زدن ز فراق تو مردنیست مرا

گداخت جسم نظیری ز دقت نظم
که دیده تنگ تر از چشم سوزنیست مرا

پروانه ایم و شعله بود آشیان ما | آب از شرار سنگ خورد گلستان ما
موریم و بر گذار لشکر افتاده ایم | در راه پایمال شود کاروان ما
تا با نصیب ساخته ایم از حلاوتے | همچون رطب شگافته اند استخوان ما
زه در گلوئے ما کند از کینه روزگار | بیند اگر درست تن چون کمان ما
خورشید عمر بر سر دیوار و خفته ایم | فریاد از درازئ خواب گران ما
صد موج را ز رفتن خود مضطرب کند | موجے که بر کنار رود از میان ما
بس در دماغ همنفسان مغز سوختیم | در دیده خواب تلخ کند داستان ما
در پیری از هزار جوان زنده دل تریم | صد نو بهار رشک برد بر خزان ما
ذوقے که جا بوادی مجنون گرفته بود | امروز معتکف شده بر آستان ما
در حیرتم که غنچه به بلبل چگونه گفت | رازے که باد هم نشنید از زبان ما

بنیاد ما خرابی ما استوار کرد
گوئی که سود ماست نظیری زیان ما

زیستم بسکه بتدبیر خود از خامیها | رفت نام و ننگم در سر خود کامیها

ورع و شیب ز بونِ غمِ ایام کرد — یاد دورانِ جوانی و مے آشامیها
طایرے نیست کہ تارے ز نفسش بر پا نیست — صید یک مرغ نکردم ز کہن دامیها
روزِ عشرت بصداعِ سرِ مخمور گذشت — تر نگردید دماغم ز تنک جامیها
دل بلہو و لعبِ عمر مستے کین مرغان — تکیہ بر باد کنند از سبک آرامیها
خلعتِ سرو باندامِ صنوبر نبرند — جامہ زیبندہ نماید ز خوش اندامیها
شکر پیری کہ ہوا و ہوس از جوش نشاند — چوں مئے کہنہ بر دل آمدم از خامیها
پیش از مرگ خود از آفتِ ہستی رستم — با جل باز نماندم ز سبک گامیها
در خراباتِ سرِ ناموران گردیدیم — بسکہ اندیشہ نکردیم ز بدنامیها
پوشت تقصیر چو از آبِ کرم شستہ شود — دلق درویش برآید ز سیہ فامیها

ساز و برگ و مئے مطرب نظیری جمعست
بوئے خیر آیدش از نیک سرانجامیها

بصافِ صبح نگہ کن سرِ سبو بکشا — دہانِ چشمہ کشادند راہِ جو بکشا
دل از مطالعۂ صبح در حجاب مدار — بروی ہر بنِ مو دیدہ بر و بکشا
شگافِ خرقہ بدقت چہ مے کنی پیوند — لباسِ فقر و فنا پارہ بہ رفو بکشا
یکے بکوزۂ پرہیزِ خویش سنگے زن — چو شیشہ رشتۂ زنارش از گلو بکشا
چو موئے جاہ جہاں نقصِ دیدہ بیناست — اگر نہ رشتہ تار و رود و دیدہ مو بکشا
چو شیرگاہِ قناعت دہانِ آز ببند — چو باز وقتِ ہنر بالِ جستجو بکشا
دراز و جامِ غم و غصہ وقت گم کردی — ترا کہ گفت سرِ کیسہ در غلو بکشا
حجاب مانعِ قرب ست شرم حائلِ لطف — بہ نزد داورِ اظہارِ آرزو بکشا
چو رنگ چند شوی ملتفت بروئے سخن — بمغز راہ کن و پردہ ہمچو بو بکشا
ببزمِ بے بصراں پردہ بر معانی کش — وگر ببیدہ وری برخوری برو بکشا
ببزمِ اہلِ خرد عقدہ بر سخن مگذار
چو غیر نیست نظیری کسے بگو بکشا

بر فلک تا بد مسیحا رشتهٔ زنّارها — بر زمین منصور افرازد ستون دارها

از معاصی توبه میکردیم پیش از عاشقی — این زمان عصیان شود از کفر استغفارها

از شبان وادی ایمن نفس سوزان ترم — موسیٰ اندر طور میرقصد ز موسیقارها

گر بطبع زاهدان تلخ ست طعم جام غم — روشن از رخسار میخواران شود معیارها

خضر وقتے کو که تعمیر خراب ما کند — زانکه گنجے هست پنهان در تهٔ دیوارها

هر کجا عشق ست مستولی طبیبان خسته اند — از کدامین درد واجوید دل بیمارها

زیرکان را دانه و آب چمن خامش نکرد — عندلیب مست مرغے داند از اسرارها

چون مگس بر قند میجوشیم بر مطلوب خویش — گرمی سودائے یوسف نشکند بازارها

خسرو نظمی نظیری نقش شیریں طرح کن
چرخ بار ما کشد چون عشق باشد کار ما

لاثانی ہے شعر فنی ہے

با شهپر عنقا چه نوا بال مگس را — هم نغمهٔ داؤد که دیدست جرس را

در معرض خورشید شهها را چه نمایش — با نور تجلی چه ضیا نار قبس را

بس غنچهٔ نشگفته بتاراج خزان رفت — رحمیست که رهزن نزند قافله پس را

پرّاندن ناوان گه نطقم بچه ماند — با آنکه پدر چشم نهی بر مژه خس را

در کوئے حقیقت چه کند مرد مجازی — در بیشهٔ شیران چه هنر گرگ هوس را

جز حاجت اخوان نشد تحفهٔ یوسف — اینجا نرسد عرض تجمل همه کس را

هر چند ز تریاق بود زهر گران تر — زین جنس بجز من ندهم نیم عدس را

کس بهرهٔ ما نیست کزان سحرے نتازیم — از معرکه بردیم برون گرد فرس را

تا همدم هر بیهده پرواز نگردد — در سینه شکستیم پر و بال نفس را

در آرزوئے یک تن همجنس که عنقاست — از بسکه طپیدیم شکستیم قفس را

صبح از دم خونریز نظیری بهراس ست
از ناوک شبخیز بود بیم عسس را

نشسته در ظلمم با قمر چه کار مرا — چراغ تیره شبم با سحر چه کار مرا

مسیح وار کند سیر بر فلک تو چم | باین طلسم فرو بسته وز چه کار مرا
چو ذرہ محرم جاوید آفتاب شدم | بآشنائی مشتبت شرر چه کار مرا
اگر قضا و قدر زآسمان فرود آید | من و خیال تو با خیر و شر چه کار مرا
چنوں بمغز دماغم فتیله مے سوزد | به پنبه کاری داغ جگر چه کار مرا
ز طاعت بریا کرده اجرے مے خواہم | چو بید کاشته ام با ثمر چه کار مرا
باشک دیدۂ آلوده عفو چوں جویم | خزف فروخته ام با گہر چه کار مرا
ہزار گونه شکایت بضمن خاموشی ست | بنالۂ که ندارد اثر چه کار مرا
بقہر تا نگدازی بمہر ننوازی | ہلاک تلخ توام با شکر چه کار مرا
چو حسن تو بکسے در جہاں نمے مانم | غریب در وطنم با سفر چه کار مرا

نه رحم ماند نه شفقت نه دوستی نه وفا
دریں دیار نظیری دگر چه کار مرا

بانگ نے مے برد ز ہوش مرا | مے بدے زراہ گوش مرا
نالۂ نائے تا حریم وصال | مے برد در کنار و دوش مرا
نخل نخلست نائے پندار ی | مے چشاند نه نیش نوش مرا
مطرب مے گسار در نظر ست | نیست حاجت بمے فروش مرا
سر عشقیم درون پردہ راز | نغمه مے آورد بجوش مرا
چوں سماعم نقاب بردارد | نشود شرم روئے پوش مرا
غزل مطربم بوجد آورد | جاں رود در سر خروش مرا

جوش زد در دروں نظیری حرف
کاش بودے سخن نیوش مرا

گل خلعت نو داد دگر شاخ کہن را | بر سلطنت حسن سجل ساخت چمن را
شاخ گل خوشبو ببرد باد سحرگاہ | بگشود سر نافہ غزالان ختن را
شد لاله سجنبیازه بیادِ مئے لعلت | از بادہ لبالب چو قدح دید دہن را

افراخت صراحی سر و گردن بتوجه | تا خوش بکف دست دهد چاه ذقن را

سرتا بقدم نے بتماشا نگراں شد | تا خوب دهد چنگ بمطرب بروتن را

در عهد سے و نغمہ ز لبش دید درستی | سنبل ز خم جعد بروں کرده شکن را

گلبرگ بنا گوش درخت بود مناسب | گلدسته شد و بست بر و زلف رسن را

خوبان بهاری به نثار سے و مطرب | در بوسه گرفتند سراپاے چمن را

بر گوش خورد نعرهٔ احسنت نظیری
پُرسی اگر از مردهٔ صد ساله سخن را

نے عدم بود و نے وجود اینجا | صورت و هم مے نمود اینجا

عکس شخصے نستاد در مسکن | نیک جستیم کس نبود اینجا

حسن ما کرد جلوه بر ما | عشق ما دل ز ما ربود اینجا

آنکه بے نطق و سمع مے گویند | هست در گفت و در شنود اینجا

وآنکه نا دیدنیش مے دانند | هست در معرض شهود اینجا

بوالبشر را قوا ملائکه اند | جزو و کل هست در سجود اینجا

کرد آنانیّت از سجود ابا | هست ابلیس هست بود اینجا

نزد تو جبرئیل وحی آورد | عقل برقع ز رخ کشود اینجا

مردم چشم عالم انسان هست | شخص عالم بما نمود اینجا

دید حسن و جمال آنجا را | در بصر هر که کحل سود اینجا

نسیه ها نزد ما همه نقد است | دیه ها جمله هست زود اینجا

جام گیتی نما نظیری یافت
زنگ از آئینه زدود اینجا

مانند سراب بند بر پا | بیهوده شدیم دشت پیما

بے بحر نموده شکل ساحل | بے آب نموده موج دریا

سر داده بباد بوده نابود | بگذشته ز خاک عرض و پهنا

بر اوج رسیده گه ز پستی — در پست فتاده گه ز بالا

چون ظلمتِ نیستی درآمد — نے ماند رخ و نماند سیما

در نائے دمیده دم مغنّی — لب بست فرو نشست غوغا

عاشق که و عشق چیست دانی — درماندهٔ و درد بے مداوا

سرگشتهٔ مطلب محالیم — اے کاش نبودے این تقاضا

آخر بچه ما بقرب جوئیم — بال و پرِ مور و راهِ عنقا

آتش نشود بباد خاموش — از سر نرود بفکر سودا

چون حق بشود عیان نظیری
گوئیم که لَا اِلٰهَ اِلَّا

چه منّت از مه و روزگار بر سر ما — که حسن فطرتِ اصلی نمو و جوهرِ ما

بشعر و شاهد ما از کودکی نظر بازیست — که عشق خیزد از آب و هوائے کشورِ ما

ز ذوق ما نشود با خبر مذاقِ سقیم — درست ذائقه داند مذاقِ شکّرِ ما

کمانِ لعب بزه کرده در کمین بودیم — که طائرے ننشیند ببام و منظرِ ما

متاعِ راحت و شادیِ ما بغارت داد — چه فتنه بود که ناگه درآمد از درِ ما

کدام عربده انگیز طرحِ جنگ انداخت — که سنگِ تفرقه آمد بجام و ساغرِ ما

کسی شگفته ز معجونِ آب و گل نشود — سرشته اند بغم طینتِ مخمّرِ ما

غشِ وجود باکسیرِ عشق زائل کن — که زر شود مسست از کیمیائے احمرِ ما

ستارهٔ دلِ عاشق نهان کند خورشید — که ز آفتاب فروزان ترست اخترِ ما

گداختیم ز دردِ خمار نایابی — بیک دو جرعه کس آبی نزد باخگرِ ما

نوا برآور و زین پرده کن نظیری رقص
که هست دلبرِ ما از الست دلبرِ ما

تمکینِ خرد برد ز سر شور و شرم را — پیری برهاند از شبِ غفلت سحرم را

مانند ترنجم که خزان ست بهارش — دم سرد نئے تازه کند برگ و برم را

تا سدرہ بپرم اگرم در کشا یند
ہر چند کہ فرسودہ قفس بال و پرم را

کوتاہی عیشم پئے پندِ دگرانست
وہر از پئے تادیب بُرد شاخ ترم را

در ہر قدمے صد خطرم بر سرِ راہ است
وز بہر اقامت نہ مقامے سفرم را

رہ طے نکنم مرحلہ را کہ بہر گام
از ہولِ مصیبت بگدازد جگرم را

شاید کہ چو تسلیم و رضا بدرقہ گردد
رہ امن شود وادیِ خوف و خطرم را

سعی کنم و رخت بمنزل برسانم
تا کس نرساندہ بدہد خبرم را

از خانہ چشمش نگذارم بدر آید
بر روئے تو گر راہ نباشد نظرم را

صد لابہ بامید یک ابرام تو کردم
یک بار بتلخی نخریدی شکرم را

چوں توبہ کنم از غزل و قول نظیری
دوران خرد از صد ہنر این یک ہنرم را

نعت صلعم

اے کردہ خراب خانہا را
برہم زدہ آستانہا را

صیاد وشان بدامِ زلفت
در باختہ صید خانہا را

کردہ بہ بتان دلربا شرط
بردہ نگہ و نشانہا را

در بہر تو صد ہزار صیاد
آراستہ دام و دانہا را

شاہاں بفصاحت تو دادہ
مفتاح درِ خزانہا را

در عقدہ جعد نسیم تابت
مشاطہ شکستہ شانہا را

تا کشتۂ غمزۂ تو گردم
برساختہ ام بہانہا را

زاہد شدہ ہر مزار و معبد
فرسودہ ام آستانہا را

شیرازۂ نظمِ خویش بندم
منسوخ کنم فسانہا را

صوتے بنوائے نو برآرم
بربادہ ہم ترانہا را

گردید ندیم غم نظیری
خواری نرسد یگانہا را

۱ نیست زین دہر آب و دانۂ ما سن ملکوت ست آشیانۂ ما
کبک کہسار و بلبل گلزار گوش دارند بر ترانۂ ما
ہر طرف صوت تازہ بندند از غزلہائے عاشقانۂ ما
حرف شیرین شود فراموشش خسرو ار بشنود فسانۂ ما
دین فروشان خانہ بردوشیم دلق و دستار ماست خانۂ ما
بسلم ملک و مال مے بازیم دل خورسند بس خزانۂ ما
لمن الملک مے زنیم امروز غیر ما کیست در زمانۂ ما
خور بیں از استوا سجود کند بس بلند ست آستانۂ ما
حذر از ما کہ برق در ابریم رعد مے نالد از زبانۂ ما
زخم قوس قضا بما نرسد ہست تیر قدر نشانۂ ما

خرچ یک روزۂ نظیری نیست
حاصل عمر جاودانۂ ما

بر دمد از درون ذوق تو ز اندیشۂ ما سالہا پنجہ بہم دادہ رگ و ریشۂ ما
اصل ما آب ز سر چشمۂ تحقیق خورد گل تسلیم و رضا آورد اندیشۂ ما
مئے منصور کہ در جوش زخامیہا بود بعد دوری بقوام آمدہ در شیشۂ ما
در خس و خار نہ بینیم بجز جلوۂ دوست شجر وادی ایمن بود از بیشۂ ما
عشق آوردہ خلیل اللہ را آذر چہ عجب با صمد گوے شود گر صنم از تیشۂ ما
کوہکن از ہنر عشق ندارد تا مے کار ما رست کہ عشق ست ہمیں پیشۂ ما

گل و برگ چمن عشق نظیری مائیم
زود تا ابد از خاک رگ و ریشۂ ما

نظر بر روئے او در دیدہ بکشا ز خود گم گرد و بر روے دیدہ بکشا
گل پژمردۂ ما باغباں چید صبا گو غنچۂ ناچیدہ بکشا
مبادا عالمے را جاں بر آید گرہ از زلف خود فہمیدہ بکشا

بگلشن بگذرد در طلعت گل — زبان بلبل شوریده بکشا
برافشان کاکل و شمشاد را گو — شکنج طرۂ ژولیده بکشا
گره بر جبین ابرو از چه داری — سراین نافۂ پیچیده بکشا

ز رمز عشق آگاہی نظیری
معما از دل نشنیده بکشا

مستی ربوده از کف ہستی زمام ما — مطرب نمے دہد خبرے از مقام ما
تا گشته ایم غافل از دور مانده ایم — پدرام مے شویم کہ وحشی ست رام ما
دانی کہ نور مردمک چشم عالمیم — بینی اگر بدیدۂ معنی خرام ما
خود را برہنہ بر صف شمشیر مے زنیم — کاندر فنائے ماست بقا و دوام ما
بر کف کلید جنت و بر لب سلام حور — رضوان ستادہ در طلب بار عام ما
خرمن بباد رفت دریں دشت پر فریب — مرغے نشد گرفتہ بالے بدام ما
پستان دایہ در کف مشتاق شاہد است — بے گریہ قطرۂ نچکاند بکام ما
تا اقتدا بحافظ شیراز کردہ ایم — گردیدہ مقتدائے دو عالم کلام ما

یاران گریہ سنج نظیری بہار ساخت
کو باد تا برد بگلستان پیام ما

دریوزہ رہ ندادند ذوق سخن و عار را — من نیک مے شناسم پیغام آشنا را
عیش و یار غربت چون برق درگذار است — نتوان بقید کردن ذوق گریز پا را
وجد و سماع صوفی حالی از ان مقام است — چیزے بیار ماند آن آہو خطا را
از خوردہ کہ ذارد گل در قبا نگنجد — جائیکہ ہست ذوقے میگرود آشکارا
با فقر و تنگدستی شوم است عجب و مستی — در کشور غیوران نخوت کشد گدا را
بر قدر قابلیت دادند ہر چہ دادند — حق راست بر تو حجت تہمت مکن قضا را
از مرغزار عقبیٰ تا سبزہ زار دنیا — تا دانم از کجائی حرفے بگو خدا را
انصاف و مہربانی عہد از جہان بر انداخت — شد راستی خوشامد شد دوستی مدارا

باشاهِ عشق بازان آخر کسے بگوید — بے آب و دانه کشتی مرغانِ خوش نوا را
از کاهشِ محبان بر قدرِ خود فزاید — با این خسیس مردم یاری مگیر یارا
خوش فطرتی نظیری حلِ دقیق خود کن
حاصل ز کامِ مردم بانگ ست آسیا را

ادب گرفته عنانِ خمار و مستیِ ما — برابرست بلندیِ ما و پستیِ ما
بخود ز دوست نیاییم تا نه مستیم — تمام دوست پرستی ست مے پرستیِ ما
هزار ساغرِ دیدار شد تهی و هنوز — فرود حوصلهٔ ماست و شوق و مستیِ ما
خمارِ شوق ندارد صبوحِ ما هرگز — بیک طلوع بود نشهٔ الستیِ ما
مثالِ صورتِ موهوم بے نشاں بودیم — بمنظرِ تو کشیدند نقشِ هستیِ ما
ز حقهٔ گهرت کار بر نمے آید — ز خستِ دهنِ تست تنگدستیِ ما
ز گوشهائے نظیری طپانچه پوست بریخت
عذارِ دف بخورد ضربتِ دو دستیِ ما

ز شهرِ دوست مے آییم پیامِ عشق بر لبها — به تلقینے کنیم آزاد طفلاں را ز مکتبها
بگو منصور از زنداں انا الحق گو برون آید — که دینِ عشق ظاهر گشت و باطل گشت مذهبها
چو من هر کس طبیبے دارد از رحمت چه غم دارد — که آهے برکشم بر کوه و صحرا افگنم تبها
سحرگه خسته و رنجور از خلوت برون آیم — چو پروانه که از صحبت بر آید آخرِ شبها
ز دستِ او جراحتهائے زهر آلوده بنهایم — بزخمِ ناصحاں سوزن نه نند از نیشِ عقربها
دل شب داشت درد ے از کدورتهائے حرمانم — بسوئے آسماں دیدم فرو بارید کوکبها
بمحضِ التفاتے زنده دارد آفرینش را — اگر نازے کند از هم فرو ریزند قالبها
ز بیدادے که بر دل شد نکردم ضبطِ خود اول — کنوں کاتش همے بارد پشیمانم ز یاربها
نظیری بر کشا تا دیدهٔ دل درکشاید ت
که از تنگی عالم تنگ مے گردند مشربها

گر بسخن در آورم عشقِ سخن سرائے را — بر برود دوشش سر دهی گریهٔ هائے هائے را

گل بخزاں شگفتہ شد و ایں دل بستہ وا نشد | در بن ناخن بست نئے بخت گرہ کشائے را
نئے ز بیخبر و ہم نے بدلے اثر کنم | صورت گنج زہ کارواں زمزمۂ درائے را
ہر الے کہ صعب تر روزئے عاشقاں شود | طعمہ ز استخواں سنرد حوصلہ ہمائے را
درس ادیب اگر بود زمزمۂ محبتے | جمعہ بمکتب آورد طفل گریزپائے را
خاتم جم شکستہ تن ہیکل عشق ساختہ | منظر دوست کردہ دل جام جہاں نمائے را

پیش نظیری از فلک درد دلے بریم کہ ہست
بہر درشتہ از نئے نالۂ آں گدائے را

بگذر از عشق کہ نہ خطوہ نہ گام ست اینجا | دل بحسرت نہ ولیں کار تمام ست اینجا
خط آزادگی سرو بمرغاں ندہند | باز گردید کہ سیمرغ بدام ست اینجا
فکر طوبیٰ و جناں در ورع عشق خطاست | ہرچہ در شرع مباح ست حرام ست اینجا
جمعہ از شبہۂ خاطر نہ گلو برگردد | ہاں بہش باش کہ جام و لب بام ست اینجا
خود بخود بانگ زنم خود بخود آواز شنوم | خبرم نیست کہ گویم چہ مقام ست اینجا
ہمہ مے نوشی و مستی و نشاط و طرب ست | کس چہ داند کہ شب و روز کدام ست اینجا
ز ابر ساغر مہ رخسارۂ ساقی بنمود | شکر للہ کہ تجلی بدوام ست اینجا
غائب از دیدۂ یار دم نشود یک ساعت | آنکہ رم خوردہ از وہم ہمہ رام ست اینجا

فیض آب خضر از نظم نظیری ریزد
کہ صفائے سحری تا دم شام ست اینجا

از چاہ غبغبش بدر آوردہ ماہ را | بر ماہ عقرب سیہش بستہ راہ را
عابد کہ بیندش بدر آید ز خانقاہ | سلطاں کہ یابدش بگذارد سپاہ را
گر روز حشر پردہ ز رو پیش برافگند | ایزد بروئے بندہ نیارد گناہ را
آں کجکلہ چو باصف عشاق بگذرد | شاہاں ز سر نہند ہوائے کلاہ را
از ہیبت تجلی دیدار سوختیم | برق آورد بشارت باراں گیاہ را
عاجز شدہ است دیدہ ز ادراک حسن او | در حوصلہ جمال نگنجد نگاہ را

بارے چو در بغل همه خرمن نمے رود — بیجاده در کنار کشد برگ کاه را

امید هست کز سر آن بام بگذرد — یا در میان کوئے کشودیم آه را

خاکش بفرق کن که بجاناں نمے رسد — عاشق گر التفات کند مال و جاه را

گر این عطش بخلد نظیری ز جاں رود
جوئیم ز سلسبیل بآتش پناه را

برائے خشت خم خوبیم گو آں پیر ترسا را — کزیں بازیچهٔ طفلاں خرد مشت گل ما را

جهاں را نیست آں معنی که باید فکر آں کردن — الف با خوان هر مکتب شکافد ایں معما را

بخود از بهر حسرت وا دراهیم ورنه معلوم ست — ز دریا چند در آغوش گنجد موج دریا را

همیں بس شاهد بے اختیاریهائے مشتاقاں — که عذر از جانب یوسف بود جرم زلیخا را

خموشی نزل عشق آرم که بر درگاه سلطاناں — کماں برزه نمے آرند بازوے توانا را

همیں مقدار میخواهیم از رخ پرده برداری — که بشناسیم قدر بینش نادان و دانا را

نظیری خاطرے از داغ دل آزرده تر دارد
قدم هشیار نه اینجا که در خوں مے نهی پا را

تو اگر ز کعبه راندی دگر از کنشت ما را — غم بنده پرور تو بدری بهشت ما را

چو حدیث راست گویاں همه مذاق تلخیم — بسفینهٔ عزیزاں نتواں نوشت ما را

گل و برگ خانهٔ ما همه بلبلان مستند — که بجا شفقی برآمد همه کار و کشت ما را

کز نشست نیم ساعت بر ما زلال طبعاں — که ز پرده بر نیامد همه خوب و زشت ما را

ز عتاب تلخ ساقی دل ما غبار دارد — بحلاوت حریفاں نتواں سرشت ما را

همه روز دست حسرت چو مگس و در لیسیم — که سر آستین بهاں بشکر بهشت ما را

نه صنم بجائے یابی نه گلے بآب و رونق — ز خطا بهم بر آورد همه خاک و خشت ما را

بتواضع جم و کے سر ما فرو نیاید — که حدیث عشق و سودا شده سرنوشت ما را

بصداع غم نظیری ز خمار باده رستیم
نکند دماغ خوشبو گل صد بهشت ما را

جز نامِ صنم نقش مکن لوحِ جبین را — تا چپ نکنی راست نخوانند نگین را

از شوقِ شهیدانِ حریمِ سرِ کویش — چون دانه در آغوش نگنجند زمین را

پیداست رهائی من از ضعف امیدم — نی زود بسر می رسد آواز حزین را

من دام به نخچیرگه انداخته بودم — شیر آمد و بگرفت ز من دام و کمین را

آب رخی از آبله گفتیم برسانم — وادی بر هم ریخت لقِ آبله چین را

با تیغ به تسلیم و با خصم بشفقت — با مهر بدل ساختم از عشقِ تو کین را

بیرون نهم از خویش اگر پای نظیری
یکپایه فروتر نهم عرشِ برین را

دلِ شکسته بود تحفهٔ خزینهٔ ما — نگین ملک توان ساخت ز آبگینهٔ ما

تو کار عیب چه دانی که چیست طعنه مزن — که جز بمصلحتی نشکنند سفینهٔ ما

مکن بکشتنِ ما مشورت که تا بوده ست — بفالِ دوست مبارک نبود کینهٔ ما

هزار کار درست از شکست ما گردد — طلسمِ ما شکن و بر خور از دفینهٔ ما

یگانه ایم به بیقدری از چه بر درِ دوست — بقدرِ ذره توان یافتن قرینهٔ ما

چراغ صومعها زنده می توان کردن — بدوستی تو یعنی بسوز سینهٔ ما

ز بعد کعبه نظیری زیارتِ ما کن
که دلبرِ تمکین ست در مدینهٔ ما

زبان پیام هوس داشت بستم انشا را — درونِ سینه بریدم سرِ تمنا را

چگونه عرض تمنا کنم که حسن غیور — نه داده راه درین پرده رمز و ایما را

دران نظاره که بر تیغ و کف شعور نبود — ز رشک سوخته بود آگهی زلیخا را

ذخیرهٔ ز جنون بهار ننهادیم — کم ست سود تنک مایگانِ سودا را

نوازش ار ز کرم میکند محبت نیست — توان شناختن از دوستی مدارا را

گر از ورع بگدازد اهل قدح ندهند — چه مانع ست حریفانِ باده پیما را

گذشت شوق ز اندازه گوشهٔ نظری — که می خموش کند مستِ بی محابا را

بکینهٔ دل بے رحم کافرست نازم — که کرده است بمن دوست گبر و ترسا را

بدیهه سنج نظیری اگر تو خواهی بود
شکر فروش کند طوطیٔ شکرخا را

هرگه رقم کنم بتو عذرِ گناه را — ریزم چو خامه از مژه خونِ سیاه را
شاید که شرمِ ذلت ما را گران خرند — آنجا که خرمنیست بها برگِ کاه را
مطرب رهِ سماع بآهنگ مے زند — صوفیِ خانقاه غلط کرده راه را
آں عارفاں که در رمضاں باده میخورند — بینند در زلال قدح عکس ماه را
معراج ما نهایتِ افتادگی بود — در عشق قرب سدره بود قعر چاه را
آنجا که بے تفاوتیٔ وسعِ رحمت ست — بدخواه انفعال دهد نیکخواه را
گر خونِ یک قبیله ازاں رخ طلب کنند — سلطاں ز دادخواه نخواهد گواه را
گر عینِ عشقبازی و مستی شود حساب — فردا گنه برد بشفاعت گناه را
عشق آمد و بخرقهٔ پشمیں فروختیم — تشریف شاه اکبر و عباس شاه را
کردیم خاکِ مسکنت و نیستی بسر — تعظیم صدرِ منزلتِ بارگاه را

سرگشته راند خلق نظیری بیا که ما
روشن کنیم زمزمهٔ خانقاه را

نگاه گم شده بر راه کوئے یار مرا — گسسته عقدِ گهر گریه در کنار مرا
خود از محبتِ جاناں بجود خرسند دارم — ز رشکِ غیر کنوں برگذشته کار مرا
ز مهرِ یقیں که شود صاف سینه صاف ترم — غبارِ دل نشوم گر کنی غبار مرا
به بے بری مزنم طعنه کز هزار چمن — قضا گذاشته اینجا بیادگار مرا
ز روزگار چه منت که بر سرِ من نیست — بروزگارِ تو افگنده روزگارِ مرا
خدا ز آفتِ پژمردگی نگهدارد — شگفته است دل و طبع زیں بهار مرا
مزاجِ دوست خموشی خرد و لے چه کنم — گلِ محبتم ایں ناله هست خار مرا
تعلقِ تو نظیری به پستیم دارد — تو جهد کن که کند دوست واگذار مرا

امشب خوشؔ آشناست بروئش نگاهِ ما گویا حجاب سوختہ از برق آہِ ما
از بسکہ مے شدیم بحسرت جدا از و خوں میچکید روزِ وداع از نگاہِ ما
شغلِ محبت ست کہ مانع ز طاعتست روزِ جزا بس ست ہمیں عذر خواہِ ما
دوزخ اگر بجاشنیِ آتشِ دلست اہلِ بہشت رشک برند از گناہِ ما
دل بے غمت مباد کزیں فیض گشتہ است رحمت طفیلئے نفسِ صبحگاہِ ما
صد سیلِ وصل آمد و صد تشنہ تازہ شد ہرگز نبود نشو و نما در گیاہِ ما

ما نخلِ ماتمیم نظیری ز ما خذر
غمگیں شود کسیکہ بود در پناہِ ما

ازیں ویرانہ تر میخواستم ویرانۂ خود را ازیں ویرانہ بیروں مے برم دیوانۂ خود را
حریفاں نشۂ مہر و محبت را نمے دانند بدست دشمن خود میدہم پیمانۂ خود را
ز مورش خواہد از سختی نہ مرغش چیند از تلخی نمے بینم ز خلقیں ہیچ خرمن دانۂ خود را
ز بیم آنکہ طبل رحلتے ناگاہ بنوازند ہمیشہ رخت بر درگاہ دارم خانۂ خود را
عزیزاں دیدہ از خاکسترم سازند نورانی تو شمع بزمِ خلوت مے کنی پروانۂ خود را
بآیاتِ زبور و نغمۂ داؤد نفرو شم بیانِ دردناک و نعرۂ مستانۂ خود را

نظیری قصۂ فرہاد و خسرو داستانے شد
کنوں من ہم کتابی مے کنم افسانۂ خود را

آنکہ بر مارِ تمیکیں زدہ از کینۂ ما نقشِ آئینۂ خود دیدہ در آئینۂ ما
عید و نوروز بود مکتبِ ما را ہر روز بمحبت گذرد شنبہ و آدینۂ ما
محضرِ سلطنتِ عشق اگر بر خوانند خاتم و سکہ بر آرند ز گنجینۂ ما
خوردہ دل زخمی از اں غمزہ کہ نتوانی دوخت تو کہ صد بار رفو دوختہ سینۂ ما
زاں نگاہے کہ بدنبالۂ چشمت نرسد خوں فرو میچکد از خرقۂ پشمینۂ ما
آرزو مودیم بزورِ مئے امسال نبود قدحے داشت خم از بادۂ پارینۂ ما
طرفہ شورے سحر از سینۂ نظیری برخاست ساخت کارِ ہمہ را گریۂ دوشینۂ ما

غبار از دل بمژگان روبم و بنیم فشانش را | بآب دیده شویم خاک و جویم آستانش را
ز مستیهای شوق آن بلبل شوریده حالم | که نشناسد اگر صد بار بیند آشیانش را
اثر میگردد گاهی ناله ام از بسکه نالیدم | کنون از نالهٔ من خواب آید پاسبانش را
همه در عشق او از رشک با من دشمن جانند | که با من مهربان سازد دل نامهربانش را
مرا زین عشق شورانگیز دو رو در رشک خواهد شد | که هر کس بر سر کوئی بخواند داستانش را
سوال بوسه کردم از آن ترخ لب گزید از قهر | ضیافت کرد ابراهم شیرینی لبانش را

نظیری قاتلی دارد که آخر زنده میگردد
سگان از کوی او گر بگذرانند استخوانش را

هر روز جویم آب رخ روز رفته را | گویم بقفل تنگ ز مردم نهفته را
لب بستم از سخن که درین مجمع نفاق | به یافتم ز گفته حدیث نگفته را
هرگز شب امید بدوران من ندید | جام مئی دو ساله و ماه دو هفته را
خفاش بخت من چو نبیند چه فائده | گر سرمه ز آفتاب کشد چشم خفته را
در خون همیشه نشتر مژگان شکسته ام | ناسفته کرده ام همه دُرهای سفته را
فراش کوی دوست شود ای ناله یک سحر | در چشم بخت کن خس و خاشاک رفته را

زهرست آب دیده نظیری ز اشک تلخ
در دیده آب میکنم الماس تفته را

دلا گداز که آئینه کرده سنگ ترا | کدام صیقل ابرو زدوده زنگ ترا
تو کعبه در دل ما کافران چرا جوئی | گر آذری که تراشیده است سنگ ترا
کسی شکاری عشق ترا چه میداند | نشانه دیگر و زخمی دگر خدنگ ترا
ز خار خار محبت دل ترا چه خبر | که گل بجیب نگنجد قبائی تنگ ترا
بهر کسی نظر از شیوهٔ دگر داری | کسی درست نفهمیده بو و رنگ ترا
بنغمهٔ دگرم زنده ساز ای مطرب | چه معجز است که در پرده نیست چنگ ترا
تو حرف تلخ فروشی و من شکر نوشم | که چاشنی ز هزار آشتی ست جنگ ترا

تو از نسیم نظیری بشور مے آئی
چو گل نہان نتوان کرد بوو رنگ ترا

کردم نہ شکوہ منع دلِ زارِ خویش را
انداختم بروزِ جزا کارِ خویش را

وقتِ نظارۂ بتِ پرہیزگارِ خویش
شویم بگریہ دیدۂ خونبارِ خویش را

جرمِ من ست پیشِ تو گر قدرِ من کم ست
خود کردہ ام سپند خریدارِ خویش را

صد مشتری ست جنسِ دلم را چو آفتاب
من گرم میکنم بتو بازارِ خویش را

ترسم کہ رفتہ رفتہ بہ بیداد خو کنی
بر کیں مدار طبعِ ستمگارِ خویش را

اے دل مجو نجات کہ صیاد پیشگاں
در دام میکشند گرفتارِ خویش را

عمرت بود کہ دوش نظیری بیاد تو
آساں نمود مُردنِ دشوارِ خویش را

فراقِ دوستاں بسیار پیش آمد دلِ ما را
غمِ مُردن گرفت از ما ہوائے منزلِ ما را

گل افشاں بود با تو ہر سرِ خار و بنِ سنگے
تو چوں رفتی ازینجا آفتے زد حاصلِ ما را

عفاک اللہ بقیدِ عشقم از ہستی برآوردی
بیک مشکل نمودی حل ہزاراں مشکلِ ما را

اگر مقبول اگر مردود حرفِ ما اثر دارد
تواں تعویذِ بازو کرد سحرِ باطلِ ما را

سرشتِ ما خواصِ مہر و طبعِ دوستی دارد
برہمن بت ہمے سازد مگر مشتِ گلِ ما را

ہمہ افسانۂ گیسو و رخسارِ تو مے گویم
شبِ ما نور می بخشند چراغِ محفلِ ما را

بشارت در گذر داریم شاہد در نظر داریم
بہ بیدارِ تو چشم افتادہ بختِ مقبلِ ما را

دریں صحرا نظیری نیست لاغر تر ز ما صیدے
کہ بر فتراک مے بندد شکارِ بسملِ ما را

ز حرمانم غمے در خاطرِ یاراں شود پیدا
چو پیمانہ کہ مرگش بر پرستاراں شود پیدا

چو پیدا گردم از راہے چناں یاراں رمند از من
کہ بد مستے میانِ جمعِ ہشیاراں شود پیدا

کسے نگریزد از ما گر ازیں تقوے بروں آئیم
طرب گر ما رود در کوئے میخواراں شود پیدا

بُتے از حلقۂ پرہیزگاراں بر نمے خیزد
کہ بر مردم مسلمانی دیں داراں شود پیدا

پشیمانی مکش از بیع من کاین سهل قیمت را — تو چون صاحب شوی ذوق خریداران شود پیدا

زلیخا گو میارا بزم و فرش دلبری مفگن — که آن یوسف بزندان گرفتاران شود پیدا

چراغ زنده میخواهی در شب زنده‌داران شو — که بیداری بخت از بخت بیداران شود پیدا

نظیری کاش بنمائی که در ساغر چه میداری
که بیش از زاهدان قدر گنهگاران شود پیدا

از پئے آشوب ما در زلف آرد شانه را — شورش زنجیر در شور آورد دیوانه را

حسن بنیاد محبت بر پریشانی نهاد — تا نسوزد خاک را دهقان نریزد دانه را

حور و جنت جلوه بر زاهد دهد در راه دوست — اندک اندک عشق در کار آورد بیگانه را

عشق کامل نیست تا در رشید بال و مسکنی — آن زمان آتش علم گردد که سوزد خانه را

هر چه زد خود را بر آتش محو آتش گشت و رفت — در حقیقت شعله بال دیگر بود پروانه را

جائے یک ناخن درستی در سراپایم نماند — هر زمان دیوانه ویران‌تر کند ویرانه را

گر رود عشق از مزاج پیر لذت کے رود — بوئے مے باقی بود گر بشکنی پیمانه را

عقدهٔ دل در شکنج طره نکشاید بعقل — یک گره زان زلف ادهم بشکند صد شانه را

سرگذشت عهد گل را از نظیری بشنوید
عندلیب آشفته‌تر میگوید این افسانه را

ز عاشق میشود معشوق را نام و نشان پیدا — ثمر نیکو نباید تا نگردد باغبان پیدا

خود بها محو گردد گر تو از رخ پرده برداری — گمان پوشیده گردد هر کجا گردد عیان پیدا

من آن روزیکه بر رخ فتنه میشد زلف میگفتم — که روز خوش نخواهد گشت هر گه در جهان پیدا

در آن صحرائے بے پرسش که رهبر راهزن باشد — دل مجروح گردد کاروان در کاروان پیدا

تبے گر عارض جسمم شود آن را دوا سازم — چه سازم سوز عشقے را که شد در استخوان پیدا

تمنایش چو گردد گرد خاطر مضطرب گردم — چو محتاجے که گردد در سرایش میهمان پیدا

بغل از نامهٔ احباب پر گردد که نخواند — که مے ترسد شود مکتوب من هم در میان پیدا

نمیدانم ز من در جان سپاریها چه نقصان شد — که اکثر میشود در بدگمانی امتحان پیدا

نظیری سوئے او کم رو کہ امروز است یا فردا
کہ از خاکسترت ہم نیست در کویش نشان پیدا

زبس بود دل خود کام ناسپاس مرا
ز روئے ہم رسد اندوہ بے قیاس مرا

بلا مقام مرا پیش ازیں ہمیں دانست
غم تو کرد دریں شہر روشناس مرا

چہ روز بود کہ تشریف عشق پوشیدم
کہ خوشدلی نشناسد دریں لباس مرا

ز رشک دوش چنیں در ہمم کہ نتوان برد
ببزم وصل تو امشب بالتماس مرا

رخے کہ داشت ملک میلش از تو جز غیر
چناں نمود بچشمم کہ شد ہراس مرا

امان ز آہ نظیری فراغتے داری
کزیں فسردہ دلاں کردہ قیاس مرا

شرم مے آید ز قاصد طفل محجوب مرا
بر سر راہش ببینداز ید مکتوب مرا

دست پرورد توام اے عشق با این من بدار
ہر کہ بیند از تو میداند بد و خوب مرا

فرصتت باد اکہ می باید ستمگارے چنیں
ایں قرار و طاقت و ایں صبر ایوب مرا

ناز پرورد وصالم گوش بر حرفم مکن
آرزو بسیار باشد طبع محجوب مرا

بے سوالے خون خود در حشر مے بخشم باو
زانکہ دانم از طلب عار است مطلوب مرا

شوخ طبعی ز اختلاط غیر منعت چوں کنم
پیش ازیں نتوان شنیدن حرف لکوب مرا

امشب از یوسف رخے چشم نظیری روشن است
باز نورے ہست در کاشانہ یعقوب مرا

چیدمش در دل نہفتم آہ پرتا شیر را
در کماں از بسکہ در زدیدم شکستم تیر را

پائے رفتن نیست زیں بزمم کہ در بیرون در
بخت دارد در کمیں ہجر گریباں گیر را

خوشدل از بخیرم کہ در بزم وصال او نیافت
ذوق درد اضطراب و لذت تاخیر را

از نگہ عشق جستن مے شود ترک ادب
ورنہ طغیان جنوں از ہم کند زنجیر را

بے سبب دادی گر آزارم خجل از من مباش
کردہ ام خاطر نشان خویش صد تقصیر را

گشتہ دل پامال حسرت عشوہ در کارش مکن
قلب را اندود ما ضائع کند اکسیر را

ز نگاهی شد نظیری صید و من زانفعال
زانکه این وحشی نمی ارزد بهای تیر را

کجا بودی که امشب سوختی آزرده جانی را — بقدر روز محشر طول دادی هر زمانی را
سوالی کن ز من امروز تا غوغا بشهر افتد — که اعجاز فلانی کرد گویا بی زبانی را
بهر جنسی که میگیرند اخلاص و وفا خوب است — پس از عمری گذار افتاد بر ما کاروانی را
کتاب هفت ملت گر بخواند آدمی عام است — نخواند تا ز جزو آشنائی داستانی را
بافسون موم آهن کردن آسان تر ز آن باشد — که از کین بر سر مهر آورم نامهربانی را
بعشاق اشک گرم و رنگ زرد از بهر آن دادند — که استغنا فرود آرند مستغنی جوانی را
اگر از خار خار بیوفائی های گل نبود — سحرگه عندلیبی بر نه خیزد گلستانی را
ولا سیلاب خون را از شگاف سینه بیرون کن — که امشب سوده ام بر دیده خاک آستانی را

نمیدانم نظیری کیست چون می آمدم از کو
بحال مرگ دیدم بر سر ره ناتوانی را

طعم بلا اهل امید بدر ز هر فراقت آب را — تا تلخ کردی عیش من شیرین ندیدم خواب را
دریای رحمت بر رخم تا شام مردن وا کنند — گر چشم از رویت کند یک صبح فتح الباب را
از دولت گم گشته ام شاید نشانی وا دهند — بالای بدریای امید افگنده ام قلاب را
ز اهل درون باهش تر اند آنان که بیرون زنند — اکثر بخاصان میدهد سلطان شراب ناب را
طوفان بهر جانب برد بگشا معلم بادبان — لنگر نمیدارد کسی دریائی بی پایاب را
وعظ طبیب و صبر من بر جان گوارا گشته اند — من سخت تر سازم مرض او سخت تر جلاب را
با غایت بیطاقتی از عشق نتوانم گریخت — گوئی که آتش بسته اند از هر طرف سیماب را
در انتظار رحمتت لب تشنگان افتاده اند — ساقی بجو تر زن قدح دریاب و اصحاب را

کار نظیری در رضا غم خوردن خوش بودن است
دارم شی مرد آزما خوش باد شیخ و شاب را

ردیف الباء

خانه در کوی مغان کردم خراب — عاقبت هم طبع گشتم با شراب
دهر پیرم کرده اما ذوق عشق — گرم‌تر دارد مزاجم از شباب
از جوانی هست ذوقی در سرم — از نمک ماندست شوری در کباب
هرچه خوانم در ورق از اشک و آه — عشقم افتادست بر درس کتاب
زنده دارد مرد را آثار مرد — نام گل باقیست چون گردد گلاب
گوش بر تشریف فرمانم که هست — جان مشتاقم سوالش را جواب
بر امید او بمعجز بسته‌ام — باد را بر خاک و آتش را بر آب
چاره‌ام تا سوز تسلیمست و بس — خلق مرهم می‌نهد از اضطراب
از چه پوشم چشم ازین دل خفتگان — روی بیداران مگر بینم بخواب

چشمهٔ حیوان نظیری هیچ نیست
عالمی تاریک و محیط آفتاب

می و در جام و ماهم تا سحر بر روزنست امشب — دو دستم تا بوقت صبح طوق گردنست امشب
دو چشمم حجله آئین بسته انداز گریهٔ شادی — در و بامم از چراغان سر شکم روشنست امشب
شماری تا سحر دستم بزلف و رهی دارد — گریبانم گریبانست و دامن دامنست امشب
همه شب بر لب و رخسار و گیسو میزنم بوسه — گل و نسرین و سنبل را صبا در خرمنست امشب
مغنی میگساری میکند ساقی نواسازی — ازین شادی که در بزم حسودان شیونست امشب
بدل طرح وصال جاودانی نقش می‌بندم — گرم خود دوست می‌آید بخلوت دشمنست امشب

باقبال محبت شاهدی در نظر دارم
نه من با بخت خویشم نه نظیری با منست امشب

سحر منادی بلبل بگلستان دریاب — صلای صحبت گل میزنند زمان دریاب
هر آن دقیقه که دریافتی ز عمر از تست — که میشود نفس رفته را ضمان دریاب

ترا فریضه بود رفتنی بمیخانهٔ دوست — درون اگر نگذارند آستان دریاب

هزار واقعه با روزگار رم افتاده است — بیک کرشمهٔ لطفم اگر توان دریاب

نظارهٔ گل دهر از دو داغ یاد دهد — ببین بهار رخے و منئے خزاں دریاب

هنوز بوئے دلے بر مشام مے آید — دمے که آتشم افتد بخانماں دریاب

ترا بپانه چو بر خاکِ کشتگاں ریزی — مرا که سوخته ام مغز استخواں دریاب

مباد زخم تو جز من بدیگرے آید — گہے که تیر جفا مے کشی نشاں دریاب

بکش ملال نظیری که جسم و جاں کاہست
زلال جام کش و عمر جاوداں دریاب

سبزهٔ عیش ز بوم و بر ہجراں مطلب — تشنگی حاصل مصر است ز کنعاں مطلب

رسن زلف پئے حیله در آویخته اند — جز دلِ تشنه ازاں چاهِ زنخداں مطلب

در دیاری که سجودِ خمِ ابرو رسمیست — غیر محراب گز و قبلهٔ ویراں مطلب

فرض و سنت بتماشائے تو از یادم رفت — پرده بر روئے فگن یار ز من ایماں مطلب

بعد ازاں گر چه پشیماں بدرم آوردی — پیش گر گم فگن و قیمتم ارزاں مطلب

مهر و کیں نیست که هر جا طلبی یافت شود — آنچه هر گز نپذیرند بدوراں مطلب

لختِ دل قوت کن و شکرِ احباب مخواه — دودِ دل سرمه کن و کحل صفاہاں مطلب

آبِ حیواں ز کفِ درد کشاں مے جوشد — گو خضر دشت بپیما و بیاباں مطلب

همه از کاهشِ عشاق بخویش افزایند — قیمت یاری ازیں مہر فروشاں مطلب

جلوه از حوصله بیش ست نظیری هشدار
کشتی نوح نشد ساخته طوفاں مطلب -

آنکه شب داد توبه ام ز شراب — امشبم باز دید مست و خراب

لبِ ساغر چناں ز نم بوسم — که در آرم حریف را از خواب

مژه گر ز راح آتشیں گیرم — خاک را در دهاں بگردد آب

عضو عضوم پرست از مستی — کاہلی ها همه شوند شتاب

ظرف لبریز کردم از باده — همچو ماه دو هفته از مهتاب

راه مستی گرفته جانب دوست — میروم تا برآرمش ز حجاب

محو تر می شوم ز خود هردم — رفتم از دست مطرب با رباب

قوتم نیست پست کن پرده — طاقتم نیست گوش چنگ متاب

بر نظیری مگر ببخشایند

بجزع وا نمی شود این باب

چون غنچه دل مبند و چو بو بر هوا متاب — بر گل سوار باش و عنان از صبا متاب

آمیزش از صلاح دو یکدل بهم رسد — جائی که نار و مار مثل شد دوتا متاب

شوقی اگر نجات ز خود بینیت دهد — بگریز و رخ ز آئینه هم بر قفا متاب

در سفره هیچ نیست سوال از برون چرا — قفل گشوده بر در گنج عطا متاب

شغل توام ز گوشهٔ خاطر نمی رود — گوشم چو طفل از پی هر مدعا متاب

بر صفحه نقشها همه نا کشیده اند — برقع بدست کوته چون و چرا متاب

هرگز خضر به تشنه زلال بقا نداد — مس بر امیدواری این کیمیا متاب

آهی ندیدم و پیرهن پاره سوختیم — گو همنشین فتیله پی داغ ما متاب

چشمم از امیدواری دیدار روشن است — گو روشنی مهر و مهم بر سرا متاب

معشوق ساقی است مزن بر پیاله دست — یوسف نموده رخ بصر از توتیا متاب

افسوس لب بکار نظیری کفایت است

نخلش در آتش از پی مهر و وفا متاب

می باش در مزاج حریفان نشان طلب — با طبع هر که راست نیاید کران طلب

چون ره بری بصحبت نیکان گران مباش — جایت اگر بصدر دهند آستان طلب

مهمان گنج باش و قناعت بخاک کن — همسایهٔ همای شو و استخوان طلب

مجموعه ایست عالم از و انتخاب کن — مغلوبه ایست دهر رو مهربان طلب

در طبع دوستان ز حسد راستی نماند — انصاف اگر طلب کنی از دشمنان طلب

از حلقہائے زلف طلسمے بچنگ آر | وز شغل آں ز وسوسۂ دل اماں طلب
دست کسے بدامن محمل نمے رسد | کورانہ بر صدائے جرس کارواں طلب
ہر گام یوسفے ز تو در راہ ماندہ است | شیون کن وز گم شدۂ خود نشاں طلب

ننگ ست در طریق کریماں معاملت
جاں از نظیری ار طلبی رائگاں طلب

عشق وہد با دل شوریدہ تاب | پرورش ذرّہ کند آفتاب
کم نشود سوزِ دل از سیلِ اشک | آتش سودا نہ نشیند بآب
آہ کہ عاشق کشد از خامی ست | دود کند دل چو نباشد کباب
با سخن تلخ تبسّم خوش ست | نشئہ دہد شہد چو گردد شراب
دیر رود جاں کہ توئی در دلم | شعلہ کند بر سرِ شمع اضطراب
در شبِ ہجراں نبود روشنی | گرچہ بود تا بسحر ماہتاب

دیدہ نظیری نشناسد رخش
بسکہ گداز دنگہم از حجاب

ردیف التاء

ابرے بنظر آمد و برقے زمیاں جست | صد فتنہ بہر مرحلہ از خواب گراں جست
انگیخت از اں ظلمت و پرتو دل و جانے | در پردہ بدل آمد و در خانۂ جاں جست
آسودہ ز آفات بہم ساختہ بودیم | ناگاہ خطائے شد و تیرے ز کماں جست
نشنید کس از کس سخن مہر و محبّت | شوقے بضمیر آمد و حرفے ز زباں جست
در مدعیاں غلغلہ افتاد ازیں رشک | منصف بمیاں آمد و منکر بکراں جست
ربط ست باو سربسر اجزائے جہاں را | زیں سلسلہ حاصل کہ بجائے نتواں جست

زیں بیش حکایت نتواں کرد نظیری
افروخت ورق در کف و آتش ز بناں جست

گه تجلّی مانعست وگاه ہجراں حائل ست
حیرت اندر حیرتست و مشکل اندر مشکل ست

بے نہایت از بر ما بود تا مقصد مقام
منزلِ کونین طے کردیم و اوّل منزل ست

زخمِ ما بیطالعاں پیدا و پنہاں دست و تیغ
بخت مقبولے که چشمش بر جمال قاتل ست

از ہم فیضے که با این مشت خاک آمیختند
حاملانِ عرش را بارِ امانت در گل ست

عقدۂ ما را رسول و نامہ نتواند کشود
بُعدِ ظاہر بین بچشم دوری ما در دل ست

بام و در پُر جلوۂ حُسن ست اہل حال را
ہر که صورت دوست میدارد ز معنی غافل ست

سینہ را بخراش و در وے دانۂ اشکے فشاں
اینکه شورے خاک ریزی تخم را اینجا حاصل ست

از حدیث سود و سودائی ر وہم دیوانہ وار
حرف لیلی گوے تا دانی که مجنوں عاقل ست

از کرم شاید درے بر روے مسکیں وا کنند
بیشتر شبہا درین در گہ نظیری سائل ست

غیر من در پس این پردہ سخن سازے ہست
راز در دل نتواں داشت که غمازے ہست

زخم کاریست صراحی و قدح بر چینند
نیم بسمل شدہ بر سر پروازے ہست

بلبلاں گل ز گلستاں بشبستاں آرید
که درین کنج قفس زمزمہ پردازے ہست

گو که این صف شکناں قصد ضعیفاں نکنند
که درین قافلہ گاہے قدر اندازے ہست

تو مپندار که این قصہ بخود میگویم
گوش نزدیک لبم آر که آوازے ہست

عشقبازیم بمعشوق مزاجے انداخت
کز نیازیم که با دوست بخو نازے ہست

دی نظیری نرسیده است که امروز رود
صحبتے را بود انجام که آغازے ہست

رہِ حریف گرفتم که شیشہ یار من ست
خرد پیادہ شد از من که مے سوار من ست

جراحتم ہمہ راحت شد از سعادت عشق
گلے که در رہِ من بشکفد ز خار من ست

اگر درستی در کار جام و میناہست
شکستہ بستۂ از عہد استوار من ست

صبا بطرف چمن خواند ابر بر لب کشت
بہر دو کام حریفے در انتظار من ست

شراب خور بسیر گشت و توبہ گریست
شفیع جرم خوشیہاے روزگار من ست

شبے کہ با تو قدح نوشم و بے بگذرم | کز فرشتہ بجودم کہ کار گار من ست
گلم بآتش دل آب مے خورد ہمہ عمر | شگفتہ روئی جاوید با بہار من ست
بسوز و ساز حریفم بآہ و نالہ حریص | غمست وار و دردے کہ سازگار من ست

باضطراب دلا جاں سپار و حال مپرس
کہ اختیار نظیری ہم اختیار من ست

ذوقے بکمال ست وصالے بدوام ست | امروز بما منزلتِ عشق تمام ست
بر صوفیِ بے وجد وبال ست عبادت | بر شیشہ کہ خالیست نئے سجدہ حرام ست
دادیم بمعشوقہ دے دنیا و دیں را | بدنام شدن در دو جہاں غایت نام ست
احیائے شبِ ما و صبوحئے حریفاں | مہتاب ہمہ روزن و صبح ہمہ بام ست
جمعے کہ گرفتاریِ ایام شناسند | چوں شپرہ از نور گریزند کہ دام ست
میگریم و از گریہ چو طفلم خبرے نیست | در دل ہوسے ہست ندانم کہ کدام ست
ساقی غم دوراں مخور و رطل گراں دہ | شادست جہاں تا مئے حسن تو بجام ست
گوئید بزاہد بچہ عصمت نفروشد | بوئے مئے دوشینہ ہنوزم بمشام ست

رنجور الم دیدۂ پیری ست نظیری
جامِ سحری چوں نخورد ماہِ صیام ست

ہوا بدیہہ رسا نست و باغ موزوں ست | بہر ترنم مرغے ہزار مضموں ست
زبان بلبلِ شوخ از سخن بمے افتد | اگر چہ خوردۂ گل ہمچو دُرِّ مکنوں ست
بہوش رنہی کہ تو گر از بروں نمے بینی | درون پردہ بہ بینند ہر چہ بیروں ست
اگر بلذتِ لطف نہاں رسی دانی | کہ اندکے تو ز شنت چگونہ افزوں ست
بشور وادی و فریاد سیل خوش داریم | کز اہل سلسلۂ ماست ہر کہ مجنوں ست
ز روئے دست ہوایدا بو سعادت دست | نوشتہ اند بعنوان کہ خاتمت چوں ست
اگر کنار بیابانِ عشق دریابی | ز خونِ کشتہ بہ بینی ہزار جیحوں ست
نشان ذوقِ حقیقت بناز کاں ندہند | چہ شد کہ فاختہ خوش گوی و سرو موزوں ست

ہیچ کاسۂ چشم گدائی پُر نشود ... مگر ز کاسۂ آزادگاں کہ واژوں ست

چو نام توبہ گرفتم قدح بیاد آمد
بنوش بادہ نظیری کہ فال میموں ست

بے عشق عقل را ہنر در دماغ نیست ... بدسوز دآں فتیلہ کہ از شعلہ داغ نیست

ہرگز فرشتہ از سر بامش نمی رود ... آنرا کہ مرغ نامہ برے در سراغ نیست

طعنم بہ بیخودی چہ زنی محتسب برد ... ما را فراغت ست ترا گر فراغ نیست

ما حال خویش بر پر عنقا نوشتہ ایم ... در بال ہدہد و سر منقار زاغ نیست

چوں چغد بر خرابۂ خود فال میزنیم ... کیں نغمہ از ترانۂ مرغان باغ نیست

از خندہ ہائے تلخ صراحی بکار ما ... جز خون دل بگردش چشم ایاغ نیست

تاریک ست بے تو عمر نظیری چہ زندگیست
بیمار را کہ بر سر بالیں چراغ نیست

صافی شوم ازکون کہ در دل صفا نیست ... بر عرش زنم جوش کہ در خم کدہ جا نیست

ردیم ہمہ چوں سایہ کہ در خدمت خورشید ... صد گونہ سجود ست کہ در طاعت ما نیست

لطف نظر سوختگاں تابش برنست ... اینجا پر پروانہ طلب بال ہما نیست

چندانکہ دراں جبہہ خدنگست نصیب ست ... در ہمت ما جستن و در شست خطا نیست

بخرام بگلشن کہ پئے سیر صبوحی ... پیغام گلے نیست کہ با باد صبا نیست

توفیق نکوکاری ما و تو عطائیست ... اخلاص بدینار و مروت بہبہا نیست

صد گونہ دوا در سر ہر شاخ گیاہست ... اما چو ترا درد ندادند دوا نیست

گر کفر و ضلالت بود ار دین و ہدایت ... خوش باش کہ کار ازلی جز بعطا نیست

با حکم قضا ساز کہ در دیر نظیری
مقبول مغاں نیست نمازیکہ قضا نیست

اختر شناس در روش بخت من گم ست ... مشکل فتادہ کار نہ در دست انجم ست

دوراں صلائے تفرقہ داد و شراب نیست ... یک پارہ در صراحی و یک پارہ در خم ست

ساقی چو فیض اوست همه صرف او کنم — ایں جرعہ کہ در تہ جام تکلم ست

شیریں نکرده خندهٔ شادی مذاق کس — گل نیز تلخ گشتہ ز زہر تبسم ست

باشد بنا امیدی خویشم محبتے — گو آشنائے گوشۂ چشم تراحم ست

آسوده‌ام اگر بخودم کس گذاشتے — از جور او کشنده‌تر رحم مردم ست

ناخن همیشه در جگر خاره میزنم — دیریست رخش سعی مرا سنگ در سم ست

کے سر زکار بستہ بر آرم کہ چرخ را — دوراں نماند و رشتۂ امید من گم ست

گفتار بے نتیجہ نظیری نمے خرند
عود یکہ سوزد و ندہد بوئے ہیزم ست

لخت دل بر جیب و جیبم بر کنار افتاده است — دست و دل گم گشتہ تا با زمہ چکار افتاده است

ساز و برگ شادمانی را کہ میداند کجاست — در ہم اندوه و نشاط روزگار افتاده است

خستہ دل تر میشوم تا تلخ تر نوشم دوا — پند مردم در مذاقم خوشگوار افتاده است

از کدورت بر نیایم گر صفا دستم دہد — تیره روزم بخت من سازگار افتاده است

غصہ مرد و غم بماتم سوخت اکنوں ہجر را — صد چراغ مرده بر گرد مزار افتاده است

ظرف ایں ہنگامہ پیدا کن چرا باتست ایں — گرد بر ویرانہ صد منصور و دار افتاده است

کے نظیری خوار ماند عشق را نسبت تو لیست
یکدو روزے غایتش از اعتبار افتاده است

عشق تو قید علایق ز رہ ما برداشت — ہر کہ مجنون تو شد سلسلہ از پا برداشت

جنس از زنده و ارباب بصارت مشتاق — نتواں دست ز بیعانۂ سودا برداشت

چوں تواں گشت کنوں ساکن خلوت گہ باغ — مجلس آراست گل و مرغ تقاضا برداشت

دست در گردن معشوق حمایل کردم — نتواں کف پئی ما عرض تمنا برداشت

عارفاں گوشۂ چشمے بدو عالم ندہند — ہر کجا باد نقاب از رخ زیبا برداشت

محضر بندگی از مرتبۂ من بیش ست — ایں نشاں را دل مفلس ز کجا برداشت

پرده میبایدم آدینت کہ ہر کس نگریست — شرح سودائے ترا نسخہ ز سیما برداشت

بسکه نازکدلم از عشق حدیثی تا رفت | اشکم از پرده برون آمد و خونابه داشت

طفل در گریه نظیری چو تو کافر خو نیست
پدرت تا به گدایین در ترسا برداشت

بوی اذان و سلسلهٔ خم بهم گذشت | شیخ از حرم برآمد و گبر از صنم گذشت
خیز از سفال خضر زلال بقا بنوش | کین آب زندگی ز سر جام جم گذشت
بند علایق دو جهان گردد دامنش | چون من مجردی که ز دیر و حرم گذشت
ناموس و ننگ در نظر من برابر است | هرکس ز خود گذشت ز شادی و غم گذشت
جز رفت و آمد نفسی نیست در میان | جاوید زیست هر که ازین یک دو دم گذشت
برق دل رسیدهٔ ما را طلب کن | کین پرتو از سواد وجود و عدم گذشت

چون عندلیب مست نظیری ترانه گوست
از خار و گل بدیده شد از مدح و ذم گذشت

فرصتی نیست که در پهلوی آن صد غم نیست | روز مولود جهان کم ز شب ماتم نیست
همه جا تیر کمان خانهٔ ابرو رفته است | نیش هر جا طلبی هست ولی مرهم نیست
رنج ازان هست که این نسخه برانگیخته‌اند | ذلت ما ز نزاع ملک و آدم نیست
عارفان گوش که بر پردهٔ ساز ازل اند | در پس پرده شناسند که نامحرم نیست
باهم عیسوی و معجزهٔ روح اللهی | خلق دانند که از اهل خطا مریم نیست
رسم ناموس جهان زود ز سر برداریم | کین علاقه به پر افسر ما محکم نیست
ترک دیگر نفزاییم که پشمینهٔ فقر | جز باندازهٔ فرق پسر ادهم نیست
علمی چند ز عیب دگران بر دوزیم | کانقدر جامهٔ رسوایی ما معلم نیست

نتوان حکم خطا کرد نظیری بقضا
حکم بر صورت امریست که آن مبهم نیست

امروز آنچه تاج سر ماست دست ماست | سرمایهٔ درستی ما در شکست ماست
نادان بما نگینهٔ ما سنگ میزند | گر هوشمندی بکسی هست مست ماست

سر میکشیم در سر پیمان خویشتن — ایمان ما همان بندای الست ماست
اندیشه از فراز ثریا گذشته است — کوتاهیی که هست ز تقریر پست ماست
بر چهرهٔ حقیقت اگر ماند پرده — جرم نگاه دیدهٔ صورت پرست ماست
شاهانه فرش مسند کرسی نهاده اند — این طارم خراب چه جای نشست ماست

ننگست اگر بخاتم جمشید بنگریم
پیچاک زلف یار نظیری نشست ماست

چنان ز خانه برون رفتنم بدل ننگست — که آستانه بیابان و گام فرسنگست
بجان و رتن مفلوج گشته میمانیم — که در برآمدنم رنج و بودنم ننگست
رگ و روان بگداز و چو گریه گم نشود — شراره در دل فولاد و قطره در سنگست
بدامن دل پاک تو داغ من نرسد — ز بس گریسته ام خون دیده بیرنگست
دلم ز صورت کارم غریب اندوهست — که عکس طلعت زنگی بر آئینه زنگست
نگه دوش مه و خورشید طعنه ها داریم — به بخت خویش ز بانگار بر سر جنگست
غریب نقش خیالی بر آب زد دیده — بجز خدای که داند که این چه نیرنگست
نوا بگوشت اگر مختلف رسد چه عجب — که یک ترانهٔ ما و هزار آهنگست

سخن بذوق بود در مذاق بنشیند
بصفحهٔ کلک نظیری چو زخمه بر چنگست

حریف صافی و دردی نه خطا اینجاست — تمیز ناخوش و خوش میکنی بلا اینجاست
بغیر دل همه نقش و نگار بی معنی ست — همین ورق که سیه گشته مدعا اینجاست
ز فرق تا قدمش هر کجا که می نگرم — کرشمه دامن دل میکشد که جا اینجاست
خطا بروم دیوانه کس نمیگیرد — جنون نداری و آشفته خطا اینجاست
بدل ز دل گذری هست تا محبت هست — ره چمن نتوان بست تا صبا اینجاست
بدی و نیکی ما شکر بر تو پنهان نیست — هزار دشمن دیرینه آشنا اینجاست
سرشک دیدهٔ دل بی تو بسته نکشاید — اگرچه یک گره و صد گره کشا اینجاست

بہر کجا بردم اخلاص را خریدار نیست — متاع کاسد و بازار ناروا اینجاست

ز کوئے عجز نظیری سر نیاز مکش
ز هر رہے کہ در آئید انتہا اینجاست

شب از فسانه ام ز جنون خانه پر شده است — ور گریه ام دیار ز ویرانه پر شده است
زان طره کے شکایت آشفتگی رسد — ما را که زلف از دو چو کف شانه پر شده است
افگنده پرده از رخ ساقی نسیم صبح — دیر و حرم ز نعرهٔ مستانه پر شده است
بازم بکلبه کیست نه شمع و نه آفتاب — بام و درم ز ذره و پروانه پر شده است
ترسم بلاله و سمن او زیان رسد — طرف چمن ز سبزهٔ بیگانه پر شده است
تنگ است جائے بر نفس امشب بخلوتم — یک آشنا نیامده و خانه پر شده است
هرگز عطائے ساقی ما را گران نیست — از تنگ ظرفی است که پیمانه پر شده است

آن شاخ گل بجوش نظیری نمیرسد
دار الشفائے شهر ز دیوانه پر شده است

بی تو دوشم در درازی از شب یلدا گذشت — آفتاب امروز چون برق از سرائے ما گذشت
نیش خارے نیست کز خون شکاری سرخ نیست — آفتے بود این شکار افگن کزین صحرا گذشت
شوکت حسنش کسے از فرصت آہے نداد — گرچه هر سو دادخواہے بود او تنها گذشت
جلوه اش ننمود از بس محو رفتارش شدم — ناله ام نشنید از بس گرم استغنا گذشت
خواستی آشفتگی دستار بردن از سرش — بسکه سرمست و بخود مغرور و بے پروا گذشت
با پریشانان چه گویم صولت هجرش چه کرد — بادپائے آمد و بر دفتر دلها گذشت

بار امشب با سگ کویش نظیری همره است
شوکتے دیدم که پنداری جم و دارا گذشت

در شهر ما بدولت عشق احتیاج نیست — در هیچ گوشه نیست که صد تخت و تاج نیست
چشم تری بچین جبین مے توان فروخت — کالای وفا هنوز چنان بے رواج نیست
خاطر بخنده گل و مل وا نمے شود — غیر از گریستن غم دل را علاج نیست

شهری بشیشهٔ دل ما سنگ میزند / در هیچ پائی نیشتری از زجاج نیست
کس زیر چرخ توسن آزادگی نتاخت / تاراج میکنند براهی که تاج نیست
ما خط رسانده ایم بمهر مسلمی / آفت رسیده را غم باج و خراج نیست

از نوش روزگار نظیری گداختیم
این باده را موافقتی با مزاج نیست

شور چمن ز نغمهٔ آزادی من است / روی شگفته سحر از شادی من است
میخانه ام بموی بهارم گشاده اند / هر جا خرابی ست ز آبادی من ست
بیهوشیم بجلوه گه گلستان برد / من بلبلم که نکهت گل هادی من ست
بی ذوق عشق کار بسامان نمیرسد / شاگرد عشق بودن از استادی من ست
عشقم نوید زندگی جاودان دهد / آن چشمه که گم شده در وادی من ست
گردون بعشق زائچهٔ طالعم نوشت / نیک اختری نشانهٔ همزادی من ست

حسرت برم همیشه نظیری ز صیدگاه
زین خوی رحم کافت صیادی من ست

بحرف اهل غرض قرب و بعد پابندست / دل شکستهٔ ما را هزار پیوند است
از آن دمم که بحسرت فگنده دیدن او / نگه بگوشهٔ چشمم هنوز دربندست
نظر دلیر نشد تا مژه به پیش آمد / حجاب اگر پر کاهست کوه الوندست
دو چشم ساکن بیت الحزن من گرید / که من اسیر محبت تو هم او بفرزندست
دراز دستی حسن که گل بجیبم ریخت / که تا بدامنم از جیب در شکرخندست
بکینه جوی افلاک عشق میبازیم / که هرکه دشمن ما شد بدوست مانندست
ز عیب نیست که بیگانه وار میگذری / کسیکه زود گسل نیست دیر پیوندست
بیا که از می پارینه تلخ کام تریم / اگر تو زهر چشانی بکام ما قندست
همه ترانهٔ آفاق را ز بردارم / بگوشم آنچه نمی گردد آشنا پندست
نظیری از تو سخن کند نیست لب بگشا / باین قدر که بگوئی بمهر خورسندست

دل که جمعست غم از بی سر و سامانی نیست — فکر جمعیت اگر نیست پریشانی نیست
بیضه در چنگل شهباز نهد طایر ما — در فضایی که منم بال و پرافشانی نیست
گر کنم یاد ز بتخانه مرا عیب مکن — هر کرا مهر وطن نیست مسلمانی نیست
لاابالی شو و دریاب فراخیِ نشاط — چند در تنگیِ مشرب که فراوانی نیست
نیست لذت ز نظربازیِ بزمی که درو — خندهٔ زیر لب و گریهٔ پنهانی نیست
ترک ادبار بتاج سر جم دوخته اند — هیچ سر نیست کش این نیل به پیشانی نیست
بر در خلوت ما پرِ هما می بخشند — هدهدی را که بسر تاج سلیمانی نیست
طبلِ درویشی ما بر درِ جاوید زدند — بر لبِ بام بجز نوبتِ سلطانی نیست
صحبت آینه طبعان بدمی تیره شود — در چنین بزم گهی جای گرانجانی نیست
تو بمعموری مصری و من مجنون را — نبرد شوق بران کوچه که ویرانی نیست

از فسون دانی چشمان سیاهی که تراست
صد نظیری بنگه داشتن ارزانی نیست

محبتِ تو بهر دل نشست کین ننشست — دمی بهر که نشستی دگر غمین ننشست
بمحفلی که تو دامن برنجش افشاندی — مگس ز تلخیِ عیشم بر انگبین ننشست
همیشه گرمیِ خوی در آتشم دارد — بخون نشستم و آن خوی آتشین ننشست
حجابِ عشق غباری میانِ ما انگیخت — که از فشاندنِ دامان و آستین ننشست
گره بگوشهٔ ابرو نگاه بجانبِ غیر — به پیش دشمن خود هیچکس چنین ننشست
تو میروی و من از اضطراب می میرم — کسی بحال چنین روزِ واپسین ننشست
چنان گرانیِ خویش از درت سبک کردم — که از سجود توام گرد بر جبین ننشست

غمت ندیده رهِ خانهٔ نظیری را
که چون بهانه خود بیتو در کمین ننشست

عشق است که حکم دو جهان مختصرِ اوست — مجموعهٔ احوال دو عالم خبرِ اوست
صد راهزنم در صفِ اندیشه نشسته — حرز دل آگاه نشین از نظرِ اوست

بیگانگیش بار دہد اشک ندامت
این تخم ہما نیست کہ طوفان ثمر اوست

یاد آوریش راہ نماید بوصالش
این خانہ ہما نیست کہ امید در اوست

گر ناخوشت از جا ببرد جائے نگہدار
کان دل کہ ز ناوک نہراسد سپر اوست

گر زمزمہ رندت از پئے آن رو
کان دل کہ ز جا رفت رہش بر گذر اوست

گریان ز گلستان جہان رفت نظیری
ہر لالہ کہ از خاک دمد چشم تر اوست

نشاط عید گدا عجب با دشاہ شکست
شد از معانقہ چین بر رخ قبا شکست

چنان بیک دگر آمیختند شیخ و ندیم
کہ شیشہ مست در آغوش پارسا شکست

رئیس و قاضی و مفتی برقص برجستند
نشاط نائے و دہل حرمت ردا بشکست

مباد از پئے جان بود چشم قربانی
نگاہ تا نرود زان بساط پا بشکست

دل شکستہ وران کوئے میکنند درست
چنانکہ خود نشناسی کہ از کجا بشکست

بآب خضر سکندر نبرد ز آئینہ راہ
سفال میکدہ جام جہان نما بشکست

بقطرہ ز مئے داد پیر بادہ فروش
کہ ہم گدا ز حسد کاسہ گدا بشکست

زمانہ طفل طبیعت شد آنقدر کہ ادیب
کمر بہ بست پئے شوخی و عصا بشکست

شکست توبہ ہر کس بقدر حال امروز
نظیری از خم مے صوفی از ہوا بشکست

خمار مے بلبم قفل زد ایاغ کجاست
کلید میکدہ گم کردہ ام چراغ کجاست

نہ عندلیب غزلخوان نہ شاخ گل خندان
درین بہار کسے را دل و دماغ کجاست

شگوفہ را بہ نم ابر جامہ در گرو است
برہنہ را سر و سامان عیش باغ کجاست

یکے بگرد گلستان خویش سیرے کن
ببین کہ یک گل بے صد ہزار داغ کجاست

ہزار جنس مرا وہم بوقت در گرو است
دمے کہ صاحب وقتے دہد سراغ کجاست

ز شغل کار خودم یک نفس رہائی نیست
مجلسے کہ دہد از خودم فراغ کجاست

[illegible] دیدم نظیری بساز و بادہ صبوح
[illegible] سراغ [illegible] چشم [illegible] کجاست

گر شرر گر شعله هر جا گشت پیدا آتش است
چاره دل کن که با آتش مدارا آتش است

رشک مانع شوق غالب ورنه یارت تیغ رسم
راه عاشق بر میان هفت دریا آتش است

چون چراغ مرده از صحبت دلے آورده ام
از دم خلوت نشینانم تمنا آتش است

گر بظاهر کاهلم اما بباطن جاهلم
تن اگر خاکست ما دل سراپا آتش است

گر بکفرستان بری این روئے آتشناک را
برهمن در رقص مے آید که حق با آتش است

از نسیم صبح میسوزند حریفان را جمال
نازکان را بر سر آن کوئے سرما آتش است

در سلم رسم است ما را دین و دنیا یا خلق
هر کرا در سر تمنائے هست سودا آتش است

عاشقی و حسن را در پرده نتوان داشتن
شعله غمازی کند تا چار هر جا آتش است

گریه گرم نظیری ریگ در وادی گداخت
از سرشکش تا بزانو در ته پا آتش است

نشست پهلوئے من و ز رقیب جام گرفت
گل تلافی من رنگ انتقام گرفت

بصد کمند نه استاد عمر چو مست شدیم
در سرائے به بستیم راه بام گرفت

قضا سمند نشاط کرام پیش آورد
قدر عنان مرا از کف لیام گرفت

معاندان بت پندار جمله بشکستند
که کار بت شکنی رونق تمام گرفت

نیافتم بسحر آغوش دوست از بر دوست
تمتعی که لب از ذکر این پیام گرفت

بجنگ عربده راضی شدم ز شرم برآ
که تیغ غمزه دگر زنگ در نیام گرفت

نظیری مے و مطرب گدائی خواهد شد
فقیه شهر که اعادت کرام گرفت

آن دو دور گریه پندارد که با ما دشمن است
هر که میگیرد و شنا در را بدریا دشمن است

هر کرا دل از درون شاد است با بیرون چه کار
شمع از خلوت نگهبانست و صحرا دشمن است

خود نگر از دور رائی در نظر آرد تا به تو
صد بیابانست و در هر گام صد جا دشمن است

دل از آن آزرده تر دارم که نازش کنند
خصمئی خود میکند هر کس که با ما دشمن است

خون او چشم کاروان نیست در یاد از مصر
هر کرا یوسف بود کالا بسودا دشمن است

تا غمم گردید مونس کلفتم با کس نماند / دوست چون همخوابه گردد مو بر اعضا دشمن است
های های گریه باید که دل خالی کند / ورنه چون در دل گره باشد مداوا دشمن است

گر بهار آید نظیری در خزان با من مگو
خاطر مشغول عاشق را تماشا دشمن است

جز محبت هرچه بردم سود در محشر نداشت / دین و دانش عرض کردم کس بچیزی برنداشت
هر عمل را اجر سنجیدند در میزان حشر / قیمت چشم تر آمد چشمهٔ کوثر نداشت
در دلم از عشق سوزی ماند و از جان شعله‌ای / هیزمی را کاتشش ما سوختیم خاکستر نداشت
در دل او درد ما از ناله تاثیری نکرد / برد مرغی نامهٔ ما را که بال و پر نداشت
شکر کز غم مردم و پیشت نگشتم شرمسار / حال خود هر چند میگفتم دلت باور نداشت
کاتب اعمال چون اجزای غم را نوشت / جز رقم بر وصل دادن چارهٔ دیگر نداشت

از دل بی درد جانم را نظیری ریش کرد
کم دو چارم شد که چشمی تا بدامن تر نداشت

باز دل جای گل دیوانگی بو کرده است / دیده ام از گریه آبی تازه در جو کرده است
خاطری دارم چنان کز نوبهار دوستی / صد گلستانم پدید از هر بن مو کرده است
ای توئی و ساز و حرف ماست چندین دلپذیر / عشق را نازم که موم از آهن و رو کرده است
از چراغ وصل دل را نور ده کاینجا رسست / ورنه با تاریکی هجران نظر خو کرده است
هر که جز خود دید با من آشنا بیگانه ساخت / عشق تو با دشمن و با دوست یکرو کرده است
دست و دل بشکن که اینجا عاجزی آید بکار / این کمان را چاشنی کی زور بازو کرده است

در مراد ما نظیری یاریت کاری نکرد
برهمن زین پیه دعا در کار هندو کرده است

آنچه رحم از دل برد تاثیر فریاد من است / وانچه نسیان آورد خاصیت یاد من است
ساختن ممنون بیداد و بحسرت سوختن / از تصرف های حرمان خداداد من است
حرف عاشق بی زبانی شکوهٔ دل عاجزیست / آنچه هرگز آشنا با لب نشد داد من است

نیست در عالم تمنائے کہ از قیدم بجست — ہر کجا بینی ہوائے صید آزاد من ست
مضطرب وارم چو دل در رہِ آوارگی — پشت توفیق و توکل خستۂ زاد من ست
آں شکارم من کہ لائق ہم بکشتن نیستیم — شرم مے آید مرا زاں کس کہ صیاد من ست
خشم گر دو شکوہ رفت اکنوں نشست عشق تو — آرزو غلطاں بخوں در محنت آباد من ست

کار دشوار نظیری گریہ مے آرد کہ او
شاد از تدبیر ہائے سست بنیاد من ست

99

شہر ویراں شدہ گریۂ مستانۂ ماست — ہر کجا ہست غمے در بدر از خانۂ ماست
از ہمہ سو رہ پیغولہ صحرا بستند — ہر کرا مے نگری در پئے دیوانۂ ماست
بال و پر سوختہ ہر یک بکنارے رفتند — آنکہ ناید بدر از بزم تو پروانۂ ماست
تماشائے جہاں باز نمانیم از تو — آنچہ دام دگراں ساختہ دانۂ ماست
بسر بادہ فروشاں کہ بمسجد نروم — تا بمیخانہ نمے در تہِ پیمانۂ ماست
ما کہ خورشید پرستیم بمحفل چہ کنیم — آفتاب از ہمہ جا روے بویرانۂ ماست
خواب ما را بصد افسون و نگہ مے بندند — جادواں را ہمہ جا گوش بر افسانۂ ماست
تا کے از موعظت خلوتیاں مے شنویم — ہوش ما محو تماشا گہ جانانۂ ماست

صحن و دیوار و در و بام نظیری امشب
ہمہ در وجد و سماع اند کہ در خانۂ ماست

100

پیش مشتاق تو ویرانہ و آباد یکیست — ہر طرف راہ فتد کوفہ و بغداد یکیست
بحریم دل شیریں نبود وصف نغال — عشق چوں بار دہد خسرو و فرہاد یکیست
ما کہ تسلیم بشمشیر ارادت شدہ ایم — پیش ما بیدوی کردن و امداد یکیست
در بر اغیار نبیند کہ در گلشن ما — شانۂ باد و سر طرۂ شمشاد یکیست
پا بگل ماندہ اگر گلبن اگر خار بن ست — باغ را سرو خرامندہ و شمشاد یکیست
بتو زاری و توانائی ما در نگرفت — موم در پنجۂ عشق تو و فولاد یکیست
نیم بسمل شدہ ماندیم نظیری افسوس — صید بریکدگر افتادہ و صیاد یکیست

در خون دیده کشتهٔ تیغم بسمل تو نیست
زین مرحمت ملاف که کار دل تو نیست

از آبگینه حوصلهٔ ما تنک تر است
صبر از دلی طلب که درو منزل تو نیست

گویا دوانده ریشه نهال محبتم
می بینم از تو آنچه در آب و گل تو نیست

زین پیش شیشهٔ دل ما هم ز سنگ بود
بی نسبت آشنا دل ما با دل تو نیست

بی یار مانده کوی تو از بیم خوی تو
ورنه کدام کس که دلش مائل تو نیست

بس جانگداز میگذرد سرگذشت شمع
پروانه نسوخته در محفل تو نیست

خون ترا چه قدر نظیری خموش باش
این بس که دعوی از طرف قاتل تو نیست

آنکه صد نامهٔ ما خواند و جوابی ننوشت
سطری از غیر نیاید که کتابی ننوشت

شمع بی شعله به پروانه فرستاد آن دست
گر بما نامه روان کرد و عتابی ننوشت

همه جا شوق تو لب تشنه بر آهم آورد
دم آبی نگرفتم که شتابی ننوشت

کف پایی بره بادیه ام ریش نشد
که فریبی سر خارش بسرابی ننوشت

قدمی نامدم از منزل سامان بیرون
در رهِ عشق که گنجی بخرابی ننوشت

اشک و آه از در این مدرسه بردم که ادیب
حرز حسن تو بهر مشک و گلابی ننوشت

سینهٔ ریش ازین راز نگردید که عشق
قصهٔ بر سر منقار عقابی ننوشت

عقد دُر چند نظیری بهوس نظم کنی
هیچکس نظم تو بر طرف نقابی ننوشت

یک آهِ گرم صیقل زنگار عالم است
موقوف لب کشودن ما کارِ عالم است

مشاطهٔ فراق تو بر چهره ام سرشت
خونابهٔ که گونهٔ رخسارِ عالم است

خود رائی خیال تو از دیده ام رماند
آن معنی که قبلهٔ گفتارِ عالم است

بر من شب فراق شد از جرم ناکسی
صبحی که طالع از در و دیوارِ عالم است

صیادی کرشمهٔ تو دانه نفگند
در دام هر نگه که نه پر کارِ عالم است

این عیب و عار عشق و هنر را کجا برم
کانم بنیم خرده که خریدارِ عالم است

حور و کنار کوثر و رضوان و صحن خلد — ما و جمال یار که گلزار عالم است

تا یک دلت پسند کند قرب یا وجوے — سرمایهٔ قبول و در انکار عالم است

گر پیر یا لکی خبر از طفل راه پرس — شرم از طلب مدار که زنار عالم است

دانائی فریب تو معنی نیاورد — در ضمن نکتهٔ که ز اسرار عالم است

قانون شکوه چند نظیری نوا کنی
این نغمهٔ تو باعث آزار عالم است

زہے نسخهٔ آفرینش جمالت — نکت یاب مجموعهٔ گل خیالت

بفطرت نبوئی نکاهد نبوت — ز ظلمت برونی نباشد زوالت

همیشه حق از قول و رایت روشن — بپوشیده موج حوادث زلالت

بحدّ خرد هست پرواز هر تن — تو وحے خرد پرّد از پرّ و بالت

همه وجدها صوفیان را ز قولت — همه حالها قدسیان را ز حالت

باعجاز قولت که ایمان نیارد — ضلالت بود خون منکر حلالت

بباطن ترا دیده آدم مقدّم — ز صدر جنان شد بصف نعالت

به پیراهنت سایه ظاهر نگردد — که خور گشته طالع فراز نهالت

بحسن تو نقاش نقشے نیارد — که صنعت گری ختم شد بر کمالت

توان گفت لیس کمثله بشانت — که در غیب نبود مثال مثالت

نظیری چنان ساز صافی سخن را
که روح نبی خوش شود از مقالت

گر کند گیتی وفائے با وفاداران خوش است — زندگانی با عزیزان عیش با یاران خوش است

صحبت شب گیر با شوق حرم شوار نیست — گر بپا دوست بگذرد شبهائے بیداران خوش است

نرگس شوخ تو مست از نالهٔ شبخیز ماست — میفروشان را اسرار غوغائے میخواران خوش است

مال عصمت از لیخا بد درین سودا نباخت — ماه کنعان بردن از خیل خریداران خوش است

فرجه نگذاشت گردون تا از آن بیرون روم — پیر کودک دل چه با قید گرفتاران خوش است

ذوق با مرغاں پرانِد مرغِ نو پروازرا | کہ بکوئے دوست رفتن باہواداراں خوش ست
حیرتم نیکو ز استیلائے عشق آرزاوساخت | چوں مرض طغیاں نماید خواب بیداں خوش ست
ساقی گلرنگ باید ساغرِ گلرنگ را | مے پرستاں را نظر بر لالہ رخساراں خوش ست

غرقِ طوفاں شد نظیری ہر کہ دل درماں بست
رخت بیروں دہ کہ کشتی سبکساراں خوش ست

جزائے حسنِ عمل در شریعتِ عربیست | بعرف عفو نکردن گناہ بے ادبیست
سوادِ دل ز مے سالخوردہ روشن کن | کہ عینک بصرش زآبگینۂ حلبی ست
قبولِ بے ہنراں ز التفاتِ معشوق ست | عنایتِ ازلی را نشانہ بے سببی ست
جمالِ حال شود ترجمانِ استحقاق | دلیلِ آبِ جگر تفتگی و تشنہ لبی ست
ز من مشاطہ بستاں صداق مے طلبد | ہنوز دختر رز در سراچۂ عنبی ست
مگو کہ رفتم و قسمت نبود دریا ہم | کنار سینۂ سالک نشانِ بے طلبی ست
ز دوست روئے نگرداں و تن بفرماں دہ | کہ ہر کہ صاحبِ ایں حال شد ولے ذہبی ست
خلافِ رسم دریں عہد خرقِ عادت داں | کہ کارہائے چنیں از شمارِ بوالعجبی ست
شبِ سیاہ صباحِ سفید مے آرد | چراغِ مطلب از دودمانِ بولہبی ست
بہ تیغ قطعِ ارادت نمے شود مارا | خلوصِ بندگی ما شرافت نسبی ست

مگو ز دوست ملالت بود نظیری را
کہ مستی سحری از نیاز نیم شبی ست

ترا بکعبہ مرا کار با دل افتادہ است | بجبہ بت کدہ من مقابل افتادہ است
صدائے بے جرس از شبنوی غریب مداں | کہ روح ماست بدنبالِ محمل افتادہ است
سپند طالع اگر حرص ایں بجا و کند | صلیب زلف بتانم حمائل افتادہ است
بعزمِ کعبہ کنسید اتفاق خلوتیاں | کہ پیرِ صومعہ را بار در گل افتادہ است
نہ کج ز مستی مے کردہ قبلہ بادہ فروش | دلش بگوشۂ میخانہ مائل افتادہ است
شکستہ بر ورقِ جبہۂ تو خامۂ حکیم | کہ ابروانِ ترا عقدۂ مشکل افتادہ است

حریف بین چه براحت بساط مے چینید — ز نیزهٔ بازئ افلاک غافل افتاده است

حریم خاک چو قربان گه منا دیدم — که هر طرف نگری صید بسمل افتاده است

یکے بگور عزیزان شهر سیرے کن — ببین که نقش املها چه باطل افتاده است

مجردان سبک سیر از جهان رفتند — گهر بقعر یم و خس بساحل افتاده است

گدائے پیر مغان شو که بادشاه و فقیر — بر آستانهٔ میخانه سائل افتاده است

صفیر بال نظیری بپیش بین نرسد
که او بوادی و رفتنش بمنزل افتاده است

فخر والا نسبتان از بند اوست — آنکه هرگز نگسلد پیوند اوست

گردن شمشاد را زلفش بخست — سروران آزادگان بند اوست

گرچه شکل هستی دارد و یا نقش — هستی جانبازان شکرخند اوست

نقض زلفش و ایں عهدش شکست — گر شکستے هست در سوگند اوست

طره اش را بست پیوند سے بکج — چین ابرو گرچه خویشاوند اوست

هر شبم بخواست سے آید بخواب — بستر هم مشک عبیر آگند اوست

مشربش صفرا بیماران شکست — نوش میخوش از ترنج و قند اوست

زود آمیزش بمردم مے کند — مشک را بوانده کی مانند اوست

حسن گل بر باد حرمان زود رفت — هرکه نمکینی ندارد بند اوست

کینه کش از دوستان مهر جوئے — طبع مغرور رخچه خرسند اوست

بار تکلیفش زدوش انداختم — گو بخش هرکس که حاجتمند اوست

نظام اخوان بر نظیری مے کنند
معنی او بهتر از فرزند اوست

معشوقهٔ من قبله نما قبله نظر گشت — تا گشت نظر با رخ چون آئینه برگشت

غرق کرم حیله گرانم که دران کوئے — سفتیم سنت چه دیده و هم مسلک گمر گشت

زد خنده شیرین نمکے بر دل ریشم — اشکم بتجلادت شد و آهم باثر گشت

اوراق گل اندر بغل غنچه نگنجید — تا عطر دم هم نفس باد سحر گشت
پیداست دل آمیزیم از گونه گفتار — چون رنگ ثمر گشت بلے طعم ثمر گشت
شاید شوم انگشت نما همچو سبر بوز — لعلم که در آتش ز رخش بود و ثمر گشت
زان کاکلم از و عطر فشانست که دستم — با سنبل خوشبویش بر آں طرف کمر گشت
تا بوسه گه خیره مذاقان نکند دست — دندان ز دم آں ساعد چوں شاخ شکر گشت
در هر خم آں زلف کمیں گاه بلائیست — با این همه زاں روئے نکو هم بخطر گشت
عقلے که کلید در گنجینهٔ ام آں بود — تا عشق در آمد میاں حلقهٔ در گشت
با این دل پر عربدهٔ شرمندهٔ عشقم — هر جا که عجمے تیغ بر آورد سپر گشت

هر نسخهٔ شعرے که بر آورد نظیری
از غیرت آں نازه جیں خونِ جگر گشت

نظر بظاهر و صیاد در قفا خفت ست — اجل رسیده چه داند بلا کجا خفت ست
کجا ز عشوهٔ آں چشم نیم باز رهم — که فتنه ساخته از خواب پائے ما خفت ست
کسے بقلب شبنم ترکتاز مے آرد — که در فراق قصب پائے در حنا خفت ست
شمیم مهر ز باغ و فاے نمے آید — بهر چمن که تو بشگفته و صبا خفت ست
طبیب عشق ببرد طمع ز بیماری — که شب براحت از ین درد بیدا خفت ست
کس از معانقه دردِ وصل یابد ذوق — که چند شب ز هم آغوش خود جدا خفت ست
بگیر کام دل اے کعبتین مردم چشم — که نوبت آمده و نقش در خفا خفت ست
شبِ امید به از صبح عید میگذرد — که آشنا بتمنائے آشنا خفت ست

فسانه صرف نظیری مکن که خواب کند
شکسته که بصد درد مبتلا خفت ست

خوئے شه عربده جو افتادست — کشته بر سر کو افتادست
با دب زی که سر مستان را — بد کمندے بگلو افتادست
آنکه افتاد برین در راهش — قدمش از تگ و پو افتادست

در خرابات مغان مستان را کاسهٔ بشکسته سبو افتادست
خوشی ما از گل و بستان نیست صحبت یار نکو افتادست
خوش عبیری بهم آمیخته عشق خو بخو بوی بو افتادست
عشق از سنبل و گل وا چیدم ره بر آن گلشن کو افتادست
جای دل خورده مینا چینم وه که بارم بغلو افتادست
دلبرم را سر رسوائی نیست کار جیبم برفو افتادست
با خودم دشمن جان باید بود چکنم دوست عدو افتادست

هر نفس دلق نظیری رنگیست
عشق را چشم برو افتادست

جمال ساقی ما در ضمیر لاله گذشت که لاله را مئی لعل از سر پیاله گذشت
دران شمایل موزون نگر که هر کس دید بحسن معنی صد دفتر و رساله گذشت
بقصد ضبط نگه چین برابروان انداخت ولی نشد که کمند از سر غزاله گذشت
دلم ز حرص سوال از لبش جواب نیافت چو آن گدای سراسیمه کز نواله گذشت
سپهر هر چه کند روزیست بخشم مرو که روز تخم ازان کشت کز حواله گذشت
دو ساله دُرد کش دیر بوده ام عجب است که شصت ساله توان از مئی دو ساله گذشت
سری ز قلقل مینا برون نیاوردم اگرچه عمر بتحقیق این مقاله گذشت
بطعنه از بر ما غافلان فارغ دل چنان گذشت که بر دشت لاله ژاله گذشت

جفا نماند ز پندار خود چو وارستم
بیا که کار نظیری ز آه و ناله گذشت

هجران نمکی سوده بداغ دل ما ریخت سودای تو آتش زد و باغ دل ما ریخت
هر روغن صافی که بیهوده فلک سوخت غم دُردی آنرا بچراغ دل ما ریخت
رفتیم بسر دُرد درین محفل مستان ساقی مئی تندی بایاغ دل ما ریخت
ما را به نشاط و طرب آسان نگذارند غم خون جهانی بسراغ دل ما ریخت

هر نخل امیدی که نشاندیم درین باغ   برگ و برش از لای ایاغ دل ما ریخت
کلفت ز کجا آمد و رنجش ز کجا خاست   بد کرد ملالی بفراغ دل ما ریخت

بر عشرت ما زود و ملال ست نظیری
تا صبح نفس زد گل باغ دل ما ریخت

گل پیدا و دسته بستهٔ اوست   مهر در دل خسک شکستهٔ اوست
همه جا ناخن تصرف بند   هر کرا سینه ایست خستهٔ اوست
این کم گشته عهد و شرط وفا   ریو و رنگ زیاد جستهٔ اوست
بر و اندیشهٔ بتان زد لم   کعبهٔ دل صنم شکستهٔ اوست
خس بستان و خار دیوارش   قید مرغ رسن گسستهٔ اوست
سرو بالا و عبهر نظرش   دست پرورد و خانه رستهٔ اوست
تا برآید برنگ رخسارش   باده در خون دل نشستهٔ اوست
موجهٔ باده بر گل مهتاب   لوح از آب باده شستهٔ اوست
عشق هر دم بتازه سودائیش   عقل کهنه فروش رستهٔ اوست
بسبوی مغان خطا نرسد   که بدست کریم دستهٔ اوست

نزل روح الامین نظیری را
نامهٔ پیک پی خجستهٔ اوست

دلی دارم که طاقت کار او نیست   تحمل غیر عیب و عار او نیست
دلی دارم که قلزمهای امواج   حریف آه آتشبار او نیست
دل سختم براحت می ستیزد   فلک یکدست برآزار او نیست
نشاط عندلیب از بو و رنگ است   نوای ما ز موسیقار او نیست
کجا پوشد به بند و قید دستار   تن مجنون که جز سربار او نیست
مریض عشق را مردن علاج است   دوای درد در بازار او نیست
سر مرغی نپرد از کمین گاه   که آب و دانه در منقار او نیست

زباں بازی کند سوسن از آں ست   کہ آبِ شرم در رخسار او نیست
بایں شد کعبہ از کوئے تو ممتاز   کہ رشکے بر در و دیوار او نیست
کجا کنعاں کجا بغداد مستاں   انا الحق گو سرے بر دار او نیست

نظیری ایں عبیر از عشق سازد
کدامیں عطر کز گلزار او نیست

بختم ایں بیں کہ مشتری شدہ دوست   ہر چہ خلقم بہا نہند نکوست
تشنگیم رنگ مرغ چو مستسقی   (آب ہر کس بقدر ظرف سبوست)
در برار باب ذوق کم بستند   اثرِ قبض و بسط در ابروست
قطع دنیا نمے شود چہ کنم   قوت مور و جستن از سر جوست
نیست ممکن بزندگی آرام   تا نفس باقی ست در رگ و پوست
شاہدانِ چمن تہیدست اند   جامۂ سرو تا سرِ زانوست
باش عریاں بدن کہ جامۂ گل   کم وہ بو کہ حلۂ تو بر توست
بوئے گل چاشنیٔ مل دارد   آں شکر خندہ را چہ بوئے و چہ خوست
آب تلخے بعطر پروردند   نام کردند کیں گل خوشبوست
خط قرآں نگار او کوفی   چشم محراب گرد او ہندوست
خط فریبندہ کس چنیں ننوشت   یا رب ایں معجز ست یا جادوست

بر نظیری ست گوشش خلق امروز
میر مجلس ندیم شیریں گوست

ہر کہ نوشید مے شوق تو نسیانش نیست   وانکہ محو تو شد اندیشۂ حرمانش نیست
دل بحسن تو مقید شد و جاوید بماند   کہ ز فکر تو بروں آمدن آسانش نیست
تا بکے فکر تواں کرد و سخن تازہ نوشت   قصۂ شوق حدیثے ست کہ پایانش نیست
ہیچکس نامۂ سربستۂ ما فہم نکرد   نہ ہمیں خاتمہ اش نیست کہ عنوانش نیست
سبب از عقل مپرسید کہ ختم نامۂ ما   درس عشق ست کہ از علم دبستانش نیست

از دلم راه دولت عشق نمودست خوشم
که بآن خانه دری هست که دربانش نیست

راه دیگر بسوی کعبهٔ اعرابی هست
که غم از سرزنش خار مغیلانش نیست

خاطر غیب نمای تو نگر جام جم ست
که رخ حال من از آینه پنهانش نیست

سایهٔ نامهٔ تو بال هما میداند
هدهد ما که بسر تاج سلیمانش نیست

مرد تاجر که ز غربت بوطن می آید
تحفهٔ خوبتر از نامهٔ اخوانش نیست

چون قلم گریهٔ شادی کنم از نامهٔ دوست
که بجز از دل خندان مژه گریانش نیست

بسکه از دقت فهم تو نظیری بگداخت
نکتهٔ نیست که آمیخته با جانش نیست

قرعه بر وصل نه دیدهٔ و سامانش نیست
کین خیالست نه آن چشم که حیرانش نیست

نرگس از گردش چشمت بشراب افتادست
می پرستیست که مخمور بدورانش نیست

شد ز شرم قلمت خضر نهان در ظلمات
که بجان بخشی آن چشمهٔ حیوانش نیست

در جواب تو فرو مانده ترم از طفلی
که بسفتن شکند گوهر و تا دانش نیست

دل ز اندیشهٔ وصل تو بجان بازنگشت
که جدائی ز ملاقات تو آسانش نیست

عشق ما واقعهٔ نیست که آخر گردد
هر چه آغاز ندارد غم پایانش نیست

شادم از دل که مئ عشق تو مدهوشش کرد
خبر از رشک وصال و غم هجرانش نیست

چرخ را کاسه پر خون شفق گردانست
لاله را سنگ به پیمانه که پیمانش نیست

دولت عشق ندارد خطر از عین کمال
کین سعادت بکمالیست که نقصانش نیست

ما بایمان تو ای عهد تو محکم داریم
آنکه پیمان شکند قوت ایمانش نیست

هر جراحت که دلم داشت بمرهم به شد
داغ دوریست که جز وصل تو درمانش نیست

گر نظیری بفلک بر شده باشد چو مسیح
بیت معموره از کلبهٔ ویرانش نیست

عشق عصیانست گر مستور نیست
کشتهٔ جرم زبان مغفور نیست

عشق در صنعت تصرف میکند
در میان فرهاد جز مزدور نیست

برتر از عشق ست عالم پایۂ | راہ از من تا جنوں پیمودنیست
آنکہ منصور ست بر دارش کنید | ایں انا الحق گوئے منصور نیست
حسنت از سر ہوش بیروں میبرد | بیش ازیں گنجائیش مقدور نیست
مایۂ صد ماہ کنعانے بحسن | مصر در خوبی چنیں معمور نیست
کے بشر استغفر اللہ گومیت | راست میگفتم و لے دستور نیست
دلفریبی ہائے دشمن دیدۂ | جاں سپاریہائے ما منظور نیست

عشرت و عیش نظیری کو نراست
در سرائے تنگ دستاں سور نیست

ایں نخل کہ از چشمۂ جاں رستہ کہ کشت ست | ویں خط کہ دہد یاد ز معجز کہ نوشت ست
ما فتنۂ مشاطۂ حسنیم نہ از عشق | زنار مغاں رشتۂ خط و زلف کہ رشت ست
جز از اثر وحشت تو وحشت ما نیست | با پردہ بگو پردۂ رخسار کہ ہشت ست
ویں لخت دل و پارۂ جاں چاشنی گیر | بر گریۂ تلخ و نمک خندہ بہشت ست
ذوق غمم از طینت خاکی نرود ہیچ | ہر چند بشادی گل آدم نسرشت ست
گو رو ئے تو نظارہ کن و خوئے تو بنگر | گوید کس اگر آدمیی را کہ فرشتہ است
سر تا سر صحرائے رخت لالہ و نسرین ست | صد رنگ و گر گل کہ ندانند کہ کشت ست
گل جامہ ز بر بس سبک از نازکی انداخت | عریانی گلزار ز کوتاہئی رشت ست

در حیرتم از ترک فنائے تو نظیری
کس غیر اجل فرش امل در ننوشت ست

نالۂ ما نغمۂ اہل نوا را گرم ساخت | شوق ما ہنگامۂ ایں ماجرا را گرم ساخت
ز آتش وادی بفگندیم نعلین از قدم | موسئی ما گرم رو گو دیدہ ما را گرم ساخت
در گرفت از بہر خاطر گرمئ پروانہ سوخت موم | شمع مجلس شد کہ در کاشانہ جا را گرم ساخت
گرمئ ہنگامۂ گلشن پئے آشوب ماست | گل شگفت از نعرۂ بلبل کہ ما را گرم ساخت
مایۂ مہر و محبت از رواج افتادہ بود | صحبت ما روز بازار وفا را گرم ساخت

کین خسرو گر نبودے ساختے فرہاد کار
طعنۂ ناموس خجلے بادشا را گرم ساخت

ہر بنِ مژگان بچشمم خلق قربان کردہ است
گریۂ من داستانِ کربلا را گرم ساخت

اعتمادے بر شمیمِ حلّۂ یوسف نداشت
مژدۂ خاکسترم بادِ صبا را گرم ساخت

شد ز غربت قدرِ من معلوم بر اہلِ وطن
گرمیِ ہنگامۂ مہر آشنا را گرم ساخت

دیدم اشفاقِ رخصت محروم گشتم از لبت
وسعتِ احسانِ تو استغنا گدا را گرم ساخت

از غلوے رفتم معلوم شد حسنِ قبول
چون مرادِ دل اجابت شد دعا را گرم ساخت

رشحۂ ابر است این نظیری یا صبا یا عطرِ گل
بلبل از شعرت صوت و نوا را گرم ساخت

گل صلائے عام زد مرغ از سحرخوانی نشست
روز شد پروانہ از بال و پرافشانی نشست

خانۂ زین گشت جولانگاہ ماہِ خرگہے
بر سریرِ ناز از شورِ ماہِ کنعانی نشست

دیدہ پا انداز رخشش تحفۂ لائق ندید
در مقامِ پا ہمہ جا فرش پیشانی نشست

مردمِ چشم از فروغش بست آئین خانہ را
بادشہ در کلبۂ مسکین بمہمانی نشست

تشنہ لب ماندیم از و چون آبِ کوثر دورِ جی
جنّتے از خویشتن کرد و برضوانی نشست

خندہ زد بر طرزِ مجلس دل ز غم آزاد گشت
نکتہ را اندر ز درجِ لب عقل از پریشانی نشست

جانفشانی عذرِ بے سامانیِ ہمّت نگفت
تا پشیمان رفت اگرچہ با پشیمانی نشست

تا بہ تعظیم از شکوہِ طلعتش برخاستم
آنچنان محوم کہ نتوانم ز حیرانی نشست

بلبلہ چندانکہ رفتم پیش شد سرگشتگی
چون تواند ذرّہ با خورشید نورانی نشست

سرورِ احرار عبد اللہ خان گنج بخش
کز خود و از ہرچہ در ملکِ جہان فانی نشست

در چمن با خار و گل در کوہ با خارا و لعل
قطرۂ باران انعامش بعمّانی نشست

تختِ شاہانِ دکن بیشک قائمگاہِ اوست
پس ز صدرِ سلطنت بر مسندِ خانی نشست

شاہ را شغلِ جہانگیری مسلّم شد باو
با دلِ آرستہ بر تختِ جہانبانی نشست

اینکہ گویند اسمِ اعظم داشت جم افسانہ است
ہمّتِ او داشت بر تختِ سلیمانی نشست

ہمّت ازوے جو کہ این بلمست اگر دستت دہد
چند بہ گیر و گر سیاست کم نتوانی نشست

رشک ملک نیمروزان امروز شاد روان اوست | کو بہ از خاقان نظیری بہ زخاقانی نشست
ما و عیش و عشرت دائم کہ دولت بر سریر
مہرباں تر باد وے از معشوق پنہانی نشست

بشرح حالت من نامہ در اطراف ست | ہزار قافلہ در زیر بار اوصاف ست
بمہربانیِ او اعتماد نتواں کرد | کہ تازہ عاشقم و خاطرش بمن صاف ست
بنالہ اشک فشانم کہ تازہ دولت را | عطائے نیم درم دستگاہ صد لاف ست
بعشوہ کرد تبسم بخندہ جاں دادم | خلافِ دوست نمودن خلافِ انصاف ست
بہشت روئے نابالغ محبت نیست | کسے کہ طفل بمیرد مقامش اعراف ست
بتلخی از لب این شاہدانِ شاہ شناس | اگر شویم بکرم کمال الطاف ست
ہزار مصر شکر صرف منعماں سازند | نوالۂ بفقیر ار دہند اسراف ست
زعالمے کہ کسے دوستی بسر نرساند | وفا مجوئے کہ عنقا ہنوز در قاف ست
اگر ز راز دولت آگہم عجیب مداں | کہ علمِ کشف نہ از قسمِ علمِ کشاف ست
بیک تبسم و ز دیدہ ام فراہم ساز | کہ چوں بہ رخ تو پریشانیم ز اطراف ست
نظیری از رہِ سنجیدگی شود غالب
دغل مساز کہ میزاں بدستِ صراف ست

ہیں قدح شمع شبستان این ست | مونس خلوتِ مستان این ست
پر ترک دہ کہ بذوقے بر سم | مرکبم تا بگلستان این ست
باش تا سجدۂ میخانہ کنم | کعبۂ بادہ پرستان این ست
غافل از طوفِ صراحی مگذر | دست زن عروۂ مستان این ست
یک بتِ سادہ و یک خم بادہ | برگ و سامانِ زمستان این ست
مئے و خمار و خراباتِ مغاں | درس استاد و دبستان این ست
گردنِ تاک ببازی نبرند | سرو سرفتنۂ بستان این ست
کہ بارنگ تہمتن نہ درست | زالِ یار ستمِ دستان این ست

مئے فردوس نظیری جستنی
بمیاں آمدہ بستاں این ست

دل بقرب و بُعد او مہجور نیست — از نظر دورست از دل دور نیست
گرچہ زاں نورست روشن دیدہ ما — دیدہ ہا را طاقت آں نور نیست
شمع مجلس تیغ غیرت آختہ است — نیست یک پروانہ کو رنجور نیست
عجز واصل شد چو محجوب از سر نہاد — کبر جز از سرکشی مہجور نیست
اجتہادِ عقل نفی شاہدست — بس بزرگ ست این خطا معذور نیست
بے مئے گرد دبر ہیم زخم ما — عشق غیر از علت ناسور نیست
تا بفرماں بت پرستی میکنند — بندہ در افعال جز مجبور نیست
سرور از اں گل ہوائے در سرست — غیر شورے در سر مخمور نیست

بس نظیری زیں فغان جانکاہ اش
نالۂ دل نغمۂ طنبور نیست

کس نمود جرعۂ کز جگرم گزک نخواست — بے نمکی نگفت کس کز سخنم نمک نخواست
ہر کہ زیادہ داد مش بیشترے بمن نمود — پر ترکش نساختم کاسہ کہ پر ترک نخواست
آمدہ نقش باز میم ورنہ فراز دیدہ ام — کس ننشست کز حسد جائے و شش و یک نخواست
من ہمہ عجز و ہمگناں میل نزاع میکنند — ہر کہ حریف باف شد عاقل از و خسک نخواست
رنگ رخ سخن نشاں مید ہد از عیار مرد — صاحب فہم خوردہ بیں ناسرہ را محک نخواست
گفت و شنود دوستاں مایۂ عیش میشود — آنکہ شمردہ زد نفس ہمدمے ملک نخواست
عالم و یک مسیح دم دیر مغان و یک صنم — سر جز سخواست سائے من اخترنہ فلک نخواست
مصرع نظم بے غلط صیغۂ نثر بے سقط — نسخۂ نظم و نثر من نقطۂ سہو و شک نخواست

طبع نظیری از ازل معجزہ خیز آمدہ
کز لک جاہلی کسش نسخۂ صنع حک نخواست

گریزد از صف ما ہر کہ مرد غوغا نیست — کسے کہ کشتہ نشد از قبیلۂ ما نیست

جمال مغبچه دیدی شراب مغبچه نوش — مگوی عذر که در کیش ما مدارا نیست
ز پای تا بسرش ناز و عشوه صف بسته — هزار معرکه در خصت تماشا نیست
بخاک می‌نخزی کاکلی که دل نبرد — که خار خشک به از سنبلی که بویا نیست
بحکم عقل عمل در طریق عشق مکن — که راه دور گذر زرهبرے که دانا نیست
فلک سراسر بازار دهر غم چیده است — نشاط نیست که یک جای هست و یکجا نیست
نشاط رفته ز دوران بصبر بستانم — که بد معامله آزرده از تقاضا نیست
بپای خویش کجا میتوان رسید کجا — که طی راه فنا جز ببال عنقا نیست
هوای وصل کسی میکند که بوالهوس است — دران دلی که محبت بود تمنا نیست

نظیری ست بجای ز غمزه خونین تر
بشکوه تا دلت آزرده است گویا نیست

عشق مرا زبان حکایت برید نیست — مکتوب سر بمهر دلم نا شنید نیست
رازیکه در دلست ز دل بایدم نهفت — گلهای ناشگفتهٔ این باغ چید نیست
جلد و بیاض دفترم از راز دل پر است — چشمم بهر چه می‌فتد از هم درید نیست
در سینه تا بچند بر آرم نفس و برهم — این نیم قطرهٔ خون که ز مژگان چکید نیست
خصم آن حریف نیست که دل کین کشد ازو — زین تیر نیم کش پر و پیکان کشید نیست
گفتم مگر بمنزل مقصود پی برم — یکبار چند گام بهر سو دوید نیست
چون یافت دل که بر سر راهی رسیده ام — بنشست از طلب که بآن کو رسید نیست
رفتیم و ره بکنه جمالش نیافتیم — قانع نگشت دل برسیدن که دید نیست
دیدیم و دیدنش ز خودی بیخودی نداد — این زهر اگر بحوصله گنجد چشید نیست

زین عشق صد بلاست نظیری فسانه چند
افسون خامشی بلب و دل دمید نیست

بیا که مردم دیده براه چشم جان باز است — بگفتگوی تو زخم مرا دهان باز است
بخون ما اگرت میل هست مانع نیست — می مخانه سبیل و در مغان باز است

چه یوسفی تو که در مصر حسن چون تو کسی — برون نیامده تا راه کاروان باز است
در آرزوی نثار قدوم تو همه شب — گهر فروش دو چشم مرا دکان باز است
غمی رود چو گرسنه دلی چه سود از این — که خوان وصل پر و دست میهمان باز است
چو بلبل قفسم من از این چه ذوق مرا — که گل شگفته و در های بوستان باز است
صمد بجای صنم بر زبانم آمده است — بتم فتاده و زنارم از میان باز است
دعا کنید بوقت شهادتم او را — که آن دریست که درهای آسمان باز است

مکن شتاب نظیری بکار جانبازی
که چشم کار شناسان کاروان باز است

زبان طعنه ما کوته از بریدن نیست — علاج شکوه عاشق بجز شنیدن نیست
ز بسکه گشته ام از دور و انتظار ضعیف — نگاه را برخت قوت رسیدن نیست
چنانکه خانه زندانیان فرود آید — شکسته جان قفس و جرأت پریدن نیست
ز بی تعلقی خویشتن بدین شادم — که جان سپردن اگر هست دل طپیدن نیست
بهجر و وصل ملال و نشاط گریه کنم — دران دلی که طلب هست آرمیدن نیست
ز تار زلف تو زنار بر میان دارم — بیا که مصلحت پیرهن دریدن نیست

گرفته طبع نظیری سوال زو مکنید
درخت گل نشگفته ست وقت چیدن نیست

این پیش خیل کجکلهان از سپاه کیست — وین قبله کج شده طرف کلاه کیست
دامن کشان چو ابر بگلزار میرود — تا آب نرگس که و برق گیاه کیست
پایم به پیش از سر این کو نمیرود — یاران خبر دهید که این جلوه گاه کیست
آن ابروی کشیده کمان از چه خانه خاست — وین غمزه گرفته کمین در پناه کیست
گیرم تبسمت کند انکار کشتنم — آن غمزه حریص سیاست گواه کیست
گر در بسر تو گشتن و مردن گناه من — دیدن هلاک و رحم نکردن گناه کیست
بر باد داده طره ز رخسار ما دگر — لخت جگر بجیب که گل در نگاه کیست

مے بینم بخون دستے آوردم بیاد — کاین گریہ‌ہاے تلخ ز زہر نگاہ کیست

از کف بعذر دامن و دستت نمیدہم — دانستہ‌ام کہ گوشۂ چشمت براہ کیست

کف میکشد بزلف و نمے گویدش کسے — کان زلف درہم از اثر دود آہ کیست

چون بگذرد نظیری خونین کفن بحشر
خلقے فغان کنند کہ این دادخواہ کیست

خواہم این بستان برغم را شوریدے در شکست — این قفس تنگست بر مرغ تو بال و پر شکست

روزگار از خاطرم چون نیل از رخسار شست — آسمان بر آتشم چون عود در مجمر شکست

پاے از پیش بہ آمد و کارم نپیش دامن گرفت — دست را اندیشۂ بارم بزیر سر شکست

طعم شکر داد عشق اندر گلو کافور ریخت — تلخی مے داد غم در شیرم از شکر شکست

دیدنش بر عشرت من حسرت دیگر فزود — خواستم پیکان برآرم در جگر نشتر شکست

دوستان ہرگز نہ بینند از محبت عیب دوست — خاطرم خوش شد اگر مے ریخت گر ساغر شکست

در رخش آہے کشیدم خاطرم آزادہ شد — باد بر بستان وزید و شاخ نازک تر شکست

میکشم حرمان مے بے ظرف در بزم وصال — شوق دل پیمانہ‌ام را بر لب کوثر شکست

در برون در نظیری شد ہلاک انتظار
مژدہ بخشید مسکین را کہ مجلس بر شکست

داند اخلاص مرا و ز حال من آگاہ نیست — در دلش رہ دارم و بر آستانم راہ نیست

سخت با ما سرکش است و دعا با ما بجنگ — کہربائے شوق ما را جذبۂ یک کاہ نیست

فصلہا شد در تباہی بر بنا مد عمرہا — کشتی ما را سفر از سیر سال و ماہ نیست

شست دل صد رہ گشودم بر ہدف کارے نکرد — گوئیا پیکان بہ پر با این خدنگ آہ نیست

خاطر قدردان کین دوستان در عہد تو — آنچنان پر شد کہ ما را بدلہا راہ نیست

عرض حال جا بہ رہ دارد بخلوت گاہ قرب — جز دعائے من کہ آن مقبول این درگاہ نیست

پیش ازین در جا نسپارہ‌ہا از آن لب قسمتم — حرف تلخی بود اکنون گاہ ہست و گاہ نیست

جستجوے وصل با این زندگی بیطاقتی ست — ذوقے از پرواز با این شہپر کوتاہ نیست

گر نظیری شکوه از بی‌مهری یار دم مرنج
عیب صاحب را که پوشد بنده دولتخواه نیست

ن

هر کس شهید آن مژه‌های دراز نیست — در شرع بر جنازهٔ آن کس نماز نیست
محمود را اگرچه جهان زیر خاتم است — جائی بهش ز گوشهٔ چشم ایاز نیست
شه را چو پرده از رخ شاهد برافگند — چشمش بسوی خراج خطا و طراز نیست
معذورم از ضعیف و جگر خسته مانده‌ام — در عرصه‌ای پرم که بجز شاهباز نیست
عاشق وفا نماید و معشوق سرکشی — حسن از حجاب خالی و عشق از نیاز نیست
دایم کمان کشی بکمین گه نشسته است — آن طاق ابرو از گره فتنه باز نیست
کو غمزهٔ خشمگین شود کو ناز کینه ور — یک شیوه بی کرشمهٔ عاشق نواز نیست
ما را چه اعتبار و اثر با وجود دوست — جائی که جلوه کرد حقیقت مجاز نیست

یار از غرور مست و نظیری بخود اسیر
بیچاره دل که هیچکسش چاره ساز نیست

ت

عشق را کام بجهد دل خود کام تو نیست — صبح امید و شب وصل در ایام تو نیست
دیده‌ام دفتر پیمان و وفا حرف بحرف — نام خوبان همه ثبت است همین نام تو نیست
من دل شیفته آزار ندانم چیست — که ز خود بینیم خبر از لذت دشنام تو نیست
آب حیوان نخورد صید تو از لذت تیغ — جان بحسرت بدهد آن مرغ که در دام تو نیست
آتشم بر سر و سامان بچه تدبیر زدی — یکسر مو چو مرا نیست که از رام تو نیست
آخر ای در گرامی ز کدام آب و گلی — هیچ دل نیست که پروردهٔ اکرام تو نیست
به بر از زندگی قامت موزون نازم — یک قبا نیست که شایستهٔ اندام تو نیست

باش در دوستی از خویش نظیری نومید
که ز آغاز تو پاینده‌تر انجام تو نیست

هر کرا معنی نغز خیز ز دل گفتار نیست — نیست یک عارف که خود ساقی و خود خمار نیست
خار خار کوی یاری هست هر کس را دلیست — نشگفد هر گل که در پائی دلش این خار نیست

سحر چشم بت بکار است دعائے برہمن — گبر ہر تارے کہ بندد بر میاں زنار نیست
توبہ ہشیار میگویند میگردد قبول — تا نہ نوشم مے مرا یارائے استغفار نیست
مستی و شاہد پرستی ہرزہ خندی و نشاط — کار کار مے گسار انست و دیگر کار نیست
پیش پائے گرم و سرد روزگار افتادہ ایم — سایہ دروِ یرانہ ام از پستی دیوار نیست
اندکے اے نالہ امشب بیاثر مے بایدت — آنکہ ہر شب نشنید امشب مگر بیدار نیست
مردم از شرمندگی تا چند با ہر نا کسے — مردمت از دور بنمایند و گویم یار نیست

مجلس آخر شد نظیری حال خود با او بگو
ہر نفس بزمے و ہر دم صحبتے در کار نیست

داغ دل زعشق افسردن نمیداند کہ چیست — لالۂ ایں باغ پژمردن نمیداند کہ چیست
خندہ بر حالم مزن کیں گریہ ہر کس را گرفت — دامن از خون دل افشردن نمیداند کہ چیست
باغبان دہر نخل عمر را آبے نداد — کاشتن دانست پروردن نمیداند کہ چیست
عشق از یک تاختن بنگاہِ دل تاراج کرد — صبر بیدل حملہ آوردن نمیداند کہ چیست
زخم ہرکا نم بآب زندگی شوید دہن — ہر کہ تیر او خورد مردن نمیداند کہ چیست
ترک خصمی کن کہ دار خستۂ افعی روزگار — نیست تا آزردہ آزردن نمیداند کہ چیست
غنج و افسون زلیخا کار در یوسف نکرد — ہر کہ دل را باخت دل بردن نمیداند کہ چیست
عشرت تنگ دل ما نورس ہر گلشن ست — غنچہ برگ عیش گستردن نمیداند کہ چیست

از حجاب امشب نظیری بادہ بر سجادہ ریخت
پارسا آداب مے خوردن نمیداند کہ چیست

گشت دوزخ شرر از آتش سودائش ریخت — شد قیامت قدرے فتنہ ز بالائش ریخت
ہر گرا زلف چو مے مشک بہ پیمانہ فگند — خندہ مشکے نمک سودہ بصہبائش ریخت
حسن در پردہ نہاں بود کہ نقد دو جہاں — عشق از گریہ بدل گرمی سودائش ریخت
کام از ان یافت زلیخا کہ چو یوسف را دید — اول اسباب تعلق ہمہ در پائش ریخت
از پے تربیتم خضر وید آب حیات — عشق تا برگل من تخم تمنائش ریخت

سرمه در چشم بلا غمزهٔ بے باکش کرد — بادہ در جام حیا نرگس شہلایش ریخت

نخل پیوند تو ہر چند نظیری برکند
در نفس تخم توفی عشق تو بہ جایش ریخت

رفتی به بزم غیر نکونامی تو رفت — ناموس صد قبیله زنیک نامی تو رفت

اکنوں اگر فرشته نکوگویدت چه شود — در شهر صد حکایت بدنامی تو رفت

همصحبت رقیب شدی از غرور حسن — نام خوبش تو در سر خودکامی تو رفت

یاران متفق همه انکار میکنند — هر جا حدیث نیک سرانجامی تو رفت

رندے که مئے فروش ندادیش دُردِ مئے — مشهور خاص و عام به همجامی تو رفت

برد از رخ تو رنگ حیا بادۂ هوس — شرمے که بود در همه جا خامی تو رفت

باکاوکاو غمزہ نظیری اثر نماند
فارغ نشیں کہ خون دل آشامی تو رفت

هیچ راز از دیدهٔ صاحب تمیزان دور نیست — تا بصد راز لب خیر ادمے دستور نیست

هر که از معشوق غافل گشت لذت در نیافت — دیدهٔ بے معرفت را در دو دنیا نور نیست

گل گریباں چاک و نرگس مست و فتنه از چمن — سر ورا غیر از ہوائے در سر مخمور نیست

بر در پیر مغاں هرگز نمے میرد کسے — در مقامے کاب حیوانست غیر از سور نیست

چوں سرائے کاروانگاہ ست دنیا بگذرد — شب نمے آید که صد مسکین درو رنجور نیست

سینهٔ دارم که از مرهم جراحت مے شود — نشئه از نیش محبت نیست کاں ناسور نیست

بنده گر بیباکئ کرد از خداوندی ببخش — گرچه مغرور ست عاجز ہم بتو مغرور نیست

پرسیجا گر عشق اینجا لاف رفعت میزند — جلوه ہا در بطن عاشق ہست کاندر طور نیست

کوهکن را خود بناخن سنگ مے باید برید — جوئے شیر و نقش شیریں کار هر مزدور نیست

عشق یوسف را درین سودا به بینائے فروخت — بندگی خواهد بپیرزادگی منظور نیست

گر نظیری گر عرش اینجا لاف رفعت میزند — جلوہا در بطن ماہی ہست کاندر طور نیست

عافیت خواهی نظیری بستهٔ خوباں مشو — از نتاج حسن اگر خور از ملک دستور نیست

ردیف الثاء

عطاش را نه ثواب ست و نے خطا باعث
(بس ست بہر کرم نالۂ گدا باعث)

اگر چہ رزقِ گدا بازپس نمے گردد
مقرر ست کہ میگردد وشش دعا باعث

خزان درود سحاب آب داد دہقان کشت
ببین کہ بُرد و کہ پرورد وشد چہا باعث

جنونِ عشق بتقدیر بود من چہ کنم
بہ بوئے گل کہ شدم مست شد صبا باعث

بر آستانۂ پیرِ مغاں نمے خواہم
تو گر سبب نشوی میشود خدا باعث

خراب و مست چنیں میزیم نمیدانم
در آفریدن من شد چہ مدعا باعث

لئیم را مئے و معشوق اگر کریم نکرد
سخاش را نشود گنج کیمیا باعث

عجب نہمت درویش اگر قبول کند
سعادتے کہ شود سایۂ ہما باعث

ریا زدیر ہمیں بر د نظیری را
کہ فقر بادہ کش و گبر پارسا باعث

بر طبع سادہ زود شود خوش گوار بحث
دارد برائے طفل شکر در کنار بحث

پر خشمگیں مباش چناں کز پئے نزاع
رہبر غبار خاستہ سازی سوار بحث

از ہر غمے بخاطر ما کیں سبک ترست
ایں راح ما بروح کند در عیار بحث

آنم کہ حال مستی و مخموریم یکے ست
ہرگز نکردہ ام بکسے در خمار بحث

ریزم گل نیاز و تضرع در اضطراب
زاں بر ستیزہ ام نگرفتہ است بار بحث

خط مسلمے اگر بکف صدق دادہ اند
ہرگز ز راستی نشود شرمسار بحث

مطلب گریزد از تو نظیری جفا مکش
جز در ضمیر کند نگیرد قرار بحث

ردیف الجیم

فسودن خط تو پیغام بعثت شب واج
نگاہ بر رخ تو مصطفٰے ست بر معراج

ظہورِ حُسنِ تو امنتّےجتے بدوراں داد
که بادشه ز رعیت نمے ستاند باج

چه صُلح بود که حسنِ تو با وفا انگیخت
که ز آب و آتش ما برد اختلاف مزاج

میانِ زخم و خدنگ تو الفتے پیوست
که از دوکانِ مسیحا نمے خرند علاج

حشو و مهرهٔ دل قلب کرد و غافل از یں
که کعبتینِ دغا خانه مے دهد تاراج

سرشک رزق ور انگور وا نمے گردد
نبود سیم دغل را ہیچ جائے رواج

نماند شوکتِ شاہاں کسے نمے داند
دراز دستیِ حسنے که میربایدتاج

سوار معرکهٔ آخر الزماں ایرج
که طالعش بظفر کرده اند استخراج

چناں اجرید ه قلب عدو بهم شکند
که شیر پنجه کشائد بر بساط نه جاج

مثال نسبت اعقاب جدّا و این ست
که آنقدر که گهر بیش بیش قیمت تاج

قبول تربیت استاد میکند شاگرد
ہوائے معرکه شہباز میکند دُرّاج

بیانِ قصهٔ رزمش نکو نمے دانم
وگرنه نظم کنم بود مے ہم آں بجا کاج

غنیمتے که من از گنج فقر یا فتم
خراج ملک و هندو نمے دہم بخراج

سرِ نظیری و خاکِ سرائے پیرمغاں
ز آستانِ کریماں کجا رود محتاج

ردیف الجیم فارسی

اے کعبه که گرد تو نشینند بصفا ہیچ
جائیکه عطائیتو بود کفر و خطا ہیچ

نرخ نظرِ حسنِ قبولِ تو بلند ست
ریزیم دل ار بر سرِ دل تا بسما ہیچ

گر بهرهٔ از خلق و سرشتِ تو ندارد
خاک پئے رُوح القدس و آب بقا ہیچ

با قهرِ تو علت نه و با مهر بهانه
آنرا که مرادِ تو بلا خواست دُعا ہیچ

عشقِ تو مرا از بت و زنار بر آورد
آنرا که تو کردی طلب اعراض و رضا ہیچ

با آنکه ز نپئے چشمِ عزیزاں نگراں بود
رفتیم و نکردیم نگاہے بقضا ہیچ

کونین چہ کار آیدم ار با تو نباشم　　بے دولت وصل تو نعیم دو سرا ہیچ
کم حوصلگی از طرفِ ماست وگرنہ　　از بحر نوالت نشود کم بعطا ہیچ

از نست کہ این زمزمہ با طبع نظیری ست
بانگے کہ نباشد نکند کوہ صدا ہیچ

ردیف الحاء

دہل و نائے دریدیم بآوازۂ صبح　　بانگ فتحے نشنیدیم ز دروازۂ صبح
دیر گشتیم ز فیضِ سحر آگاہ دریغ　　جامۂ پارہ نکردیم باندازۂ صبح
مے و معشوق باندازۂ ما مے باید　　رطل خورشید کند غازۂ خمیازۂ صبح
کم خراش ست دمِ مرغ سحر برخیزید　　جگرے تازہ کنیم از نمک تازۂ صبح
مغفرِ جام بیارا بریش مے در زین کش　　تا بیک حملہ کنم غارتِ جمازۂ صبح
سپہ شب بشبیخونِ دعا بشکستم　　علَم روز زنم بر درِ دروازۂ صبح
رفتہ اوراق شب و روز بہم برچینیم　　بخیۂ ثابت و سیارۂ شیرازۂ صبح
دست در گردنِ عذرائے جہاں اندازم　　حُلّے روز بہم بر زنم و غازۂ صبح

سرو و شمشاد بو جد اند نظیری وقت ست
بسر شاخ سرائیم سر آوازۂ صبح

گوش گل میدرد از مژدۂ پیغام صَبوح　　زندہ دارد نفس باد صبا نام صَبوح
تا تو مرغ فلکی رام گلستاں شدۂ　　خواب مرغ سحری رفتہ و آرام صَبوح
تو گل از مرغ سحرگاہ گرفتار تری　　دم نزد صبح حریفاں کہ فتد دام صَبوح
در چناں بزم کہ مستان سحر مے نوشند　　صاف خورشید بود دردتہ جام صَبوح
دست و پا گر نزند دل نفسم مے گیرد　　در گلو روز فتاد م زلب بام صَبوح
غم مطلوب سراز دامن دلبر نگرفت　　لائق نیم شبی کردم و ابرام صَبوح
حق دیدار نظیری نرسانی بتمام　　در شب وصل اگر ادا نکنی وام صَبوح

ماندہ ام با دلے از ہجر عزیزان مجروح — ((دیدہ شد غرقۂ طوفان چو جگر گوشۂ نوح))
در رہِ دوست ہلاک زن و فرزند بجاست — ((بردہ بر وصل وداع کس و پیوند فتوح))
صد بہانہ کہ یکے بر نزند بر تقصیر — صد کنایت کہ یکے را نبود رنگ صبوح
گاہم از باد ہوا سنگ ببارد ظاہر — گاہم از کلک قضا جرم برآید مشروح
بر دل و سینۂ من داغ جفا گردد مہر — در رگ و ریشۂ من قوت بلا گردد روح
نہ بجود حامل پیمانِ محبت گشتم — عشوۂ دیدم و خوش بود سر از جام صبوح
صالح و طالح اگر جملہ چو من واجویند — توبہ در توبہ ز زشتی بگریزد چو نصوح
سوئے رحمن علی العرش توجہ کردم — بانگ زد عرش کہ باکے ز مکان یا سبوح

در صحبت ہمہ بر روئے نظیری بستند
سجودائے فاتح ابواب درے کن مفتوح

ردیف الخاء

چگونہ نام تو آریم بر زبان گستاخ — کہ یاد نتوان کرد در نہان گستاخ
اگر بگلبن تو بلبلے پناہ آرد — کسے نمیزندش گل بر آشیان گستاخ
ہزار جہد کہ در راہ تو شہید شود — ہما نمیکندش قصد استخوان گستاخ
بآب خنجر جلاد دِہ طہارت ما — کہ پیش تو نتوانیم داد جان گستاخ
اگر سوالے از ان لب کنیم خیرہ ببخش — بمیزبان کرمست میہمان گستاخ
بکعبہ سجدۂ عارف نمیکنند قبول — اگر بدیر نہد پا بر آستان گستاخ
محرمات حرمگاہ ہائے معبود اند — بمقتضائے طبیعت مدعیان گستاخ
عجب کہ جان بسلامت برند مغروران — ستارگان قدر انداز و آسمان گستاخ
چگونہ حرمت درویش پارسا ماند — سوال زشت و غنی سخت دل زبان گستاخ

مباد صاعقۂ بے نیازی بجہد
چنین مجرے نظیری از و نشان گستاخ

چو نیست حد که ببالین نهم سرے گستاخ | چه شود از حرم امن و خوابگاه فراخ

هزار بار برون میزنند طبل رحیل | هنوز رخت ز ایوان کسے نبرده بکاخ

نشسته نغمه سرایان بهم چه دانستیم | که سنگ تفرقه ماں مے پراند از سر شاخ

ز دام و دانهٔ صیاد و مرغ مے نالد | خبر نداشت که بر سیخ میکشد طباخ

غبار لشکر یاجوج غم جهاں بگرفت | که گفت سد سکندر ز نمے شود سوراخ

بهیچ حیله ز پیش اجل خلاصی نیست | ز گرگ اگر بجهی پوست میکند سلاخ

چناں رسید جراحت بدل که دیده ندید
ز زخم حادثه زد ناگهاں نظیری آخ

ردیف الدال

پرده بر داشته ام از غم پنهانی چند | بزیاں میرود امروز گریبانی چند

زاں ضعیفاں که وفا داشت درین شهر اسیر | قفسے چند بجا مانده و زندانی چند

سر و سامان سخن کردن این جمع نیست | پهلوے من بنشانید پریشانی چند

بس خرابی که ز یکدیگر ماں نشناسند | مانده ایم از ده غارت زده ویرانی چند

کشته از بسکه فتاده کفن نتواں کرد | فکر خورشید قیامت کن عریانی چند

هیچ دل از ستم حادثه مجروح نکرد | که نه لعل تو براں ریخت نمکدانی چند

هیچکس را سر پائے نزد ایام که ما | پشت دستے نگزیدیم بدندانی چند

بر عشرت طلبی تخت دل آرم بیروں | چیده ام از گل این بادیه دامانی چند

چشم بر فیض نظیری همه خوباں دارند
کاسه در پیش گدا داشته سلطانی چند

شمع را زنده دلی در شب تار آخر شد | روز عشرت همه در خواب و خمار آخر شد

شاخ سرکش شد و دست همه کوتاه بماند | جور گل چیدن و نزاع سر خار آخر شد

عندلیب ار نسراید بقفس معذور است | گل ببازار نبردند و بهار آخر شد

خلعت دهر باندازهٔ حال اکنون نیست — چرخ را رشته بهم رفت و مدار آخر شد

همچو دینار که در پاے کریمان افتد — کس نگفت از چه شماریم و شمار آخر شد

کمتر از رنگ حنا بود بما لطف جهان — سر دستے نفشاندیم و نگار آخر شد

فکر نا آمده اینست که امسال گذشت — غم آینده همان بود که پار آخر شد

نقش رخسار تو بر صفحهٔ جان گشت رقم — پرده بر یک طرف انداز که کار آخر شد

شاهدان گوشهٔ چشمے بنظیری دارند
هرچه دل صید همیکرد شکار آخر شد

ذوقے ز بزمے نزاد که صد شور و شر نشد — بیباکے از مذاق غم مے بدر نشد

این رسمهاے تازه ز حرمان عهد ماست — عنقا بروزگار کسے نامه بر نشد

بار از این چه آفت ست درخت امید را — امسال هم شگوفه فشاند و ثمر نشد

بیهوده بر گذرگه آفت نشسته ایم — شد کاروان و مرد رهے جلوه گر نشد

رسوا منم وگرنه تو صد بار در دلم — رفتی و آمدی که کسے را خبر نشد

دستار مایهٔ گنج گره در گلو شود — خم را که خشت میکده تاج سر نشد

شب زنده دار باش که تا پیر بت‌تراش — بیدار بود بتکده زیر و زبر نشد

درصدر چون حضور نبود آستان گزید — هرگز گداے کوے مغان معتبر نشد

بس نغمها بگوش نظیری هوس کشید
و راز درون به بست و به بیرون رنشد

قاصد دلے آزرده تر از آبله دارد — مے آید از آن کوے و در رفتن گله دارد

کس خیمه نیفراخت بسر چشمهٔ حیوان — گاہے گذرے خضر برین مرحله دارد

شاید که شود جلوه گر از غیب جمالے — چشمے همه کس بره این قافله دارد

معشوق جمیل ست و غیور ار نه بگویم — مجنون بنسب از لیلی این سلسله دارد

هوئے بفراغت نکند در همه صحرا — دیوانه که آهوے رمان در گله دارد

دریاش همے باید و در ظرف نگنجد — صد گونه الم طایر کم حوصله دارد

فارغ نشوم یک نفس از بندگیِ عشق — شکرانهٔ فرضے که کنم نافله دارد
بے باده کنم مستی و بے نغمه زنم ذوق — اینک مے و نے هر که سرِ مشغله دارد

چون گفته رود ناگفته سنجیدن سخت ست
شعرے که نگفتست نظیری صله دارد

کمالِ عاشقی حیرانیٔ دیدار مے آرد — چو آتش دیر میماند سمندر بار مے آرد
نه رشکِ خود فروشان میکشند ناز کم سنجان — فریبِ حسن غوغا از سرِ بازار مے آرد
تو در خواه از قضا چندان که فیروزی [illegible] — بخت ار در ببندی اختر از دیوار مے آرد
بهندِ خطِ جمالِ یار سودائے عجب دارد — همه اقرار و ایمان بُرده و انکار مے آرد
مسلمان عاشقِ رخسار و هندو والهٔ زلفش — موحد بین که با هم مصحف و زنار مے آرد
مبارک فالِ صبحِ دولتِ بیدار مے‌خواران — که دستے پائے بختِ خفته را در کار مے آرد
ز خود بینان چه میگوئی به بزمِ بیخودان بنشین — که آبِ خضر اگر حاجت شود خمار مے آرد

نظیری از نوا زنهاے رود و بیت در ذوقم
که چون چنگم به ضربت بر سرِ اسرار مے آرد

چون ابرِ بهاری بسرم سایه فگن شد — بر هر چه دو بوسم که نظر کرد چمن شد
چون شمع که شد رهبرِ پروانه ز تابش — دلسوزیٔ او باعثِ جانبازیٔ من شد
هیچ است شود قابلِ نظمم بلاغت — صد پایه نشیب آمد و بر اوجِ سخن شد
بے جام همه میکش و بے باده همه مست — از نظمِ من آئینِ مغان رسمِ کهن شد
شک نیست که از نیم نظر کار بر آید — آنرا که دلیل آصف اعجازِ سخن شد
همسایگیش را اثرِ ابرِ بهار ست — هم خانه گلستان شد و هم خار سمن شد
از یار و دیار ار نکنم یاد عجب نیست — از رشکِ من امسال غریبی بوطن شد
بر خاکِ درش جائے شهیدان نه هر کس — لطفیست که کافور تن و عطرِ کفن شد

مهمانِ بهشتی مخور اندوه نظیری
نزهتگهِ حورانِ چمن بیتِ حزن شد

بگوشم از پریدنہائے چشم آواز مے آید — کہ از غربت دریں زودی عزیزے باز مے آید
مبارک پے ہمائے کز دیار دوستے خیزد — کہ بے بال و پر آنجا مرغ در پرواز مے آید
بغل بکشائے پرکن از غنیمت ہائے ایمانی — کہ از تاراج حسن مملکت پرداز مے آید
بساط جادوئے برہم خورد جادو نگاہاں را — کہ لب با حجت و رخسار با اعجاز مے آید
محال ست اینکہ بر دام نگاہ من گذار افتد — غزالے را کہ از پے صد کمند انداز مے آید
سپہ را روح در پرواز و شہ را بخت در ناز ست — کہ از بالا ہما و در چنگ آں شہباز مے آید
بترتیب صبوحے صبحدم دیدم کہ دولت را — کہ مے لعبت دراں خانخاناں باز مے آید
سعادت ہائے گوناگوں نشست دراں اگر حسن او — بہر انجام فعلے بر سر آغاز مے آید
نباشد محرم آہنگ دولت قدر ہر شمعے — نوا نازک بروں زیں پردہ ہائے راز مے آید
چو شد تسخیر دل مشتاق را درماں شکیبائیست — کہ دلہا زود و دلبر زود بے ناز مے آید

نظیری دوستاں را از دل ناگفتہ مے ماند
تحمل کن کہ او خود بر سر ایں راز مے آید

بہوش سیر چمن کن کہ شاہداں مستند — قرابہ بر سر ابر بہار بشکستند
چمن پیالہ کش ست و صبا قدح پیمائے — معاشران صبوحے ز خواب برجستند
بزیر خرقہ نہاں بادہ مے خورد صوفی — حکیم و عارف و زاہد ہمہ ازیں رستند
جہان عیش جہاں حرف قاف و سیمرغ ست — در حریم فنا زن کہ نیستاں ہستند
تو نخل خویش ثمر کیستی کہ باغ و چمن — ہمہ ز خویش ببریدند و در تو پیوستند
بضربت تو چناں تشنہ ام کہ صبرم نیست — بقدر فرصت آں ماہیاں کہ در شستند
ز بیقراری افلاک داغہا دارم — کہ تا ز شوق تو برخاستند ننشستند
نوا فزون ست ز اندازہ بریشم عود — غزل بزمزمہ خوانم کہ پردہ ہا بستند
برمز نکتہ ادا میکنم کہ خلوتیاں — سر سبو نکشادند و در فرو بستند
تو نخل میوہ فشاں باش و رحد بقیہ دہر — کہ کم درخت قوی خشک شد کہ نشکستند
ز کاہلی تو نظیری خزان ایں چمنی — گہے بباغ نشدی کہ نشاط وا رستند

اینجا نه بهر سنگ سیه نور فروشند — این پایهٔ بینش نه بهر کور فروشند
فریاد که هر کس با سپهری نفرستاد او را — شرط است که از خویش و وطن دور فروشند
غیرت نگذارد که بچشم و دل منکر — یکذرّه ز خاکستر منصور فروشند
زیبنده بود دعوی مستوری خوبان — هر چند که جولان بسر طور فروشند
سرمست چنان خانقه و دیر که آتش — در وادی دوری شب دیجور فروشند
آن دردکشانی که شناسائے عیارند — فردوس بیک خوشهٔ انگور فروشند
اخراج مغل خواهیم و تاراج قزلباش — کز هند برندم به نشاپور فروشند
در عشق تو با قدر و بهائیم که عزیزست — ویرانه که در کشور معمور فروشند
قربان شدگان تو بقصاب سر کوئے — یک سینه بصد ضربت ساطور فروشند

بارش دل و سینهٔ ناسور نظیری
خوش باش که کم بندهٔ رنجور فروشند

ما بید بوستانیم ما را ثمر نباشد — مردود دوستانیم از ما بتر نباشد
از لب بدل نیاید آواز عشقبازان — پرواز مرغ بسمل جز زیر پر نباشد
تاراج دیدگان اند آوارگان معشوق — راهے نمیرود عشق کانجا خطر نباشد
صد در اگر گشاید بر خلق گاه دیدار — آنرا که چشم بستند راهش بدر نباشد
اوّل نشان مردی اخفائے کار خوبست — بهتر ازین که گفتی دیگر هنر نباشد
فیروزیٔ ضعیفان در عجز و انکساریست — تا نشکند ضعیف ما را ظفر نباشد
تا دل بجائے خویش است دارد عنان دیده — عاشق که شد پریشان صاحب نظر نباشد
از تیغ کے هراسم دیدار مزد قتل است — خونے که عشق ریزد و سر که بدر نباشد
در گوشهٔ نقابت سیر گل است و نسرین — زین خوبتر نظر را هرگز سفر نباشد
هر جاده و مسافر حرف تو ارمغان است — یک خانه نیست کز تو پیرانه شکر نباشد
قاصد که بیخبر ستی رطل گرانش در ده — کز ما خبر نیابد تا بیخبر نباشد
از شاهراه برگے حاصل نشد نظیری — لب تشنه بازگشتی کز گریه تر نباشد

ز گردشہائے چشمش مستی پیمانہ میخیزد ・ گرہ کز ابروان میخیزد وبس مستانہ میخیزد
چو در روز قیامت ہر کسے خیزد بسودائے ・ شہید نرگس او از لحد دیوانہ میخیزد
مہتابئے فنا ہم جلوۂ در کار مے خواہم ・ فہم بہ بام تا بہ آتشم از خانہ میخیزد
چراغ اہل عشق از کلبۂ من میشود روشن ・ نشیند ذرہ گر بر روزنم پروانہ میخیزد
ز بس محو تصرف کردن یارم نمیدانم ・ کہ در کاشانہ مے آید کہ از کاشانہ میخیزد
سبق از یک ورق لیلی و مجنون را چہ حالست این ・ یکے دیوانہ میگردد یکے فرزانہ میخیزد
ز شرح قصۂ ما رفتہ خواب از چشم خاصانرا ・ شب آخر گشتہ و افسانہ از افسانہ میخیزد
بر دنیا و دین خواہی سر شکے بر جراحت ریز ・ کزین آب زمین صد خرمن از یک دانہ میخیزد

مگر گاہے نظیری میکند آرام گاہ اینجا
جنون از سایۂ دیوار این ویرانہ میخیزد

دوش بر سوز دل و سینہ براتم دادند ・ سر چو شمعم ببریدند و حیاتم دادند
نالہ کردم بنہان عشوہ خموشم کردند ・ گریہ کردم ز شکر خندہ نباتم دادند
درد و صاف غم و شادی بمن ارزانی شد ・ تا خم و خمکدۂ عشق براتم دادند
پارہ پارہ جگر طور ز غیرت خون شد ・ کہ کہے بودم و چون کوہ ثباتم دادند
گرسنہ دیدہ تر از مفلس کنعان بودم ・ خواجہ گشتم کہ از ان حسن زکاتم دادند
تا بمقصد سپرم کشتی مشتاقان را ・ از خضر ہمت و از نوح نجاتم دادند

اختر مشعشعہ بر چرخ نظیری زدہ است
کس چہ داند کہ چہ عالی درجاتم دادند

گلزار بشہر آمد و بازار چمن شد ・ گوش ہمہ کس محو غزل خوانی من شد
تا جیب کشادم کہ از ان نامہ بر آرم ・ دیدم کہ صبا قاصد صد بیت حزن شد
ہر وصل کہ میخواست کند دشمن حاسد ・ آمد بر بالینش ز دل و مہر دہن شد
از ظلمت شب مرغ خموشان نشد امشب ・ ہر چند کہ در بند پر و بال زدن شد
پر زور تر از بادۂ تلخ است محبت ・ عشقے کہ بر و سال گذر کرد کہن شد

الفت ده ہجران و وصال است صبوری — مخموری من توبه ده و توبه شکن شد

تا مے شنوم حسن ده وفا بر دو غریب بند — عاشق نشنیدم که ز غربت بوطن شد

تا ہم سفر اشک خودم کار خراب است — ہر جا که شدم در پئے ویرانی من شد

ہر زخم که برداشت ز ایام نظیری

نے چاک گریباں شد و نے چاک کفن شد

آخر بمن آں غنچه ہم کیش بر آمد — واں کافر بیگانه بمن خویش بر آمد

نیش سیہم گرچه نمود از صف مژگاں — نوشیں نگہے از عقب نیشش بر آمد

چشمش ز کماں خانهٔ ابرو بمن انداخت — ہر تیر که چالاک تر از کیشش بر آمد

اقبال دو گیتی بکلاه نمدے بود — دیہیم شه از خانهٔ درویش بر آمد

کامے که بشمشیر و سناں دیر بر آید — از دیدهٔ خونین و دل ریش بر آمد

بر خلق نگه دیدگراں ہر که دریں بزم — پس از ہمه رفت و ز ہمه پیش بر آمد

دیدیم ز سر تا قدمش حسن و شمائل — لیک از ہمه خوبیش وفا بیش بر آمد

دادیم بجاں منصب ہمرازئ جاناں — دل نیز دو روئے و غرض اندیش بر آمد

ساماں نشد از سعی خرد کار نظیری

دیوانه شد و از خود و از خویش بر آمد

یغمائے تو دستے بکم و بیش بر آورد — تاراج تو دلق از بر درویش بر آورد

عشق تو نشک انداخت بہفتاد و دو ملت — حقیت آئین خود از کیش بر آورد

حسن تو بقید دو جہاں سلسله افراشت — آوازهٔ آزادگی خویش بر آورد

از بیلک مژگان تو شد کشته جہانے — با آنکه ندیدیم کسے از کیش بر آورد

چوں از تو رہد صید که کحبین غزالت — چوں پنجهٔ شیراں بغضب نیش بر آورد

خط نیست که بر عکس رخت سایه فگنده است — از صیقل تیغ آئینه ام ریش بر آورد

در مصلحت کس ز غم چنگ که عشقم — از کشمکش عقل کج اندیش بر آورد

عشق از خردم خوب رہانید نظیری — خوں گرمی بیگانه ام از خویش بر آورد

درد و غمت که همچو هما استخوان خورند — بر من مبارک اند گرم مغز جان خورند
بر نامه ام مخند که آشفته خاطران — مو گر قلم کشند نه اندر بنان خورند
مست آنیم بصلح اگر نکہتے بری — زان مے که در محبت هم دوستان خورند
نیشکر آنچنان نخورد کس ز دست دوست — کازادگان ز دست مبارز سنان خورند
جانے و صد کرشمۂ مژگان چه میکنیم — این تیرها تمام اگر بهر نشان خورند
چشم هزار تشنه جگر در کمین نشست — ترسم که خام میوۂ این بوستان خورند
آزادگان بجائے رسیدند و ما همان — زان رهروان که گرد پس کاروان خورند

هر جا گلیست بهر نظیری طرب گهیست
کے بلبلان مست غم آشیان خورند

مجلس چو بر شکست تماشا بما رسید — در بزم چون نماند کسے جا بما رسید
دلال عشق بود و خریدار دلستان — خود را فروختیم چو سودا بما رسید
دی خنده بر بضاعت درویش زد لبش — [illegible] کاروان شکر به نے بوریا رسید
بال و پر از درازی منزل بسوختیم — پیغام بے نیازی عنقا بما رسید
آموخت هر چه عشوه ز گبرے بما فروخت — اندوخت هر چه غمزه زلیخا بما رسید
گر گمرهیم تیره شب از خواب جسته ایم — حسن تو شور کرد که غوغا بما رسید
بعد از هزار سعی ثواب و مجاهدت — زنار راهب و بت ترسا بما رسید
ما را کجاست از رش زخم التفات تو — شد عام آنچنانکه تمنا بما رسید
رحمے نما و مستئ ما را زیاده کن — زان خم که یک پیالۂ صهبا بما رسید

مشکل عنان نالۂ نظیری توان گرفت
باد بهار و نکهت صحرا بما رسید

هر سحر سلسلۂ از پائے صبا بکشایند — گره کشادش گرہے از دل ما بکشایند
درد نایافتنم سوخت ندانم ز کجا — بلبلان را چمن راه نوا بکشایند
کارم از زلف گره گیر تو پیچیده تر است — سر این رشته ندانم ز کجا بکشایند

آخر اے گل گذرے کن بگلستان تا کے — چشم نرگس بره باد صبا بکشایند
بر هم افتاده دل و دیده برانداز نقاب — تا همه عقد گهر روئے نما بکشایند
هر کجا فتنهٔ آن چشم سیاه در کار است — کفر باشد که زبان را بدعا بکشایند
سیر این دائره بد نیست ولے مے ترسم — چشم از خویش ببندند چو پا بکشایند

گر بمیخانه نظیری برم این زمزمه را
مطربانم گره از بند قبا بکشایند

نمے توان بگزند از من انتقام کشید — که دایه دهر بطفلے مرا بکام کشید
زمانه یک نفسم بر مراد خود نگذاشت — بهر که داد مراد از من انتقام کشید
هزار نقش خوشم داد چرخ تا دیدم — قلم گرفت و خط سهو بر تمام کشید
مرا فریب نبرد از ره از سر این جادو — عنان خاص گرفت و کمند عام کشید
بآه و ناله حریفم ز جام و نغمه مگو — که کارم از مئے و مطرب باین مقام کشید
شراب دور جز آن بے تفاوتے نگرفت — که گر حلال رسید و اگر حرام کشید
چه جائے من که بجام شراب طرهٔ حور — فرشته را ز فلک میتوان بدام کشید
چنان بزد از تماشا هم بعشق نیم نظر — که سایه از سر کویم بزیر بام کشید

بساط عافیت اے عقل و هوش برچینید
دگر نظیری بے ظرف یکدو جام کشید

رشکے بمن گہے ز ادائے سخن رسد — صد جا نگه مقام کند تا بمن رسد
من پرور از تجلئے این نور سوختم — پروانه چون بعرصهٔ آن انجمن رسد
در راه تو شمال و صبا در تردد اند — تا بو کرا دهی که به بیت الحزن رسد
گر زیر گلبنے قفسم را نہی — جائے ببند که ناله بگوش چمن رسد
گفتند کم بقاست سمن عندلیب گفت — اے کاش عمر گل بحیات سمن رسد
جیبے که پاره شد بملامت رفو نشد — دست جنون مباد باین پیرهن رسد
زاهد ز سر نکتهٔ صوفی چه آگه است — در شیوهائے چشم صنم برهمن رسد

بازیچهٔ تو معجزِ عیسیٰ بباد داد
در نرگسِ تو کس بچه افسون و فن رسد

اے جاں بسعی درد نظیری نمیرود
مرگے مگر بداد دل زیستن رسد

خونم ار برخاک ریزی نقضِ پیماں کے شود
خاکم ار بیرون ز ریزی پریشاں کے شود

گرمیِ اهلِ محبت از دمِ گرمِ من ست
ناله‌ام تا نشنود بلبل غزلخواں کے شود

شورِ بختی را چه سازم چاره نتواں ساختن
چوں نمک بر ریش آید زخمداں کے شود

بازوے ما دلخراشاں را لگندے لازم ست
هر چه دستِ ما رسد در وے گریباں کے شود

پشت پا زن بر هوس آنگه هوائے عشق کن
تا بتِ خود نشکند کافر مسلماں کے شود

هیچکس بر روئے بستر کسبِ جمعیت نکرد
بر بسر کو تا نخوابد دل بساماں کے شود

داروئے غم گریهٔ مستانه بیند بیش ازیں
آں هم از کیفیت افتادست درماں کے شود

بنده نتواں کرد ما آزادگاں را جز بمهر
جنس ما بسیار کیمیا بست ارزاں کے شود

تنگدستی چوں تو کے یابد نظیری در بدست
آنچناں تو بادهٔ هر گه فراواں کے شود

هوائے کوئے او آواره‌ام از خانه میسازد
فسونِ او پدر را از پسر بیگانه میسازد

صلاحِ عشق شد کفرم یقیں انکارِ ایمانم
محبت کعبه ویراں میکند بتخانه میسازد

قلم در اختیارِ او ست من چوں نقشِ موهومم
گرم فرزانه میدارد گرم دیوانه میسازد

بناخن ریشهٔ جاں میکنم از هم خوشا دستے
که گاهے چنگ در زلفِ نگارے شانه میسازد

دل از ردّ و قبولِ مجلسم خوں شد خوشا رندے
که شب با کنجِ گلخن روز با ویرانه میسازد

چو کنجشک اسیرے بازیِ عزیزم در کفِ طفلے
نه زلفم دام میبافد نه خالم دانه میسازد

مکن از بزم چوں بیگانگاں بیروں نظیری را
اگر مے نیست بالائے نه پیمانه میسازد

چو عریاں شد چمن مرغ از ضرورت خانه میسازد
چو قحطِ گل بود بلبل بآب و دانه میسازد

چو بر بام و درِ مردم نشیند چند ناسازست
مبارک پے بود آں دم که با ویرانه میسازد

ز دشمن خیل در خیل از محبت گو نشد چشمی — فسون جادو اثر معجزه هم افسانه میسازد
محبت جزو جزو هم را ز بیم بی تاب میدارد — تجلی ذره ذره کوه را پروانه میسازد
پیام نو بهاری لاله گو نم ابر نوروزی — کلید باغ را کی شاخ گل دندانه میسازد
بچشم کم نباید دید قدر زیردستان را — فلک صد جا سبو گل میکند پیمانه میسازد
بجز زلف پریشان در خیالم نگذرد چیزی — پری را گوشه ویرانه ام دیوانه میسازد
مبادا برگ بارم کم اگر افشانده ام تلخی — که شکر خنده آن نقل صد کاشانه میسازد

نظیری لازم عشق و جنون جنگست و ناسازی
تو معذوری بمردم مردم فرزانه میسازد

امشب چمن از گریهٔ ما تازه و تر بود — بر هر سر خار مژه لختی ز جگر بود
می رست رگ و ریشهٔ جان از بن ناخن — صد لاله ستان کاشته در سینه و بر بود
در زیر لبم گاه طرب زمزمه می سفت — بر دور رخش گاه هوس حلقه نظر بود
تا روز بخلوت گه مقصود اجابت — در پیرهنم ناله هم آغوش اثر بود
از کثرت آمد شدن دزد خیالی — پیرایهٔ خوابم همه شب زیر و زبر بود
وز بهر نثار قدمی چشم ترم را — تا گوش گریبان نظر پر ز گهر بود
گفتم بدعای سحری وصل تو خواهم — بیهوش شدم بوی تو یا باد سحر بود
قاصد جگرم سوخت چه پیغام و چه نامه — دل بود همان خوش که بامید خبر بود

بگذشت گریبان ز حد چاک نظیری
پیشش چه بلا دست دعای تو بسر بود

با آنکه ز مهرش بدلم حور نگنجد — در دیدهٔ او نقش من از دور نگنجد
پروانه بمهتاب کند بال فشانی — کز عیش بخلوت گه او نور نگنجد
از گریهٔ من عشرت او تلخ مسازید — در بزم گه خوش نمکان شور نگنجد
سلطان و گدا بر در میخانه خرابند — در حلقهٔ ما شوکت فغفور نگنجد
ما را چه محل لیک عزیزان نپسندند — هر دل که در او نالهٔ رنجور نگنجد

نومیدی وا نگه ز تو این تیرگی بخت — در روز سیاه و شب دیجور نگنجد
ما ور روش دیر که در پای خطا شوست — در شرع غلط گو نه منصور نگنجد
از صدره ویرانه پری جلوه کنان ست — زان ست که دیوانه بمعمور نگنجد

گر مست نهٔ دم مزن از عشق نظیری
کین ذوق و هوس در سر مخمور نگنجد

در آشیان ما پر و بال هما رسید — هر جا رسید سایهٔ دولت بما رسید
بلبل نخبی شود که ننالد به بوستان — گلبن ز صوت و نغمه به نشو و نما رسید
کس ماجرای بلبل و پروانه حل نکرد — سرگشته ماند هر که باین ماجرا رسید
با غمزه این معامله پیش از الست بود — حرف بلی نبود که زخم بلا رسید
هر کس بقدر طاقت خود میکشد غمش — آهن بقدر جذبه با آهن ربا رسید
شب خنده بر بضاعت درویش زد لبش — صد کاروان شکر به سنی بوریا رسید
کردند تلخ عیش حریفان ز حرص تم — لذت شد از طعام چو چشم گدا رسید
آزار از جراحت بیگانگان رسد — مرهم منه که زخم دل از آشنا رسید
مے ده که رفت نوبت مستوری و صلاح — طرف نقاب غنچه بدست صبا رسید

کس در جفا طریق رضا را بسر نبرد
در حیرتم که کار نظیری کجا رسید

پا نهم ملم فتنه را هر که در شور آورد — بر سر راهم بلا از هر طرف رو آورد
تخم غم در آب و خاک من مگو بر میدهد — خرمنی حاصل کنم گر دانهٔ مور آورد
آنکه نشام زندگانی شمع بالینم نشد — کی پس از مرگم چراغی بر سر گور آورد
عشق و تشریف هم آغوشی محالست اینکه کس — خلعت سلطان برای مفلس عور آورد
نی همین هنگامهٔ رسوائی من شد بلند — عشق دایم بر سر بازار مستور آورد
حسن گل ستقه به بستان زد که اکنون شاخ گل — بلبل و پروانه را مجروح و رنجور آورد
مجلس عشق از فروغ من نظیری روشن است — موسی از بهر چراغم آتش طور آورد

هوس پروانه است اما نگردد دود میگردد　　نظر خوبست اما دل غبار آلود میگردد

ز کاوشهای مژگان تو پر خون دیده ام　　که گر شوئیم بآب بحر خون آلود میگردد

دلم را کرده وقت خوش دگر نگذارم از دستش　　دهد تا باز ذوقی دست غم فرسود میگردد

تو گر بی‌مهری سودای دل با بی زیان داری　　مرا سرمایهٔ دنیا و دین نابود میگردد

درین مدت غم هجران عبث بر خود پسندیدم　　ندانستم که از مرگم دلت خوشنود میگردد

کس این بی اعتدالیهای حسنت را کجا گوید　　که عاشق بیشتر از مهر و وفا مردود میگردد

بشفقت گاه گاهی سوی خود میخوان نظیری را
جدائی دیده از وصلت تسلی زود میگردد

گهی که وقت علاج دماغ من باشد　　نسیم در چمن و نافه در ختن باشد

مقیدم به بت خود چنانکه میخواهم　　نه بت پرست نه بتگر نه بت شکن باشد

ز طور عشق همه کار عقل دیگر شد　　چو آصفی که سلیمانش اهرمن باشد

مشو بتجربیش مقید که مرغ زیرک را　　خطرگهیست که مشغول خویشتن باشد

سفر گزین که نهال اول ار ملول شود　　زمین غربتش آخر به از وطن باشد

چو ذره ام بهوای در تو باز ار نیست　　که دور گردی من رشک انجمن باشد

ز بسکه جامه ز شوق تو پاره پاره کنم　　بهر چه دست زنم چاک پیرهن باشد

توان ز نامهٔ من یافت اشتیاق مرا　　عیار شوق باندازهٔ سخن باشد

ز ناله بس نکنم زانکه کم رسد آسیب　　بران درخت که مرغ صفیر زن باشد

چو شاخ گل همه مرغان سزد که گوش شوند
که بلبلی چو نظیری درین چمن باشد

آنرا که قبول تو خریدار نباشد　　در هیچ گره هیچ دلش بار نباشد

از قیمت یوسف نشود یک سر مو کم　　هر چند خریدار ببازار نباشد

گویا تو برون میروی از سینه وگرنه　　جان دادن کس این همه دشوار نباشد

از نرگس مخمور تو در بستر و بالین　　بر پای رود فتنه و بیدار نباشد

از جادهٔ حسن تو که در پیش جمالست / بر خاک طپد صید و گرفتار نباشد
غم بار من سخت و سراسیمه که این غم / گر از تو بود چون زنمش عار نباشد
آن شعله که افتد بخس و خار نه عشق ست / هر سوخته زین نشأه خبردار نباشد

با درد تو از کس نکند یاد نظیری
پروانه که سوزد بگلشن کار نباشد

دوشینه سرودی دل افگار برآورد / کاهنگ هم مرغ ز گلزار برآورد
امسال دگر اشک صلاح و دم زهدم / رنگ می پار و گل پیرار برآورد
من توبه نیاورده ام از کعبه که کافر / بت از گره خانهٔ خمار برآورد
تنها نه مرا راه زد از بوالعجبی عشق / بس شیخ که از خرقه و زنار برآورد
هر خار که اندر ره ما بر کف پا خورد / صد رنگ گل از گوشهٔ دستار برآورد
بد کرد بما هر که در خلوت ما زد / ما را ز سراپردهٔ دیدار برآورد
چون کبک خرامنده بهر ره که گذشتی / جولان تو طاؤس ز رفتار برآورد

بس سر که بپرورد بر افلاک نظیری
کین صبح طرب را ز شب تار برآورد

بسی ظلم که از گشت دوست دشمن شد / دو دل چه شیشه تنک بود و سنگ و آهن شد
چو خانه سر کشتست چشم را بنیاد / ز هر طرف که نشیند ... روزن شد
دریغ اگر نشدم مضطرب ز آمدنت / چراغ دیده که داشت دیر روشن شد
ز اشتیاق تو چندان صنم صنم گفتم / که شهر سار ز خود زاهد و برهمن شد
سر از غبار تو گفتم برون توانم برد / کمند پای سرم طرهٔ جیب و دامن شد
کشید بر سر دیوار بوستان ناله / که گل باول این بلبلان بشیون شد

بهار خنده دگر ... پا که نکشاید
لب باول نظیری که وقت شیون شد

این کعبه را بنا نه بباطل نهاده اند / بس مصحف جمال درین گل نهاده اند

در مانده گشته است به این کار و بار عشق | هر سو هزار عقدهٔ مشکل نهاده اند

زین گل چه دیده اند که حاملان عرش | کز رنج راه پایهٔ محمل نهاده اند

قلزم بشور رفته و عمان نشسته تلخ | زین آب زندگی که بساحل نهاده اند

آه این چه دوستی ست که سرهای یکدگر | خویشان بریده در رهِ قاتل نهاده اند

خوارم مکن که ریختن آبروی را | با خون صد شهید مقابل نهاده اند

بر هر که هوشیار بود اعتراض نیست | مستان قدم ببزم تو غافل نهاده اند

بشمار گنج تمام که شاهانه چیده اند | شاهان که خوان بدعوت سائل نهاده اند

در بزم خلد نعمت هر گونه چیده شد | حسب مراد دعوت سائل نهاده اند

گردن بنه به تیغ نظیری که عاشقی
بر سر کلاه مردم عاقل نهاده اند

به دل ز شوق تو چون ناله در سماع آید | اجابت از در و بام باستماع آید

میست در خم شوقم که گر بجوش رود | هزار ذره دیوانه در سماع آید

چنان بنالش من روزگار خوش دارد | که گر خموش شوم بر سر نزاع آید

به هیچ عشوه دیدم جان که مست ناز مرا | ادائے نیست که خود بر سر متاع آید

بجاست نالهٔ مرغ چمن که گل بشتاب | چنان رود که مگر از پئے وداع آید

چنان فسانهٔ بلبل برهم به درد سرش | سزاست آنکه ز بوئے گلش صداع آید

سزا ز اطاعت فرمان کشیم جم دیگر را | که بنده که مطیع تو شد مطاع آید

نمونه ز وصال تو و نمائش ماست | که ذره در نظر از هستیٔ شعاع آید

بصبر و داد نظیری قرار و فرمان ده
که غم ببدعت و هجران باختراع آید

کس چو من نیست که پیش نظر از دل برود | غائب از دیده نگردد ز مقابل برود

دو لبے بود که مردیم بهنگام وداع | آن قدر زنده نماندیم که محمل برود

راه بیگانگئے پیش نداری که کسے | بدلیل ره طے کردن منزل برود

صبر داریم که این تهمت عشق از غیر | همچو خون بحل از گردن قاتل برود
قصهٔ ما به عزیزان وطن خواهد گفت | هر که را تشنه از این ورطه به ساحل برود
نیکویی و دوستی آرد بدل دشمن دوست | همه جا سر نزد این ریشه چو در گل برود
هر که عاشق نشد به دل بتماشای جهان | آن دهد کیسه بطرار که غافل برود
سیر چشمان تو گر دم که ز بس خونخواری | قطرهٔ خون نگذارند ز بسمل برود

من و آزار نظیری ز کسم عار مباد
بزبان آید از آنم گله کز دل برود

بر همت غم یار ما ندارد | تشویش تو غبار ما ندارد
با چهره بخون کشیم گلگون | مشاطه نگار ما ندارد
چون شعله ز سوز سینه رقصیم | غم ابر بهار ما ندارد
بس بوسه به برگ گل که دستش | زخم سر خار ما ندارد
ما عربده می کشیم بسیار | مطرب سر کار ما ندارد
آئینه عیب ماست گویا | عیب آئینه دار ما ندارد
هر ناله که دل می کشد خون | پیغام دیار ما ندارد
خوشحالی روز وصل دیدیم | شوق شب تار ما ندارد
این غم که ملال آرد از کیست | رنگ غم یار ما ندارد
بی نام و نشان خویش رستیم | گو ناله که زار ما ندارد
گر دل همه مهر دارد اما | نقد سره اعتبار ما ندارد

خونابه کشیم با نظیری
می عشرت کار ما ندارد

من آن صیدم که هر کس را نظر بر حال من افتد | ز بس زخم و الم کارش بسر تا دنبال من افتد
شکارست خویش بر آید گر خود از منزل آید | نگاه بیت چه با هیچ حسیادگی قاتل من افتد
تبسم می کند بس شوار باشد صید من گردد | ز بس گستم گره از بال من بر بال من افتد

ازان بر جمع که هر گه عقده در پیش چرخ آید　　نه دوران ماه من مانند گردش سال من افتد

بزن فرمان امام ای ابر محشر از کرم بر تو　　که می ترسم ملک را چشم بر اعمال من افتد

بقاتل خون خود بخشم از سوال حشر می بخشم　　که می ترسم که در روز ماندگی به اعمال من افتد

هر آن گستاخ گوییها ست در مجلس نخواهد شد　　که دائم بند حسرت بر زبان لال من افتد

مرا از گوشه چشمی که از عالم همین دارم　　که در هر شادی و غم قبلهٔ آمال من افتد

نسیمی پر ز شوق آید نظیری کعبه پیغامم
تپیدن تا گره طاق از شوق استقبال من افتد

فلک هر دو را جای تو باشد　　نوازد هر که را رای تو باشد

بدل تنگی کنم در خوشی همیشه　　که تنها جای غمهای تو باشد

نیازارم ز خود هرگز دلی را　　که می ترسم در او جای تو باشد

شود چون چرخ سر افراشته گام　　سر خاکی چو در پای تو باشد

شب آشفتگی در شور آرد　　نگاه کار افزای تو باشد

حسب شیء کرده خود با ذخیره سازد　　عتاب گریه فرمای تو باشد

نهایت نیست طومار دلها را　　که مضمونش تمنای تو باشد

کدورت نیست کاخ سینه را　　که اینش بر تماشای تو باشد

گل صد رنگ میرویاند ان خاک　　که در وی نوش صهبای تو باشد

سحرگه هر که پیش از خواب خیزد　　حریف باده پیمای تو باشد

دو عالم نقد جان بر دست دارند　　بیازارند که سودای تو باشد

نظیری زندگی در درد دل جوی
که درد تو مسیحای تو باشد

لبش را از تپش ماه جبینان از نهیب شوخ چنگ افتد　　مرقع تا کند این خار و خار را بر رنگ افتد

سخن سنجی چو ...　　قبا بر قد سرو از بهر آن کوتاه و تنگ افتد

به عشق روی تو از دل ارغوان لاله می پیچم　　شرارے لعل گردد مهر خورشید ار بسنگ افتد

فگنده دل ز خو اشتهای رنجش خسته و زارم
مبادا آیینه را قسمت که در چنگال زنگ افتد

بس از وارستگی در قید زلفش تازه افتادم
بتر از نومسلمانی که در قید فرنگ افتد

ز حسرت سوختم در ستر هم شود وصف بنیادم
الهی آتشی در خانهٔ ناموس و ننگ افتد

ترقی در توجه کم شود عشق مجازی را
بمنزل کی رساند مرد راهت چو لنگ افتد

تمنائی گهر سرگشته‌ام دارد بدریائی
که در هر گام صد جا راه بر کام نهنگ افتد

جنیبت را اگر ابرش دوانده ذوق جهان هم
نه سوی بی عزا آید نه شهدی بی شرنگ افتد

همیشه هیچ اجزای خطی پرکار در کارم
کجا در دور چرخ و گردش انجم درنگ افتد

نظیری بهر حفظ تن مطیع نفس گردیدی
چه نصرت در گذرگاهی که آهو با پلنگ افتد

آمد و گر بصلح و در جنگ باز کرد
صلحی بمصلحت پی جنگ دراز کرد

شد عمر و سرگرانی او برطرف نشد
برمن بقدر مرتبهٔ عشق ناز کرد

خود را بکام دشمن خود دید آنکه او
با دوستان تغافل و دشمن نواز کرد

عقلم نظر بآیینهٔ دوستان فگند
از دوستی و دشمنیم بی‌نیاز کرد

چشمم طمع ندارد که ز قسمت کسان
هرکس گشوده دیده محبت فراز کرد

صد معجزه از کرامت لعل تو دیده‌ام
از تو نمیتوان بخطا احتراز کرد

هر جا شنیدیم از تو سرائی پرستشی
بر کعبه میتوان ز همه سو نماز کرد

صوت تو از ترانهٔ ناهید برگذشت
شد بلند مطرب حسن تو ساز کرد

طبل و چوب عیش نظیری بهم زدو
کوتاه دید مرحله خواب دراز کرد

یکی فلسم هوس هر روز و سیما هم اندازد
خرد فرسایدم رنگش ز آب و تاب هم اندازد

ز بی صافی نیم از ذنب و رنگ طبع بیگانه
چه دانستم که دوران در کف قلاب هم اندازد

ز سلطانی بکنج گلخنی افگنده تقدیرم
که تا کستر بجای بستر سنجاب هم اندازد

ندارم مستی طاوس اگر هم رنگ طاوسم
فریب طبع رو در روی سرابم تا هم اندازد

بخون سرگشته‌تر دارم دلی از چرخ دولابی — نهفتم در خیال خود که در گردابم اندازد

حیات و مرگ خود چون حاصل افسانه می‌بینم — شبم بیدار دارد روز تا در خوابم اندازد

چو مرغان سحرخوان مست از بس ذوق فریادم — بنور صبح رشک پرتو مهتابم اندازد

ادا ناکرده از قربی سجودم تا چه مهجوری — [illegible] در گوشهٔ صحرایم اندازد

بجیش و ناتوان تکیه بر احسان گردون کرد — شبابم پرورد تا در کف قصابم اندازد

عزیزان از تعلق سخت در رفتن گرانبارم — کسی خواهم درین طوفان نخست اسبابم اندازد

ندارم شورش و ذوقی نظیری اشک یابی کو
که چون شکر در آتش چون نمک در آبم اندازد

دل با هوش و هم برون ندهد — چشم با دوست هم برون ندهد

در کشند سحرهای غم عاشق — نفسی را ز قلم برون ندهد

دل اسرار این حدیث قدیم — جز به حکم قدم برون ندهد

[?] نامه خاطر باش — [?] کاغذ رقم برون ندهد

منکر آن نگاه و [?] را — راه از دیده [?] برون ندهد

نگاه از چشمش ار برون آید — زلفش از پیچ و خم برون ندهد

این خم از بهر مرگ سوز جهان — غیر نیل و بقم برون ندهد

بهره آب [?] در رود و ذقنت — خاک تو جام جم برون ندهد

[illegible] — تا ز [?] و خم برون ندهد

[illegible] — تا ز هم رنگ خم برون ندهد

[illegible] — [illegible] برون ندهد

گر نگرید قلم نظیری را
ابر نیسان نم برون ندهد

جهان جوان شده عقد بهار می‌بندد — بهار پای جهان در نگار می‌بندد

ز صنع نشو و نما آب و خاک الوان شد — جماد نامیه خود را بکار می‌بندد

نکاح باغ و بهارست وایهٔ بستان
میان نرگس و دستار خار می‌بندد

چمن ز صوت بلند هزار پندارد
که رنگ لاله و گل بر قرار می‌بندد

ازین عدد که چو گل بسته پا به جستن رفتن
کسیکه دل بخدا بسته بهاری می‌بندد

مسافران چمن تا رسیده در کوچند
شکوفه می‌رود و شاخ بار می‌بندد

ز بی ثباتی گل بر درخت پنداری
که غنچه بر سر آتش شرار می‌بندد

نگه که دامن صحرا ز لاله رنگین ست
بدان که خون دلش در کنار می‌بندد

چه عیش و سور میسر شود ز دورانی
که عقد شادی با تیمار می‌بندد

وصال شمع چه مهلت دهد به پروانه
که مرهم کردن آتش به نار می‌بندد

ز دور چرخ چو ماهیست ناله گرد آهم
که طعمه بر رسن تابدار می‌بندد

متاع بخت نظیری نیافت در غربت
امید بار به چشم هم دیار می‌بندد

باد نرگس را گلستان صبا افسر کند
شاخ گل منبر نهد بلبل حکایت سر کند

غنچه گرد و سبز مغفر سبزه زنگاری قبا
روز عرض آید که نرگس بهر خود در بر کند

از گلستان برون تا کی سر شوریده آ
لالهٔ خونین ز خاک کشتگان سر بر کند

حسن گل بست و ببستان افگند کز تا پای
بلبل شوریده را همرنگ خاکستر کند

شاخ گل شد پنجهٔ آذر که بر زلف خلیل
باد آذر اسی بهر شمع ابتها آذر کند

جلوه شور انگیز باشد هر که آید زنهار
باده نظارا هم چو گرده هر که در ساغر کند

ترسم از مخموری ساقی که هنگام صبوح
صبح را کم از فروغ لالهٔ احمر کند

بر تن رنجور سودا ورزد باد بهار
استخوان را مومیائی مغز را عنبر کند

صبحدم دامن کشاید خلهٔ عطرآگین شود
از گل اخگر بر فروزد غنچه را مجمر کند

سنبل اسرار میرود بیدکه از راز سپهر
هر چه گوید ابر در گوش زمین باور کند

در روانی گوشیا طبع نظیری شد چنان
کانچه آید در ضمیرش ثبت در دفتر کند

دریغ نقش امل‌ها بر آب جو بستند — بحسن لاله و گل رنگ آرزو بستند

چه موج روی هوا بر سراب میراند — کسان که دل بتماشای رنگ و بو بستند

مپرس حال که این مطربان چابکدست — دل از نوای حزینم بتار مو بستند

بخست جان ز دم این مغنیان گوئی — خراش سینه تراشیده بر گلو بستند

ز ما فلست که تن در دهد بخلعت خاک — هزار رخنه درین کهنه از رفو بستند

بکشت زرع هر احسان رسید آسیبی — که مفلسان همه بر جنگ آبرو بستند

مجوز ناموران غیر نام کین [illegible] — صلا زدند بیغما و در فرو بستند

بغم بساز که از بی نشاطی ایام — مغان بدیده دهان خم و سبو بستند

درین جزیره جهال سرایم شعر — چو رند مست که بر گرد نقش کدو بستند

ازین جهان دلم آماده گر بجنبش نیست — چو کودکان که میان چست [illegible] بستند

هزار نقش درین کارخانه در کارست
نگیر خورده نظیری همه نکو بستند

افسانهٔ شیرین مرا گوش نکردند — صد تلخ چشیدیم شکرے نوش نکردند

یک خرده گرفتند بس از نکتهٔ بسیار — گفتیم فراموش و فراموش نکردند

ماندند ازین ماتم [illegible] — [illegible] نکردند

معلوم شد از مستی ما حوصلهٔ ما — [illegible] نکردند

با بی بصران رفت چو موسی که درین راه — یک پا و ننگند که خس پوش نکردند

در حلقه شدم زان خط رخسار که بینم — تا کوکب آن صبح بناگوش نکردند

اشجار چمن دست بهم داده [illegible] — [illegible] نکردند

[illegible] — [illegible] نکردند

[illegible] — [illegible] نکردند

امروز نه رحم است که لب تشنه گذارند — آنرا که لبی تر ز [illegible] نکردند

فریاد ازین شوق که در جان نظیری — تا [illegible] خاموش نکردند

ہوس چو دیر کشد شعلہ در نہاد افتد — بسجدۂ عشق رسد میل چوں بنیاد افتد
نشاطِ صحبت فرہاد و رشک خسرو داشت — خوش ست عشق اگر کار بہ مراد افتد
بشہر و باد بہ فرسودم و کسے نخرید — بلاست جنس گرانمایہ در کساد افتد
چو قیمتے نہدم روزگار بفروشید — نہ یوسفم کہ خریدار بہ مراد افتد
مرا بدست تہی گوشۂ نقاب سپرد — کم ست آدمِ مفلس باعتماد افتد
خدنگ غمزہ گرہ بر کمانِ ابرو چند — گشادہ کہ ہمہ کارہا گشاد افتد
عنانِ دل ز ملالت بتاب و دستم گیر — کہ ہر کرا تو بگوئی ز پا فتاد افتد
ضمیر روشنِ تو لوح محو و اثبات ست — کہ تا زیاد بر آید کہ تا بیاد افتد
چو ذرہ خلق جہاں در ہوات میگردند — بشر ندیدہ کسے کافتاب زاد افتد
تنم ز سنبل بستہ زمانہ کاستہ شد — چو طفل شوخ کہ در قید اوستاد افتد

حذر ز آہ نظیری کہ خانماں سوز ست
مبادا این خس سوزاں بدست باد افتد

ہنوز راہ نگاہم ببال و پر ندہند — کبوترے کہ نیاموختند سر ندہند
خراب نرگس سنگیں دلانِ سرمستم — کہ بر طریق نظر مہر را گذر ندہند
ز غم بگونۂ زریں شدم چہ چارہ کنم — قبولِ صحبت صاحبدلاں بزر ندہند
ازیں گشادہ جبیناں ثباتِ عیش مجو — کہ گل دہند بجز وار و یک ثمر ندہند
بزہر یاس بساز و مجو حلاوت کام — دوا چو داروئے تلخست کز شکر ندہند
ز خوان نعمت دوراں رضا بقسمت دہ — کہ طعمۂ ز نعمت خوشگوار تر ندہند
بدرد سوز کہ بر بستر آب عنابت — بغیر تب زدگی و تفِ جگر ندہند
چہ یاد جور رفیقاں کنم نصیبم بود — کہ تشنہ بر لبِ جو میرم و خبر ندہند
مثال ماہیِ دریا و حالِ مستسقی ست — دہند شوق و لے رخصت نظر ندہند
سزد کہ مقنعہ بر سر کنند آں مرداں — کہ تاج عشق بخواہند و ترک سر ندہند
ظفر تراست نظیری کہ محو ذوق شدی — بہر کہ غوطہ بدریا زند ظفر ندہند

وقت شد سبزه فرش در پیچید　　ابر خرگه بیک دگر پیچید

آفتاب از کمین بر آرد سر　　پنجهٔ ابر و باد بر پیچید

مسند سبزه مخمل بگذارد　　ز افسر غنچه شاخ سر پیچید

همه ذرات خاک جبتگر را　　تار زنار بر کمر پیچید

حسن رنگی جهان نموده تو هم　　سیمیا را بساط در پیچید

زاغ گر نه بجد کند پروا نه　　بهمش چرخ بال و پر پیچید

اصل بهتر که ترک فرع کند　　پائے در دامن اثر پیچید

دیده سیل بهار شد که جهان　　بهم اوراق خشک و تر پیچید

تر و خشکی که کوه و صحرا راست　　خوردهٔ لاله در شرر پیچید

زحمت خار و رنج خارا را　　لاله در پارهٔ جگر پیچید

ارغوان را که خون کند سیلان　　ساعد از نوک نیشتر پیچید

بس فریب چمن نظیری دید
از بهشتش عنان نظر پیچید

عشق ست طلسمی که در و بام ندارد　　آنکس که از و یافت نشان نام ندارد

بس حلهٔ الوان بقد عشق بریدند　　یک جامه به اندازهٔ اندام ندارد

با دیگه و رزد وجد کند مست محبت　　عاشق سر سودائے مئے و جام ندارد

بس زاویهٔ حال مرا ورز لطیف ست　　تاب نفس صبح و دم شام ندارد

آغاز جنونم شده پایان محبت　　کاریست بانجام که انجام ندارد

از خویش تسلی نشوم تا رمقے هست　　پروانه بجان یافتن آرام ندارد

کوته نظران در طلب توشهٔ راهند　　عرض دو جهان وسعت یک گام ندارد

زان دانهٔ مشکین و خط سبز ندیدم　　مرغے که دلے در گرو دام ندارد

جان زیر لب از پا و سرش بوسه بچیند　　کان نخل بهشتی ثمر خام ندارد

سرخوش ز لبش بیش شدم کز لب ساغر　　مے چاشنی تلخی دشنام ندارد

عریانیِ ما را شرفِ کعبه بپوشد — درویش حرم جامهٔ احرام ندارد

چه طبع نظیری که حقِ عشق ادا کرد
کس نیست که در گردن او دام ندارد

نه دل آزاده پایِ بست شود — بپرد از دل ز در دشت شود
همتے کاں باعتدال افتد — کے بعلت بلند و پست شود
عشق را پایهٔ معین نیست — مومن از عشق بت پرست شود
بهوائے که در دماغ افتد — ناقه در زیر بار مست شود
کار از انکسار بکشاید — عشق را فتح از شکست شود
شرم از چشم پارسا ببرد — خط که بر روئے خوش نشست شود
هر که بیند طلوعِ حسن ترا — سرخوش از نشاءِ الست شود
چوں نقاب از جمال برداری — هر چه نابود گشته هست شود

بحر در آستیں نظیری راست
کے کرم پیشه تنگدست شود

اینکه دل نامند چوں حرزم حمایل کرده اند — بیکسے در اضطراب چشم بسمل کرده اند
از کدامیں دو دماں با ایں دلیل افروختند — چرخ را پروانهٔ فانوس محفل کرده اند
ایں گل از هر شاخ خود روئی نمے آید بیاد — تخم یکجا کشته صد جا آب در گل کرده اند
در خیال قیدِ زلف و خال هر کس مانده ماند — فکر دیگر کن که حلِ عقده مشکل کرده اند
از قدم تا فرق ناز و نوش و بر ابرو گره — خوانِ دعوت چیده اند و منع سائل کرده اند
از پئے دنیا مشو پویاں که ایں موج سراب — هر نفس نقشے پدید آورده باطل کرده اند
خلق را در هر نفس موت و حیاتے مضمرست — در زلالِ زندگی زهرِ هلاهل کرده اند
روئے از میدانِ سربازاں بگرداں کاهلِ ذوق — پائے کوباں سر نثارِ راهِ قاتل کرده اند
ما بچینِ زلف کشتی بر کنار آورده ایم — عشق دریائیست کش دیدار ساحل کرده اند
گرد خود گردم چه بینم در هوائے کیستم — ذره ام اما بخورشیدم مقابل کرده اند

عشق را هنگامه امروز از نظیری روشن است
هر طرف از گفتگویش گرم محمل کرده اند

بغمزه روز الستم همین معامله بود — ابد رسید و نیاسودم اینچه مشغله بود
نصیب من ز ازل درد دید و اگر دید — که بر در بار همی هر کس بقدر حوصله بود
قصور طرز نگارم تمام حسن شکست — که از میانه همین با منش مجادله بود
بموی من سبب اجتماع دلها گشت — جنون که باعث آشفتگی سلسله بود
بصفحه نقش خط و خال خویشتن نقاش — نکو کشیده که آئینه در مقابله بود
دلم ز سیر رهانش بقیل و قال افتاد — لطیفهٔ ز کتبش صد هزار مسئله بود
لبش بهادن کام مرد جهید اما — بغمزه کرد حوالت که بد معامله بود
فریب قول بد اندیش گرگ فاسد گشت — ربود یوسفی از ما که چشم قافله بود

بنکته گفت خجل میکنم نظیری را
ز قول خویش فراموش این صله را

کسی بملک حدوث از قدم نمی افتد — که بر گذرگه شادی و غم نمی افتد
بروشنائی دل رو که رفتگان رفتند — گذار زنده دلان بر عدم نمی افتد
من این مرقع الوان بیفگنم رو نی — که طرح رندی و تقوی بهم نمی افتد
زبان دعوت و تسخیر به که بر بستم — که در چراغ کس آتش به دم نمی افتد
مسافری که بنا بود و بود خود بیند — بفکر منفعت بیش و کم نمی افتد
دلیل عشق نزیبد کسی که در هر گام — سرش چو شمع به پیش قدم نمی افتد
چنان ز شوق تو گردیده اند سرگردان — که راه کعبه روان بر حرم نمی افتد
چنان پرستش روی تو جذب دلها کرد — که عشق برهمنان بر صنم نمی افتد
بذکر من خط نسیان کشیده اما — بفکر غیر ز دستت قلم نمی افتد
ز سهو خاطر یاران چنان سقیم شدم — که سایهٔ قلمم بر رقم نمی افتد
نویسی ار بنظیری دعا و گر دشنام — ز شوق نامه بفکر رقم نمی افتد

نہ ہر مغزے کہ بوید نگہت از مصر و یمن گیرد ❊ مشام تیز باید تا نصیب از پیرہن گیرد

شمیمے گر نہ تر دارد دماغ پیر کنعاں را ❊ پسر گم کردۂ چوں انس با بیت الحزن گیرد

ورق از کس چہ میخواہی سبق از کس چہ میگیری ❊ ز دل جو ہر چہ میجوئی کہ فیض از خویشتن گیرد

دمے نقاش از نیرنگیٔ صورت نیاساید ❊ فریب نقش شیریں دل ز دست کوہکن گیرد

نفس تلخست تا طعم حقیقت نیست با مغزش ❊ سخن شیریں بود وقتیکہ او رنگ سخن گیرد

ز خود گر بگذری شاہی کنی در ملک بیخویشی ❊ عزیز خلق گردد ہر کہ در غربت وطن گیرد

دریں دیر کہن چوں امن گردد خاطر انساں را ❊ کہ اول اہرمن بگرفت و آخر اہرمن گیرد

ز عریانی ازیں شادم کہ از تشویش آزادم ❊ گریبانے ندارم تا کسے از دست من گیرد

چہ راحت از وطن آں را کہ یارش در سفر باشد ❊ کجا بے روئے گل آرام بلبل در چمن گیرد

بوقت زندگانی چاک زد ہر کس گریبانے ❊ بعہد مرگ نتواند قرار اندر کفن گیرد

ز بس بوئے کمال شرک مے آید ز توحیدم ❊ در ارشاد مغاں تکبیر از من برہمن گیرد

سخن ہر روز عالمگیر تر گردد نظیری را
کہ مردم بیش جا در سایۂ نخل کہن گیرد

دریں دیار عجب مطربان یک رنگ اند ❊ کہ دل برند بصد راہ و بر یک آہنگ اند

ز صحن سینہ کشایند چشمہ چشمۂ نور ❊ بزخمہ صیقل آیینہائے پر زنگ اند

کلید شادی و شمشیر غم بکف دارند ❊ بہ بسط بر سر صلح و بقبض در جنگ اند

بدل ز نغمۂ شیریں حرارت انگیزند ❊ بصوت چوں شکر و شیر آہن و سنگ اند

چو حد زیر و بم نغمہ رانگہدارند ❊ بہر مقام خفیف و ثقیل ہم سنگ اند

سبکدلاں چو بفتراک شاں در آویزند ❊ بطی نیم قدم در ہزار فرسنگ اند

بفتح یک خلش ایں زاہداں چو نغمۂ چنگ ❊ بہ دل روند کہ بر سینہ و بغل تنگ اند

ز سیر عالم لاہوت مید ہند نشاں ❊ ز پردہ دگر اند ایں گروہ نیرنگ اند

ہزار رنگ بر آرند ایں فسوں سازاں ❊ کہ آفریدۂ صنع ہزار نیرنگ اند

سواد صومعہ را نسخۂ فسوں سازند ❊ کہ طبع کار گہ نقشہائے رنگارنگ اند

بگوش کر شده تحریر شاں زند آتش — که برفروخته جرعهائے گلرنگ اند
مشاطۂ رخ مستند با مے و قدح اند — مقالۂ غم اند با دف و چنگ اند
اگرچه قاطع رہ ہدند مایۂ ہوشند — وگرچه رافع شرعند جانِ فرہنگ اند
دلیل اہل فنا یند در عروج و نزول — باوج ور طیران در حضیض رہ لنگ اند

نظیری از پئے ایں جادواں مدو بسیار
که در ربودن ادراک چابک و شنگ اند

بقصد ہر که سوئے کعبه ناقه راہی کرد — نشانِ پاش بہر گام قبله گاہی کرد
کبود روئے ازاں شد بنفشه در گلشن — که با کلالۂ جعدِ تو کج کلاہی کرد
ز چینِ زلف نسیمے بزد بموج عذار — سفینۂ مردم چشم مرا تباہی کرد
ز روئے و زلف تو ام سایه و ضمیر انداخت — فلک مسخرم از ماه تا بماہی کرد
نشانِ کوکب اختر شناخت بدمے یافت — مشاطه خال ترا کند و پر سیاہی کرد
کسے چو خال ز حسنِ تو کامیاب نشد — مقیم کنج لبت گشت و پادشاہی کرد
دلم بلاطفۂ از لب تو داشت امید — ہزار قاصدِ موزوں بنکته راہی کرد
من از ملامت مردم بعشق آزادم — ز شوئے مُنج تو خوب عذرخواہی کرد
سجل بپاکیٔ حُسن تو صبح صادق داد — که آفتاب و مہش ثبت بر گواہی کرد
دل از تو آب خورد کاروانِ مصری را — که عارض و ذقنت یوسفی و چاہی کرد
تبارک الله ز آئینه شمائل تو — که دل مطالعۂ صورت الٰہی کرد

عبادت سحری را مکن نظیری کم
که ہرچه کرد دعاہائے صبحگاہی کرد

گردش چشم بتاں مستیِ من حالی کرد — دور از دوں نتواند قدحم خالی کرد
قبض در کار ندیدم چو شدم مست مدام — حل ہر عقده که میکرد بخوشحالی کرد
پائے جبریل بکرسیٔ خیالم نرسد — عشق بس پایۂ معراج مرا عالی کرد
شور ایں بادیه از بادیه گردیست مدام — رخت مجنوں بعدم برد و مرا والی کرد

ہر کہ بر خوانِ طمع دست نیاز ید رسید — مگس آلودہ شد از شہد و گران بالی کرد
عجز در مجلس اصحاب بکار ست کہ چنگ — جائے از خستہ درو نے و حزیں نالی کرد
دلم از خندۂ نوشینِ حریفاں بگرفت — گوشۂ کو کہ دل از گریہ تواں خالی کرد
قصۂ عشق بوصفِ تو طویل ست طویل — درکِ تفصیل جمالت خرد اجمالی کرد
یوسف از خواریٔ اخواں بکساوی افتاد — کہ فروشندہ بہ بیش آمد و دلالی کرد
بود نزدیک کہ کام از لبِ شیریں گیرم — دست مے یافت ظفر بخت کم اقبالی کرد

کرد بازیچۂ معشوق نظیری خود را
آنچہ خرداں نکنند او بکہن سالی کرد

خوشا کز بس ہجومِ گریہ ام در دامن آویزد — سرِ دستِ نگارینم نگار از گردن آویزد
چناں در دست آویزم بدل گرمیٔ دمسازی — کہ در ہنگام جانبازی بدشمن دشمن آویزد
نسازد بوئے یوسف دیدۂ یعقوب را روشن — اگر عشق زلیخایش نہ در پیراہن آویزد
منقیم کوئے تو بیرویِ تو با بلبلے ماند — کہ صیّادش نگاہ دے قفس در گلشن آویزد
گر فتم در پر پروانہ سوزم در سے گیر د — حذر کن زانکہ ناگہ آتشم در دامن آویزد
دلے دارم بدست طعن ناصح چوں کہن دلقے — کہ در ہر بخیہ لخت خرقہ از سوزن آویزد
چراغ ماچہ زیب د فرد ہد محفل سرائے را — کہ قندیل مہ و مہرش فلک در روزن آویزد
بہ بینی گر جلائے از مسرو پروین مشوا ایمن — بشکل خوشہ گہ صیّاد دام از خرمن آویزد

پئے دردِ نظیری ایں ہمہ گفت و شنو دارم
گلے مے چینم از گلشن کہ خارے در من آویزد

نگاہت چشم جادو در نتابد — فریبت خال ہندو بر نتابد
چو گل از تابشے برمیفروزی — مزاجت گرمئے خو بر نتابد
تعالی اللہ ازاں لطفِ بنا گوش — کہ برتابیدن مو بر نتابد
چناں در دوستی نو سن عنانے — کہ رخش طاقتت مو برنتابد
صبا ترساں ز دو سویت کہ ترسد — دماغت عطر گیسو بہ نتابد

مزاج وحشی داری که از دور — نگاهِ چشم آہو برنتابد
زبس وحشی غزالانت رمانند — دلِ شوریده ام ہو برنتابد
کلاهِ ناز نیک از سر نهادی — جبینت چینِ ابرو برنتابد
خدنگِ چشم زود از زه فگندی — کمانت زورِ بازو برنتابد
چو عزم بد عتے خویت نماید — عنان زانسو بایں سو برنتابد
بقهر و ناز تو گردن نهادیم — که سر از صولجاں گو برنتابد

چو آید در بیاں کلکِ نظیری
لآلی تارِ صد تو برنتابد

رشحهٔ از حسنِ جاناں ریختند — بر جہاں از عشق طوفاں ریختند
زاں ہمه طوفاں که برانگیخت عشق — جرعهٔ در جامِ انساں ریختند
از قضا آں جرعه چوں آمد بجوش — ہر طرف در قالبے جاں ریختند
رشح فیضے شد ہویدا ہر کجا — پرتوے بر شرطِ پیماں ریختند
از خمار و مستیِ آں نورِ پاک — دُردِ کفر و صافِ ایماں ریختند
ہر طرف رنگے بگل بسرشته شد — قالبِ گبر و مسلماں ریختند
شهوتے انگیختند از مغزِ نے — پیکرے از آبِ حیواں ریختند
وانکه از الماس بہرِ جانِ ما — تیغ ابرو رمح مژگاں ریختند
تیز کردند و ازاں آلوده زہر — سو نشے بر زخمِ پنہاں ریختند
آب کردند از دلِ ما پارهٔ — دانهٔ یاقوتِ رماں ریختند
لالهٔ حمرا و لعلِ آبدار — کوه را در جیب و داماں ریختند
عکس از داغِ درون برداشتند — بر چمن گلہائے الواں ریختند
اینهمه گلہائے سبز و زرد و سرخ — از دمِ ما بر گلستاں ریختند
جوہرے از قولِ شور انگیز ما — عندلیباں را بالحاں ریختند
غنچه را دل زاں نوائے جانخراش — پاره پاره در گریباں ریختند

رنگ هر نقشی که زان انگیخت طبع — چینیان بر قصر و ایوان ریختند
داغ هر سودا که زان اندوخت عشق — مصریان بر بیت احزان ریختند
نکهتی برخاست زین سودا بمصر — بر قمیص ماه کنعان ریختند
اصل این فرع از زمین شد عطربیز — بر نبی از فیض رحمان ریختند
مایه‌ئی می‌ماند باقی زین عبیر
بر نظیری در خراسان ریختند

پیران که وقع فیض بتأثیر برده اند — آب رخ جوان بدم پیر برده اند
چون من بر آنکسان که نفس کرده اند سرد — نور سحر بناله شبگیر برده اند
سرگشته اند اگرچه بتحصیل تجربه — پی تا قرار طارم تدبیر برده اند
از سالخوردگان نبود خوش فضول ازانکه — صحبت لطیف خانه تقدیر برده اند
پیران ز روز تیره سیه کار میشوند — با آنکه موسفید سر از شیر برده اند
بیباکی و غرور جوانی نماند حیف — پیران همه خجالت تقصیر برده اند
شادی بشیب گرمی افیون بود چه حظ — این توهم ره عیش شبدیز برده اند
گر کج شود بما دل نازک بران سزد — بار گران عاشق چون تیر برده اند
با موی پیچ سبحه کافور کرده اند — آنان که پیچ زلف چو زنجیر برده اند
یوسف فریب گرگ مثل کجا خورد — روبه بصید کردن نخچیر برده اند
وحشی چو تو شکار نظیری کجا شود
شهباز را بدام مگس گیر برده اند

چه خوشست کاین دل کافرنما دمن دارد — نه مذهب من و نه اعتقاد من دارد
بآب و آتشم از سرکشی نمی سازد — هزار عربده با خاک و باد من دارد
ز تیر ناله فلک را کمین بر انگیزد — کمان فتنه بزه از عناد من دارد
ندیم غصه که روی زمن بگرداند — عدوی رحم که راهی بیاد من دارد
بچشم دل ز سویدای دل ضعیف ترم — اگرچه قوت دیدار سواد من دارد

مبارزی که هدف سینهٔ آهنیں سازد — کجا هدف زنگین و کشاد من دارد
چه اعتماد کنم بر دو روئی غمازه — که حادثات جهاں را بیاد من دارد
بقصد علاقهٔ دل بایدم مقید بود — بایں گماں که سر انقیاد من دارد
من آں عزیز زمانم که بخت هر ساعت — متاع مصر دگر در مراد من دارد
رساست دست تجرد که زلف من گیرد — قویست پشت توکل که زاد من دارد
بمصرعی که ندیماں ز نظم من خوانند — هزار فخر بمن اوستاد من دارد

ز مکر چرخ نظیری عجب هراسانم
که کارہائے مرا بر مراد من دارد

دریں سپید رقم قسمت و حواله نماند — اثر ز مهر خط ایں کهن قباله نماند
هزار قرن بریں قصر مرد ماں بگذشت — مسائل و حکم و دفتر و رساله نماند
ز باب رحم و مروّت النشاں چه میجواہی — ازیں مقوله حکایت دریں مقاله نماند
ز بس مرور زماں منفعت ز اشیا رفت — خواص مهر گیاہ ہزار ساله نماند
هر آنچه صاف قدح بود محرماں خوردند — بغیر دُردی مے در ته پیاله نماند
مجوئے رحم ازیں گرگ ماهِ کنعاں در — که شد تری کله و مشتری کلاله نماند
شکوهِ حشمت پرویز و حسنِ شیریں رفت — مه تمام فلک شد هزار و هاله نماند
ز جنسِ خویش همه صید میکند ایام — ز سبزه زار فلک غیر یک غزاله نماند
زمیں گداخته ز آتشیں عذاراں است — کجاست خاک که داغی بروئے لاله نماند

نواله حصهٔ تن پروراں نظیری شد
بیا که قسمت ما و تو غیر ناله نماند

عالم از عشق در وجود آمد — عشق معمار هست و بود آمد
در بشر کبریائے عشق نمود — ملک از عجز در سجود آمد
رد شد از صدر بارگاه شهود — آنکه بر کار ما حسود آمد
عشق بر تخت ازو برنگ نیست — عقل و لوح و قلم فرود آمد

هرچه اهلیت نمودن داشت — همه از عشق در نمود آمد

نیست جز عشق و عاشق و معشوق — هرچه در معرض شهود آمد

عقل بر کار عشق سوخت سپند — شکل این گنبد کبود آمد

عشق صنعت نمود بی آلت — بود هر چیز از نبود آمد

جامه مجنون ورد که خلعت عشق — عاری از جنس تار و پود آمد

عشق را عشق دی و فردا نیست — دی بهم زود و هم ز زود آمد

شد جوانی و عشق و حرص و هوا — شعله بنشست و خس بدود آمد

زد سخن بر نسب نظیری جوش —
عشق در گفت و در شنود آمد

اشک در دیده نبارم که بجام نبرد — حائل گریه کنم شرم که آبم نبرد

تپش و تابش من گرم سوالش سازد — صد ادا هست که کس پی بجوابم نبرد

گشته ام پی سپر جاده چو گنج یتیم — جز خضر راه بدیوار خرابم نبرد

خوار از عجز و تنزل شده ام میخواهم — که بصحبتش نروم تا بعتابم نبرد

بسکه عطر گل و مل راه مشامش بگرفت — بوی از سوختگیهای کبابم نبرد

سرخوش از گردش چشم و لب میگون کنم — زود مستم بسبوی بزم شرابم نبرد

قطعهٔ سبز خطش دیده ام از چشمهٔ نوش — هوس از راه بهر نقش سرابم نبرد

نکنم یاد لب باده فروشش بنماز — که ز مسجد بخرابات خرابم نبرد

پر دو مرغ که دل افکند امیدم — نور دو باد که از پای شتابم نبرد

هر شب از نرگس فتان بکمین نظرم — صد فسون ساز نشاندست که خوابم نبرد

نیست از باده بجز یاد نظیری در دست
نگذرد آب رز از کام که آبم نبرد

دیده ام نیم نگاهی که بدیدن نرسد — صفت آهوش بدنباله کشیدن نرسد

شوخی وحشت زدگان بس نسیاست نگرد — کار بسمل بنگاهش بطپیدن نرسد

هیچگه ذوق کلامش برگ جان نخلد   که ز رگ تا برگم شهد چشیدن نرسد

طره بر باد فشان عشوه بگلزار فروش   در چمن سرو چمانش بخمیدن نرسد

رام خاطر نشود اما بشارت برمد   دست صیاد بصیدش برسیدن نرسد

با رخ هوش شکارش چه کمین و چه کمند   فکر نخچیر زنش وقتش برمیدن نرسد

نه به جلوه عارضی که تماشائی را   کار از حسرت با دست بریدن نرسد

کرد تخت جگر شور گزک مستان را   که بسیب ذقن آسیب گزیدن نرسد

خضر توفیق با ور راه نما شد ورنه   کس بسرچشمه حیوان بدویدن نرسد

جذب اقبال عمر و جم بمقامے انداخت   که ببال و پر جبریل پریدن نرسد

اگر از چاه بابِن جاه بر آید یوسف   مالک از گرمی سودا بخریدن نرسد

هوش از گوش شود محو نظیری ترسم
گوش کین لذت دیدن بشنیدن نرسد

عنان دل ز خود رائی بفریادم نگهدارد   بنالم کاندران دل ناله مظلوم ره دارد

دل دیوانه ام را گنج در ویرانه افتاده است   گدائے عشقبازی با جمال پادشه دارد

چو گویا کفر مجذوبے باستغفار حاجت نیست   کسے کز عشق گمره شد چه پروائے گنه دارد

مرا گر هست کبرے زدماغ از کبریائی دوست   حباب از جوش دریا باد نخوت در کله دارد

تجلی جمالے هست رهبر جا که ذوقے هست   بیابان شور اگر مے آورد یوسف بچه دارد

فقیرے الکه شبها تکیه گاه از خشت اندر شد   چنان خواهد که گوئی تکیه بر خورشید مه دارد

حکایتهاے عهد دوستی را کرده ام از بر   چو هندوئے که بعد از سوختن هیزم نگه دارد

همان بهتر که نگشائی سر راز دل ما را   که حرف هجر خونین نامه ما تر بته دارد

بخاک پائے گلبن هیچ نیسید شکوه از غربت   اگر بر شاخ طوبی بلبلے آرام گه دارد

شبیخون غم از جا در نمے آرد نظیری را
ز اشک و آه شب سلطان با خیل و سپه دارد

ناوک غم جا بنگاه فد سینه گر جوشن شود   عشق مقناطیس گردد دل اگر آهن شود

سینه پرحسرتی دارم که از اندوه او
تا بزد یک لب آرم خنده را شیون شود

پیش شد سرگشتگی چندانکه پایم پیش شد
سر بتاریکی نهادم تا رهی روشن شود

یک توجه از تو در کارست و صد عالم مراد
غم ندارم گر اجابت با دعا دشمن شود

شب ترنم‌های غم بیدار دارد خلق را
هر کرا سوزد چراغی ناله‌ام روغن شود

من هم از فریاد خود آزرده میگردم ولیک
گر به بندم لب ز افغان سینه‌ام روزن شود

بسکه بی تو جامهٔ جان بر بدن تنگ شد
گر گریبان را بدوزم چاک از دامن شود

وصل اگر خواهی نظیری شوق را سرمایه ساز
نور عشق است این چراغ وادی ایمن شود

دلم از ناله خویش گردید امید اثر باشد
لبی آسوده شستم این خدنگم کارگر باشد

اگر در دیده دید نهانها نباشد بهر پاس دل
محبت از تغافلهای بیجا در خطر باشد

ز هجران روزها را در غبار عالمی دارد
نباشد در شب یار روشنی گر صد سحر باشد

نگویم جرم او را کشت شرم غمزه را نازم
که صد ره مرده ام دیده و زحالم بیخبر باشد

مکن دورم که بی تو دشوار باشد بال افشاندن
اسیری اگر فرصتی زین حرم پر بال و پر باشد

دلم تا خو بآسایش نگیرد روز خورسندی
بخاطر شیوهٔ آید که آن جانسوزتر باشد

نظیری شاد هم باشی که خدمتگار درویشی
گدا این قدر و قیمت پیش او خاکت بسر باشد

هرگز بسیر گل دل محزون نمیرود
یار از خیال غمزده بیرون نمیرود

عشق از جهان بریدن از خود گذشتن است
کار وفا ز پیش بافسون نمیرود

مردان بجا بحزم و توکل رسیده اند
یک دل رسیده نیست که در خون نمیرود

از زخم عشق و تن بر سنگ کشته نیست
از خون ما کجاست که جیحون نمیرود

لذت بخواب برده و شادی بغافلی
در هر دلی که او بشبیخون نمیرود

در حرف تلخ نوش لبان صد دقیقه است
کوتاه بین ز لفظ بمضمون نمیرود

مرغان دشت را ز غم دل جراحتی است
شب نیست کین خروش بهامون نمیرود

ازبسکه روشن است ز درِ مقصود حاجتم — آہم ز انفعال بگردون نمیرود
آنرا که گوش دل نشود ناله بس است — عاشق بدرس پیش فلاطون نمیرود
راہِ وفا ز تفرقهٔ عشق بسته شد — ویرانیست ناقه بر سرِ مجنون نمیرود

بوئے نسیم فقر نظیری شنیده است
از ره بتاج و تخت فریدون نمیرود

سازم آں سے نمک آلود که بے غم باشد — افگنم مشک فراں حقّه که مرہم باشد
ہست راحت الم کلبهٔ احزاں بر من — غم از آں خانه کنم وام که ماتم باشد
ہر شبم عشق بافسونِ نوے بندد خواب — کاگہے پیش نشود بند چو محکم باشد
شرح سودائے دلم را سر و ساماں مطلب — کار آنست که چوں زلفِ تو درہم باشد
دعوئے ذرّه دروغست که عاشق باید — کم لقا تر بخورشید ز شبنم باشد
ہر کسے از تو نشانے بگماں میگوید — کس ندیدیم که در بزم تو محرم باشد
ہرگز از نخل بری کس ثمرِ انس نچید — تخم ایں مہر گیا در گل آدم باشد
غیر اخلاص و محبت نبود شیوهٔ ما — جور و بیداد بما ز اں غمزه مسلّم باشد
نکند بندهٔ مجبور گناہے امّا — ادب آنست که در پیش تو ملزم باشد
گر ملائک ز سرِ سدره بحاجت آیند — زلفت از کف ندہد گرمہ حاتم باشد

از تنک حوصلگی ہائے نظیری در وصل
عشق حرمانِ ابد گر دہدش کم باشد

کسے کو تشنهٔ وصل است با کوثر نمی سازد — با آبِ خضر اگر عاشق رسد لب تر نمی سازد
کله بخشی و سربازی شرابِ عشق مے آرد — سکندر نشا گر مش ساخت با افسر نمی سازد
بشیدائی مزن طعنم که ہست از آب و ہوائے دل — که طفلانش بجز حرفِ عاشقی از بر نمی سازد
عجب گر آسماں ساماں تواند داد کامم را — چو طالع از کسے برگشت با اختر نمیسازد
کداں شعله روشن میکند امشب چراغم را — که موری را نمی بینم که بال و پر نمی سازد
اگر بیگانه گر محرم دلش ملبوس وا درد ہم — کسے بیم نمی بیند که چشمے تر نمی سازد

نه روز وصل در رنگم نه شام هجر در افغان　　دلی دیوانه دارم که با دلبر نمی سازد

ره غیرت خطرناکست پنهانیش تماشا کن　　دران وادی که عشق اوست با تن سر نمی بازد

برای امتحان دارد چه مانی را چه آذر را　　اگر خود بیشود بتگر نه خود بهتر نمی سازد

همان عشقست بر خود چیده چندین داستان ورنه　　کسی بر معنی یک حرف صد دفتر نمی سازد

ندانم حال شبهای نظیری این قدر دانم
که جز بالین نمی گرداند و بستر نمی سازد

بیا که بی تو غم از خاطرم بدر نرود　　وداع از دل هجرانم از نظر نرود

دران بساط که من خوان عشرت آرایم　　مگس ز تلخی من جانب شکر نرود

ز شهر خویش مرا شهرهٔ تو دور انداخت　　باختیار کسی جانب سفر نرود

چه بیشود چو کریمان ره غریب زنند　　ره دیار به بندند تا خبر نرود

بطبع شوق تو نازیم آن پذیر انیش　　که گر سخن برود از خاطرت اثر نرود

دل نزار و تن بردبار خواهد عشق　　که از نسیم بجوش آید و بسر نرود

چو خون مرده سیه شد ز باد و زنبوریست　　دلی که بر سر پیکان و نیشتر نرود

دلم بیاد تو دریا نمود چشم و هنوز　　می خیال تو در ظرف مختصر نرود

بر آستانه لب می نما نظیری را
که قدر مجلس خاصان باین قدر نرود

آمد سحر که دیر و حرم رفت و رو کنند　　تا بانه ام از نصیب چه خون در سبو کنند

ما قابل نشاط و شکر خند نیستیم　　تا شهد خوشگوار کرا در گلو کنند

آنانکه تنگ ظرفی ما را شنیده اند　　می بهر آزمایش ما در سبو کنند

آلودگی بگریه ز دامان نمی رود　　دلق مرا بشعله مگر شست و شو کنند

تصدیع کم کشند گل و باده تا یکی　　در کار رسیده ماغی ما آبرو کنند

کو زخم عاشقانه که در جلوه گاه حسن　　صد چاک دل بناز نگاهی رفو کنند

تو کار دل بغمزهٔ معشوق واگذار　　بی طاقتی مکن که نکویان نکو کنند

حق عطائے عشق نسازند ہیچ ۱۵۱ گر خلق عمر در سر این گفت گو کنند
دیگر ز آب دیدہ نظیری بجوں نشست
چنداں نماند دل کہ غم و غصہ نو کنند

عیشم خوش از آن شعلہ افروختہ باشد نقل دل ریشم جگر سوختہ باشد
از محنت لب بستنم آنکس شود آگاہ کز تیغ جفا چاک دل دوختہ باشد
در عرصۂ گلزار کشد نالہ ز تنگی مرغے کہ بہ کنج قفس آموختہ باشد
نیکوئی ما در رہ بازار خریدند عیبش نہ متاعیست کہ بفروختہ باشد
محتاجی ما باعث آسایش ما شد غارت نخورد ہر کہ نیندوختہ باشد
گرمی مفروشید کہ در مجلس ما نیست شمعے کہ نہ از سوز خود افروختہ باشد
از صدق نفس چند زنی لاف نظیری
مشکست ہمہ شرب و جگر سوختہ باشد

زاں خم کہ زاہداں بقدح آب جو کنند شوریدگان صومعہ مے در سبو کنند
پابند جملہ مہر سلیمان و جام جم گر خاک راہ میکدہ را شست و شو کنند
در خشت و سنگ میکدہ دیدم معائنہ ذوقے کہ سالکاں بخیال آرزو کنند
از خود گذشتہ دامن پرہیز تر نکرد در چشمۂ کہ خضر و سکندر وضو کنند
ظرفے بہم رساں کہ مبادا بہ سر رہی منصور را کمند بلا در گلو کنند
خونابہ زخم فاش کند ورنہ عاشقاں تا رخنہ گشند و گریباں رفو کنند
باکاہلاں گذار نظیری شراب را
شاید گلے ز گلشن این دشت بو کنند

شب فغان زاہد ز خلوت ما بارے بود نالہ ہر چند اگر در دلش آزارے بود
شورش و عربدۂ در شب آن زلف نداشت بخت من بود اگر فتنہ بیدارے بود
خونیشتن زاہد دیم سحر بد دمے بستم ہر سر موئے مرا با رخ و قد کارے بود
نہ غم مدعیاں بود نہ آشوب ندیم گل بخیار رنگو گلشن بخیارے بود

مصر ویران دلم را ز بس آمد شد او | یوسفی بر سر هر کوچه و بازاری بود

بر دل خستهٔ من بود نگاهش هر چند | هر طرف جان بکف استاده خریداری بود

حسن و حیرت بهم افسانهٔ غرض میکردند | نه غم پرسش و نه زحمت گفتاری بود

در وصالش نظیری نفسی باقی بود
دیدمش بر سر آن کوی عجب خواری بود

میروم جائی که غم آنجا ز دلها میبرد | ناله از هر جا که میخیزد بآنجا میبرد

وقت جان دادن بدنبال اجل بینم چنانکه | گوئیا صد یوسف از پیش زلیخا میبرد

تحفهٔ رضوان اگر بر کف ندارم دور نیست | تا بمرگ از طفلیم ایمان به یغما میبرد

شاید از دردی بجنا جان فروشد میفروش | هر کرا یک رشته‌ست آنجا بسودا میبرد

من نخواهم رفت اما بهر تسکین دلش | هر کجا بیند نگه بندش که فردا میبرد

بر من اندوهی هجوم آورده از هجران او | کز درش تا میروم دل در ته پا میبرد

میروم بوسه ز کوی او که پنداری بخشم | صد کشم پیش و پس از بهر تقاضا میبرد

گر ز لوح چهرهٔ لیلی همی آرد سبق | خاطر شوریدهٔ مجنون بصحرا میبرد

شهر و صحرا نظیری سوخت از آه وداع
میرود نوعیکه پنداری ز دنیا میرود

بکش بسوز که نام امان نخواهم برد | دعا بدرد سر آسمان نخواهم برد

مکن ملاحظه از کشتنم که روز جزا | ز رشک نام ترا بر زبان نخواهم برد

ز دل طپیدن آغاز عشق می‌گفتم | کزین معامله خیر از زیان نخواهم برد

ز اضطراب دلم روز وصل معلوم است | که از بلای شب هجر جان نخواهم برد

بس است چند کنی ای فراق بیرحمی | دگر بخویش تحمل گمان نخواهم برد

اگر ز دامن یوسف کشند بالینم | سری که وقف تو شد ز آستان نخواهم برد

باین ملال که من میروم ببوی چمن | چه جای غنچه که برگ خزان نخواهم برد

نظیری این چه بلندی تیز پرواز نیست | ز شوق ره بسوی آشیان نخواهم برد

حسن چندے سر بدل شوخی و خود رائی دهد
شه چو گیرد مملکت اول بیغمائی دهد

دیدهٔ عاشق نیابد ذوق از دیدار دوست
گر نه اول ترک دیدنهای هرجائی دهد

لذت دشنام از من پرس کاب تلخ و شور
ذوق کوثر در مذاق مرد صحرائی دهد

گرد و از جانش او نیم معلوم شوق روی دوست
زان نمی میرم که ترسم مرگ رسوائی دهد

در بیابانهای گنجم اگر طغیان شوق
بند بگشاید چو سیلم سر بشیدائی دهد

گریهٔ ما تلخ و طبع میزبان رنجش پذیر
صوت مطرب با دلش بگذار گیرائی دهد

شکوه کمتر کن نظیری گر کسی یاری نکرد
رخت ما سوزد چه نقصان تماشائی دهد

گل آمد و لعل از دل سنگ بر آورد
اشکم ز تماشای چمن رنگ بر آورد

بیجاست ز مرغان چمن شور بر آید
یک نغمه مغنی بصد آهنگ بر آورد

عشق آمد و در شهر خود آئین نو دید
تا شهر بتاراج رود جنگ بر آورد

مطرب ز برم خرقهٔ سالوس بدر کرد
گرد همه شهرم بدف و چنگ بر آورد

شب نیست که از شادی بسیار نگریم
غم خوردن کم حوصله را تنگ بر آورد

یکبار بعیب و هنر خویش ندیدم
در جیب و بغل آئینه ام زنگ بر آورد

در راه وفای تو نه طولیست نه عرضی
شوخی تو فرسنگ بفرسنگ بر آورد

این خون شدن دل بسکه خراب است نظیری
در پیش تو نشو و نمش از ننگ بر آورد

ناله را نیست اثر گرنه تو شکایت دارد
ورنه ما گرم دعائیم و سرایت دارد

مرده را زنده نماید دم ما بو العجبان
آتش از گرمی ما چشم حمایت دارد

ذوق هر مرغ باندازهٔ پرواز خود است
عشقبازی نبود هر چه نهایت دارد

عمل صالح و طالع بجوی نستانند
هر کجا کار تعلق بعنایت دارد

کس چه داند همه مایه بتا بود رود
جنس نایاب خریدم که کفایت دارد

دفتر نالهٔ ما را نگشایند نهم
مهر در دست برد تا چه حکایت دارد

کفر و ایماں نبود شرط نظیری در عشق
بتو کافر بنمایم که ولایت دارد

باعث راندنم از بزم بجز عار نبود | ورنه کس را بمن و بودن من کار نبود
تا شدم از تو جدا تفرقہ پامالم کرد | دولت آں بود که این فرقت دیدار نبود
ہمہ آساں ز جدائی تو مشکل گردید | ہیچ دشوار بدیدار تو دشوار نبود
ببدی در ہمہ جا نام برآرم که مباد | خون من ریزی و گویند سزاوار نبود
نالہ از بہر رہائی نکند مرغ اسیر | خورد افسوس زمانے که گرفتار نبود
عشقم از سود و زیان دو جہاں فارغ کرد | از چہ کارم ہمہ عمر ہمیں کار نبود

خوشدلی کرد نظیری برش امشب خالی
صد سخن گفت که شایستہ اظہار نبود

محبت با دل غمدیدہ الفت بیشتر گیرد | چراغے را کہ دُودے ہست در سر زود تر گیرد
پس از دوار سگیها بیشتر گشتم گرفتارش | چو صیدے جست صیاد ش از اول سخت تر گیرد
محبت بیشتر قایم شود چوں بشکند پیماں | شگوفہ اول افشاند درخت آنگہ ثمر گیرد
اگر بادے وزد مشتاق را شور و سماع آرد | وگر بوئے رسد مخمور را مستی ز سر گیرد
مشو از حال من غافل که زخم کاری دارم | مبادا دیگرے صید ترا از خاک برگیرد
مرا ایں مے کہ بر و از ہوش دل مجروح خواہد کرد | حریفے آگہی یابد کہ از حالم خبر گیرد

نظیری کوئے عشق ست ایں نہ شاہد بازی رندی
کہ گر پایت رود از دست کس پائے دگر گیرد

بہجر و وصل تو جاں الفت و نزاع ندارد | نشاط آمدن و کلفت وداع ندارد
بشہر ما نفروشند جز رضا و محبت | کسے دوکاں نکشاید که ایں متاع ندارد
بران فراز که من مسکنم عروج مقامیست | کہ ہیچ پایہ بداں پایہ ارتفاع ندارد
چناں حقارتم از چشم اعتبار افگندہ است | کہ دہر بر من و حال من اطلاع ندارد
بر طل خون جگر میخورم ز بخت بشکرم | کہ سر ز جام تنک مشربم وداع ندارد

ز تیرگی بشب انتظار شمع امیدم — برابر پروانه شعاع ندارد

عبث بوعدهٔ لطفش دلت خوش است نظیری
کدام لطف که با بخت تو نزاع ندارد

کمند دام ما غیر از شکار غم نمے گیرد — مگس بر خوان ما عیشے بجز ماتم نمے گیرد
نصیب دیگران هر لحظه رطل خنده لبریز است — بجام ما تبسم نوبت ماتم نمے گیرد
بشیرینی محبت در دل دیگر بیادت کن — که ظرف ما ازین یک قطره بیش و کم نمیگیرد
مریضان دیار عشق خوش بیماریئے دارند — کسے دارو نمے خواهد کسے مرهم نمیگیرد
حساب امشب فردا بزلف درهمی دارم — شمار ظلم و بیدادے کسے بر هم نمیگیرد
سرے از خاک کو گم گشته ما بر کند شاید — دل ما را بهیچ آن زلف خم در خم نمیگیرد

با آه و ناله میجوید نظیری بر درت راهے
سکندر صف نمے آراید و عالم نمے گیرد

زبیداد تو حرف مهر را نام و نشان گم شد — کتاب حسن را جزو محبت از میان گم شد
ز مهر بوالهوس گرد دولت عاشق نمے گردد — طفیلی جمع شد چندانکه جائے میهمان گم شد
سحر بیتے مغنی بسرود از تو بیاد آمد — چنان شورے برآوردم که وقت دوستان گم شد
بنالش خواستم جا در دولت افتادم ز حشمت — گدا آمد که صد ره قرب جوید آستان گم شد
پس از عمرے شدم عرضے کنم خندان لبش آمد — که مضمون سخن صد بار از دل با زبان گم شد
متاع دیر اگر داریم بر بار دلکن زاهد — بجرم کعبه میرفتیم راه کاروان گم شد
هوس تا یافت ره واز من مزاج کارها برگشت — طرب تا بست در بر من کلید آسمان گم شد
هوس از در فراق مرحمت خواب گران بگرفت — طرب از در سراغ عافیت نام و نشان گم شد

اگر پرسد کسے حال نظیری را بگوئیدش
که سر دامست آن مرغے که شب از آشیان گم شد

ز نکهت سحری شوق یار مے خیزد — جنون ز سایهٔ ابر بهار مے خیزد
بروئے یار نگه رشحه بیز مے افتد — بزلف یار شکن قطره بار مے خیزد

سحاب دل شده در کوهسار مے گردد — غزال شیفته در مرغزار مے خیزد
به دستگیریٔ عشاق ناتوان احوال — ز زیر هر شجرے صد نگار مے خیزد
تنے که رفت ز پا بر عذار مے غلطد — سرے که رفت ز دوش از کنار مے خیزد
نه از وصال ملولان ملال مے گیرد — نه از فراق حریفان خمار مے خیزد
سماع رندی و گلگشت لذتے دارد — که بادشه ز سر اعتبار مے خیزد
همین که طائر فرصت رسید صیدش کن — که صید افگنش از هر کنار میخیزد
همین که قسمت خود یافتی غنیمت دان — که از کمین گه شیران شکار مے خیزد
درین هوا در خلوت حکیم نگشاید — که هوش میرود و اختیار مے خیزد

جهان خوش است نظیری قلم بجلوه درآر
که گل شکر ز سر نوک خار مے خیزد

چه شور بود که عشقت بمن کرامت کرد — که نارسیده قیامت دلم قیامت کرد
حدیث من که ز مجموعهٔ وفائے تو خواند — که نے بخون دل و دیده اش علامت کرد
بکعبهٔ دل من عاشقان نماز آرند — که قبله شد صنم و برهمن امامت کرد
بهر نماز کنم صد هزار سجدهٔ شکر — که در دیار تو دل نیت اقامت کرد
قضائے کفر ادا میکنم که بر من عشق — نماز و طاعت چل ساله را غرامت کرد
نثار دیده تصدق دهم که بخت جوان — بکوئے زهد و ریا توبه ندامت کرد

مزاج عشق نظیری حریص و سودائیست
درین معامله نتوان ترا ملامت کرد

بے تو بر بال و پر مرغان گلستان تنگ بود — صوت بلبل در حریم باغ بے آهنگ بود
حال آن گلگشت صحرائی که من کردم مپرس — لاله‌ها را در ته هر سنگ پر چون چنگ بود
بے تو بر چشمم نمک مے بیخت باد صبحدم — گر چه مروارید مے سائید هر جا سنگ بود
سایه مجنون ملیشد از رہے که من کردم گذر — گر خیالت خیل صد لیلی بصد فرسنگ بود
نامهٔ دشمن ملالت بے تو مے بردار دلم — آنچه بر مے چید زنگ سینه‌ام از نگ بود

گر غم دم از نشاطِ دیدنت از من مرنج　　با نشاطم خصمی با جان سختم جنگ با

پیش ازین چندیں نظیری شورش و مستی نداشت
تا نبودی جام بے ساقی و مئے بے رنگ بود

تو میرانی و جانم با تو ذوقِ گفتگو دارد　　گدا هنگامِ مردن پادشاہی آرزو دارد
تو شمعِ بزم ہر کس گشتہ صحبت غنیمت دان　　کہ ایں پروانہ ہم با گوشۂ تاریک خو دارد
حرارت از برائے گرمیم بسیار مے باید　　دلِ چوں موم از سختی جدل با سنگ و رو دارد
کدامم مجلس و ساماں کہ منجوردن بیاد آرم　　چراغے تیرہ دارم کہ مُردن آرزو دارد
بہ بدمستی سزد گر متہم دارد مرا ساقی　　ہنوز از بادۂ پارینہ ام پیمانہ بو دارد
سزد گر باغباں در ہائے باغ از ناز بکشاید　　کہ بلبل گشت مست و غنچہ اش مے در سبو دارد

کدامیں بود جامِ لطف کے دادی نظیری را
ہنوز آں تشنہ لب آب غریبی در سبو دارد

منم مرغِ اسیرے مضطرب از بیم جانِ خود　　نہ ذوق دانہ دارم نے امیدِ آشیانِ خود
دل از امید وصل و بیم ہجراں کردہ ام فارغ　　نشستہ گوشۂ وارستہ از سود و زیانِ خود
ز قوتِ خویشتن با ہم طعم زہر و شکر با گویم　　کزیں نعمت تنم پروردہ مغز استخوانِ خود
بباغ روزگار آں خوش نوا مرغ کہن سالم　　کہ خود مے سنجم و خود مے سرایم استانِ خود
بنزد محرم و بیگانہ عیب خویش میگویم　　بدشمن میدہم از سادگی تیر و کمانِ خود
درِ صد شکوہ بر لب میکشاید یاد نومیدی　　کسے کو ناز ند قفلِ خموشی بر دہانِ خود

نظیری صبر کن کیں بند از دل بگسلد روزے
ہنوز امید وارم میکند ضبط زبانِ خود

روز آں آید کہ با صد خواہشم بر در کشد　　پردۂ ناموس شب از روزگارم بر کشد
بر سرِ پروانہ شمع از بہر آں سوزد کہ ہست　　جذبۂ عشقے کہ خاکستر بخاکستر کشد
ہیچ جا نگذاشت کز شے فتنہ باقی نماند　　کاش چوں آید غمت رخت از درِ دیگر کشد
از درش تصدیع کم کردم چو دانستم کہ او　　خطِ نسیانی مرا یکبارہ بر دفتر کشد

غم که هر شب مجلسم افسرده زو میگشت رفت — امشب از جرأت چراغم دشنه بر صرصر کشد

چاره کن بیقراری تشنه وصل ترا — بر سراب از چشم افتد دست از کوثر کشد

از فراق امشب نظیری مجلسم ماتم گهیست

بوی خون آید چو عودم شعله در مجمر کشد

تبسمش بلب از شرم خشم و کین گردد — کرشمه اش گره از ناز بر جبین گردد

کند بدیده شکر ریزه اشک تلخم را — بخنده که از و زهر انگبین گردد

از و بقیمت آسایش ابد بخرم — جراحتی که دلم یک نفس غمین گردد

چو باد از سر عالم بجهد برخیزم — اگر دمی بمن از مهر همنشین گردد

نه قبله دانم و نه کعبه کافر عشقم — چو سجده پیش بت آرم قبول دین گردد

گهی که جامه تقوی درید گویندم — که دست کیست که پنهان در آستین گردد

سخن طرازی و دانش هنر نظیری نیست

قبول دوست مگر ناله حزین گردد

دلم را نور رحمت از وداع جان فرو گیرد — شهادت خانه ام را پرتو ایمان فرو گیرد

دل پرحسرتی دارم که هر سو چشم بگشایم — سرشک گریه ام از دیده تا دامان فرو گیرد

ز بس شاید بهم در کیش طاقت ناوک آهم — خراش سینه ام را سوزش پیکان فرو گیرد

ز خورسندی ملال گر بتو به بستر هم پهلو — سرم را اضطراب از زانوی حرمان فرو گیرد

در آن ساعت که آهم گرد راه از چهره افشاند — جراحتهای اهل درد را جریان فرو گیرد

بحسرت می سپارم جان به بند از گریه چشمم را — که گر اشکی بیفتد دهر را طوفان فرو گیرد

اگر آید بجز یاد تو در خاطر نظیری را

ز دل تا بگذراند صد رهش نسیان فرو گیرد

نشان آنکه کردم قطع امید از دیار خود — نهادم در حریم کوی او سنگ مزار خود

برهمن از حرم برگشت و حاجی از حرم آمد — من و اخلاص عرض بندگی و کوی یار خود

تو خواهی کافری ان طاعتم خواهی مسلمانی — مرا کاریست با صدق دل امیدوار خود

خلل گر در بنای دین و ایمانم شود سهل است ندانم نقص در بنیاد عهد استوار خود
ز ناکامل عیارم در وفا و دوستی خالص گرم صد بار بگدازی نگردم از عیار خود
لب امیدواری بسته ام از حرف نایابی محبت میکند نوعی که باید کرد کار خود

نظیری زنده در خون زینت سر دام از صید
تو هم فتراک آرایشی ده از شکار خود

در بروی عیش تا بستیم دیگر وا نشد صد کلید آورد بخت و قفل این در وا نشد
در گریبانی که غم آویخت کمتر شد درست خوشدلی کم دوخت دامانی که یکسر وا نشد
تا غم از ویرانهٔ ما راه آمد شد گشود دیدهٔ شمع امید ما ز صرصر وا نشد
همچنان مکتوب ناکامی بهم پیچیده ماند نامهٔ سربستهٔ ما هیچ جا سر وا نشد
سعی کردم تا مگر از عشق بردارم دلی قطرهٔ خون تابه از روی اخگر وا نشد
اضطراب از بهر جان بردن بسی پروانه کرد هیچ تابید شعله اش از بال و از پر وا نشد

آنکه شب خواب نظیری را بافسون بست بست
هیچ کار بستهٔ او زان فسونگر وا نشد

دل نمیدانم کجا زین آستانم میکشد مرگ می‌بینم که با هجران عنانم میکشد
هر سر مویم بتن دارد خروشی از وداع هجر پیوند تو از رگهای جانم میکشد
داشتم در سینه پیکان خدنگ کاریی دست غیرت این زمان از استخوانم میکشد
میکند آسودگی سیر نگه خاطرم گریه هم پای ز چشم خونفشانم میکشد
قصهٔ وارستگی امروز پیش دل گذشت طرفه حرف ناامیدی از زبانم میکشد
بر سر بازار جانبازی کمان آویختم دست غیرت بشکنم هر کس کمانم میکشد

میکشم سر از کمند او نظیری بعد ازین
گر بصد زنجیر آن نامهربانم میکشد

بر قفا چشمت نمی افتد چو این در وا شود آن زمان درگاه بشناسی که صد دست جا شود
آنکه او در کلبهٔ احزان پسر گم کرده یافت توکه چیزی گم نکردی از کجا پیدا شود

دوست دارد از غریبان نالهٔ بیچارگی عشق میخواهد که کشتی غرقه در دریا شود

هر که میخواهد که منشور خرابا تش دهند باید اول خانمان برهم زن و رسوا شود

زو همه خوبی زناز شتی همانا لایق ست پردهٔ ما بسته ماند پردهٔ او وا شود

شد بهار عمر نا پخت ست انگورم هنوز نیست معلومم که آخر سرکه یا صهبا شود

عمرهٔ آن گو برآرم پایم ار آید بکار حلقهٔ آن در بگیرم دستم ار گیرا شود

کم نظیری راست بر جائے نظر افگنده ام
وائے گر روز جزا چشم و دلم گویا شود

هر سر شاخ درین باغ هوائے دارد هر گلے رنگے و هر مرغ نوائے دارد

یک شکر کام امیدم همه شیرین کرده است زر دِ خود هر مگسے فر همائے دارد

برهمن هم ز در بت کده نومید نشد در هر خانه زنی خانه خدائے دارد

حسن هر جلوه که از جائے دلت می برد از پیش گروهی راه بجائے دارد

نیست در حلقهٔ مستان زمن آلوده ترے اهل هر سلسله انگشت نمائے دارد

تا ز خورشید وصالش بفراق افتادم هر که بر من گذرد طعن خطائے دارد

بفسون دهنش بار اقامت مکشا کاں سر چشمه عجب برگ گیائے دارد

تا نماید بغلط مهرهٔ فلک مے بازد گرچه حصلے نهد ذوق وفائے دارد

حذر از شهرت خونریز کسے باید کرد که اگر کشته شود نوحه سرائے دارد

من آن کن که سزاوار جمال تو بود شمع در سوزش پروانه سزائے دارد

غم مخور الفت معشوق نظیری باتست
بود هر ذرّه بخورشید لقائے دارد

گر تشنه بر سر خم میرم عجب نباشد رحمے نمی نمایند تا جاں بلب نباشد

با صد امید خوانند کز انتظار سوزند چوں در نمی گشایند کاش ایں طلب نباشد

صهبائے از داوند سرمست شوق کردند گویند لب کشودن شرط ادب نباشد

من یک سبب ندارم در گیره در بخت یک مدعا نسازند تا صد سبب نباشد

چوں نکتے بہ بینند آمرزشے نمایند
پائے اگر بلغزد جائے طرب نباشد

ہرگز دل توانگر لذت نیابد از عشق
غم نیست عاشقاں را گر قوت شب نباشد

از عقدہائے دوراں دل بد مکن نظیری
آنرا کہ واگذارند جز از غضب نباشد

آں سخت فتنہ جو کہ تو دیدی بخواب شد
واں دل کہ بود سخت تر از خارہ آب شد

گلگونہ ہوا و ہوس رنگ واگذاشت
خال و خط عروس طبیعت خراب شد

دل را کہ حرف سوختگاں داغ کردہ بود
میرفت تا بہ آتش ایشاں کباب شد

در بحر شوق کشتی دل ریسماں برید
در کوئے یار خیمہ تن بے طناب شد

ایں نور سنبل و گل ہر کشورے نخاست
تا در ختا کدام گیا مشک ناب شد

دائم کسے بقافلہ بودہ است پاسباں
بیدار شو کہ چشم رفیقاں بخواب شد

خشکی لب بہ تشنہ لباں آب میدہد
تا مستعد شدیم دعا مستجاب شد

مستی چہ خوب کرد کہ ایں پردہ بر گرفت
رخسارۂ حقیقت ما بے نقاب شد

تاریخ واقعات شہاں نانوشتہ ماند
افسانۂ کہ گفت نظیری کتاب شد

دوران مے حسرت ہمہ در ساغر ما کرد
بر ہر چہ نہادیم دل از دیدہ جدا کرد

نکشود قضا شست کہ آہے نکشیدیم
بر دوست ترحم خورد خدنگے کہ رہا کرد

بازوئے ہنر دارم و اقبال ندارم
میکوشم و کارے نتوانم بسزا کرد

فریاد بر آریم از اں یار مشعبد
کوارہ ازل ایں شعبدۂ چرخ رہا کرد

خود طلعت خود دیدہ دگر پردہ برانداخت
خود فتنہ خود گشت اگر فتنہ بپا کرد

با آنکہ لبش داد منادیٔ محبت
نہ بر سر مہر آمد و نے عہد وفا کرد

ناوک فگنے بر سر ہر راہ نشانید
در عشق کمندم بگلو بست و رہا کرد

دشمن بارم افگند و دوست بآتش
با ایں ہمہ حد نیست کہ گوئیم کہ جفا کرد

چندیں سخن عشق کہ گفتند و شنیدند
کس حق محبت نتوانست ادا کرد

برزند بجائے پر و بالش سر و منقار — مرغے کہ بلند از سر ایں شاخ نوا کرد

خورسند بتسلیم و رضا گشت نظیری
مسکیں نتوانست خصومت بقضا کرد

نہ زجہدم بکف بخت عناں مے آید — نہ بزورم نہ دولت بکماں مے آید
نہ مرا بانوئے قایم نہ مراد یدہ راست — ہمہ بے قصد خدنگم بہ نشاں مے آید
تو کہ آسودہ دلی از نفسم سود مخواہ — منکہ شوریدہ ام آتش بزباں مے آید
سخن مردم دیوانہ حقیقت دارد — در عبارت باشارات نہاں مے آید
عشق در مملکت عقل چو سلطاں گردد — روش و عادت دیگر بمیاں مے آید
میکنم شور چو از خانہ علایق برود — میدہم خبر چو از راہ زباں مے آید
ہمہ بر خویش زبیم دم آخر لرزند — جائے خوفست کہ کشتی بکراں مے آید
مرد در گاہ وسراپردۂ عزت بنود — ہر کہ دامن بسر پائے کشاں مے آید
وصل جویان تو بر بوئے نسیمے گردند — کہ از و بوئے تلطف کاریٔ جاں مے آید
طاقت جور و جفا نیست تنک حوصلہ را — گریہ چوں نکند دل بفغاں مے آید

اینکہ با طبع شبابست نظیری چہ عجب
میرود پیر بمیخانہ جواں مے آید

بیگانہ رو شود بدر آشنا رود — آں کس کہ آشنا بتو باشد کجا رود
از خاکبوس کوئے تو ناپاکشیدہ ام — بر راہ من جدا روم و دل جدا رود
احرام عہد روز ازل کعبہ کوئے تست — جز راہ عشق ہر کہ رود بر خطا رود
صہبائے راز بیش ز اندازہ میدہند — گردم زند حریف سر ش برہوا رود
عشاق ناز حسن ہزار اں خریدہ اند — بسیار سر کہ بر سر ایں ماجرا رود
شادی کہ غبن میکشی و دم نمے زنی — در شہر ایں معاملہ با ہر گدا رود
عشق آمد و تمام نگوشم در وں دمید — رازے کہ درمیان مس و کیمیا رود
ایں حاجیاں ز دور صدائے شنیدہ اند — کس و ر درون پردہ چہ داند چہا رود

زاں بحر موج زن چہ کم آید اگر شبے — بر کشت زار سوختہ آب بقا رود

عریاں تنی عارف معنی جمال اوست — فرِ ہما بماند و پرِ ہما رود

ما پیرہن ز سادگی از بر فگندہ ایم — در کینہ دیدہ در بر دشمن قبا رود

غمگیں مباش زود نظیری فرح دہند

چوں شیخ مطیع ہمہ بر رضا رود

دل گر ز تو شد بریدہ کم از سنگ و رو نبود — پیوند روح بود بتو انس و خو نبود

قہر تو ناگہاں بسر آمد سبب نداشت — ہجر تو اتفاق فتاد و آرزو نبود

ناسازی نزاکت طالع سبو شکست — با آنکہ دُرد ہم آں قدر اندر سبو نبود

چشم وداع مردم عاقل گرفتہ بود — با خود دگل جنون مرا رنگ و بو نبود

عقلم کہ احتیاط نگہ ز استخواں نکرد — کام ہما بریدہ و دُرش در گلو نبود

گر دل براہ نامہ و قاصد نمے شکست — بسیار تیرہ آب محبت بجو نبود

معجز فرو گذاشت ز سرکاں گل عذار — لایق بروئے مفلس ناشستہ رو نبود

گفتم کہ عہد بستن و تنہا گذاشتن — دانی بدست اگرچہ نگویم نکو نبود

حسن تو در ترازوئے ابرو بلا فروخت — روزے بمن کہ دسترس سنگ و رو نبود

گفت آں زماں کہ غمزہ ام ایں ماجرا نوشت — ہیچم بہستی تو سر گفتگو نبود

اے طایرے کہ نامہ سوئے دوست میبری

گر پرسدت کہ بود نظیری بگو نبود

ساقی قدح نداد و سفال سبو نبود — چندانکہ جرعہ بچشم آبرو نبود

میخواست بوسہ رخصت اقامت بگسترد — از فرش جبہہ راہ بداں خاک کو نبود

دنداں زد ہزار نگاہ گرسنہ بود — لعل لبش کہ بادہ باں رنگ و بو نبود

در باخت دل بعشق مقمر ہر آنچہ داشت — ہرگز قمار خانہ بایں رخت و رو نبود

از بیقراری دلم ابرو ترش نکرد — با آنکہ مے فروش مغاں نیک خو نبود

نہ جرعۂ نداد کہ اسرار دوستی — لایق بہرزہ مست سر چار سو نبود

تا صبحدم صنم صنم بود بر زبان — کانجا مجال عابد الله گو نبود
زان حسرتے کہ در دل من میفروش کرد — بزم مئے نشد کہ لبم خشک ازو نبود

بس آرزو کہ داشت نظیری پختہ گو
امروز گنج یافت کہ در آرزو نبود

صبحے بنالہ راہِ فلک بر نہ بستہ اند — ہرچند دیر آمدہ در نہ بستہ اند
حرمانِ تو ز ہمت کوتاہ بینِ تست — ہرگز درِ کریم بکافر نہ بستہ اند
سرمایۂ شناخت چراغیست دادہ اند — اما رہِ چراغ ز صرصر نہ بستہ اند
بہ تشنگاں ببار تجلی برائے چیست — دریا کریم و ظرف ترا سر نہ بستہ اند
تا مے رمیم رخشِ ترا پے نکردہ اند — ما وحشی ایم بار ترا پر نہ بستہ اند
عالم ز ظلمت شبِ ہجراں سیاہ شد — کو آفتاب اگر رہِ خاور نہ بستہ اند
مکتوب دوست ادیٔ ما را جواب نیست — غیر از سرش ببال کبوتر نہ بستہ اند
ہر مرغ بر ہوائے گلے آشیاں نہد — بر شاخ شعلہ بال سمندر نہ بستہ اند

تا چند عود خام نظیری فروختن
دودے برآر روزنِ مجمر نہ بستہ اند

حسن جنبید ز خواب و مژہ برہم زد — فتنہ برپا شد و نیشے برگ عالم زد
ہرچہ در پردہ نہاں بود ہویدا گردید — چہ شبے بود کہ ایں صبح سعادت دم زد
بے محبت نمود ندا اجابت ہرچند — بانگ تسبیح ملک بر فلکِ اعظم زد
مطلب جملۂ ذرات ز جا برجستند — مایۂ عیش چو بر خاک بنی آدم زد
خواست آئینہ تحقیق بجا بسپارد — قفل کورے بدل و دیدۂ نامحرم زد
غرض آں بود کہ از عشوہ آتش گر باشیم — بردروں زخم ز اندیشۂ نمک از غم زد
عقل چوں دید کہ عشق آمد و خونخوار آمد — لب فرو بست و دم از سلطنت خود کم زد
روح آزاد کزیں معرکہ جاں بیروں برد — دست در حلقۂ فتراک خم اندر خم زد
سر ازیں قصۂ نظیری نہ نیارد بیروں — گر عمرے بسخن گشت ورق برہم زد

شادیِ عشقِ تو هنگامهٔ غم برهم زد — شورِ حسنت نمکی بر جگرِ آدم زد

شب ز دیدارِ تو گر دیده بهر آبستن — جامه بر سنگ ز شوریِ رخ تو ماتم زد

شهدِ لبهائے تو دکّانِ مسیحا دربست — دست در دامنِ تیغ نگهت مریم زد

کعبه آمد حجرالاسود خالت بوسید — غوطه در موجهٔ چاهِ ذقنت زمزم زد

تا قضا خالِ بهشتیِ جمالِ تو بدید — شست آن خال که بر ناصیهٔ آدم زد

بسخندانیِ تو طفل ندیدست کسے — گرهِ اعجاز لبت بر نفسِ مریم زد

عشق دوشاب دل آنروز که سودا مے پخت — مایهٔ مهر برین شیرهٔ جانها کم زد

دوش میخواست قدم برمنِ افتاده نهد — گند خاکِ من و بر دیدهٔ نامحرم زد

دولت از فیضِ دمِ صبح نظیری دریافت
دُر ندادند بغوّاص که بیجا دم زد

نه فوتِ صحبتِ این دوستان غمے دارد — نه مرگِ مردمِ این عهد ماتمے دارد

میانِ انجمنِ احباب عیب پوشی نیست — در دیده پرده تراست آنکه محرمے دارد

بخوش بیانیِ هم صحبتان ز جائے مرو — که پُر ز نیش بود هر که مرهمے دارد

بهرزه دفترِ امید هر کجا مکشاء — که مبتلائے هوا کار درهمے دارد

هزار حربه ز هر خاره بایدش خوردن — نکوسرشتی اگر طبعِ خرّمے دارد

ز طعنِ گرسنه چشمان دلیر ننماید — هلالِ عید که ابروئے پُرخمے دارد

بکاوشِ مژه رگهائے جانش بشگافد — تنک دلے که چو من چشمِ پُرنمے دارد

ز خویش و اهل گذر کن که ملکِ بیخویشی — برون ز عالمِ این خلق عالمے دارد

بجاه و حشمتِ دنیا چرا قفا نکند
کسے که همچو نظیری مسلّمے دارد

بادهٔ خاصِ محبت کے بنا محرم رسد — محرمان را دوستگانے از قفائے هم رسد

وقتِ عارف شب نکو گردد که رخ خوابستا — یک دلِ بیدار را فیضِ همه عالم رسد

یافت گر دیوانه جاهے تعجب بهر چیست — از عجائبهائے دوران دیو را خاتم رسد

زادِ مسکیناں برہ بردار کآبِ زندگی — تا سفالِ خضر باشد کے بجامِ جم رسد

برگلِ ما ابر اگر ہرگز نبارد خوش ہمیم — مزرعِ نمناک ما را خوشہ از شبنم رسد

شکر للہ کز خوش و ناخوش بیادوش ہمسریم — بس ہمیں شادی کہ ما را از نصیبِ غم رسد

ہر کجا تن چاک گردد یار از نمک انباشتیم — زخمِ ما بے باک جاناں را کجا مرہم رسد

عشرتِ ساغر پرستاں زندہ دارد مردہ را — سور گردد در سرائے ما اگر ماتم رسد

سودے از طاعت فروشیہا نظیری بر نداشت
ہر کرا سرمایہ رد باشد کفایت کم رسد

ردیف الذال

بر خوانِ من نمک بملاحت نشد لذیذ — صد بار تا نسوخت جراحت نشد لذیذ

ہر کس بے نداد ردائے تکلفے — در کامِ او شراب اباحت نشد لذیذ

در بحر و بر بجز الم تلخ و شور نیست — جز بر امیدِ سود سیاحت نشد لذیذ

تاجر بعشق خانہ بدریا شنا درست — محنت جز از تصورِ راحت نشد لذیذ

رخسارِ خوب را بوفا قدر و قیمت ست — بے میوہ بوستاں بفلاحت نشد لذیذ

تا صبحدم نزد و نمکے بر جراحتم — با آں کمالِ حسن و صباحت نشد لذیذ

لذت ورق زکلکِ نظیری گرفتہ است
ورنا ہا سخن بفصاحت نشد لذیذ

ردیف الراء

بزمِ خاص ست درو نکتہ بدستور بیار — معنیٔ دور طلب کن سخنِ دور بیار

تلخ روئی مکن و توبۂ شیریں لشکن — رخ چوں حور نداری سخنِ حور بیار

چشم وا یافتہ داری خبرِ وصل بگو — دل افروختہ داری دمِ پُر نور بیار

رازِ دل فاش مکن پردۂ آں غمزہ مدر — محرمِ سر شدۂ نکتۂ مستور بیار

مطرب بزم جگر سوز سرودے دارد | شکر این مشت نمک سینۂ رنجور بیار
قصۂ وصل بگلبانگ غزل انشا کن | راز دیرینہ بیار دنے و طنبور بیار
بکز ہر نغمہ کہ در پردۂ نے مستور ہست | مست و مجنوں کن و آشفتہ و پرشور بیار
این غزل در صفت ایوان شہیداں بر خواں | زاں محک گاہ افاضل خط منشور بیار

گل و نرگس قدح و شیشہ نظیری دادند
خیز از خواب و ایاغ و دل مخمور بیار

اے صبا از گل عطار نشانے بمن آر | وز گلستان نشاپور خزانے بمن آر
خط ترخانیٔ جاوید بعالم ندہند | بگذر از عالم و منشور امانے بمن آر
فرصتم نیست کہ از سنگ قضا سر خارم | گر امانے نبود تاب و توانے بمن آر
تیر باران ستم از پئے ہم چند رسد | ناوکے میکشم از سینہ کمانے بمن آر
ہر فشانے کہ بسود اش دہی سود دہد | اگر از مایہ نماندہ است زیانے بمن آر
کشت نار طرم تشنۂ آتش شدہ است | مطرب ابر دم برق زبانے بمن آر
چوں شرر در دل سنگ ست نہ خاماں سخنم | تا بر آرم نفس سوختہ جانے بمن آر
ملک گیران سخن سکہ بباطل زدہ اند | زیں ہمہ سیم و غل نقد روانے بمن آر

دلم از صنعت الفاظ نظیری بگرفت
از دم پیر ہنرے سادہ بیانے بمن آر

فارغ تر از دل تو ندیدم دل دگر | ایزد ترا سرشتہ ز آب و گل دگر
گر مرغ سدرہ را بکشی مایلے کہ باز | در خاک و خوں طپیدہ شود بسمل دگر
ہر مشکلے کہ عاجز ئیے مابیاں کند | آساں کنی کہ پیش نہی مشکل دگر
از آب و گل غرض شجر قامت تو بود | عالم نداشت بہتر ازیں حاصل دگر
از نور محفل تو جہاں در گرفتہ است | نفروختہ چراغ تو از محفل دگر
خاطر بمنتہائے جمالت نمیرسد | دارم بہر مشاہدات منزل دگر
از ماہتاب روئے کہ غیر از جمال دوست | دریائے عشق را نبود ساحل دگر

مستان اساس میکده زیبا نهاده اند — رسمے اگر زنو نهد عاقل دگر

ساقی قدح بکف تو نظیری نظر بغیر
دوران ندیده است چو تو غافل دگر

طلوع باده ز شام و سحر دریغ مدار — ز خاک جرعه خود چون قمر دریغ مدار
اگر بگنج سرابیل با عنبان آید — بگو که آب رز از جام زر دریغ مدار
حیات تلخ بده عیش خوشگوار بگیر — چو عشق تیغ کشد جان و سر دریغ مدار
بشکر آنکه حدیثے چو انگبین داری — ز سائلان ترش رو شکر دریغ مدار
ترا به بینش کوتاه خویش نتوان دید — مگر ترا بتو بینم نظر دریغ مدار
درون جانی و در پردهٔ ز مردم چشم — جمال اگر ننمائی خبر دریغ مدار
همیشه چشم باحسان آشنا دارد — ز خاک کشته غربت گذر دریغ مدار
جراحت دل شوریده خشک میگردد — از آن دو زلف سیه مشک تر دریغ مدار

بیان شوق نظیری دراز انشائیست
بیاض چهره ز خون جگر دریغ مدار

دارم دلے ز طائر وحشی رمیده تر — هر چند دور تر ز کسان آرمیده تر
تا آن خدنگ قامت ز آغوش من برفت — پشتم شکسته تر شد و قدم خمیده تر
خوئے که حکم بود برید و خطا نشد — چندانکه داشت دامن عصمت کشیده تر
آنجا که شحنه تو بدرگاه میرود — شاهد ز عاشق ست گریبان دریده تر
خورشید از کمان تو یک تیر میکشد — ماه از تو کس ندیده تمام آفریده تر
دندان ز و هزار امیدم بدر گهت — از سنگ کرده دیده سر کوهیم گزیده تر
خارے که در ره تو بخاطر شکسته بود — هر چند بیش کافتمش شد خلیده تر
در کام نارواى عشق پری وشے — از سحر کرده ایم با فسون رسیده تر

نازان مرو که بار علایق گذاشتی
هستی تعلق ست نظیری جریده تر

هر دم از زلف تو دارم کافرستانے دگر
دمبدم نو میکنم از رویت ایمانے دگر

یا توئی یا حسن رخسار ترا در دیده است
چون تو ئے گر سر بر آرد از گریبانے دگر

چاشنی گنج آن لب از مذاقم کے رود
گر نگهدارم زبان را در نمکدانے دگر

نیست هم دعوی حریفے حسن تنها در زمان
رخش میتازد ز میدانے بمیدانے دگر

چابکے با خویش طرح ترکتاز افگنده است
گوئے دیگر میزند هر دم بچوگانے دگر

تا برون آرد سرے از لوح پیشانی او
طفل گردد عقل هر دم در دبستانے دگر

حسن هر سو در لباس صورتے پنهان شود
عشق هر ساعت در آویزد بدامانے دگر

پیش حکمش گر دم از عذر خطائے خود زند
مے نهد بر پشتے آدم خال عصیانے دگر

درد نایابی و نادانی نظیری مشکل است
غیر خاموشی ندیدم هیچ درمانے دگر

درد دل را میکنم با صبر پیوندے دگر
بر طبیب خود تغافل میزنم چندے دگر

اعتمادے نیست بر عهدے که نقصانے ندید
هست در پیمان شکستن مهر پیوندے دگر

گرچه میدانم قسم خوردن بجانت خوب نیست
هم بجان تو که یادم نیست سوگندے دگر

پائے تا سر دیده ام از شوق رخسارت که هست
هر سرشکم بے تو چشم آرزومندے دگر

پیر کنعان با که گیرد انس در بیت الحزن
بوئے یوسف آمدے یابد ز فرزندے دگر

چون بشرم بخششم کشتی حلالت ساختم
کین مروت نیست با طبع خداوندے دگر

تاب مے آری که از کف مے نهی آئینه را
از جمال تو ندیدم جز تو خرسندے دگر

شکوه و شکر نظیری عکس کین و مهر تست
آئینه هنا که طوطی نشکند قندے دگر

به بیرحمی دلے داری دل صیاد از ان خوشتر
زبانی در کتابت سیلئے استاد از ان خوشتر

بجور و قید بے نداری با وجود حسن و زیبائی
ز هر خوبی که داری دارم آزاد از ان خوشتر

فریب خنده میخواند عتاب غمزه میراند
ز خوبان خوش بود مهر و وفا بیداد از ان خوشتر

چو دریا میکشم در خود در جوش مے آیم
که خاموشی خوش مے آید و فریاد از ان خوشتر

زبیداد ش نمے نالم گرم زیر و زبر سازد　　بنائے کو کند ویراں نهد بنیاد ازاں خوشتر

نثاری بر رخ او صد عوض در زیر لب دارد　　بر و جانے گر افشاندیم صد جاں داد ازاں خوشتر

نظیری جذب بے باعث نصیحت میکند خاصت

اگر فضلے نداری عشق مادر زاد ازاں خوشتر

اے مطرب جاں سوخت دلم پرده دگر گیر　　یا پرده ازیں از بیک مرتبه بر گیر

راہے بنواز ان کہ غم عشق در آید　　کو شورش و مستی جوانی ره در گیر

راہے کہ بمطلوب قریب ست عزیز ست　　تا سر نرود پائے ازیں مرحله بر گیر

اسرار خرابات مغاں ساده تواں یافت　　هاں اے بط مے بلبله پرداخته بر گیر

زیں همنفساں آتش سردت نفروزد　　یا دم گرمے شود چوں سوخته در گیر

تو طفلی و ایں راحت و غم سید هدت وقت　　تا خون جگر سیر شود خون جگر گیر

جام فلک آمیخته شهد و شرنگ ست　　کارے که از و ساخته تر گشت بتر گیر

تا در طلب کام خودی کام نیابی　　بگذر ز مراد خود و مقصود ببر گیر

دل ز اول شب طالب فیض ست نظیری

لب باز کن و ساغر لبریز سحر گیر

چشمش براہے میرود مژگان نمناکش نگر　　در سینه دارد آتشے پیراهن چاکش نگر

دامے که زلف انداخته در گردن سیمینش بیں　　خونے که مژگاں ریخته بر دامن پاکش نگر

شرم از میاں برخاسته مهر از دهاں برداشته　　گفتار بے ترسش ببیں رفتار بیباکش نگر

قصد فریبے میکند سوئے غزالے مے چمد　　آں چشم آهو گیر را با زلف پیچاکش نگر

از کوئے معشوق آمده شوریدگاں در حلقه اش　　از صید آهو میرسد شیراں بفتراکش نگر

دل داده در دل باختن معشوق عاشق پیشه بیں　　بگرفته در انداختن بازوئے چالاکش نگر

وحشی غزالے کز جنا رم در بیاباں میخورد

رام نظیری میشود در هوش و ادراکش نگر

منشیں بشاهد آب رخ پارسا مبر　　آئینه صفا بدم بے صفا مبر

دور از طریق تهمت اگر جیب مریم ست
دلهائے پاک معتقدان را زجا مبر

از کوئے چون بجانب خلوت روان شوی
بیگانه را درون مگذار آشنا مبر

تا زخم طعن زن نخوری در سرائے خویش
گر سایه همره تو شود از قفا مبر

آئینه ات ز همنفسان تیره می شود
سیمائے حسن مشکن و رنگ حیا مبر

تلخست شکر شود و لب انگبین مده
غارت سمن شود بگذار صبا مبر

نالان مگرد و قیمت ما را سبک مساز
گریان میاش و آب رخ کار ما مبر

بودن بطبع خوش منشان کار مشکل ست
تا رنگ نے بسر نرسانی غنا مبر

حرز جمال خود ز نظیری طلب نمائی
جز سوئے حفظ خاطر او التجا مبر

افلاک فتنه زاده بدامان روزگار
برکرده سر بلا ز گریبان روزگار

سیب ذقن مگوئے بگو گوئے آفتاب
زلفش ربوده از خم چوگان روزگار

گاهے که عقل بر سر جمعیت آمده
عشقش بهم زده سر و سامان روزگار

دل چون شناورے که عزیزش ز کف رود
خود را افگنده بر سر طوفان روزگار

از سرنوشت ساقی دوران ما قضا
بشکسته خامه در کف دیوان روزگار

ایزد چو کرد عامل چشمانش فتنه را
صد بار گفت جان تو و جان روزگار

نابوده تا نگشته بسودائے زلف او
خود را نکرده جمع پریشان روزگار

شورے ملاحتش شده داروئے زخمها
درد محبتش شده درمان روزگار

افغان که جائے بودن و جنبیدنم نماند
زخمم نشسته بر سر پیکان روزگار

از قهر جیب و سینه خود پاره میکنم
دستم نمیرسد بگریبان روزگار

صبح اجل رسید پر و بال میزنم
در حسرت فروغ شبستان روزگار

راهے بسوئے قبله حاجت نمیبرم
سرگشته ام میان بیابان روزگار

جولان افتخار از آن سو مگر کنم
زخمم گذشته از سر جولان روزگار

گوئی که کام کودک و پستان مادرست
زخم نظیری و سر پیکان روزگار

می است چارۂ غم ہوشمند را چہ خبر ٭ رموز بادۂ تلخ ست قند را چہ خبر
سماع دردکشاں صوفیاں چہ میدانند ٭ ز شیوہائے سمندر سپند را چہ خبر
بزیر شاخ گل افعی گزیدہ بلبل را ٭ نواگران بنخوردہ گزند را چہ خبر
ز دامن کہ کشائیم ماتہی دستاں ٭ تو میوہ بر سر شاخ بلند را چہ خبر
ہزار دام تصور نہیم و بر داریم ٭ تو مرغ وحشی فارغ ز بند را چہ خبر
بخاص و عام نہد داغ بندگی عشقت ٭ قبول ورد تو مشکل پسند را چہ خبر
ہزار شیخ و برہمن ز کیش و دیں برگشت ٭ تصرف نظر ارجمند را چہ خبر
بہ بے علاج نماید پند ناشنواں ٭ طبیب داروئے ناسودمند را چہ خبر

بہ بند عشق نظیری نجستگاں افتند
ستارہ بد و بخت نژند را چہ خبر

چشم زخم خلق را با حسن روز افزوں چکار ٭ ہر کرا زلف و رخ اعجاز ست با افسوں چکار
از عتاب و لطف میبالند مشتاقان عشق ٭ بلبلاں را با نوا کار ست با مضموں چکار
در عجائبہائے طور عشق حکمتہا کم ست ٭ عقل را با مصلحت اندیشیِ مجنوں چکار
کار ما با گردش طاس ست و نقش کعبتین ٭ با حساب انجم و بازیئے گردوں چکار
دولت وارستگی ہر گہ نماید روخوش ست ٭ عشق را با وقت خوب و ساعت میموں چکار
در بیابانے کہ خوبانند رہزن رہبرست ٭ راہروان عشق را با دجلہ ہائے خوں چکار

سادگیہائے نظیری دست صد تدبیر بست
عشق چوں دکاں فروچیند با فلاطوں چکار

ہر روز ہست نالۂ مرغاں درازتر ٭ گلزار بیوفاتر و گل بے نیازتر
پیداست عشق مجلسیاں را اداز چیست ٭ مے جانگداز و مطرباں زاں جانگدازتر
دارند زیرکاں ہمہ زاری کہ در چمن ٭ شد بے بقاتر آنکہ بر آمد بنازتر
چنداں کہ روز نرگس جادو بخواب رفت ٭ شب شد سپہر شوخ تر و دیدہ بازتر
قانون شکست مطرب ما را و ہمچناں ٭ ضربت ز ضربت و گردش دلنوازتر

کے دست ما بدامن آزاد می رسد — هر روز هست سرو روان سرفرازتر

بر صوت خود مناز نظیری که هر که رفت

دستان بذوق تر شد و بستان بسازتر

یکباره در وفا برآور — این مهر قدیم را سرآور

یا محرم کعبہ صفا کن — یا بر سر کوی بتگر آور

گر نقش بدیم خامہ سر کن — ور سطر بجیم مسطر آور

پیراهن گل هزار رنگ ست — رنگیش هم از وفا در آور

طوفان چهار موجه داری — کشتی هزار لنگر آور

گر بادہ مستیم بادہ کم دہ — ور مخموریم ساغر آور

ور از سر شور ما بہ تنگی — مجلس برچین و بستر آور

ای هادی کعبہ نظیری — مومن بر و ویش کافر آور

امروز برنگ دیگرش بر

فرداش برنگ دیگر آور

تعظیم پیام دل آگاه نگهدار — پیغام دل خویش ز افواه نگهدار

تا دامن گل پردهٔ گلزار دریده ست — ای شاخ گیا رشته کوتاه نگهدار

بر من که حریفان صبوحی بخروشند — تو قهقهٔ گل بسحرگاه نگهدار

شد عشق که از منزل جانان خبر آرد — ای عقل تو بنشین و سر راه نگهدار

مجلس همه راست و محبت بتقاضا — از صدر گرانی برو و درگاه نگهدار

عاشق ز کجا و سخن صبر و جدائی — یا رب تو ازین تهمت ناگاه نگهدار

با خجلت جرمم از در عجز و ره زاری — چون آمده ام خواه بکش خواه نگهدار

زندان وطن به که گلستان غریبی — از مصر بکنعان برو و در چاه نگهدار

خواهی که بتو بیش شود شوق نظیری

از پیش خودش گاه بران گاه نگهدار

امروز کار و بارِ جهان را خراب گیر | فردا که شنبه است شگون از شراب گیر
دریاب سبز پوشانِ چمن را بهر صبوح | شبنم بروئے بستر و نرگس بخواب گیر
از سرو سر فراخته صوتِ حزین مشنو | در شاخ بر فروخته مرغ کباب گیر
جز مهر دلبری که قوامِ حیات از وست | تن را نمود دان و روان را سراب گیر
هر وقت بد که روئے دهد آب سیل دان | هر نقش خویش که جلوه کند موج آب گیر
اشعار خویش بگوئی و جلی بر ورق نگار | الفاظ تر ببار و شکر در گلاب گیر
خواهی ز کشفِ خلوتیان با خبر شوی | جام شراب درکش و طرفِ نقاب گیر
خواه از طریقِ میکده خواه از رهِ حرم | از هر جهت که شاد شوی فتح باب گیر
هر ذره را بقدرِ طلب نور داده اند | در کارِ خویش شپره را آفتاب گیر

فردا اگر بدستِ نظیری حساب نیست
امروز هر سوال که داری جواب گیر

غم کرد فراق دیده از دور | آویخت دگر بجان رنجور
از عشرتِ ناقص زمانه | کوتاه امل ترم ز مخمور
رخساره خوشدلے نه بینم | دل شد ز فراق چشم بے نور
تقصیر نشد نگر به پنهان | در آب نشد دفینه مستور
زخم جگرم که میزنم جوش | کانِ نمکے که میکند شور
کوته نشود بجا مشی حرف | مرهم چکند بزخمِ ناسور
آنجا که شرابِ شوق دادند | نه جرعه ز من گرفت منصور
بوئے ز نشاط ما ندارد | آب و گل صد هزار فغفور
مشکل حالے و طرفه کارے | خود شاهد و خود نشسته مهجور
کار تو همه بدل موافق | از نیکوئی تو چشم بد دور

زود از تو شود غنی نظیری
درویش یکے و شهر معمور

دو چار ہر کہ شوی جز سراغ یار مگیر | سپند بر سر آتش شو و قرار مگیر
چو وعدہ در رسد او خود بیاد خواہد داد | بذوق خویش سر راہ انتظار مگیر
ز آب و دانہ ہمہ وحشیاں بر آمدہ اند | سر شکار نداری پئے شکار مگیر
تو آں درخت نہ کز تو بر تواں خوردن | پئے نظارہ خوشی گل فشان و بار مگیر
حقوق صحبت او نکتہ ایست کم مشمار | وفائے دوست متاع خوشی ست خوار مگیر
چو لالہ سوختہ دل باش چو سرو فارغ باش | ہزار رنگ مشو طور نو بہار مگیر

شراب غیر نظیری خمار مے آرد
قدح ز ساقی بیگانہ زینہار مگیر

ردیف الزاء

از طور صلح و عربدہ بیگانہ ام ہنوز | بر آتشے نتاختہ پروانہ ام ہنوز
صد نیش تلخ خوردم و صد نوش ناگوار | دردِ ہزار مست بہ پیمانہ ام ہنوز
فریاد مطربان اسیر خم فرو نشست | غوغائے عام بر سر دیوانہ ام ہنوز
بس قلعہا بدل شد و بس کیشہا دگر | روئے نیاز خلق بویرانہ ام ہنوز
تا ست پیر دیرہ فیض بستہ نیست | از کعبہ میبرند بمیخانہ ام ہنوز
اخیر دلیل و صدق سبیل و قضا وکیل | در بند فال سبحۂ صد دانہ ام ہنوز
ہر چند کو بکوئے برندم بعاریت | آئین شہر و زینت کاشانہ ام ہنوز
تصنیف عشق و معنی ترکیب دیگر ست | من شرح نکتہ ز صد افسانہ ام ہنوز
آشفتگی عقل ہستی بروں برم | مردم گماں برند کہ فرزانہ ام ہنوز

بازم ببزم وصل نظیری چہ مے بری
در انفعال گریۂ مستانہ ام ہنوز

شوریدہ است آب و گل قالبم ہنوز | دیوانہ ہیم میبرد از مشربم ہنوز
گہ چہرہ مے خراشم و گاہ جامہ میدرم | سودا نرفتہ است بروں از تبم ہنوز

دو آدینہ ہا گذشت — شنبہ بروں نمی رود از

صبح نشور دم زدو من دم نمی زنم — ترسم بسر نیامدہ باشد سر

ہر صبح در سراغم و ہر شام در رہم — اندیشہ پے نبردہ بسوئے مطلب

با ہر چہ احتمال قبول ست میکنم — تعیین نکردہ پیر مغاں منصبم ہنوز

با آنکہ دعوت دو جہاں میکنم چو نوح — در خانہ بے رواج بود مذہبم ہنوز

صد رہ مسافر ہمہ کس از سفر رسید — پیدا نمی شود اثر یا ربم ہنوز

عشقم بلہو و لعب نظیری ز سر زفت
افسانہ خندہ تلخ کند بر لبم ہنوز

خمش ز لابہ کہ طبعش مشوش ست ہنوز — شکر بخور مکن شعلہ سرکش ست ہنوز

تحملے کہ مزاجش باعتدال آید — میانِ عفو و غضب در کشاکش ست ہنوز

بہ آشنائی طفل من اعتمادے نیست — فرشتہ خوست ولے آسماں وش ست ہنوز

شبے ہمیکدہ اش برقعہ از جمال افتاد — قرابہ آب فشاں جام در غش ست ہنوز

مگو جراحتِ حرمانِ عشق بسیار ست — کہ این شکستہ خدنگے ز ترکش ست ہنوز

بیکدو زخم کہ خوردی ز حسن امن مباش — کہ در کمین گہ ابرو کماں کش ست ہنوز

نجات نیست نظیری ز دہر بوقلموں
اگرچہ ریختہ گل ایوان منقش ست ہنوز

چرخ پرویز نیست آتش بیز — نہ گمرے درو نہ جائے گریز

شفقش خونِ مردم دانا — افقش ساغرے ز خوں لبریز

ہر طرف مے برد ہراسانم — قہر مریخ با بلالک تیز

خبرم نیست تا کجا شدہ ام — نتواں کرد از قضا پرہیز

در خسک خانہائے ہندم سوخت — یاد صنعان و ملک تبریز

بسلامت کسے نبرد ایماں — زیں زمین سیاہ کافر خیز

ارنہ این حسن شناس دا آثار دش — حسن شیرین و عشرت پرویز

ظاہر از بیستوں ہنوز شود — شور فرہاد و شیہۂ شبدیز
از اقامت شدم گراں جاں کو — طبل شبگیر و نالۂ شب خیز
بُرد قصب السبق زمن پیری — دیر بر رخش میزنم مہمیز
کار در دست ما نظیری نیست
با قضا نیست ہم مجال گریز

ذوق وجدانِ نظر خالص شد و خامم ہنوز — صاف شد پیمانۂ من دُردی آشامم ہنوز
گوش و لب پژمردہ ودیدار و قاصد در سفر — خانہ پرشادی و در راہست پیغامم ہنوز
پیرمے آید ہلالِ عیدم از ابر اسپند — عمر رفت و ہمچو طفلاں بر در و بامم ہنوز
روز مولودم فلک محضر بقرزندی نوشت — بسکہ خوارم از پدر نشنیدہ کس نامم ہنوز
سیر ہفتاد و دو ملت کردہ ام در طور عشق — کس نمیداند چہ خواہد بود انجامم ہنوز
مکر ابلیس و فریب دانہ ام آمد بیاد — بارہا گشتم ز قید آزاد و در دامم ہنوز
از درون دوزخ ز بیتابی بروں انداز دم — صد رہ از خامی بآتش رفتم و خامم ہنوز
گرچہ از صحبت زبد مستی بروخم کردہ اند — جرعۂ از رحم میریزند در جامم ہنوز
شکار کردم نظیری تلخ بر طبعش نیم
میکند گاہے لبے شیریں بدشنامم ہنوز

واماندہ بوئے گل آویختست باز — عیشے بطرف ہر چمن انگیختست باز
شوق شراب و شاہدم افتاد در دماغ — سودا متاع بر سر ہم ریختست باز
یا دم ز خندۂ لب معشوق مے دہد — گل بر جراحتم نمکے بیختست باز
در باب کیں عبیر چہ خوشبوئے کردہ اند — در باغ عطرہا بہم آمیختست باز
از میکدہ بگشت چمن آمدہ نشاط — غم از چمن بمدرسہ بگریختست باز
شیخان خرقہ پوش خرابند زیں ہوا — در دست ابر سبحۂ بگسیختست باز
دامانِ کوہ گیر نظیری کہ از کمر
فرو انست تیغ قہر برانگیختست باز

سر برآور بر کلهداران قبا را تنگ ساز | روی بنما عاقل و دیوانه را یکرنگ ساز

شاه و درویش از دل و جان آرزومند تواند | گر نسازی با لباس فقر با اورنگ ساز

خواست ایزد از دل سخت تو بنماید مثل | با خلیل خویش گفتا کعبه را از سنگ ساز

ما بکلی بر تو ملک دل مسلم داشتیم | حسن را بر تخت بنشان غمزه را سرهنگ ساز

با تو گستاخیست گفتن ترک بدخویی نما | با دل خود گفته‌ایم آئینه را بی زنگ ساز

موج حرمان بین و در کشتی آزادی نشین | قهر دوران بین و عریانی سلاح جنگ ساز

یار اگر جوری کند بر جبههٔ طالع نگار | بخت اگر رحمی کند فهرست نام ننگ ساز

یک نظر افگن بیان رخ در غزل دیوان ساز | یک سخن بشنو از آن لب زلف را فرهنگ ساز

صوفی و مطرب زبان گشت برخلاف افتاده اند | یا صدای کس مده یا ناله را آهنگ ساز

ما بناخن تار و پود جسم از هم کنده ایم | خواه تار سبحه گردان خواه تار چنگ ساز

نیست با آسودگی چندان نظیری لذتی

با لب پرخنده و با چشم پرنیرنگ ساز

جام گیر اختر افتاده بر افلاک انداز | روح بشو عاریتی خاک سوی خاک انداز

دعوی عقل جز از عشق مشخص نشود | بحث کج را بدر داور بی باک انداز

با چنین دیدهٔ آلوده ترا نتوان دید | دیده از خود ده و بر خود نظر پاک انداز

نقش موهوم مرا از دل من پاک بروب | پرده از خلوت خود ریزهٔ خاشاک انداز

همه جا دام ز گیسوی تو انداخته اند | تو درین دشت عنان سرده و فتراک انداز

هر کرا بدرقه این لشکر مژگان باشد | گو به بادیهٔ خطرناک انداز

دیده آنکه نظر جز بجمال تو کند | ناوک انداز بر آن دیدهٔ چالاک انداز

حسن شوخ از در و دیوار نماید ناچار | باغبان گو سر پر عربدهٔ تاک انداز

آنکه در پیرهن پارهٔ یوسف بیند | گو نگاهی بسوی این جگر چاک انداز

دوستگانی بحریفان سحرخیز دهند | چارهٔ علت مخمور به تریاک انداز

همت از ساغر لبریز نظیری خیزد | می خور و نقب بگنجینهٔ امساک انداز

آنرا کہ بُرد بمسند ناز — اوّل درِ دارلیش کند باز
بے رنج فرح نیاید از عشق — بے سوز طرب نیاورد ساز
پروانہ بہ مے رسد بمطلب — تا بال نیفگند ز پرواز
تا شیفتۂ ثنائے خویشی — با تو ننہند درمیاں راز
خامش کن اگر بجا رسیدی — در راہ ز سیل خیزد آواز
از پردگیاں بمے تواں شد — با اشکِ خبیثہ و آہِ غماز
خواہی بمرادِ دوست باشی — خاطر ز مرادِ خود بپرداز
بازیچہ بکوئے عشق کشتیم — ما ابلہ و طبعِ یار طناز
تا کے سودا متاع بر ریز — تا کے بازی تمام در باز
از چلہ نشستنت چہ خیزد — عشقت حرص و ریا ضمنت آز

رخت از برِ ما ببر نظیری
در عشق درست نیست انباز

نشست اختر پروین ز پرنیاں برخیز — غبار کاہکشاں رفت میکشاں برخیز
ز مطرب از نخلہ گوش ابرواں برتاب — ز ساقی از پنجمہ جام سرگراں برخیز
مبارک ست سحر روئے دوستاں دیدن — بروئے چنگ و صراحی و گلستاں برخیز
چو شاخِ گل پئے عشرت پیالہ برکف گیر — ز رشک کار تو گو رنگ از ارغواں برخیز
فروغ مل نبود چاکِ پیرہن بکشائے — شمیم گل نوزد آستیں فشاں برخیز
چو خال در خمِ زلفِ نگار مسکن کن — چو زلف از برِ آغوشِ دلستاں برخیز
بدل درآئی بکار و تن از بروں بگذار — بجا نشیں بر جمع و خود از میاں برخیز
چو حال خوش شود از کائنات دست افشاں — چو وجد روئے دہد از سرِ جہاں برخیز

گراں مباش نظیری ببزمِ رعنایاں
باستیں بنشیں وز آستاں برخیز

سخن گوئید با من کمتر امروز — کہ دارم دل بجائے دیگر امروز

چناں سودا امزاجم را ربودہ
که تلخم می نماید شکر امروز

چناں اشکم بخشک و تر رسیدہ
کہ چو یم می نسوزد آذر امروز

ز بس طوفاں در و بامم گرفتہ
فرازِ بام می یابم در امروز

سمندِ عشق را زیں در بہ گرفتم
خرد را می نہم جل بر خر امروز

بکفر ایں صنم گر دیں نبازم
نویسندم ملائک کافر امروز

دو یک میباختم عمرے دو ششش را
فگندم مہرہ را در ششدر امروز

دریں عشرت کہ من جاں میسپارم
بخے گریہ بمرگم مادر امروز

بظاہر دیدہ گر صورت پرستست
ہمم جاں را بمعنی رہبر امروز

اگر دوراں خرد نظمِ نظیری
کشد حسنش قلم در کشور امروز

پئے تدارکِ تقصیرِ صبحدم برخیز
بہ بامِ میکدہ خورشید زد علم برخیز

گر از خمارِ سحرگاہ سر گراں باشی
ز مے عصا کن و از تکیہ گاہِ غم برخیز

جماعتے گہرِ شب چراغ مے طلبند
مگر نصیبِ تو گردد شبے تو ہم برخیز

قبولِ خم طلب خاصۂ مطیعان ست
ہمیں کہ بر تو کشیدند ایں رقم برخیز

حقیقتِ ہمہ کس ثبت در جریدۂ اوست
بسہو حرف نیفتادہ از قلم برخیز

بسوئے او چو روی گوش کن گراں رفتار
بنزد او چو رسی لنگ کن قدم برخیز

قدح ز دست بلاہا مدام مے نوشیم
تو گر لطیفۂ غم مے کشی الم برخیز

تنک شراب ہوائی بکوئے عشق مگرد
ز پائے زود در آئی ز جائے کم برخیز

گرہ چو نافہ نظیری ز نیم ما بر کار
تو ہیچ نکہت ازاں زلف خم بخم برخیز

ہر کہ از درگہہ تو گردد باز
ہمہ در ہا بروکنند فراز

ایمن از بیم بے نیازیٔ تو
نتواں دید سوئے تو بہ نیاز

چشمِ شاہد پرست چوں بندم
بحقیقت رسیدہ ام ز مجاز

درپسِ پرده حسن رانے داشت | روئے تو در میاں نهاد آں راز
همچو طفلے که پاره دار آغوش | عشق از حسن تست در پرواز
گر تو خواهی که پرده برداری | مو براندام ما شود غماز
ما بیادِ تو ایم در خلوت | پا براحت نکرده ایم دراز
بچه آسوده دل شود محمود | ملک شوریده تر ز زلف ایاز
سالها شد قفائے پردهٔ دل | گشته قانونِ عشقبازی ساز
کس نداند کجاست این مطرب | سخت نزدیک میرسد آواز

نیست پروائے خود نظیری را
تو ز رحمت نگاه او پرداز

فتاده ام بمیانِ غم از کران برخیز | به تیرِ غمزهٔ ابروئے چوں کمان برخیز
زمامِ خاطرِ من بستهٔ تصرف تست | اگر قبول نداری بامتحان برخیز
ترانه بسرودیم بلبلانه که زاغ | صفیر زد که چمن گشت از کران برخیز
پیاله میدهم و دور عمر میگوید | که پیش از انکه نگردیدهٔ گران برخیز
بنسیم باد بگو نوبهار عالم را | گل از چمن برود مرغ ز آشیان برخیز
تو آفریده ز روحی ز جنس خاک نهٔ | بصد رجائے تو شاید از آستان برخیز
شکار سخت بیفتاد از زمیں برگیر | خدنگ چونکه برون رفت از کمان برخیز
ز معنی سخنے صد خطا بر انگیزی | نیم حریف تو برخیز بدگمان برخیز

شبیت دراز نظیری بیاد وے بگذشت
ز روزِ رفته نیابی مگر نشان برخیز

بخت ما نیست و عشق تو فیروز | ما همه خوشه چیں تو خرمن سوز
عشق تو رقعه سازِ کسوتِ ما | عقلِ ما ابلهِ مرقع دوز
پر مرقع گل فنا دوزیم | بوئے از معرفت نبرده هنوز
لن ترانی جواب بوالهوس ست | چند صوم وصال فصلِ تموز

صوفی آنکه شکنج در ابرو   کس ندیده است عاشق کین توز
شادمانی که نیست قسمت ما   غم که وز نیست میرسد شب و روز
روی آسودگی نمی بیند   عاقبت بین و عافیت اندوز
هست از دولت محبت تو   شب همه روز و روزها نوروز
در غمت داغهای سینهٔ ماست   همه گلهای بوستان افروز
نحوی و منطقی فقیه و حکیم   همه از عشق ما فلاح آموز

تو بصورت مبین نظیری را
که حقیقت بیان شود بر موز

ببند دست و می از شیشه در گلویم ریز   که من بقول دف و چنگ بشکنم پرهیز
غبار بر می پیچون زلال ننشیند   قضا ز بام بغربال گو بلا می بیز
ز هول صور سرافیل بی خبر مانیم   چو دامن تو بگیریم روز رستاخیز
بجنبش جاذبهٔ تار خود برون آئیم   که نیست غیر گریبان چاک دست آویز
بدام و قید تو آئیم در تو نیست شویم   که از کمند تو جز در تو نیست دست آویز
ترا بکشتن ما خجلت و محابا نیست   که هست گردن ما نرم و تیغ قهر تو تیز
کنون نیاز ریائی ما بر آتشش نه   که سوی روضه نیاریم کاه دود انگیز
چگونه ساعد شیرین بگردن اندازد   جفاکشی که بگردن نمی کشد شبدیز

نظیری از قدح پرنبید تنگ شده
تو در کنار نمی گنجی از میان برخیز

تو در نیافته لذت وفا هرگز   دلت بهر نگر دیده آشنا هرگز
همه فرایض جور و جفا بجا آری   نمی شود ز تو بد عهدی قضا هرگز
بهر بلا که کنی مبتلا قبول دل ست   که چاشنی ندهد عشق بی بلا هرگز
خلل پذیر نگردد بهیچ عصیان عشق   که این چراغ نمی میرد از هوا هرگز
به بی نیازی همت چنین غنی شده ام   که التفات ندارم بکیمیا هرگز

گران فروخته ما جان و دل بجلوهٔ تو — تو چون کریم ندیده بر قفا هرگز

نظیری از پی حرص مراد کمتر رو
نمی رسد غم عالم بآشنا هرگز

گر بدل خلوت نداری از جهانبانی گریز — ور مسلط نیستی بر خود ز سلطانی گریز

فتنهٔ دیو و پری را سر بجانت داده اند — اسم اعظم گر نداری از سلیمانی گریز

بی نصیب بگذران تا بد نشستن بی نصیب — حسن حورا گر ز ندراهست ز رضوانی گریز

لحن خواهد شد نهیق و راح خواهد شد حمیم — لحن داودی گذار از راح ریحانی گریز

تا عزیز مصر گردی قبلهٔ اخوان شوی — از زلیخا مشربان چون ماه کنعانی گریز

لاابالی حکمها راندن چرا بر زیردست — چند بیباکی زمانی در پشیمانی گریز

منصفی کردن خطر دارد بجهل اقرار کن — چون ز دانائی بتنگ آئی بنادانی گریز

مصلحت از عقل برنا جو نه از نفس فضول — از شب ظلمت بسوی صبح نورانی گریز

تا بجز پیرامن جمعیت دلها شوی — چون شکنج زلف خوبان ور پریشانی گریز

بر فلک خواهی بر آئی از عنان کش مرا — گوی میدان ارادت شو ز چوگانی گریز

تا نشان حسن و قبح صورت خویشت دهند — در پناه آئینه طبعان ز روحانی گریز

از مسلمانان نظیری شد مسلمانی خراب
زین مسلمانان بر آسوده ز مسلمانی گریز

غمم بعیش در آمیخت عشق رنگ آمیز — کنون نه هست غم کند و نه نشاطم تیز

دلم بیام و در یار میبرد و هر دم — نوای تن بزمین مانده در دلم آویز

دلم بغمزهٔ جادو و شیوه را افتاده است — که با جهانش سر فتنه است و رستاخیز

بذوق آنکه ولبش مایل و فا گرد و — لبالب است و ما ثم ز حرف مهر انگیز

عروس تا بشب آید بحجله وا ما و — قرار مهر گرانست اگرچه نیست جهیز

نویسم ار بسبا نامه مید و د بلقیس — حریف جام جم ار که میکنم پرهیز

اگرچه نسخهٔ مریخ تند و خونریز است — بسا ز زهره خورد می نظیری شب خیز

ردیف السین

شورش عشق از دل شیدا مپرس — حال ما مے بین و کار ما مپرس
عشقبازی چیست جهد بے مراد — راه عنقا پوے و زعنقا مپرس
اهل حیرت را خبر از وصل نیست — غرقه را از گوهر دریا مپرس۔
عشق از آداب تعلیمی کند — مصلحت از عقل کارآرا مپرس
چشم بینایان پریشان بین بود — ره ز کوران پرس و ز بینا مپرس
گفتی از هرچه سلطانت کشد — ذوقم از دزدیست از کالا مپرس
میکشد پنهان مے پوشد کبود — از فریب نرگس شهلا مپرس
غمزهٔ خونبار صدیقان ازوست — از جراحتهاے استغنا مپرس

برزبان خود نظیری عاشق ست
خواجه از وے حیلهٔ سودا مپرس

یا امید تو ام خورسند ازین پس۔ — نخواهم گشت حاجتمند ازین پس
به بهتان گناهم سوخت دشمن۔ — بعصیانم نے سوزند ازین پس
اگر در دل ملالے یابم از تو — ز تن خواهم بناخن کند ازین پس
دلم از خانمان برکنده شفقت — ندارم مهر بر فرزند ازین پس
به بند نیستی دیدم دهانت — بهستی نیستم در بند ازین پس
بیاز آغوش شمشادت گرفتم — بصرصر نشکنم پیوند ازین پس
کنون خوشوقت باید بود باهم — که داند زندگی تا چند ازین پس
بتعلیم خردمندان نبودم — بسم تا بخردان را پند ازین پس

شکر در مصر ارزان شد نظیری
بکنعان میفرستم قند ازین پس

بگو به دیر خرابات السلام و مترس — بجام مغبچه و بار ننگ نام و مترس

حضورِ وقت در آمیزشِ محبّان ست — مگر کشائے لبالب بنوش جام و مترس
رمیدگی حریف از حجاب ہشیاریست — بمستی آفت دور انداز حرف کام مترس
بدست دامنِ توفیق دیر مے آید — گہے کہ دست دہد کار کن تمام و مترس
طرب کہ رو بکس آورد بر نمیگردد — نقاب زہرہ بکش از فراز بام و مترس
درست ہواست کہ بانگ نام عیش کنی — بجوع و صمت ریائی نما قیام و مترس
بیکد و حیلہ کہ تسخیر ابلہاں کردی — دگر ز گوشۂ خلوت برون خرام و مترس
بہر مقام کہ خواہند خامشت یابند — ہوائے اوج دگر کن ازاں مقام و مترس
ہمیں کہ خرقۂ تذویر و شید پوشیدی — جوال شعبدہ پرساز از عوام و مترس
شود کہ دامنِ حالیت ہم بدست افتد — بزلف چنگ بزن چنگ اعتصام و مترس
ببیں لشبست کہ دولت نگینِ جم انداخت — بگستراں بامیدِ ہما ئے دام و مترس

سروشِ غیب نظیری ز راہِ عشاق ست
روا ز پیمبرے گوش کن پیام و مترس

دست کسے ز بستہ و افسوں نکردہ کس — ہستی تمام بیدہ و مجروں نکردہ کس
تلخی بخندہ گفتہ و باطل نکردہ خیر — نوشے بقہر دادہ و مجنوں نکردہ کس
رنجوری آں نگاہم و محتاج آں لبم — مارم بجاں گزیدہ و افسوں نکردہ کس
حسنت تلافیِ بدایام مے کند — در عہدِ تو شکایتِ گردوں نکردہ کس
در جلوہ گاہِ وصلِ تو از بس ہجوم تنگ — یوسف بچاہ فتادہ و بیروں نکردہ کس
احیائے قبرِ ما کہ بکوئے تو میکند — عیسے بدار ماندہ و مدفوں نکردہ کس
جامِ شرابِ عیش حریفاں لبالب ست — بے غصہ در پیالۂ ما خوں نکردہ کس
حد قرن بر محبت لیلیٰ گذشتہ است — بیداد بر قبیلۂ مجنوں نکردہ کس

اعراض از کلامِ نظیری چہ میکنی
انکار نخل قامتِ موزوں نکردہ کس

تو عیش و نازِ مرا ز امیدواری پرس — ذلیل و ست شود قدرِ من ز خواری پرس

بذوق من نرسی زین جراحتے کہ تراست ‌‌ ‌ نشانِ لذتم از زخمہائے کاری پرس
ز فکرِ دوست سر پر غرور را چہ خبر ‌ ‌ ز رندِ بے سر و پا ذوقِ دوستداری پرس
نگاہداریِ خود شرطِ ہوشمندان ست ‌ ‌ بیا بزمرۂ مستان و رسمِ یاری پرس
امیدوارِ عطا در بہشتِ مغفرت ست ‌ ‌ ز لا و بالیِ اجرِ گناہگاری پرس
چو مہ بہ نیستی از دوست ہست میگردم ‌ ‌ ز من سعادتِ بیماری و نزاری پرس
سراغ راہ ضعیفاں درست تر گویند ‌ ‌ ز دف میپرس ز بیلی لئے نزاری پرس
بکامِ من نرسد چاشنیِ عزت او ‌ ‌ ز من عیارِ فقیری و خاکساری پرس
رموز مل ز نظیری شنو کہ مست شدہ
کرشمہائے گل از بلبل بہاری پرس

فصلے چنیں گذشت و سحابے ندید کس ‌ ‌ بر کشت تشنہ نم آبے ندید کس
باران گریہ نفشاند ابر و دیدہ ‌ ‌ برق مئے و دعا ربابے ندید کس
چندانکہ وحش و طیر فگندیم در کمند ‌ ‌ صید کزان کنیم کبابے ندید کس
روئے زمین کم آب تر از روئے مفلس ست ‌ ‌ جز چشم تر براہ حبابے ندید کس
آب رخے کز اختر برگشتہ ماندہ بود ‌ ‌ رفت آنچناں کہ موج سرابے ندید کس
آفت چناں رسید کہ آبے نزد شے ‌ ‌ غفلت چناں گرفت کہ خوابے ندید کس
بس عاقلانہ فرق بزانو فرو خستیم ‌ ‌ فالے بقرعہ و کتابے ندید کس
احرار را بقدر ہنر زخم میزنند ‌ ‌ چوں نیر چرخ راست حسابے ندید کس
گو یا بجنت خویش نظیری تو عاشقی
دست تر ابطرف نقابے ندید کس

با حکمت ایستادہ ام اینم پناہ بس ‌ ‌ با عفوت این گنہ کہ ندارم گناہ بس
حسنت کہ خط نوشت بخونم در تنگ چیست ‌ ‌ یک مومن و دو کافر ہند و گواہ بس
ہر چند از دلم غم دیرینہ پرسش ست ‌ ‌ مکتوب تو فراق ترا عذر خواہ بس
تعویذ چشم زخم وصالِ تو ہجر تست ‌ ‌ نقصان ماہ حرز تمامیِ ماہ بس

گو کوکب براق سواراں دو ابر باش | در تیرہ شب دلیل رہ ہم برق آہ بس
بادم کہ نور دیدۂ یعقوب مے برم | از مصر بوئے پیرہنم زاد رہ بس
صد خاندان ز آہ ضعیفے تبہ شود | روز سفید را دم شام سیاہ بس
دیوانگاں ز ماہ نو آشفتہ مے شوند | شور سرا ست جلوۂ بیرہ کلاہ بس
حیف آیدم کہ آں خم ابرو ترش شود | بہر نظارگی تو ضبط نگاہ بس
امید ہست سود و زیاں برسر شود | سرمایہ ام خجالت تقصیر گاہ بس

آوردن شفیع نظیری خیانتے ست
امید بندہ بر کرم پادشاہ بس

نامۂ گر مینویسی سوئے من فرماں نویس | خدمتے گر دست مے آید مرا بر جاں نویس
دوستاں تا نامہ آکردن پریشاں مے شوند | لطف فرما ہر کسے را نام بر عنواں نویس
چند عرض آرزومندے بنام کشورے | در سر نامہ بہ گنجیم بہ پایاں نویس
گر وجود خویش و پیمان درست ما بکرد | ہر کجا در جود نقصے ہست بہ پیماں نویس
گر در آئینہ نمیخواہی کہ بینی مثل خویش | آیتے از مشک عنبر بر سر تاباں نویس
گر مئے سودائے ما تا ہست ایں باز آہست | چشم من انشا نگر ست بروئے توریحاں نویس

کلک روح افزائے را در پرسش دل رنجہ ساز
پیش ازیں بہر نظیری نسخۂ درماں نویس

تو کہ دکنی بزرگاں زباں درازی بس | بقصد شیردلاں قصد شاہبازی بس
برائے قبلۂ اسلام کعبہ ساختہ اند | بنا ز خاک سر کوئے خانہ سازی بس
ز تیر گردن بیک تا ختن بر آوردی | ز رخش جود فرود آئے ترکتازی بس
تو خوبرو بہر آلایشی قبول دلے | مسا ز جامہ نمازی رخ نمازی بس
بر رد سے معجزہ خال محمدی کہ تراست | برائے کشتن اہل فرنگ غازی بس
چناں بر دل محمود چشم ہندویت | کہ با ایاز نگوید کہ ایازی بس
قدے چو چنگ نگویم کہ در کنارم گیر | بنغمۂ کہ ز دورم رہ ہمے نوازی بس

نیاز شیوهٔ ما عاجزان محتاج ست | ترا که حسن و جمال ست بے نیازی بس

نقاب طلعت خورشید چند خواهی بود | شبا تو زلف نگارم نه درازی بس

چو صبح بر مه و مهر خلاف مے گیرم | همیں که خصم شود پست سرفرازی بس

نه گنج قمار نظیری براستی نبری
بکم زنان و دغابازه پاکبازی بس

کشود ابر بغل بر چمن سپاس سپاس | نه زیر پرده بر آمد عروس خوش انفاس

کنار دشت و چمن شد پر از کرامت ابر | هزار شکر که عالم بر آمد از افلاس

کنوں چو مهرهٔ طاس ست بر نگار زمیں | پر ار اگرچه چمن بود ساده چوں ته طاس

سحاب غوطه بدریا همی زند هر دم | تفحص چیست که نه آید فتاده در وسواس

کسے بساقی بدست ما نه گوید | که مے همه بزمیں ریخت کج مگردان کاس

بیا که دامن سرو و گلے بدست آریم | همیں که فرش گیا هست گو مباش پلاس

بجود ابر بر قسیم و زیر پائے نسیم | سخاوتے که بود لیسته شمار و قیاس

زوال مملکتش پاس دامن نه خیزد | شہے که خاطر درویش را ندارد پاس

سوال فیض نظیری نه کوه و صحرا کن
که بوئے خیر نمے آید از رواق و اساس

شوی صحرائے حقیقت ز دشتم از هوس | مست بیگانه شتم بقصد صید میرانم فرس

چوں بفرمان کشم بس غالب آمد شوق دوست | از خیالش رفته رفته عشق شد میل و هوس

تا بدشمن در نزاعی کار تو با خشم تست | چوں شوی عاجز بفریادت رسد فریادرس

چشم نرگس در کمین و تیغ سوسن بر کف ست | مے گریزیم از چمن چوں دزد از کوئے عسس

ما بایں کاسد دیار آورده بودیم انگبیں | دست و پائے مور بردیم و پر و بال مگس

آب سیمائے جوانی رفت و جسم زار ماند | سیل فر روزی گذشت و ماند باقی خار و خس

ایں قدر دم که میزان حسابے در پے ست | یک زماں کار ست اگر خواهی کشیدن نفس

عشق آمد کرد بیروں هر که را در خانه دید | خود پرستان نظیری ماند و دیگر هیچکس

خسته را فاتحه از لب خندان تو بس — تشنه را مژدهٔ از چشمهٔ حیوان تو بس
بهر شور و شر افتادن سودازدگان — هر سحر شوشهٔ از زلف پریشان تو بس
ما نتالیم که حسن تو بما کام نداد — دست حسن تو ازین ظلم بدامان تو بس
شاهد دولت ما بی سر و سامانی چند — اینکه فیروزه ز نقش سم میدان تو بس
قصه بسیار شد از بهر قبول سخنم — اثر چاشنی از نمک خوان تو بس
عطش و جوع وصال تو فراوان دارم — جرعهٔ زمزمی از چاه زنخدان تو بس
جام پرنوش شکوه تو ز شیب تو بس ست — پرده بردار حیای تو نگهبان تو بس
خواب ما طاعت شب بستر ما سجاده است — صبحدم قبلهٔ ما چاک گریبان تو بس

بر تو حسن سخن امروز نظیری ختم ست
هر که برهان طلبد قول تو برهان تو بس

کسی بمشک نگفتست کم کن از انفاس — که از دم خوش تو خسته میشود کناس
خدا بلفظ کند کائنات می سازد — نمی توان ز ستایش قصور کرد قیاس
تعرضی که نماید بنکته های حکیم — خیال کوته جاهل نمیکند احساس
وگر ز معنی و لفظیش وحشت افزاید — باصطلاح حقیقت ندارد استیناس
نه اجر اوست که بر دل جفاش خیره کند — کریم خاطر محتاج را چه دارد پاس
اگر بمصلحتی کسر نفس باید کرد — ز نقص نیست که از سر بشکند الماس
مرا بمستی دایم قصاص نتوان کرد — مئی مدام کند لطف ساقیم در کاس
محیط اگر همه گوهر کند بدامن ابر — هنوز در خور احسان ابر نیست سپاس

مباش رنجه نظیری ز طعن تلخ حسود
که هست خشکی و تیزی خار از افلاس

نالهٔ اصحاب مسجد نیست بی فریادرس — تا موذن میشود بیدار میخواند عسس
ساجدان را تن ز نقصان وظایف کاسته — بر زمین چسپیده اند از ضعف روزه چون مگس
گرسنه چشمان بر انجم چشم حیرت دوخته — صبح از قرصی که دارد بر نمی آرد نفس

بر خروش سینه لرزان همچو بر سیلاب موج
بر سرشک دیده غلطان همچو بر گرداب خس

دامنت زاری کنان خواهند گیرند این گروه
لیک نتوانند بر دارند دست از پیش و پس

بر امید آب و دانه تا یکے داری اسیر
یا بکش این عاجزان را یا برون آر از قفس

تو بتخت مصر پیراهن فشانی بر صبا
قحطیان را روح مے پرد بآواز جرس

پردهٔ این شور و این شیون بهم نزدیک نیست
مفلسان از درد میگویند و منعم از هوس

چارهٔ خواهد نظیری بهر این بیچارگان
دار و از احسان میرزا شادمان این ملتمس

از نیاز و طاعتم مقصود دیدارست و بس
چون شود روز قیامت با تو ام کارست و بس

بس کمر در خدمت گبر و برهمن بسته ام
این که میبازم ردا و خرقه زنارست و بس

نکته از دوست بر خاطر گران آورده ام
هر که از گلزار مے آید گلش بارست و بس

دیده بهر ابتلا صد جا فریبم میدهد
گرد دل هر چند میگردم همین یارست و بس

تا بگردن شیخ در قرض نماز و روزه است
گر بتحقیقش ببینی ریش و دستارست و بس

جذبهٔ خاص عنایت کے دلیل ما شود
دستگیر ما ضعیفان نالهٔ زارست و بس

نه دم صوفی صفا بخشد نه راز خلوتے
روشنی دل ز فیض چشم بیدارست و بس

یوسف از بیع نظیری رفته بیرون بارها
در همه بازار قلاشے خریدارست و بس

ما بدل شادیم از باغ و بهار ما مپرس
در جهان عشق نا دیدیم از دیار ما مپرس

دوش در یک بزم با او تا سحر مے خورده ایم
نرگس مخمور او بین و خمار ما مپرس

هر شکایت بود از فرقت بخلوت گفته شد
از تلافیهائے وقت حق گذار ما مپرس

وقت ما آئینهٔ رخسارهٔ معشوق ماست
حسن روئے او نگر از روزگار ما مپرس

چشم گریان آوریم و جان پر حسرت بریم
گو کس از آغاز و از انجام کار ما مپرس

در خلاص امتحان صد بار آتش دیده ایم
نقد دار الضرب عشقیم از عیار ما مپرس

ما ضعیفان قصد منزل گاه عنقا کرده ایم
از هزاران ما یکے ماند شمار ما مپرس

فضل او چون ما بسے ایسے سبب بخشیده است — باعث آمرزش آمرزگار ما مپرس

مقصد ما را نظیری نیست هرگز انتها

بحر بے پایان عشقیم از کنار ما مپرس

اکسیر حسن در نظر پارسا شناس — اقبال اهل دل ز قبول خدا شناس

گر عکس روے خویش در آئینه دیده — توحید شیخ و شرک برهمن یکجا شناس

اسرار عشق گل بسپید دار میکند — کیفیت هواش ز نشو و نما شناس

خصم ست باغ دیده معنی شناس را — گل را آشنائی باد صبا شناس

سلطان بال خواه گدائے رعیت ست — درویش بے سوال به از پادشاه شناس

گاهے شود کشش از در دلها طلب کنند — خاصان شاه را بلباس گدا شناس

سر از قدوم عاجز و درویش بر مدار — ظل فقیر سایه بال هما شناس

از میکده همین که برونت تحفه کنند — ممنون عاطفت شود محض عطا شناس

دانی نعیم و حور نظیری بنقد چیست

وجه معاش و خانه مدعا شناس

صبح شد راه شهر دیرنشین پرس — باده بستان و مصرف از من پرس

گردن شیشه گیر و غبغب جام — از حریفان سراغ گلشن پرس

حورے از لولیان شهر بخواه — نرخش از شاهدان هم فن پرس

نه ادب را مجال و یارا ده — نه حیا را مقام و مسکن پرس

عمل عاصیان کن و بیش از آن — نقض میعاد از برهمن پرس

حشر اموات خاک تحقیق ست — این خبر از بهار و بهمن پرس

در چمن حشر نیستان کردند — راز خاک از زبان سوسن پرس

اجر مستی عطائے نرگس دان — جرم تیزی ز خار الکن پرس

عمرها عیب دوستان گفتی — وصف خود ساعتے ز دشمن پرس

سخن راست صادقان گویند — گر نظیری نگوید از من پرس

افغان که بعد صد طلب و جستجوی خویش — پنهان برم ز چشمهٔ حیوان سبوی خویش
آزرده تر ز آبلهٔ خار دیده ام — خون تا به ریزم از تن هر تار موی خویش
از بسکه گشته پر ز غم و غصه هر رگم — چون خوشه کرده دانه گره در گلوی خویش
آبم نماند در جگر از بس گریستم — دیگر بکار گریه کنم آبروی خویش
بیسوخت کلک و دفتر اگر داشتی دلم — از گفتگوی خویش سر گفتگوی خویش
در حیرت جمال تو گم بوده ام ای دریغ — فرصت نشد که از تو کنم جستجوی خویش
دست طمع که پیش کسان کرده ای دراز — پل بسته ای که بگذری از آبروی خویش

عشق است و صد امید نظیری گناه نیست
با او بگوی یک سخن از آرزوی خویش

ساقی بیار جام مئی خوشگوار پیش — تا بعد ازین چه آوردم روزگار پیش
راهم قضا بطرفه فضائی فگنده است — خوف سوار در پی و گرد شکار پیش
من در میان تجربه خوبین فتاده ام — کو دیگری قدم ننهد از کنار پیش
بعد از هزار سعی که بر در رهم دهند — آرند یک بهانه بصد انتظار پیش
گیرم که باغبان قفسم بشکند چه سود — گل در حجاب گلبن و صد نیش خار پیش
ساقی دل از تأسف دوزم ملول شد — پیش آ بمستی که نیارد خمار پیش
از گفتگوی موعظه گویان دلم گرفت — سر گر نهاده است مرا هوشیار پیش
رود مغان و رود صراحی سرود شعر — هرگز چرا این نبوده مرا فکر کار پیش
دیگر چه اجر طاعت ازین خوبتر دهند — جام شراب در کف و روی نگار پیش
ما از قضا بقسمت امروز راضی ایم — گر هست ساعتی به ازین گو بیار پیش

گر چون نبیت معجزه در آستین نهند
دست از سوال خویش نظیری مدار پیش

خرامان آمد از مے در سر آتش — چو او آمد در آمد از در آتش
بنفشه کرده خندان بر بنا گوش — چو بر طرف گل نیلوفر آتش

ز رنگ آمیزیٔ آں زلف و رخسار — سمندر گردہ از خاکستر آتش
لبش افروختہ از خندہ مجمر — بخشقش سوختہ عودِ تر آتش
ز ہر سو ہندوئے آتش پرستے — بگرد عارضش رقصاں بر آتش
بر و پروانہ جاں افشان و از اشک — فشاند شمع ہر دم بر سر آتش
گر آں بت را خلیل اللہ بسوزد — برد بہرِ تماشا آذر آتش
ور انکار آورد آں لب عجب نیست — کہ روح اللہ زند در مادر آتش
اگر دوزخ بآں لب برفروزند — گل و ریحاں شود بر کافر آتش
بجنت سوزِ عشقش گر نباشد — شود بر مومن آب کوثر آتش

نظیری کامِ دل از سوختن گیر
شود پروانہ را بال و پر آتش

برکس نماندہ سنگم زدو چشمِ شوخ و شنگش — سخنم گراں طبیعش ہمہ دم سبک بسنگش
نظرم درو معطل خبرم از و ماؤل — نہ تصورش بشکلش نہ حکایتش برنگش
بجز اشتہاء ابروخبرم دہد دگر نہ — سخنش سجیلہ پیدا اثر از دہانِ تنگش
چو بخانہ دیر ماند ہمہ اہلِ شہر گویش — چو بکوچہ زود آید ہمہ خلق گوئے لنگش
نشود کہ خصم باشد دلِ مہربانِ مومن — بہ مسیحِ کہ دوست دارد دل کافر فرنگش
مژہ چوں صفِ مہا جر ہمہ معجزہ و کرامت — دلِ ما چو فرق منکر شدہ پائمالِ جنگش
بمصاف چوں بنازم بمیانِ سینہ تیغش — بسپہر چوں بنازم بکمانِ دل خدنگش
بقصور توبہ گیرم در خلوتم بہ بندند — چہ نوا مغنّی را کہ شکستہ است چنگش

بکدام قدر گیری سرہ بر و نظیری
ز نیاز نیست عارش ز سلام نیست ننگش

طاعت پیرِ مغاں کن و زہمہ بیگانہ باش — اوّل از میخانہ بودی آخر از میخانہ باش
کشتگانِ عشق مے از ساغرِ سر مے خورند — چونکہ سر را خاک خواہد خورد گو پیمانہ باش
کافی در عشق اگر خاکستر گردد خموش — پا چو در میدان سرباز ان نہی مردانہ باش

آنچه در رخسار گل آبست در شمع آتش است | عندلیبت گر نمیخواهند رو پروانه باش
تا مقیم خانه و تسخیر و افسونت کنند | گر پری میبایدت رو ساکن ویرانه باش
شکر لله در سرت کز عشق هست اندیشهٔ | اندک اندک مشق این سوداکن و دیوانه باش

تا از و غافل شدی خوردی نظیری زخم تیر
صد نظر بر صیدگاه و یک نظر بر دانه باش

شرم سازم از دل بی صبر و بی آرام خویش | خود بیارا از بیقراری میبرم پیغام خویش
در جهان درد و غم فرمانروا بنشسته ام | در کمال اوج طالع بر کنار بام خویش
خود رهِ خود ساغر و مستانم خود و ساقی خودم | از کف نوشین لبی هرگز نگیرم جام خویش
عود مطرب ترد می و نی سر حیران مانده ام | بر که این آتش اندازم کباب خام خویش
گنج در ویرانه دارم با پری در خلوتم | سایه بیست از جنون تا من نکردم رام خویش

شد نظیری عاقبت فرخنده از لطف ازل
فال نیک صبح همراه داشت عمر و شام خویش

هرگز گلی شگفته نشد از نسیم خویش | گاهی تو نیز جو بغلام قدیم خویش
نشناسدم کسی که ندارم قرینهٔ | عنقا نهفته ماند ز مثل عدیم خویش
در بیم ترازو حساب تو کار نیست چون کنم | با تیره خاطری ز دماغ سقیم خویش
من موشگافم او گره هم بر گره زند | درمانده ام بیار زهی بخت ندیم خویش
هیچم هم از تقید خود مستی کجاست | کاییم بیرون ز خرقهٔ پرهیز و بیم خویش
گر پا کشیم سر بخرابات می رود | امیدوارم از روش مستقیم خویش
دل را بکوی عشق به تکلیف خوانده اند | هر جا برم رود بمقام قدیم خویش
گر بر فراز مسند شاهی نشسته ام | بیرون نمی‌نهم قدمی از گلیم خویش

مستی بگو بر نظیری گرفت نیست
ظاهر مکن سلامت طبع سلیم خویش

هر جا که بود عیش خوش و روزگار خوش | آمد باین دیار که یاد این دیار خوش

هر جنس خویش که امروز بین صرف کرده بود شد صرف این بهار که باد این بهار خویش
دارم درین دیار مغان شیوهٔ دلبری بیخود خویش و میانه خویش و هوشیار خویش
چون بانگ نوبهار درآید به بوستان از دور درآید و کشتمش در کنار خویش
دستار افگند خیم کاکل پر افگند کاین هست وضع صحبت زمینیان نگار خویش
شاد و شگفته مطرب و ساغر طلب کند یک شو نهد حجاب و درآید بکار خویش
هرگه کند شتاب برفتن که دیر شد تسکین دهیم دلش بسکون و قرار خویش
تا دم زند که روز چه رفت و زهفته چند نگذارمش شمار که بود شمار خویش
او در وداع و من بجزع کز مے و بهار رطلی سه چار مانده و روزی سه چار خویش
ساغر کنم لبالب و گویم سبک بنوش در موسم بهار نباشد خمار خویش
چندانکه گویمش گذران است عمر باش گوید صبا روانه به و گل سوار خویش
کالای بلا بپیش نظیری نمی رود
باشد باو گذاشتن اختیار خویش

باختیار تو در باختم ارادت خویش کنون بلطف تو مستغنیم من درویش
همینوان شد یک ذره بی جراحت یافت ز ابروی تو که تیری خطا نکرد از کیش
ز صد هزار یکی با تو ما بسر نبریم تو لاابالی و خود رائی و ما صلاح اندیش
بغمزه گو بتامل قیامت انگیزد هنوز میچکدش خون خلقی از سر نیش
کرشمه ایست که بجز داغ بر جگر ننهد غنیمت است که گاهی بجا رود مرهم ریش
زتن چگونه براحت برون رود جانم خیال گردش چشمت نمیرود از پیش
زچاشنی و حلاوت نمیکند سیر هم غمت که هست کم و فزون ترا زهر بیش
همیشه راه تو دیدم پی تو گردیدم ز شوق عشق تو غافل شدم ز مذهب خویش
دگر نماند سر خانمان نظیری را
که آشنائی تو بیگانه میشود از خویش

دهر پر فتنه و شور است ز چشم سیهش داردی از چشم بد دهر خدا یا نگهش

هر کرا باعث عصیان خطا عشق شود — ملک از رشک بسوزد که نویسد گنهش
پیر مگو خواجه که عشرتگه ما روشن از وست — همه جا هست ولی رهبر دل نیست رهش
دل هر کس که درین غمکده صحرا گردد — ناگهان یوسف کنعان بدر آید ز چهش
رشک بر کودک شکرشکن ما دارد — بادشهزاده که هستند ز خاصان شهش
ملک چین و لایت و بتخانه بیغما برود — گر کله گوشه بیغما شکند پادشهش
اجر بیداری چل ساله نثاریست قلیل — روز گردیده شب ما ز مه چاردهش
ماه نو کرده ز افلاس تهی پهلو را — پاره بر اوج هوا سوده چو پیچ کلهش

عجب ار در دل ویران نظیری گنجد
کوه را تاب نباشد که شود جلوه گهش

یارب آن سرو که پرورده اشک منش — آفت صرصر بیگانه ببر از چمنش
خاتم لعل سلیمانی او بار آورد — پیش ازان دم که برد آب صفا اهرمنش
عشق شوریده گیسم مطلبید می ترسم — که پریشان کند این خواب پریشان منش
شهر بر هم خورد ار باد بزلفش گذرد — که کمینگاه صد آشوب بود هر شکنش
رسن زلف چو در چاه زنخدان آویزد — ابله آنست که در چه رود از ذقنش
پارسائی که سبو داشت ز دست تو دهد — گر فرشته است که باشد خطر از خویشتنش
دهن افسانه و افسون لبش پر شده است — گرچه دانم نبرد ره بدهانش سخنش
چون سحر پرده اغیار بدرم تا چند — همچو گل شب بهوا پاره کنم پیرهنش
عشق بی آتش و پیدا و همه سوختن است — عاشق آن نیست که خود داغ نهد بر بدنش
تندرستیم و ز رنجوری خود در تابیم — هر کرا درد دهد این عارضه بستر فگنش

باسی که غزلهای نظیری خوانی
بالد از شوق تو چون غنچه زبان در دهنش

در بغل مصحف و سجاده تقوا بر دوش — برد از مدرسه ام مغبچه باده فروش
در نماز از صف اصحاب برونم آورد — بر زبان نیت و تکبیر مؤذن در گوش

هم از احرام رسوائش بسر ماند دو دوست | هم ز نیت بتماشاش زبان کرده خموش
هر دو از زمرهٔ اسلام روان گردیدیم | او بمن عشوه کنان من ز پیش طعنه نیوش
گاه دادے بسرین تکیه که هان تیز بدو | گه فگندے بقفا نوش که هان تیز بنوش
مست وواله بخرابات مغانم آورد | وز حریفان خرابات بر آورد خروش
صنم آراسته کردند و قدح در دادند | گرم گردید ز من زمزمهٔ نوشا نوش
ردّ اسلام و ورع بر همه هم تلقین کرد | با بتان روئے بروئے و بمغان دوش بدوش
آنچنان آیات و حکم بود ببر واز یادم | وانچنان ابیات و غزلها دوی ساخت بهوش
همه را مطرب و میخانه پرستی کردم | تا گهم خورد بگوش از قدح باده سروش
کیس چه مستی و غرور است بطاعت بگرائے | اینچه نااهلی و دوریست بخدمت میکوش
زین صدا رفتم از آهنگ مقامات بدر | زین ندا آمدم از بادهٔ طامات بهوش
بردوم از کوئے حریفان بسوئے اوج حقیقت | کردم از نشئهٔ تحقیق بعلیین جوش
تا بر دل آمدم از عالم سر اللّٰهیت | خود خرابات و خود زاهد و خود باده فروش

قصهٔ عاشق دیوانهٔ نظیری دگر است
عاقلان را ازچنین راز پسندند خموش

کے بود شفقت دل سوئے اسیران کشدش | نالهٔ کاری ما تا در زندان کشدش
سایه بر جشن گل و سرو و چمن نندازد | تا که نالیدن مرغان بگلستان کشدش
چشم یا رفت سیه خانه سوئے صحرا رو | بخت سازد که غزالے به بیابان کشدش
مئے ما دید و مسلمانی ما نه پسندید | زین مئے اگر چشید دل سوئے ایمان کشدش
مست از خانهٔ ما رفت بردن بیتر سیم | شحنه دور رسد و جانب سلطان کشدش
کو کسے را که ره مقصد ما کم سازد | صبح خندان بدر آید که بیابان کشدش
کسرے از منزل ما در پدران در گذرد | نقش از خون دل و دیده بر ایوان کشدش
دل ما از لب او آب خورد مے شاید | بسر زلف گر از چاه زنخدان کشدش
بس گران روئے بحسرت نظرم بر گردد | طفل اشکم دو دو گوشهٔ دامان کشدش

بے رخت در ظلمات ست نظیری خواہم
خضر خط تو سوئے چشمۂ حیواں کشدش

رمید طائر جانم ز آشیانۂ خویش — کہ در ہوائے تو خوش یافت آب و دانۂ خویش
دل از قفائے نظر کو بکوئے میگردد — نظر ز شوق تو گم کردہ راہ خانۂ خویش
ز باغ رفت گل و بلبلاں خموش شدند — من اسیر و ہماں عاشق فسانۂ خویش
کسے کہ واقف ذوقے شود نمے بینم — بغیر خویش کہ مقصدم از ترانۂ خویش
بشب کہ دُرد ئے دردے بکام دل ریزند — کنم برون طرب از مئے شبانۂ خویش
مروتے دگر از دیگرے نمے یابم — نشستہ ام بگدائی بر آستانۂ خویش
ز بسکہ در پے زیاں سر از خسرواں ننگ ست — زمانہ تا زدہ آگہ گوشش بماندہ خویش
بگنج خانۂ محمود مدح نفروشم — بشاہنامۂ حرص ہبیت عاشقانۂ خویش
ترا کہ نقد جہاں باید از طلب منشیں — مرا خوش ست دل از داغ بیا و دانۂ خویش
اگر نہ برہمناں سر کشی نیارند — ترا کہ ہست بت خویش و در خزانۂ خویش

دلے بشرط نظیری نہادہ بر سر راہ
ہر کہ تیر زند مید ہد نشانۂ خویش

بسینہ گریہ گرہ شد نقاب بر ترکش — دل کباب مرا از آتش درون برکش
نوشتم آنچہ ز دل بر زبان ما دادی — بسہو اگر رقمے کردہ ام قلم در کش
بروں خرام بیارائی بزم خویش نشیں — غزل سرائی و گریباں کشا و ساغر کش
نہ نیم عشوہ مسیح از فلک بزیر آید — بیک کرشمہ خلیل از کنار آذر کش
مے مراد بہ بیدرد مید ہد دوراں — تو باش ساقی و جام از کف سکندر کش
ترانہ گو بمن و گریہ عقیقیں بیں — پیالہ دہ بمن و کیمیائے احمر کش
ستارہ کس شمر و با حدیث من بہ ہات — خذف برید و ترازو بیار و گوہر کش
ببر دبارئی من بیں و داد بر ہم زن — بنقش طالع من بیں خط بر اختر کش
چو غم حوالہ کند آسماں قضا گوید — رقم بنام نظیری و دل تو نگر کش

یا در درونِ قبۂ این آسماں مباش | یا از حوادثے کہ رسد دل گراں مباش
کس را خطِ دوامِ فراغت نداده اند | بارۂ جہاں اگر نکشی در جہاں مباش
تا میہمانِ میکدہ کو نقل و جام ہست | ایں تلخ و شور کم نشود بدگماں مباش
دخلِ بقا بخرجِ فنا سر بسر نمائی | گر در مقامِ سود نۂ در زیاں مباش
بے مایگانِ بوالہوست قدر بشکنند | با دل توانگرانِ نشیں رائیگاں مباش
سائل کہ دلنشیں ست گرہ بر جبیں مزن | مہماں کہ انگبیں ست ترش میزباں مباش
سیمرغِ قاف شو کہ خرومند بایدت | نادان غریبِ نعمت و بیت آشیاں مباش
عالم سبیلِ تست سبیلِ جہاں مگرد | جنت طفیلِ تست طفیلِ جناں مباش

آزادِ تو ز تست نظیری ز خود گریز
خصمے تو بہ تست ز خود در اماں مباش

از خوئے کریم تو گنہ گشت فراموش | شرمندہ نماندیم ز ہے عفو خطا پوش
دل راہ تو پوئیدہ نہد بر سرِ جاں پائے | جاں ست تو بوسیدہ زند بر دلِ دیں دوش
جز بر تو نخواہیم کہ ندر در و قسم سخت | جز از تو نپرسیم کہ نتابد فلکم گوش
گویا سخنِ عشق تو شد فوت خردہا | کاندم کہ کنم وصف تو در دام فتد ہوش
من خود شوم از ہر سخنِ خویش پریشاں | ویں قوم بمن ہیچ نگویند کہ خاموش
پختنیم رگ و ریشۂ ولذت نگرفتیم | زیں جامِ حریفاں کہ ندارند ہم جوش
گر دو دو جہاں ہیچ چو باہم بنشینند | سلطان قلندر روش و ابدال نمد پوش
از رفتنِ دوران سر دوست نتیجیم | نتواں پدر از سر شدہ را گفت کہ خاموش
ہر چند بعشرت گذرد فرصتِ پیری | ایامِ جوانی نتواں کرد فراموش
افسردہ تراز صبح خمار شبِ دیشم | امروز کہ بر دوش برندم نہ ملکے دوش

بنشیں بخود از خوش شود وقت نظیری
یوسف کہ خری مفت بقلب دو سہ نفروش

لطف مے خون و رگِ افسردہ مے آرد بجوش | قولِ نائی و چنگ طبعِ مردہ مے آرد بجوش

رگ‌ستش هر که می‌بیند ببوی سنبلش — مجمع دلها بهم برخورده می‌آرد بجوش
شب بمستی چون برش مطرب بدرد خرقم کشود — سبحهٔ دانا نکته پرورده می‌آرد بجوش
نیست ما را در صلاح کار ما هیچ اختیار — پند پیران دل آزرده می‌آرد بجوش
قول ما صاف ست در میخانه ما دُرد نیست — پیر ما در خم عنب افشرده می‌آرد بجوش
سهل شد با کشتن ما کافران آگاه باش — قتل ما کز خاک خون خورده می‌آرد بجوش

یار چون گرم غضب گردد نظیری لب ببند
شکوهٔ خوی در عتاب آورده می‌آرد بجوش

حیاتی در گذر دارم چه پرسی بود و نابودش — متاع رفته در نقصان چه سامان آید از سودش
سرم شوریدگی دارد ندانم چیست سودایش — دلم آوارگی جوید ندانم چیست مقصودش
ز اظهار محبت در زبان خلق افتادم — چو محتاجی که گنجی یابد و ظاهر کند زودش
نگارند خود دار و قمر هیکل فلک شیوه — بهر کس بد کند خاطر تبا شد روی بهبودش
مزاج نازکی دارد که هر هیچ میرنجد — چو رنجید از کسی نتوان بصد جان کرد خوشنودش
عیار صدق من گردد مسخر دون بر ظاهر — بیار آتش که بیسازم مشامش تازه از عودش
در اول با همه بیگانگی خواند و تسلیم کرد — نخواهم بعد چندین آشنائی گشت مردودش
دل آزرده ام از خنده اش آزرده تر گردد — جراحت بیشتر گردد چو بیسازی نمک سودش

نظیری را بمجلس برده ام امروز و غلط کردم
مرا رسوای عالم کرد چشم گریه آلودش

بر غمزده خنده زدم گفت حزین باش — گریا تو هم اندیشهٔ ما هست چنین باش
گفتم شده دل منکر دین گفت غمی نیست — گو عاشق ما باش و صنم خانه نشین باش
کافیست اگر عشق بود عرض شهادت — تصدیق کن و بیخبر از لذت دین باش
از دور فلک شکر کن و سیر کواکب — بسخت تو که خوب ست بد روئے زمین باش
در فکر هما بودن صیاد همایون ست — در دام تو هرچند نیفتد بکمین باش
کس راه بجولانگه سیمرغ نبرده — شاید که نشانے بنمایند بچین باش

افلاک و زمین بار امانت نکشیدند   آں حوصلہ پیدا کن و آنگاہ امین باش

تا هست بنای بدلت دشمن خویشی   گر دوست نهٔ با همه با خویش یکین باش

از تلخ سخنهای تو ما پند گرفتیم   گو خاتم یاقوت تو الماس نگین باش

تا خط سیه کار تو در فکر شبیخون است   گو آه مرا توسن شبرنگ برین باش

آزرده نگردیدے ز ابرام نظیری

هر چند که بهتر شدهٔ بهتر ازین باش

آنکه غائب از نظر گردید در مے یابمش   هر که از خود بیخبر گردد خبر مے یابمش

جلوهٔ سرو فریب نرگسم دل مے برد   سوئے بستاں میروم آنجا اثر مے یابمش

گوئیا شرط وفاداری بسر خواهد رساند   بیشتر حاضر بهنگام خطر مے یابمش

چوں توانم غافل از مژگان خونریزش شدن   من که دایم بر سر رگ نیشتر مے یابمش

هیچ نتوانم سر از فرمان او برتافتن   کز رگ گردن بخود نزدیکتر مے یابمش

هست شام فراق او در فرقت از ظلم   روز فیروزی که آید از سحر مے یابمش

در جوانی معتکف گشتم به پیری کوچه گرد   آنچه در خلوت ندیدم در گذر مے یابمش

گوئیا طول املهائے نظیری گم شده

اندکے در چشم مردم مختصر مے یابمش

گر جہاں گشته بیدار شود بر گذرش   از تکبر بسوئے خلق نیفتد نظرش

بقفا رو نکند بهر تسلی دلے   گرچه یک شهر بفریاد رود بر اثرش

هر کرا فتنهٔ او برد بیکبار ببرد   هیچ کس باز نیاید که بگوید خبرش

بسر و مال اسیرانش اماں مے خواهند   کس نگوید که مروت نبود این قدرش

بسکه از جنگ و پشیمانی او مے ترسند   مفت گویاں نفروشند نصیحت بزرش

لولوئے دیدهٔ مردم بنجف نشمارد   لیک خواهد که بریزند بدامن گهرش

هر کرا شهرت سودائے زلیخا باشد   ماه گل پیرهن آزار همه از سفرش

مژدهٔ کام بما داد دهانش ز اول   کس چه داند که همه هیچ بود چوں کمرش

بخت مارا که مه چارده در ابر بود — نکند جز بغلط ناله خروس سحرش

آن هما کز نظر همت ما بر میخاست — بود با نایم تو آموخته کندیم پرش

آن تذروی که دم از فرط محبت میزد — بود از سرو تو آمیخته وادیم سرش

هرچه نیکوست نو و کهنه نظیری نیکوست
خشک سازیم رطب را چون نفروشیم برش

مطرب بگوشم زد نوا از گریه مجنون کردمش — ساقی بدستم داد می پیمانه پرخون کردمش

شد هرکه گامی همرهم پیچان شد همچو من — با هرکه بنشستم دمی چون خویش مجنون کردمش

شد شورش سودائی من در سر مه بیشتر — رام نگردید آن پری چندانکه افسون کردمش

بار آنکه از شرم گنه سر تا قدم بگداختم — کوهی که در ره داشتم از گریه هامون کردمش

از اشک و آه نیم شب زیر و زبر کردم جهان — گردون بهم برگرده بود اختر دگرگون کردمش

قربان آن مژگان شوم کز حق او نایم برون — صد زخم بردم ام از او یک سینه مرهون کردمش

سرو چمن آراستی دهقان بهار آموخته — گر در نظر آمد کجی بر طبع موزون کردمش

از داغ مهجوری تو بر دل نشانی مانده بود — همچون مه نو هردم از مه افزون کردمش

از بس تسلی در جگر بی یار دیدم نظیر
خون نظیری ریختم وز خویش ممنون کردمش

افسر بقبا دوزد و دانم بجمی بخشش — از دام تماشائی واز زلف خمی بخشش

زین کعبه نشینان گره دل نگشاید — توفیق نگاهی ز غزال حرمی بخشش

عفو تو پسندیده ام و کیش برهمن — یا حور لقائی برسان یا صنمی بخشش

تا سجده کنم نقش پی راست روان را — زین قوم سر انجمن نشان قدمی بخشش

ما سوختگان را جگر آب نباشد — کامی بسر تشنگی ده جگر نمی بخشش

آن شیشه که بر طاق بلند است فرود آر — زان باده که دستی نرسیده است نمی بخشش

بر خوان تو امساک نباشد جگری ده — مرهم تو نقصان نپذیرد کرمی بخشش

غمهای تو آسوده کند عالم و گوید — گر غم بکسی میدهی آنگونه غمی بخشش

گردیده ام از فکر تو محجوب نظرها | با عشق که گفتست که راحت زمئے بخش

تنهائی و خلوت طلبد عشق نظیری
این خیل و خدم را بامیر حشمے بخش

بزم خالی میشود مطرب خموش | ساقیا جامے بده جامے بنوش

تلخی از میگوں لبت در جام ریز | نیم مستم از شراب نیم جوش

در دمِ آخر گراں تر ده قدح | تا بهٔ ندم بیخود از مجلس بدوش

دل بخوبی مے آید بدست | لطف و حسنت هست در خوبی بکوش

گر گره بکشائی از بند قبا | خار گردد گل بجیب گل فروش

غمزه صد جا پردهٔ دل میدرد | تو خموشی میگوئی و نبذی مے بنوش

تو درم بکشائی هر کس خوب نیست | پرده گو بر روئے ناز بیا مپوش

هیچ میدانی که در صحرا و باغ | تا سحر از غیب مے آید سروش

خار و گل در جوش ما شب خفته ایم | ناطقاں خاموش و گنگاں در خروش

صد چو بلبل مست دستانت شود | گر بر آری پنبه همچوں گل ز گوش

در غمم گفتی نظیری را چه رفت
عقل و هوش و عقل و هوش و عقل و هوش

از نقل و باده گوشهٔ دل گشته روشنش | کو جام جم که آئینه سازد ز آهنش

زحمت کشند ز شمع مسخر کنم سپهر | تا هر شب آفتاب در آرم بروزنش

غائب شوم ز خلوت و حاضر شوم باو | دلق از بدن بر آرم و در بر کشم تنش

نگذارمش بحرف که گوید کدام و کیست | گر از قفائے در رسد آواز دشمنش

از دست من بحیله برون رفته بارها | تا پا نگیرمش نکنم سست دامنش

سیب ذقن بباز نیش از کف نمیدهم | تا دست کوتهم نشود طوق گردنش

زیں سیم گوں حصار نظیری نمے رود
تا قفل سیم او نشود نعل توسنش

بیتو نے با غم خوش و نے خانہ خوش | با نگار خانگی ویرانہ خوش
مرغ از آدم نخواہد آمدن | خویش را دارم بدام و دانہ خوش
من خود از فرزند دل برکندہ ام | کودکان دارند با دیوانہ خوش
دیدہ را از گریہ نیسان میکنم | شاہدان ہست با دُردانہ خوش
مرد کوچک دل ندانند چون کند | خواب شیرین آید و افسانہ خوش
صبر باید تا جگر خائی کنم | در کشیدم زہر این پیمانہ خوش
دعوئے چابکسواری میکنم | گر چہ رُو برتافتم مردانہ خوش
میدہم شکرانہء یکرہ ریختن | ہم مصافم ہست و ہم شکرانہ خوش
سہل نبود بر صف آتش زدن | مینماید گرچہ از پروانہ خوش
مرد باطل بین چہا کارے کند | کاشنا ناخوش شود بیگانہ خوش

در خرابا تی نظیری عیب نیست
ہست دیوانہ خوش و فرزانہ خوش

بلاست خطِ نگارین و زلفِ خم بخمش | دگر ز فتنہ چہ پرسی نوشتہ تا قلمش
باین جمال و نکوئی کہ اوست مے ترسم | موحدان بخدائی کنند متہمش
اگر فریب ملائک دہد عجب نبود | کہ یا صمد بنویسند جائے یا صنمش
شبے بنالہ دلش را اگر بدست آری | بہر امید تواں کرد تکیہ بر کرمش
دلے کہ راہ بآں چشمہ زنخداں برد | مسیح آب خضر میدہد بجام جمش
شعور نیست کہ یکدم بخویش پردازم | خرابم از قدحِ التفاتِ دمبدمش
اگر زنی برگم نیش باخبر نشوم | زپائے تا بسرم محو لذتِ المش
بقیدِ زلف گرہ گیر او گرفتارم | دریغ جاں نتوانم فشاند در قدمش

تپید دل بہوائے کسے نظیری را
کہ گرد کعبہ نگردد بکوئے ترحمش

بزم میسازیم ساماں گر نباشد گو مباش | نوش میگوئیم ہماں گر نباشد گو مباش

جرعهٔ درد و حیات تلخ قسمت کرده اند — عیش خضر و آب حیوان گر نباشد گو مباش
غمزه را فرهنگ و دانش ترجمانی میکند — چشم هندو فارسی دان گر نباشد گو مباش
زلف بیں سنبل در آغوش از نگه رو گو بگرد — رخ نگر گل در گریبان گر نباشد گو مباش
چشم ما را ز آب روئے او گلے خواهد شگفت — دانه در خاک اگر پنهان نباشد گو مباش
زخم مژگان عرب بهر قبول کعبه بس — در قدم خار مغیلان گر نباشد گو مباش
صد خطا در کار داریم از برائے عفو او — ضعف صدق و نقض پیمان گر نباشد گو مباش
گر بزاری گر بخواری ما بیادش خرمیم — عمر در دست باد و درمان گر نباشد گو مباش

راه بے وادی و بے منزل نظیری میرویم
عشق رهبر گشته ایمان گر نباشد گو مباش

داشتم از درد جدائی خروش — دل چو ترا یافت زبان شد خموش
غم نخورم غائب من حاضرست — مژدهٔ دل میرسد از لب بگوش
گر نرسد بوئے تو هر صبحدم — تا سحر حشر نیایم بهوش
هر که هوائے تو بجنت برد — ساعد حورا شودش بار دوش
گر بقدح زهر هلاهل کنند — شهد شود چون تو بگوئی بنوش
لعل تو افگند دلم را ز چشم — کعبه بجامے بخرد میفروش
از اثر گریه چو لعل ما — خون بدل سنگ در آید بجوش
بر نگهٔ غیر سپیدے بشو ن — یا برخ خویش نقابے بپوش

عشق ز پندار و گمان برترست
تا رمقے هست نظیری بکوش

از فراق یار ناخوشنود خویش — روئے در نابود بینم بود خویش
بسکه در سودا لشوق افتاده ام — از زیان خود ندانم سود خویش
خوئی او شد پدید از چشم من — سوختم بر آتش خود عود خویش
گر بر آید از نهاد آئینه ام — زشتی خود بینم کند مردود خویش

از خطایم مغز جانم سوخته — سخت میترسم ز آه و دودِ خویش
خاکِ معبدها رسانیدم به آب — از رخِ زردِ زمین فرسودِ خویش
در گنهکاری ندیدم هیچگه — برکنارِ فرق خاک آلودِ خویش
زنده زاں مانم که یابم بوئے وصل — از فراقِ عاقبت محمودِ خویش

روز فیروزی نظیری از پے است
دیده ام در اخترِ مسعودِ خویش

غیرتم بانگ زد که بر در باش — عشقم آهسته گفت باش و مباش
غمزه در تاخت خوش فریبِ نااهل — گرد اسرارهائے پنهان فاش
از پسِ پرده سر برون آورد — یار لولی وش حریف تلاش
غنچۂ نازش ز راهِ چشم داد — داروئے بیهشی بعقل مباش
عقل و فهم و خرد به یغما برد — رُفت پاکیزه خانه اش فراش
مفلسم کرد و در عتاب آمد — چه کند آفتاب با خفاش
شاهدِ شهر شناس شحنه فریب — در نگنجد به پهلوئے قلّاش
آه و حسرت تا برآوردم — گفت بنشین و پر گلو مخراش
مے نهی لب به نیش بر لبِ ما — چوں گلت پخته میشود در داش
گفتمش ایں درنگ مهلت چیست — تا چه بر گل نویسدم نقّاش
گفت رو هر چه آرزو داری — تا برون نفکند آں میباش

رهِ برگشتنم نظیری نیست
بکجا میبردم بدانم کاش

ردیف الصّاد

هر که چوں یوسف شود از محنتِ زنداں خلاص — قحطیاں را میکند از قحط در کنعاں خلاص
زود از دنبالِ هر کام و تمنّا میروند — ایں تهی ظرفاں نمیگردند از حرماں خلاص

پادشاہاں را اول مارا مرکردن دولتست | ما بدام آئیم دشوار و شویم آساں خلاص
ما نظر بازیم و عاشق پیشیہ گو معنی مباش | نیست از زاہد ریا و عاشق از بہتاں خلاص
زاہد خلوت نشین را دل بصید جا میرود | کس نیابد از فریب آں صف مژگاں خلاص

خوش نظیری دامن وقتے بچنگ آوردۂ
دیر باز آید گر از دستت کند دامان خلاص

دم بدم شاہدست و مے مخلص | لب از لب بوسہ چین و جاں رقاص
مئے نہ بخشش برآمدہ ز سبوئے | چوں زرخالص از درون خلاص
گوئیا در مزاج ناقع او | ہمہ اشیا نہادہ اند خواص
گہر اندر محیط خم دیدہ | مے بشیشہ چو دیدۂ غواص
بسکہ با سلسبیل مے ماند | مستی ایمن بود در روز قصاص
مطربش چوں سرود بر دارد | ماہمی را کشد ز شعلہ خلاص
ساقی سیم ساعدش باید | ساغرش خواہ سیم و خواہ صاص
واعظ از ردّ ما کند خوانیم | قول القاص لا یجیب القاص

ہر کسے از پے رسد بجزائے
تو ز طاعت نظیری از اخلاص

ہمیشہ خندۂ شادی بآں لباں مخصوص | فریب حسن باقبال جاوداں مخصوص
در تو قبلۂ امید ہائے ز د حاق | سر نیاز بآں خاک آستاں مخصوص
شکایت تو چو فکرم ز مغز بیگانہ | محبت تو چو مغزم باستخواں مخصوص
غمے فتادہ کہ با طائران وحشی دل | نمے شویم بہم در یک آشیاں مخصوص
شدیم ہر طرفے از شاہدان ہر جائی | نمے بمیکدہ نہ گل بگلستاں مخصوص
ز طول روز قیامت عجب ہراسانم | کہ روز ہجر تو باشد باین نشاں مخصوص
بجا جنتم نرسد گرچہ شد بخدمت تو | بآشنائی آدمین آسماں مخصوص
ز تو رگم برگ موبموئے و سخن ست | حکایت تو ہمیں نیست با زباں مخصوص

ز نامۂ تو معطر بغل نظیری را
چو گل فروش که باشد بباغبان مخصوص

حریف خود شو و یا خود برآ ز خلوت خاص — چو سرو باش که هست از هوائے خود رقاص

نشان نداده گر ایمایہ تر ز تو گہرے — ازاں زماں کہ دریں بحر میشود غوّاص

بجرم یک نظرم ناگہاں کہ افگندم — مکش کہ مفتی دیں بر خطا نکرد قصاص

نکرده ام نظر التفات بر عملے — ز بیم آنکہ مغشوش نگرددم اخلاص

فشانم ار بجمال تو جاں ہنوز کم ست — مرا نشاط تو از قید خویش کرد خلاص

مقربان تو از چشم خلق پنہانند — عوام را نبود راه در مقام خواص

اگرچہ نہ فلک از خاصگان درگاہند
ولیک ہست نظیری غلام خاص الخاص

ساقیا برخیز با مستاں برقص — عشق ساغر میکند گرداں برقص

کفر و ایماں از برون پرده اند — تو درون پرده با خاصاں برقص

واعظ افسرده است بر مسجد گذر — سرو مخمور ست در بستاں برقص

جائے در خلوت بہ بیدردی مگیر — بر سر خم چوں مئے جوشاں برقص

راه زیں شورش بمقصد میرسد — ہمچو کشتی بر سر طوفاں برقص

بر فشاں ہستی کہ جاناں جان ماست — صوفیا با ساز و با دستاں برقص

ہر سرشکم در تماشا دیده ایست — لخت دل گو بر سر مژگاں برقص

ہوشمنداں دار برپا میکنند — مست گو منصور در زنداں برقص

خرقہا را گل فشاں کن از شراب — جام بر کف چوں گل خنداں برقص

ہست ازیں کشتن نظیری زندگی — روئے بر شمشیر در میداں برقص

ردیف الضّاد

ہر صبح کن دو جام شراب مغانہ فرض — فاضل تریں دوگانہ کن آں پنجگانہ فرض

در میکده مرید صراحی و جام باش
بر خویش کن سجود و قیام شبانه فرض

جد ست کار عشق همه هزل و کذب نیست
ز آن نرخ خبر حقیقت و زان لب فسانه فرض

زاهد سوال مذهب مستور دست چند
شد بر تو ذکر سنت و بر ما ترانه فرض

از اکل و شرب صوم تو یکماه واجب است
از غیر دوست روزهٔ ما جاودانه فرض

تعظیم و احتقار با سلام و کفر نیست
روزے که بود بتکده شد طوف خانه فرض

در شرع حور و صحبت و زهد و صیام هست
بر عاشقان کدام بود زین میانه فرض

اقرار کرد بر سر منبر بجهل خویش
ترسم که بر امام شود تازیانه فرض

بردار وام حیله و ایثار پیشه کن
یکدانه را عوض شده هفتاد دانه فرض

پیوسته رسم بود شکایت ز روزگار
شد در زمان حسن تو شکر زمانه فرض

شد از بیان کشف نظیری بمدرسه
جام شبانه واجب و کیش مغانه فرض

از جمال تو کمال بشری بود غرض
یا شکست ملک و رشک پری بود غرض

زین لب لعل و زین گونهٔ میگون بردن
چشم خونین و سرشک جگری بود غرض

از دو گیسوے دراز تو و از خال سیاه
نالهاے شب و آه سحری بود غرض

قتل اسلام که شد تعبیر گله گوشهٔ تو
طرح از طرف کلاه تتری بود غرض

آن همه صنع که در آئینه اسکندر کرد
عکس روئے تو از آئینه گری بود غرض

جلوهٔ پرتو رخسارهٔ تو پرده پس است
پس چه مقصود ازین پرده دری بود غرض

چون ندیدیم باین دیده ترا دانستیم
که ببصر دیدن کوته بصری بود غرض

این بهوش آمدن و رفتن ما میگوید
که خبر یافتن از بے خبری بود غرض

از ره آمده ناکام نظیری برگرد
که ز آوردن ما جلوه گری بود غرض

حضور وقت نمے یابم و حلاوت فرض
دلم بقهر تو رهن است و جان ز لطف تو فرض

بهم بر آمده از شوخی تو اوقاتم
نه سنتم ز تو سنت بود نه فرضم فرض

فلک حجاب دعایم نمی‌شود اما ... بغمزه حاجب ابروی نمی‌نماید عرض
سخن که از دل شوریده بر زبان آید ... برسم تحفه ملک بر سما برد از ارض
بشکر نعمت تو بر نمی‌توانم خاست ... که تا بگردنم از بار منت و قرض
مثال ما گل خندان و سرو آزاد است ... درین حدیقه بطول است عیش ما نه بعرض

بفضل اوست نظیری چو مزد کار آخر
معلم ملکوتت بعلم کردم فرض

نه هم دو ملک بیک نغمه رباب عوض ... کنم بسایه ابری صد آفتاب عوض
نه قید خانقهم دل گرفت دیر کجاست ... که زهد ناب کنم با شراب ناب عوض
سبویم از چه ز زمزم شکسته می‌آید ... بگردن خم می افگنم طناب عوض
دلی ز بادیه کعبه تشنه تر دارم ... روم بدیر و بطوفان کنم شراب عوض
طمع که سر بزمین داد آبرویم را ... بجوی حاصلم آرد بجرعه آب عوض
فلک که پرده ز چشمم چسود بر انداخت ... ز تاب می‌فگند بر رخم نقاب عوض
فغان که طرفه زیانکاره ایست انبازم ... برد ذخیره عمر و دهد حساب عوض
عمارت دل من دور چرخ برهم زد ... که هست مایه صد گنج این خراب عوض
بمدعای دل خود کجا رسم هیهات ... که صد سوال مرا نیست یکجواب عوض
کنون دل و خرد از خواب چشم بگشایند ... که رفت دیده سودائیم بخواب عوض

نماند مایه نظیری قناعت اکسیر است
مجو جز از در همت بهیچ باب عوض

نه خانقاه نشین می‌شویم نی مرتاض ... که میفروش کریم است و جام می فیاض
جز این ادیب نگوید بما که چون طفلان ... روان کنید سواد و سینه کنید بیاض
درازی شب ما گو بهر دم افزون شو ... بریده دست که زلف ترا کند مقراض
بخانه که عبادت علاج بیمار است ... کم از دوای طبیبان نمی‌شود امراض
نه بوی سنبل آهش نه رنگ با گل اشک ... دلی که جلوه حوری نباشدش بریاض

دہن زخندہ رسد تا بگوش مستاں را — دراں صباح کہ مخمور میکند اعراض

سخن بگوئی کہ در طبع میکند تاثیر
چو خالص ست حکایت نظیری از اغراض

ردیف الطاء

روئے دل با دوست باید افگنت در مرگِ نشاط — راست رفتی در محبت است رفتن در صراط

دوستی با دشمنان دوست دشمن دوستیست — تا نباشد دل موافق در نگیرد اختلاط

اعتدال از سرو باغ آموز نہ از خار و گل — نے سراپا بستگی نے پائے تا سر انبساط

چیست ایں گردوں طلسمے بوالعجب تعویذ دہر — سر نمے آرد کسے بیرونش از خط و نقاط

آسمان بر بیست دیگر ست از بازی خویش — لیک آخر ہم نمیگیرد کہ بر چیند بساط

نیست در کل جہاں جزوے کہ آں در کار نیست — نکتہ گر کم میشود میریزد از ہم ارتباط

نظم عالم را حکیمے ہست آخر روشن ست — حکمتش از استواری استواری ز احتیاط

خود عجب ارم کہ در کنہ جمال خود رسد — کے تواں یکذات را گفتن محیط ست و محاط

نیز فرض خود ادا فرما نظیری تا دہیم
خواب در مسجد حرام ست و اقامت در رباط

صد جا در انتخاب تو پیدا کنم غلط — تا بر صحیح من نکشی بے تمیز خط

دیدیم اہل دائرۂ بزم خاص را — چنداں نوشتہ کہ نگنجد دراں نقط

چشمت بہ پند نامۂ ما وا نمے شود — تا کے قلم جلی و محرف ز نیم قط

ما طمع و بود کو چہ و بازار بردہ ایم — عطار کوئیتو نفروشد بجز سقط

تا کے زنند گرد تو او باشش دائرہ — گیرند در میانہ ترا تنگ چوں نقط

زیں طور بد فرشتہ نگردد دگر بہ تو — یک ہفتہ اختلاط کنی گر باین نمط

ما بر کنار تشنۂ یک گوش ماہیم — طوفاں گذشتہ در شطِ چشم از گلوئے بط

مے با خلیفہ تا خط بغداد جام کش — با تشنۂ فرات مدہ جرعۂ ز شط

با این روش که پیش گرفتی فلاح نیست
تو لے سپرده ایم نظیری کشیده خط

درعشق کار بوده و ساماں نبوده شرط — سر بوده و طریق گریباں نبوده شرط
گفتم چنانکه درد دهند دم دوا دهند — افغاں که نام بردن درماں نبوده شرط
بر خلق بوده بیشتر آساں گریستن — با چشم خونفشاں لب خنداں نبوده شرط
طاعت بباد دادن و ایماں بباد زدن — در کیش گبر و دین مسلماں نبوده شرط
پیمانت استوار بصد نقض می شود — از عهد کس شکستن پیماں نبوده شرط
بهتان گنج بر دل مسکیں نهاده اند — ورنه خراج برده ویراں نبوده شرط
درعین اتحاد حجاب از برای چیست — گر از نخست حسرت و حرماں نبوده شرط
ناامید و نه بهره شاد نساز د بجام صوت — آنرا که از ازل دل شاداں نبوده شرط
درخواب میرسید بیوسف پیام مصر — آسودنش بهامن کنعاں نبوده شرط
منصور را که رخصت اظهار داده اند — غیر از قصاص و محنت زنداں نبوده شرط

چوں گو سر از نظاره نظیری بباد داد
خود را نمودن از سر میداں نبوده شرط

حکم جفا صحیح و امید وفا غلط — تعبیر تو درست ولے خوابها غلط
ته کاسهٔ سگ تو بما کس نمیدهد — لاف گدا ز مکرمت پادشا غلط
یک فال خوب است نشد بزبان ما — شومی چغد ثابت و یمن هما غلط
در التماس ما سخن دوستاں دروغ — در احتیاج ما مدد آشنا غلط
آخر از ان جمال فروغی دلیل ساز — واکرده ره دراں سر زلف دوتا غلط
هرچند ما بغل و غش آئیم در نظر — اما بخاصیت نکند کیمیا غلط
آنجا که خط و عقد برد و قبول نیست — حکم ستاره باطل و علم قضا غلط
تا سهو کار ما ز تو اصلاح میشود — خواهیم دیگری نکند غیر ما غلط
همت زمیفروش نظیری طلب که هست — اخبار خضر و چشمهٔ آب بقا غلط

جگر بخنده همی سوزد و بر کران مغلط | گهر شکسته همی ریزد و درمیان مغلط
ز جعدِ خویش گلستان نما شبستان را | خیال سبزه و سنبل کن و بران مغلط
اگرچه نخل مرادم ببر نمی آید | چو آرزوی دلم در میانِ جان مغلط
ز درس و مدرسه کاری بنقد نگشاید | پیاله میکش و بر فرشِ گلستان مغلط
مثالِ نکته سنجیده بی اثر تا چند | گهی بلغزشِ مستانه بر زبان مغلط
بزشت خوئی دلبسته ره و بگشاید | خروش میکن و بر خاک آستان مغلط
معاندان بسنان میزنند و میگذرند | بخاک معرکه مجروح و خونفشان مغلط
خدنگ تهمت این قوم برنمی تابند | همین که تیر ز تو یابند چون کمان مغلط

بیافتیم نظیری کسی تو گر یابی
بپیش چو باد همی گیر و بر فشان مغلط

ردیف الظاء معجمه

اگر تو لنشنوی از نالهای زار چه حظ | دگر تو ننگری از چشم اشکبار چه حظ
درآ به مشرب روحانیان و از اهل سبو | معاشران تو مستان، تو هوشیار چه حظ
بچشم ما در و دیوار و بوستان مستند | ترا که باده نمی نوشی از بهار چه حظ
نمک بسینه مجروح چاشنی بخشد | اگر غمی ندهندت ز غمگسار چه حظ
کلیدِ قفل همه گنجها بما دادند | بدست ما چو ندادند اختیار چه حظ
گرم به پهلوی ساقی ببزم بنشانند | مرا که بیخودم و مستم ز اعتبار چه حظ
ز عمر آنچه گرامی ترست درسفرست | مرا که دل بغریبی ست از دیار چه حظ
بلاف همتِ تنگ برق براق همی سازم | برون نمیرود و موکب از غبار چه حظ

هزار ذوق نظیری بهر دو نومیدیست
فریب وعده نباشد ز انتظار چه حظ

نی خاطرم از کتاب محظوظ | نی طبع ز انتخاب محظوظ

از بسکه مشوشم نگردم | از بوی گل و گلاب محظوظ
کوثر بشراب می فروشم | مستسقیم و ز آب محظوظ
صد شهر کنیم بگریه ویران | دیوانه ام از خراب محظوظ
پوشیده حیا جمال حالم | محظوظم ازین نقاب محظوظ
گر آتش دوزخ آتش ماست | کافر شود از عذاب محظوظ
در کار بآن فرشته خو نیست | عاصی شود از حساب محظوظ
از بادهٔ تلخ توبه ام داد | گردیدم ازین شراب محظوظ
آتش برگ و پیش رسیده | گشتم ز دل کباب محظوظ
از فرقت آب تا خبر شد | ماهی شده ز اضطراب محظوظ
ظاهر شد و گفت لن ترانی | موسی شد ازین جواب محظوظ

بر رفت و بآسمان نظیری
شد ذره ز آفتاب محظوظ

درود پاک تو بر ریش باصفا واعظ | که ره ز قول تو دور است تا خدا واعظ
تو از عذاب خدا ما ز مغفرت گوئیم | نگاه کن تو کجائی و ما کجا واعظ
نفس ز دوری و بیگانگی زنی هر دم | مگر دل تو بحق نیست آشنا واعظ
شد از وعید تو پر گوش ما چه میگوئی | اگر بحشر بریم از تو ما جزا واعظ
ز جهل شوم بوحدت نیاوری اقرار | ترا چه زهرهٔ تکذیب اولیا واعظ
فراز عرش نشان خدای میگوئی | کشد خدای بچشم تو توتیا واعظ
کلام حق بغلط تا بکی کنی تفسیر | تو هیچ شرم نداری ز مصطفی واعظ
کجا حدیث نظیری ترا فروغ دهد | نداده آیت قرآن ترا ضیا واعظ

ردیف العین مهمله

منور عارف و عامی نداشتند نزاع | که لای باده مقدر شد از برای صداع

مرید و مرشد و خادم تمام میدانند — که رند صومعه مے میخورد بچنگ و سماع

غریب و عاشق و مستم خدا نگهدارد — ز شرّ شحنه و غدّار و مفتی طمّاع

اگر طبیب ترشروئے دیر مے میرد — چه غم ز تلخی صحبت چوں بود انتفاع

بریں بساط تماشا گریم تا بینیم — چه میکند اجل پهلوان و مرگ شجاع

رسوم تو ننهد مهر و ماه تا دوران — هزار بار نگوید به تنگم از اوضاع

پئے خرید سرانجام کارها رفتند — بآں دیار که نایاب قحط بود و متاع

ترا اگرچه بایں خاکیاں رجوعے نیست — ضمیر غائب ابدال را بہ تست ارجاع

تو قدر ذرّه چه دانی نظیری از خورشید
که دیدهٔ تو ضعیف ست از تمیز شعاع

فریب دختر رز خواهشے ست نامسموع — بشرع غیرت ما در طلاق نیست رجوع

اگر بشیشه شود مے پری نے ارزد — بنازهائے خمارش کرشمهائے طلوع

گل از کرشمه دمے از فساد باز آید — نه عاقل ست که باور کند بغرض وقوع

من و خرد که مشیّت بنور او اوّل — در آفرینش افلاک و ارض کرد شروع

چهل صباح که معجون خلق پروردند — حکیم کرده همیں نسخهٔ حاصل از مجموع

چنانکه خوف و رجا از نتائج خرد اند — بود نتیجهٔ خوف و رجا خضوع و خشوع

اگر خرد ننماید رهِ ثواب و عقاب — ز قلب عشق نخیزد و ز عین دموع

نگاه مرد خردمند بر حقیقت کار — فقیه مدرسه درماندهٔ اصول و فروع

بفضل غیر نظیری نمے تواں رستن
مگر بجد به مشقت خطا شود مرفوع

پائے کوباں دست افشاں در سماع — میخرامد بر دل و جاں در سماع

طرّهٔ عمامه بے شاں میکند — زلف و دستار پریشاں در سماع

صوفی از چاک گریباں بیندش — میشود از خرقه عریاں در سماع

از مئے اندیشهٔ خود گشته مست — هست خود پیدا و پنهاں در سماع

زاہد تسبیح خواں بریاد او — آید از ناقوس رہباں در سماع
عیسیٰ از چرخ چہارم بگذرد — گر زند دستش بداماں در سماع
جبرئیل از سدرہ مے آرد بخاک — چوں شود مست و غزلخواں در سماع
او چو چوگاں پا زدہ بر فرق ما — ما چو گوے از زخم چوگاں در سماع

بیخودیہائے نظیری آورد
بخیہ بر چاک گریباں در سماع

بفالے از لب تو تا ابد ہما قانع — بیک نگاہ ز چشم تو پادشاہ قانع
جہان و آخرت از راندگان راہ تو اند — دو عالم از تو بیک حرف آشنا قانع
فروغ روز تو بر فرق ما نمے تابد — نہ نکہت دم صبحیم از صبا قانع
کتاب قول و غزل کردہ عشق ما نشویم — بآب و دانہ چو مرغان بے نوا قانع
صفائی فطرت ما کردہ خاک ما اکسیر — نگشتہ ایم بہ نیرنگ کیمیا قانع
ہوائے چشمۂ آب بقاست در سر ما — کجا شویم بہ آب و بہ ہوا قانع
غبار دیدۂ ما برد و قدر خود ننمود — نمیشویم ز عیسیٰ بتوتیا قانع
تفقدے ننمائی تعرضے فرما — نہ شکر تو بتلخی شود گدا قانع

چہ رنجہا کہ نظیری ز عہد دوست ندید
پس از ہزار بلا شد بیک عطا قانع

کند ہمیشہ بدل چشم روسیاہ نزاع — گدائے گرسنہ دارد بپادشاہ نزاع
چو روز حشر نقاب از جمال بردای — کند بچشم پراگندہ بیں نگاہ نزاع
ز خلق در آئی زخست پست طالع حکیم — نمیتواں بفلک کرد مہر و ماہ نزاع
ضعیف افگن و مسکیں کشند چشمانت — کنند مردم بدخو بہ بیگناہ نزاع
حدیث بندگی و اجر میکنیم بسپہر — نمیکنیم بسر خواجگی و جاہ نزاع
بلا و حادثہ بر ما بحکم غمزۂ تست — بہ پشت گرمی سلطاں کند سپاہ نزاع
کہ داد نالۂ مظلوم میدہد فردا — کند برائے تو داور بداد خواہ نزاع

بغیر معنی شکرت اگر بیاد آید
نفس بقول نظیری کند براه نزاع

ردیف الغین معجمه

راز دیرینه ز رخ پرده برانداخت دریغ — حال ما شهره بانشای غزل ساخت دریغ
عشق از آن روز که آتش به نیستانم زد — به نوایم دل سوخته ننواخت دریغ
جوهر بینش من در تیره زنگار بماند — آنکه آیینه من ساخت نپرداخت دریغ
کیمیاگر که مس جمله از و زر گردید — قلب ما را ز دو اکسیر چو بگداخت دریغ
عقل ما پیر نشد حسن شهادت نشناخت — دیر بر معرکه عشق دلم تاخت دریغ
پی اسکندر بلب چشمه حیوان آورد — خیمه بر لب آن چشمه نیفراخت دریغ
شرح بیچارگی کلک قضا می گفتم — شاه غیرت بسرم تیغ غضب آخت دریغ
کعبتین مه و خور مایه عمرم بردند — چرخ کج باز بمن نرد دغا باخت دریغ

تو نظیری ز فلک آمده بودی چو مسیح
باز پس رفتی و کس قدر تو نشناخت دریغ

نه گل اینجا ز عشق خار فارغ — نه مُل از شورش خمار فارغ
درین مجلس طرب بر دم فرو بست — نگردد ساقی از انبار فارغ
شب آمد نوبت سودای ما شد — ز شور و فتنه شد بازار فارغ
ملک خفته عسس طبل سوم زد — شدیم از زحمت اغیار فارغ
رقیب و پاسبان خوابنده گردید — دل پوینده از زنهار فارغ
شکرلب بوسها بر کام جان داد — لب جوینده از اظهار فارغ
بیک رنگی و یکتائی رسیدیم — شدیم از مصحف و زنار فارغ

بشب از بسکه گستاخم نظیری
نگردم روز از استغفار فارغ

از آں سودائے ما آخر نگردید — که حسن او نگشت از کار فارغ

گوید سحر که شب گذر افگنده بباغ — گلها نشاں دهند ز تو بلبلاں سراغ

هر شام جستجوئے تو آرد بکاخ و کوئے — هر صبح گفتگوئے تو خواند بباغ و راغ

فردوس غیرت آرد و رضواں حسد برد — بر هر زمیں که با تو میسر شود فراغ

زخمم ز بوئے مشک تو بتخاله در دهن — داغم ز شور لعل تو خونابه در ایاغ

نور ستاره‌ها همه ز آفتاب قسمت — روئے تو هست نیست غم از مردن چراغ

آنرا که داغ عشق به پستی نهاده اند — تا لب هزار بوسه زند بر نشان داغ

ما را که فال عیش قدوم تو مطلب ست — خوشتر بود ز نغمهٔ بلبل فغان زاغ

مغز از بخور مجمر زلفت معطر ست — جامے میئے که از تو گلستاں کنم دماغ

از دوست گو نظیری و با دوست دم بر آر
غیر از حدیث مهر و وفا لابه دان و لاغ

نالم ز چرخ گر نه بر افغاں خورم دریغ — گریم بدهر اگر نه بطوفاں خورم دریغ

بر گل شکر نشاند و خون جگر دهد — بر سفرهٔ سپهر بمهماں خورم دریغ

صبحم بر صبوح خودم خوانده روزگار — خندم بطنز و بر لب خنداں خورم دریغ

مهمان مصر قحطم که بمسک رسیده ام — بر مرگ میزباں بسر خواں خورم دریغ

با جاهلان مقیم افتاده اختلاط — تحسیں کنم بظاهر و پنهاں خورم دریغ

کارم بدوستی ریائی فتاده است — در مرگ دوستاں بگریباں خورم دریغ

بیماری ضعیف خرد را علاج نیست — با حکمت مسیح بدرماں خورم دریغ

دشوار کم شود اگر افسوس کم خورم — مشکل از آں فتاده که آساں خورم دریغ

باز آئی تا بپائے تو ریزم نثار خویش — من آں نیم که بهر تو بر جاں خورم دریغ

شوریده که بر نمم از دیدگاں چکد — دو نیم اگر بچشمهٔ حیواں خورم دریغ

در آه و نالهٔ غم نظیری بسر رسید
سیر آمدم ز بسکه پریشاں خورم دریغ

جان بلب از شوق و هی آرند پیغامم دروغ
دوستی در رو نامه مینویسانند بر نامم دروغ

راهب بتخانه را هرگز کرامت کی دهند
هست کشفم مکر و استدراج و الهامم دروغ

بستهٔ طامات رعنایانه گر دیده ام
چون روم دنبال حق افگنده در دامم دروغ

همچو نیرنگ مجازم دور از تحقیق نیست
راست چون گویم که شیرینیست در کامم دروغ

رو بسوی قبله دارم دل بسوی سومنات
در نهان کفرم یقین در ظاهر اسلامم دروغ

رام از افسانه و افسون هر کس میشوم
گر خوشم آید سخن اندازد از نامم دروغ

چهره رنگین کرده عکس ساغر و پیمانه ام
پرتو نور شفق افگنده بر شامم دروغ

همچو طفل بی پدر میگریم از حرمان بخت
میدهد مادر نوید نقل و بادامم دروغ

چون سپندم بر سر آتش نظیری بیقرار
گر کسی در عشق گوید هست آرامم دروغ

ردیف الفاء

هر که تائب گردد از می بر رخ او رنگ حیف
از سر کوی مغان بر کاسهٔ او سنگ حیف

از عصا و سبحه ام نفزود قدر و حرمتی
گردن مینا ز دستم رفت و زلف چنگ حیف

از می مستان بریدم تا ز هشیاران شدم
خویش را انداختم در قید نام و ننگ حیف

کامرانیهای خاطر جان و دل را تیره ساخت
شهر چون بی عصمت بود و بر ملک براو رنگ حیف

تا براحت تکیه کردی گفت الدنیا رحیل
بانگ نی هنگامه ام از مرغ خویش آهنگ حیف

پیکر فغفور و خاقان شد درین منظر خراب
میخورد عاقل بنقش مانی و ارژنگ حیف

خوبی در کس نمی بینم که بنمایم باو
در بغل تاریک شد آئینه ام از زنگ حیف

خط چو شد با طره اش همسایه جای جان گرفت
خانهٔ درویش شد از قرب منعم تنگ حیف

نازد بر شاهد نظیری وقت پیری میکند
بس خرف گردیده از عقل و از فرهنگ حیف

کرشمهٔ تو برد از قمارخانه حریف
خورد ز دست تو تائب شراب بی تکلیف

رفیق کعبه و هم مشرب خراباتی — بنام و ننگ نه بینی بنه حریف لطیف
ز عشق روی تو در هیچ باغ و مصطبه نیست — که مطربی نکند صوت تازهٔ تصنیف
جفات میکشم و با تو بر نمی آییم — نهاده بار گران عشق پیش مرد ضعیف
نمیشود نکشم ناله و بسر نبرم — غمی چو کوه گران و تنی چو جان نخیف
فلک ز سیر بماند ز ماشه بر گردد — اگر درازئی این راه را کنم تعریف
ضعیف نالی و مسکین دلی طلب دارند — نه حرف شیدبره پیرو و نه طبع ظریف
دو هفته با تو وصالی و خلوتی خواهم — که صرف باده کنم حاصل ربیع و خریف

بوجد خرقه چو پروانه جانش در سوزد
چو شمع اگر به نظیری عطا کنی تشریف

آنی با تو داری و شانی بتصرف — دلها نشود شیفتهٔ کس بتکلف
فکر تو بوحدت برد از گفت مجازم — هر چند که طبعم بگریزد ز تصوف
بر قامت ما کسوت تقصیر بریدند — تا زیب خداوند شود عفو و تلطف
لب باز کشیدیم که مهر تو در آید — پستان کرم شیر در آرد بتوقف
از عین زمانی که بقید تو نبودم — بر خود بغضب بینم و در تو بتأسف
چون گرسنه و سفله بخوان تو رسیدیم — از نغمه بسوزم لب و کام و نکنم تف

مستوری تو بیش کند شوق نظیری
جز عصمت یوسف ندرد پردهٔ یوسف

فتنه با زلف تو گرفته طرف — دل ما را نمیدهد از کف
نیم کش سر دهی خدنگ نگاه — بگذرانی ز صد هزار هدف
دست برد نگاه چالاکت — هر یکه باید از میانهٔ صف
بتو سلطان خزانه داد کند — رفته بازی و مهره گشته تلف
عاق بر مادر و پدر گردد — از نکو پروریدن تو خلف
بر بساط تو بندگان تو اند — خواجه را بر غلام نیست شرف

هر کجا نغمهٔ و ترانهٔ نیست — از کف مطرباں بیفتد دف
چه گر ز آفتاب بر داری — ننماید بروئے ماه کلف
آنچه بے روئے تو نظیری دید
بے سلیماں ندیده بود آصف۔

تو ایں کشاده گرہا بدام فکر مباف — امید نیست که عنقا بر آمد از پس قاف
دریں دیار که ما ئیم آدمیت نیست — تو هر کجا ش به بینی بگو چه شد انصاف
هزار سنت و حرمت سه انتخاب افتاد — امام ساده رخ و عشق پاک باده صاف
ز علم زهد و ورع بوئے شنید مے آید — کجاست باده که از خود بشوئیم ایں اوصاف
جمال جاه بحسن وفا صفا دارد — ترا که حسن وفا نیست از جمال ملاف
شجاعتے که بر آئی بدیگراں سهل ست — اگر بخویش برائی تهمتنے بمصاف
کسے ایں جماعت جاهل خدا شناس شوند — که در امور خلافت نمے کنند خلاف
ترا چنانکه توئی وصف میتوانم کرد — خطیب شرع اگر تیغ مے نهد بغلاف
نه عارفست که گفت از حسد نظیری را — چگونه صیت تو اقلیم را گرفت اطراف
ز لطف شه شده دیهیم پوش درزی شهر
چه حیرت ست اگر جوهری شود صراف

ردیف القاف

صبح اوّل کرده حسنت عشوهٔ در کار عشق — مشتری آورده با خود جنسے از بازار عشق
تا شود ممتاز فهم عارف و عامی ز هم — عشق هر شو دلربا سے میکند انکار عشق
دا للسوئے بانه از خوشبوئے عبیرے میرسد — عطرها با یکدگر آمیخته عطار عشق۔
عاشقاں را هر نفس صبح و بهارے دیگرست — باد نوروزی وزد پیوسته بر گلزار عشق۔
طاقت آرانیش را آوری نوشت دهند — صبر کن کز پردهٔ دل سر بر آرد خار عشق
آنچه گفت ایزد با آدم با ملک هرگز نگفت — گوش ناقابل نباشد محرم اسرار عشق

باد مے بوید دِل آگاہ بوئے میبرد — نافۂ آہو تنگا فد بر گذر طرار عشق
ست چوں رہ میرود گامِ پریشاں میزند — بیخودی در خاک پیدا باشد از آثار عشق
ہر کہ امشب خفتہ ایمن خواب خوش فردا نکرد — خواب خوش در پیش دارد دیدۂ بیدار عشق

نالۂ زار نظیری دشمناں را دوست کرد
در دلِ خارا نشیند زاریٔ بیمار عشق

ب ساقی روانہا دل چشمۂ حقائق — لفظ آفتاب روشن معنیش صبح صادق
ز سخت گیریٔ تو مرتد شود مسلماں — ور راست گوئی تو مومن شود منافق
چاہِ ذقن بخوبی معراج ماہ کنعاں — گیسو کلامِ ملہم رخسار حق ناطق
بے جذبۂ دلیلے از خود نمیتواں رست — کاریست با صعوبت عقلیست نا موافق
ونا تحدک روحی یا مظہر العجائب — کشف ہموم قلبی یا کاشف الدقائق
بے نورِ تو ہیولا صورت نمے پذیرد — لولاک فی وجود ما یخلق الخلائق
صحاب پیش چشمت دنیا و دیں نہادند — گو ید قبول درّت زیں ہر دو چیست لایق
ز پیر و شیخ و مرشد کارے نمیکشاید — دریا ہم از عنایت بر ہاہم از علائق

آخر ترحمے کن بر زاریٔ نظیری
مہرت شفائے دلہا لطفت طبیب حاذق

فیق بر نکند در رہِ تو کام رفیق — ترا دلے ز غم آزاد ہیچ بیت عتیق
جست و جوئے تو دست از دو کون افشاندم — بسا لکانِ مجرد خدا دہد توفیق
لم بچاہِ زنخدان و طاق ابروئے تست — اگر بعرش عظیم ست اگر بچاہِ عمیق
راہ آمدم از مہد بر طریقتِ عشق — رہ کودکی نشدم آشنا بہیچ طریق
یا و ہر چہ بجز دین تست غارت دہ — کہ بے دلائل و اعجاز کردہ ام تصدیق
صد گرہ گرہے وا نکردم از زلفت — بسے گداختم و گشتم از خیالِ دقیق
مے بجام دگر کن کہ در پیالۂ من — بہ از شراب عقیقی بود سرشک عقیق
سحر ز روح چمن بے ریاح معلوم ست — کہ جمع میشود اجزائے گل پس از تفریق

تو مئے پرست و نظر باز شو که طبع ترا — مجاز مے برد آخر بجانب تحقیق
ببین خزان و بهار جهان و عبرت گیر — که در مواعظ و پندست روزگار شفیق
کسے که خواست بشکرانه مزد خویش گرفت — ز کاهلیست که افتاده کار در تعویق

باین سپاس که دوران مسلم ست ترا
بخاص و عام نظیری بده شراب رحیق

ردیف الکاف

نگشت دامن گردے درین بیابان چاک — درون نتاخت سوارے درین جهان چالاک
اگر مسیح وشے پائے در رکاب کند — بمرگ باز ندانیم دستش از فتراک
کجا رسیم درین تیره شب خداداند — بیکدو گام فتادیم در هزار مغاک
بمسکنت بنشینیم تا قبول کنند — طفیلیان سر خوان خواجه لولاک
بفتوے خرد پارسا طلاق دهیم — اگر هزار به بخشند مهر دختر تاک
نگر به دیده ز آلودگی فرو شوئیم — که پاک انتوان دید جز بدیدهٔ پاک
فریب نغمه و ساغر خورم معاذالله — بقول مطرب و ساقی روم بجا حاشاک
خلاف در سر ماطرهٔ تو آشفته — کند ز جانب ما چهرهٔ تو آتش ناک
چه تلخی ست که در سینهٔ محبت ماست — که زهر خنده ات افعی و ماند از تریاک

ازین نشاط که در خاطرے نظیری را
عجب نباشد اگر گل بروید ش از خاک

راه نداد آنقدرم بر سر خوان تو فلک — که نمکدان تو بر لب زنم انگشت نمک
رستخیزی که شود زیر و زبر وضع جهان — چند رختم بسما باشد و بختم بسمک
میشدم دامن ترسا بچه گیرم پے کام — عشق فریاد بر آورد که الله معک
من کجا فن سرائیدن اشعار کجا — آنچه بر لوح قضا رفت نمیگردد حک
بر جمال تو نهادند ازان خال سیاه — که ز حسن تو نیفتند ملائک در شک

عشق می جستیم و دل بود سراسیمه که چیست　　ناگهم فکر تو در صد هوس آورد به یک
شد چنان عشق تو کز صحبتم ار دور شوی　　متصور بجمال تو در آیند ملک

هر دم افسانهٔ جانکاه نظیری پیشت
عمر رفت و نه نشستیم بهم یک و شنک

رسید فصل گل و عیش گلشنم نزدیک　　گلم بجز من و خرمن بدامنم نزدیک
رفیق بهر عدار و برون و رنجشییس　　بخلوتم شب یار است و دشمنم نزدیک
بحیله شمع دگر میفروختم افسوس　　که آفتاب بلند است روزنم نزدیک
چه شمعها بسر هزار سوخته ام　　که برده اند چراغی به روغنم نزدیک
به بت پرستی اگر نیست کار خود گویم　　وگرنه بت نگذارد برهمنم نزدیک
چه مرد خلوت انسم کمال بخت نشست　　اگر فتد گذر شه بگلخنم نزدیک
کسی مصیبت سوز مرا نخنیده اند　　که هست نوحه گر شیونم نزدیک
بصحن مزرعم ای ابر رحمت آبی ریز　　شب است آمده آتش بخرمنم نزدیک
سزد چو فاخته گر طوق از گلو ره بید　　ز بسکه هست بقید تو گردنم نزدیک

ز همت است نظیری که مانده ام ز طلب
نبوده آتش وادی ایمنم نزدیک

درهای بسته وا شد آه سحر مبارک　　بانگ طلب بر آمد دل را سفر مبارک
بالین ارجمندان خشت در مغان است　　بر روی صبح خیزان باشد نظر مبارک
عشق از کمین برون تاخت عقل از میان بر آمد　　محجوب غیرت شکست فتح و ظفر مبارک
شبهای تو و ماتم نشد روز تا قیامت　　این آفتاب تابان بر بام و در مبارک
بر جان و سر بلرزم در عاشقی که باشد　　بسیار منفعت را اندک ضرر مبارک
فال سیاه روی بر بخت بد شگون شد　　آواز نوحه باشد بر نوحه گر مبارک
آنجا که عاشقان را اختر بعکس گردد　　دل را بلا سعید است سر و رخ خطر مبارک
طفلی بکار بگذشت پیری بعیب آمد　　[illegible] بر لب شگون [illegible] مبارک

ہاں اے پسر کہ طفلی علیم جفا میاموز — ہر چند جہل شوم ست ہست این قدر مبارک

کز بین حصر کردند بر ہمت نظیری
بگزید فقر و گفتا این مختصر مبارک

ردیف الکاف فارسی

نقش دیبا چناں کشید فرنگ — کہ زمن برد دانش و فرہنگ

کفر او عشق و عشق از ایمان — چیست این فتنہ ہا و این نیرنگ

ز مزم سوختہ است گوہند و — مشت خاکسترم فشاں بر گنگ

وہ کہ بر ما نوشتہ بادہ فروش — بادہ را سنگ و جام را پاسنگ

چند کور انہ دست اندر یم — دامن کس نیاید اندر چنگ

زد ہمہ نقشہا و بے نقش — زد ہمہ رنگہا و بے رنگ

گلہ در دوستی نگنجد — بسکہ شد راہ دوستداری تنگ

بقصائن دہم کہ در دریا — شادئی گوہرست و خوف نہنگ

تو مکن ضرب زخمہ را خارج
گر نظیری غلط کند آہنگ

ردیف اللام

ز آں شب کہ یار کرد نگاہے بسوئے دل — دیگر بسوئے خویش ندیدیم روئے دل

صاحبدلے بود کہ نصیحت بما دہد — گوئی بخاک ما نرسید ست بوئے دل

آنرا کہ رخ زآئینہ دوست تافتند — پہلوئے دل نشستہ نہ بیند عدوئے دل

بر من نکردہ مرحمتے پیر مے فروش — تا بر سر خمش نشکستم سبوئے دل

برحق گرفتہ خون دل و دیدہ دامنش — از عیشہائے دیدہ بریدم گلوئے دل

دستم بچاک سینہ از آں باز کردہ اند — تا من بآب دیدہ کنم شست و شوئے دل

اغوائے دیو و ذلت آدم بآب رفت — سر دادہ اند سیل محبت بجوئے دل
ہرچند گوئیم از غم دل بیشتر شود — خالی نمیشود ولم از گفتگوئے دل
گفتم شوم ملازم دل بنیمت مگر — ہرچند بر شدم نرسیدم بکوئے دل
نازندم کہ دل بدست تضایت سپردہ ام — از وے نکردہ ام پس ازاں جستجوئے دل
یاریکہ دستگیر یئے یارے کند کجاست — در ہر غمم غمیم تو کند جستجوئے دل

بنشیں کہ راحت ست نظیری وجود عشق
یک آرزو کنند ہزار آرزوئے دل

گر کشف حجب خواہی بستان مئے ناب اول — در علم ازل خوبی بگذر ز کتاب اول
در عشق مکش دفتر کاسرار لدنی را — گویند بوحی آخر آرند بخواب اول
خواہی بیکے آری دل را ز پریشانی — در معبد بت روئے چیدیش بتاب اول
تا صاف ملائک را بر خاک تو بیمایند — در مدرسہ بر سر کش دردی شراب اول
در حلقہ نمے گنجی تا پختہ نمے گردی — شرط ست کہ میخواراں سازند کباب اول
شاید بشب ظلمت رب ارنی گوئیم — ما را طلب ساغر رفتست خطاب اول
تا ہست مئے باقی محروم مکن ساقی — صہبا بخم افگندیم با تو بحجاب اول
ما را بصد افسانہ در خواب چو میکردی — از بہر چہ میگردی بیدار ز خواب اول
در پیری و محرومی خوردیم مے و خفتیم — گردد ز سرگیری زیں پیر جواب اول
سہل ست اگر کارے بر عکس صواب افتد — چوں وضع جہاں کردند از رتبۂ شباب اول

پیش از ہمہ میبارد بر کشت نظیری را
کو تخم نمیکارد بر فرق سحاب اول

دریں بستاں بجہد از خار بگسل — چو گل خنداں شو و از بار بگسل
اگر تعویذ بر بالت گراں ست — بزخم ناخن و منقار بگسل
سر رشتہ بگسستن توانی یا — نہ ہم ایں تار را یکبار بگسل
ز بینش دیدہ ام بر دار کو نین — گرہ از پردۂ رخسار بگسل

غمت کو ناخنے در دل فرو کن — نمی‌گویم گره بسیار بگسل
پس از چندین ورع ترسم که گویند — شهادت عرض کن زنّار بگسل
بیا نے کز ریا بستی بخلوت — برو در صحبت خمّار بگسل

شهود او نظیری سرسری نیست
زبان از ذکر و دل از کار بگسل

بلغزش دست از دلدار مگسل — گر افتد رشتهٔ از کار بگسل
بنقصانے که باید خرقه سهل ست — برفتن دامن از هر خار مگسل
در میخانه آخر می‌گشایند — تو رفت و آمد از خمّار مگسل
قبا سبزان قریب چشمه سازند — چو ابر از دامن کهسار مگسل
اگر عاشق شدی دل را نگهدار — مگردان سبحه و زنّار مگسل
غلط سنجان عامی دشمنانند — مگر در صحبت اغیار مگسل
پریشانی کند پامال خواریش — گهر را عقد در بازار مگسل
بشبر روشنان صیقل گرانند — بخشت از آئینه زنّار مگسل
نسیم آخر شمیمے می‌رسانند — تو رفت و آمد از گلزار مگسل
ته کیسه پے آزار بشگاف — کرم هر ساعت از دینار مگسل
بهر حرفے که مستانت برانند — تو دست از دامن خمّار مگسل
بقدر آنکه از سوزن کشی تار — اگر از تار ما فی تار مگسل

نظیری بس نخواهد کرد انا الحق
خلیفه گو رسن از دار مگسل

مرحبا ساقی خجسته جمال — از جهالت دو کون مالا مال
بترازدئے اجمه بخشید ه — تشنه را قدر و جرعه را مثقال
مئے تو در شریعت تو حرام — خون ما در محبّت تو حلال
رفت دوران حاتم و کسرے — ماند از عدل و جود شان تمثال

بیشتر فعل بود و قول نبود — نیست فعل این زمان و هست اقوال
جوی شیرین و قصر خسرو را — از بیابان بپرس و از اطلال
گریه بر مادران کنند از بخت — چون بزایند این زمان اطفال
غم ترکان چنان گرفته دلم — که طرب را درو نماند مجال
در دیاری که تنگ چشمان شد — بهم قحط است در فراخی سال
زین عطشها که در دل چاک است — بزلال است تشنه طبع زلال

شبههٔ عشق از نظیری پرس
بو علی حل نکرده این اشکال

منا نیست در آن کو که خون نشد سبیل — بعشق نیست زیان قاتل است اگر قتیل
نگاه بر ره مردان غیب دوخته ایم — هنوز دیده بگردی نکرده ایم کحیل
رسوم فقر و توکل دراز دستی نیست — نشسته ایم که خرما در او فتد ز نخیل
باضطراب پدید آمدیم و نیست شدیم — که در نهاد کرم بود غایت تعجیل
جمال و جاه موافق بهم نساخته اند — قبای سرو قصیر است و قد سرو طویل
شقاوت ازلی را علاج نتوان کرد — بمهد جبهه بد خو سیه کنند از نیل
ببر و بحر زمین فرصت اقامت نیست — بچار حد جهان میزنند طبل رحیل
دمی سه چار شبستان عمر روشن دار — که روغنت بچراغ است و نور در قندیل
خوشی باغ و گلستان طلب مزرع ده — وظیفه گر نشود وجه خداست کفیل
قدح کش و بچمن صنع حق تماشا کن — بس است سرو تکبیر و مرغ در تهلیل

بجان بپیچ نظیری اگر چنان خواهی
کز بوی باغ و چمن نشنود دماغ بخیل

نخست عشق بمیخانه کرده است نزول — بگرد مدرسه گردید نیست نامعقول
ز راه ضربت دست است رقص بحالان — سماع عشق نخیزد بگرز اصل اصول
کمینه بو العجبی در دیار عشق این است — که حاکمی نشود از حکم کودکی معزول

ازاں عزیز خراباتیاں شدیم کہ ما — ادب نگاہ نداریم در خروج و دخول

بروں ز دلبر شہرے درون شاہد غیب — گنہ بطور ملامت کشاں بود مقبول

متاع ہر دو جہاں را بیک گدا بخشیم — گر از ہزار تمنا یکے رسد بحصول

بلند شد سخن عشق لیک معذورم — کہ نیست رخصت گفتار جز بقدر عقول

غرض گدائے در دوست بودن ست ارنہ — بگنجہا نکنیم التفات بر مسئول

خموش تا نشناسد کسے نظیری را

چہ لازم ست کہ معلوم گردد ایں مجہول

کتاب خواندہ شد و شبہہ نشد معقول — بہیچ مسئلہ خاطر نمے شود مشغول

اگر رسوم ادب شد زیاد ما چہ عجب — شدیم پیر بتعلیم کودکان فضول

فقیر مدرسہ و خانقاہ کم رزق ست — گدائی در میخانہ مے کنیم قبول

اگر بمدرسہ او راد دیر گم نشود — کنیم عدول ز شاہد بشاہدان عدول

غم حوادث اگر دہر را گرفتہ فرو — الم بخاطر کودک دلاں نکردہ نزول

تو مے بشرط جزا دہ کہ من نہ آں شخصم — کہ از گناہ خجل گردم از عذاب ملول

جزائے خلق نظیری بحشر تحقیق ست

بغیر ما کہ مصاحبیم قاتل و مقتول

تا عشق چہا کند بہ بلبل — بسیار درید پردۂ گل

شمشیر مقربان برہنہ — دیوانۂ عشق بے تامل

برتر بود آستانۂ عشق — از ہر چہ خرد کند تعقل

جاناں خواہی گذر ز کونین — دنیا سبیل ست و آخرت پل

بر آتش قہرت ار نشانند — دل خستہ ندارد در توکل

تا چوں رخ دلبراں بر آری — از خرمن شعلہ شاخ سنبل

بر مور نہادہ اند بارے — کافلاک نمیکنند تحمل

رحمے کہ ز دست میرود کار — بر غرفہ جفا بود تغافل

دورے چو تو یوسفے بر آید — از جنس تو الد و تناسل
در عشق گریز تا بیابی — ملکے کہ نکردہ کس تخیل

بزم تو وانگہے نظیری
از چرخ نمیکند تنزل

نیم ز کعبہ بمیخوردن حجاز خجل — بہ پیش بادہ فروشم ز کشف راز خجل
ز روئے مستی اگر پردۂ درم سہل ست — بپائے خم سحری بردہ ام نیاز خجل
گذار بیخود و مستم کہ گر بہوش آیم — شود فرشتہ ز پرہیز و احتراز خجل
بہ پیش مشرب ساقی ملولم از توبہ — نہ در طریقت رندانم از نماز خجل
ہمیشہ با غزل و جام در مشاہدہ ام — حقیقتم نکند از رخ مجاز خجل
بلند و پست بسے پیش را ہم آمدہ است — نہ از نشیب ملولم نہ از فراز خجل
بخوب و زشت جہاں ہیچ اعتمادم نیست — کز امتیاز شوم در ہراستیاز خجل
ز کعبہ آنکہ طلب داشتم دلیلم بود — ز رنج بادیہ ام در رہ دراز خجل
ز عرض حال اگر منفعل شدم سہل ست — تسلیم کہ نگشتم ز کارساز خجل

کمال قرب نظیری حجاب وشدہ است
فراز مسند سلطان بود ایاز خجل

ردیف المیم

ما حال خویش بے رہ و بیجا نوشتہ ایم — روز فراق را شب یلدا نوشتہ ایم
قاصد بہوش باش کہ بر یک بہ آب تلخ — عرض ہزار گونہ تمنا نوشتہ ایم
شیریں تر از حکایت ما نیست قصہ — تاریخ روزگار سراپا نوشتہ ایم
روئے نگو معالجہ عمر کوتہ است — ایں نسخہ از علاج مسیحا نوشتہ ایم
تحقیق حال ما ز نگہ میتواں نمود — حرفے ز حال خویش بسیما نوشتہ ایم
بر ما مسلم ست کہ منشور راستی — بس وا نگوں تر از خط ترسا نوشتہ ایم

ما از خط پیاله و معشوق نگذریم　　درس صلاح ما همین جا نوشته‌ایم
هر شو که کرده‌ایم روان کشتی امید　　طوفان باد و شور بدریا نوشته‌ایم

هر جا دو سه که کلک نظیری نموده است
خود کرده‌ایم باطل و خود وا نوشته‌ایم

ما برهمان و خبر پیرو ترسا نشویم　　تا رخ بت نپرستیم شکیبا نشویم
در تماشائے تو چون آئینه گم گردیدیم　　که ز پیدائی دیدار تو پیدا نشویم
مهر بر لب چو سر کیسهٔ ممسک زده‌ایم　　تا سر شیشهٔ مے وا نشود وا نشویم
سرمه در دیدهٔ دل تا نکشد لطف حکیم　　گر سراپائی شود دیده که بینا نشویم
برگذر بودن حسن گل و خوبی بهار　　گوشمالیست که مشغول تماشا نشویم
ابتلاهائے عزیزان همه آن بست که تا　　غرهٔ مهلت ده روزهٔ دنیا نشویم
نقش امید بصد درج و ورق بنشستیم　　تا دگر مصدر یک عرض تمنا نشویم
نرود جامهٔ تکلیف خرد از سر ما　　تا چو سودائے جنون مے سر بے پا نشویم
قیمت خاک در آن کوے بافلاک رسید　　مانده‌ایم چه بترسیم که بالا نشویم
بگذارید که در تنگ شکر گم گردیم　　کان نه شیریم که بیجانه سوے وا نشویم

در محبت دل و دین باختن اول قدم است
با نظیری ز تو خورسند بیغما نشویم

شکوهٔ نقصان بود فصلے ز بیان انداختیم　　نرخ ارزان بود کالا در دکان انداختیم
از کفم سر رشتهٔ گفتار بیرون رفته بود　　هر گره کز دل گشادم بر زبان انداختیم
تا مگر این بخت سرکش رو دو تر جائے رسد　　هر کجا ره شد نگون از کف عنان انداختیم
راهبر دلال کالا بود و رهزن مشتری　　در میان راه بار کاروان انداختیم
ساخت نوعے جذبه کارم که مجلو نشد　　گه صنم از جیب و زنار از میان انداختیم
ثابت اندازی ز صادق نظر شد دشمن　　بے پر و پیکان خدنگے بر نشان انداختیم
طعم حنظل بر عبادت راست کردم مذاق　　من که شکر را ز تلخی از دهان انداختیم

شمع را گفتم چرا منظورِ ہر محفل شدی
گفت از بالا نظر بر آستان انداختم

در پناہ گریہ و عجزم نظیری بعد ازیں
جبہ خالی کردہ بر دشمن کماں انداختم

ہمیشہ تار و پودِ کارِ ناہموار مے بستم
دل و دستم بنود و خویشتن را بر کار مے بستم

بریش چند انکہ میرفتم نبودش شگفتہ یا من
بافسوں خویش را با محرمان راز مے بستم

دراں کو یک شبم گر گشت مہتابے نشد روزی
ہمیشہ خویش را چوں سایہ بر دیوار مے بستم

اگر چہ پایۂ تا سر عذرِ تقصیر کیندہ بودم
ز خجلتہائے عصیاں لب ز استغفار مے بستم

کسے دیگر بجز من لذتِ نقصاں نمیدانست
گر از اوّل رہِ سودا دریں بازار مے بستم

نمے افتاد چندیں رخنہ در بنیادِ رسوائی
گر از آغاز دست عقل و ہوشیار مے بستم

کمر در خدمت عمر بسیت مے بندم چہ شدہ رم
برہمن میشدم گر ایں قدر زنار مے بستم

نہالِ عمر پیوندِ تو کردم بر نشد حاصل
ثمر سیدا اگر ایں نخل را بر خار مے بستم

نظیری ایں تمنا و طلب تا وقت مردن بود
متاع جاں بتجارت میشد و من بار مے بستم

مستحق استغفار من کز اہلِ ایماں نیستم
فرقہ از مصحف اگر سازم مسلماں نیستم

معنیٔ اخلاص میخواہند و حسنِ اعتقاد
چوں نشینم با نکو کاراں کز ایشاں نیستم

در چمن معذور دارید م اگر گردم ملول
تخمہ سنج کوہ و دشتم از گلستاں نیستم

جذبِ عشقم فی المثل در حسن پیدا ساختن
خضر چاہ یوسفم از آب حیواں نیستم

چرخ اگر وا نشود بگرد اب اگر طوفاں کند
گوشۂ آسودہ ام آگہ ز دوراں نیستم

دہر چوں در دشمنی شست بست انگشتم سپہر
دشمنِ نامردم من مردِ میداں نیستم

گر پریشانی بآں حد ست کاندر زلف تست
بس پریشاں تر از ہم کن پریشاں نیستم

خیر حسن خود نگاہے میتواں کردن چہ شد
سائلم در کوئے خود پندار مہماں نیستم

گر ہمیگوئی نظیری ہندوئے خویشم بخواں
کافر زنار بندم من مسلماں نیستم

ہنر در شست و ناوک زہ بہ کماں دارم ۔ ولے بر دست و بازو از وفا بندے گراں دارم

نہ ایمائے عزیزے ہمتے درکار مے خواہم ۔ خدنگے در کماں پیوستہ چشمے بر نشاں دارم

بوصلش تا رسم صد بار در خاک افگند شوقم ۔ کہ نو پروازم و شاخ بلندی آشیاں دارم

اگر مستم اگر ہشیار دستاں سنج دیرینم ۔ نہ گل بر ہر سر شاخ ہزاراں داستاں دارم

زباں شوریدۂ عشق ست گفتارش نمی فہمی ۔ بخواں از چہرہ ام رازے کہ با او درمیاں دارم

کفِ پائے نخواہد رنجہ شد در بزم مغروراں ۔ اگر یکدم رخے پامال خاک آستاں دارم

نظیری خوش دلت با غمزۂ داد و ستد داری
دریں سودا شریکم با تو گر صد جاں زیاں دارم

خواہم کہ بآزادیٔ دل نام برآرم ۔ ایں طوطی شیریں سخن از دام برآرم

گر زیں قفس تنگ برآییم دو سہ گامے ۔ چوں کبک دری قہقہہ از کام برآرم

زیں گونہ کہ ناوک فگنانم بکمیں اند ۔ صد بال و پرم کم بود از دام برآرم

ممنونم ازیں دل شکناں گر بگذارند ۔ کز میکدہ خالی قدح و جام برآرم

اے بار تعلق خود ازاں نخل فرو بار ۔ کز شاخ اگر من کشمت خام برآرم

ایں دل کہ جگر گوشۂ شیریست بہمت ۔ بہتر کہ چنینش جگر آشام برآرم

دل برکنم از یار جفا پیشہ نظیری
در شہر بہ بد عہدی اگر نام برآرم

وحشت از صیدم مکن بے زخم کاری نیستم ۔ خود شکار کس شوم شیر شکاری نیستم

مغز افروز و شمیم کشت سوز و شبنمم ۔ آہ محنت دیدہ ام باد بہاری نیستم

خود بجوشِ خویش میجوشم چو صہبا وز سبو ۔ زیں حریفاں از کسے ممنون یاری نیستم

بہ کہ از من کم رسد زحمت بصدرِ اعتبار ۔ پر بتنگ از گوشۂ بے اعتباری نیستم

آگہی بخش ست عالم پندہ بینائیم ۔ در سر مغرور کم از ہوشیاری نیستم

فصلہا از سرگذشتِ ناامیدی خواندہ ام ۔ گوش بر افسانۂ امیدواری نیستم

ہرچہ میگوید نہ باہم کندہ انشا کاتبم ۔ جز رقم از خامۂ بے اختیاری نیستم

انتظارِ وعدہ دارم درادائے وامِ دوست | بدّ ادا وقتِ طلب درجانسپاری نیستم

خوئے شرم پندگیراں را نظیری بر جبیں
گرچہ دارم منفعت بے شرمساری نیستم

تا بکے خیمہ چو گل بر گذر باد زنم | عہدِ خوبی گذراں بینم و فریاد زنم
حاصلِ مزرعِ آفت زدگانست آں گنج | من غلط قرعہ بویرانہ و آباد زنم
پیش ازیں شور نمیگنجد اگر کانِ نمک | بر جگر سوختگیہائے خدا داد زنم
مست شو تم مے و خوں زنظرم یکسان ست | سر ز ساقی کشم و چنگ بجلاد زنم
خار حسرت بدل و خندۂ شادی برلب | جام مے گیرم و خود نوشم و خوش باد زنم
شرحِ ہجران تو بر مرغ گلستاں خوانم | شانہ زلفِ تو بر طرۂ شمشاد زنم
گر مقیمانِ چمن از تو نشانم گویند | بوسہا بر قدمِ بندہ و آزاد زنم
قلمِ عقل ز بازیچہ ساقی بشکست | خندہا بر سبق و سر خطِ استاد زنم
منہدم گشت چو بنیادِ وفا کعبۂ دل | حالکے کو کہ زبیداد بتاں داد زنم
در گلستاں چو حدیثِ قدآں سرو کنم | ناوکے بر دل صد پارۂ شمشاد زنم

من و در و سحری نیست نظیری انصاف
راہ میخانہ روم دوش بزنّاد زنم

شب نہ تشویشِ صبا نے شورِ بلبل داشتم | خلوتے تا صبحدم با سنبل و گل داشتم
عیشہا سیلِ بہاری بود تا آمد گذشت | صحبتے با دستداراں بر سرِ پل داشتم
یاد آں مستاں کہ ہر چند از بجا نقل و جام | بہرۂ کیفیتے از جزو تا کل داشتم
پرتو اکسیر چشمانم بگنج افتادہ بود | ہر چہ میبردند در بردن تغافل داشتم
کارم از یک زخمہ آخر شد کہ ظاہر کرد عشق | ہر چہ در جوہر ترقی و تنزل داشتم
عشق و مستی زود تر زینم بمقصد میرساند | دیر از آں رفتم کہ در رفتن تامل داشتم
در ہمہ کارے مسافر را سبکباری خوش ست | بسکہ ماندم توشہ ور بارِ توکل داشتم
مے شنیدم از نظیری عشق و میکردم ہوس | کے چنیں جانسوز دردے در تخیل داشتم

سرم با باده مستی که سودای دگر دارم ــ بساقی تلخ میگویم که دل جای دگر دارم

نظر گردد حجاب آنجا که من دیدار می‌بینم ــ نهان از چشم ظاهر بین تماشای دگر دارم

بروی عقل پیچم هر دو عقل کار فرما را ــ که غیر از کار او بر سر تقاضای دگر دارم

ندانم با که در حرفم همین مقدار میدانم ــ که با خود هر نفس آشوب و غوغای دگر دارم

حدیث طور از من پرس از محمل چه می‌پرسی ــ که من پی بر پی مجنون صحرای دگر دارم

بخشکان ابر بیم بشارت کوه و صحرا را ــ که در هر قطرهٔ آب دیده دریای دگر دارم

چه داند فهم کوته بال جولانگاه شوقم را ــ که او راه دگر رفتست و من جای دگر دارم

خرد را نیست در سودای من یکذره گنجائی ــ که او رای دگر کردست و من رای دگر دارم

نظیری برتر از مطلب برآورد است همت را
که برتر از تمنا من تمنای دگر دارم

گهی بر فرش سنبل گاه بر روی گیا افتم ــ نسیم ناتوانم تا کجا خیزم کجا افتم

نفس کلکم ز حسن روی گل منقار بلبل شد ــ مبادا از طرف گلشن دور افتم گر نوا افتم

بهر بانگ و صفیرے طایرم آشفته میگردد ــ گلم گوئی که از آمد شد باد صبا افتم

حدیث دام نشنیدم در دیده در دیده ــ دلم را خارخاری هست ترسم در بلا افتم

گرم صد بار سوزی باز بر گرد سرت گردم ــ نیم پروانه کز یک سوختن از دست و پا افتم

بمحرومی و بیقدری خضرم گریه می‌آید ــ چو در فکر شهیدان تو در روز جزا افتم

نظیری بیخود از بزم وصال یار می‌آیم
عجب کیفیتے دارم ندانم تا کجا افتم

سخن دوست گران بود فراوان کردم ــ جان به پیمانه بیارید که ارزان کردم

گرد راه خضر از نظرم می‌پاشید ــ شوی هر چشمه شدم چشمهٔ حیوان کردم

هیچ اکسیر بتاثیر محبت نرسد ــ کفر آوردم و در عشق تو ایمان کردم

نه بایستنیم بود چو وقت آمد کار ــ هر چه در کار نبایست همه آن کردم

نیم ساعت بخود از تفرقه نتوان پرداخت ــ در مقامی که دل جمع پریشان کردم

هرچه آموخته بودم همه از یادم رفت | شود چل ساله بسودای تو نقصان کردم
حال از آن ترک سیه چشم مپوشید که من | سحر پیش نظرش بردم و قرآن کردم
شوی تو ره بتگاپوی خرد نتوان برد | سعی چندانکه بتحقیق تو نتوان کردم
خانخانان که بیاد نظر تربیتش | طبع گر خاک نکارندمنش جان کردم

نکته آرای غزل سنج نظیری مے باش
بمدیحے که ترا صاحب دیوان کردم

ما چو سیل این خاک را از اول بہ پشت پا زدیم | خیمه ہمچوں گل ز مہد غنچه بر صحرا زدیم
کوه و انستیم دنیا را و خود را شاخ گل | از بغل مینا بر آوردیم و بر خارا زدیم
جنس کنعان مصریان گفتند در بازار نیست | بیشتر راندیم رخش از کاروان سودا زدیم
دهر از اول بر سر کین ست پندارد که ما | سنگ مریخ و زحل بر گنبد مینا زدیم
تکیه بر آب و سرے بر باد نخوت چوں حباب | ہرزه وا کردیم چشم و غوطه در دریا زدیم
کس ز ما گمشتگان ره برمراد خود نیافت | بال و پر در جستجوے منزل عنقا زدیم
قصر فوق و کاخ تحت جستیم غیر از ما نبود | خویش خلوتخانه جستیم بے تنها زدیم
غیرت ما با کسے تار و تائی بر نتافت | بر خود آخر تاب ہمچوں رشته یکتا زدیم
دل گشادیدیم صوت و نغمهٔ امروز را | مهر لبیاں بر سر افسانهٔ فردا زدیم
سبزه وحش شاید که راز خاک بر صحرا نهیم | بادهٔ حمرا ز جام لالهٔ حمرا زدیم

کس حدیث آشنائی در جواب ما نگفت
قفل خاموشی نظیری بر لب گویا زدیم

تا یکے از کثرت غم روے بر زانو نہم | تنگ گردد خانه بر من سر بشہر و کو نہم
دفع دل تنگی دمے از شغل خالی نیستم | دست اگر بر دارم از جیب آستین بر رو نہم
شاد گیه نختم که منت دار از خویشم نکرد | خنجرے یاد آورم غمہا مش بر پہلو نہم
کوچه معشوق باغ دلگشائے عاشق ست | جنبیم از ہر جا بلا رو بکوئے او نہم
کس درین کاسه ویار از من مشامے خوش نکرد | چند چوں گل تہمت رعنائی برنگ و بو نہم

مایهٔ من انگبینِ ناب و تو آشوبِ شهر — به که زین بازارِ جنسِ خویش بر یکسو نهم
کفر و ایمان را بیک سنگ آن دو ابرو میکشد — تا یکی اعجاز را در پلّهٔ جادو نهم
خوب عشرت کرده ام عادت براحت چندگاه — میروم تا سر ازین عادت ز طبع این خو نهم
طے راه از اشک بر مژگان سبکسر میکنم — خم نمیگردد ز ثقلم بار اگر بر مو نهم
نافهٔ مشکم که عطر افشان بپا افتاده ام — در چه پا آویزم و رخ بر پے آهو نهم

بوالعجب وردے نظیری را بشور آورده است
سینه بشگافد گرش زنجیر بر بازو نهم

همیشه گریهٔ تلخے در آستین دارم — بشرح زهر فروشم گر انگبین دارم
بباد و برقم از احوالِ خویش در گفتار — که ابر در گذر و تخم در زمین دارم
کسے که خانه بهمسایگیٔ من گیرد — مدام خوش دلش از نالهٔ حزین دارم
نه با گلم نظرے نے بصوتم آهنگے — شکسته بالم و صیاد در کمین دارم
مرا بباده و دیهاۓ من توان بخشید — خطا نموده ام و چشمِ آفرین دارم
دلم رفیق سمندر مزاج مے طلبد — سموم غیرت وادیٔ آتشین دارم
نه دیر با بت و بتخانه میبرد عشقم — خجالت از رخِ مردانِ راه دین دارم
بدستِ هر که فتد جرعهٔ حریفِ من ست — ندیم میکده ام دل چرا غمین دارم

سرم بکار نظیری فرو نمے آید
که داغ بندگیٔ عشق بر جبین دارم

جز نسخهٔ احوالِ کسان پیش ندارم — هرگز نظرے بر ورقِ خویش ندارم
هر دام هوا و هوسم خنده زند مرگ — صد داعیه ام پیش و نفس بیش ندارم
روشن شود از کاوشِ احباب چراغم — رنجے بزند کس که سرے پیش ندارم
هر نوع که آید سخنِ عشق سرایم — صبر خرد قافیه اندیش ندارم
چوں خامهٔ آشفته دماغان شدم از دست — پروائے نوشتن ز دلِ ریش ندارم
زان نیش که دی زد برگِ دستِ تو فصّاد — در یک بن مو نیست که صد نیش ندارم

از من سخن عشق و جنوں پرس نظیری
دیریست دل و دین دبیر کیش ندارم

رضا بعشق کدام ست و اختیار کدام
چه دل بعشق در ہم دل کدام و یار کدام

دراں کمند که صد سر ز حلقه بریزد
بہاے کشته چه و قیمت شکار کدام

دو نیم گشته دل از کفر و دیں نمیدانم
کزیں دو پاره دل آید ترا بکار کدام

چه چشم اعمےٰ از ہجر نور کو بندم
که قرب ذره چه و نسبت شرار کدام

فلک ز عربده آسوده است حیرانم
که گشته خوی تو با طبع روزگار کدام

ز بسکه مست رخ ساقیم نمے فہمم
که تاب طره چه و چشم پر خمار کدام

قرار صبر نظیری بچشم او دادیم
ز عہد ما و تو بینیم استوار کدام

ہر کجا ساخت غمے دائره معمار شدم
ہر کجا نقطه شد اندر خط پرکار شدم

بوے یار من ازیں سست وفائے آید
گلم از دست بگیرید که از کار شدم

بس کز و شد برم آسوده دو دستم در خواب
ہمچناں زیر سرش بود که بیدار شدم

دل دیوانه من قابل زنجیر نبود
بشکنج سر زلف از چه سزاوار شدم

من دگر قوت پرواز ندارم در دام
کاش صیاد بداند که گرفتار شدم

قیمت زخم بلا در طلبگاری بود
نرخ کالا نشنیدم چو خریدار شدم

کس بآتش بدل خویش نظیری نزود
زاں نگه سوخته بودم که خبردار شدم

خود را کباب ازیں دل خود کام کرده ام
ایں پاره آتشی ست دلش نام کرده ام

گر روزگار دشمن من گشته دور نیست
خونہا ز رشک در دل ایام کرده ام

ایں دل که در وصال تسلی از و نبود
خورسندش از تغافل و دشنام کرده ام

بے صبرم آنچناں که بقدر کرشمه
جائے کز و نہاده دلے وام کرده ام

پیش خیال او حذر آید ز اضطراب
ایں صید را بحیله دمے رام کرده ام

شامِ فراق در نظرم داغ حسرت ست — ہر مے کہ روزِ وصل تو در جام کردہ ام
از نیم جرعۂ لطف نظیری چہ بیخودی ست
این روزِ وصل بود کہ من شام کردہ ام

ما قلم در آتش و دفتر در آب افگندہ ایم — ہر چہ با آن خواہشے ہست از حساب افگندہ ایم
شب کہ در مستی سراغ کلبۂ ما کردۂ — جائے غم شادی بروں از اضطراب افگندہ ایم
کوئے جاں معمور تر داریم از بازار دل — راہ سلطاں را بعمدا بر خراب افگندہ ایم
ما گرفتارانِ بیدل ہر کجا نالیدہ ایم — لرزہ بر عرش از دعائے مستجاب افگندہ ایم
بر سرِ انگشت نیارد ما اثر یابی کہ دوش — طرۂ مقصود را در پیچ و تاب افگندہ ایم
چاشنی گیرند مستاں از دلِ پُر شورِ ما — ما ہماں بر آتش از خامی کباب افگندہ ایم
کفر و دیں را از سوئے باطن بر سولاں در نہد — ما غلط بیناں نظر ہا بر کتاب افگندہ ایم
بر نتابیم از فرشتہ منت بادِ مراد — ما کہ کشتی بر سرِ موجِ سراب افگندہ ایم
از کرام الکاتبیں منت نظیری کے کشیم
ما ز دیوانِ عمل حرفِ ثواب افگندہ ایم

دست در طرۂ آشفتہ یارے نزدیم — یادگاری گرہے بر سرِ تارے نزدیم
شرم ما باد کہ مشہور جہانیم بعشق — نشدیم آتش و برقے بدیارے نزدیم
در رہِ دوست چو خاشاک وا ریختہ اند — بر سرِ آبلہ نشتر خارے نزدیم
کردہ صد سالک چالاک بریں راہ گذر — دست در حلقۂ فتراک سوارے نزدیم
ہمہ را زشتی و زیبائی ما در نظر ست — بخیۂ بر طرف پردۂ کارے نزدیم
ہر چہ دادند و گرفتند دراں کوئے نکوست — بر ترازوئے و محک و زن عیارے نزدیم
خلوتِ آتش نظیری بنود در خورِ ما
حلقۂ بر درِ دل در شبِ تارے نزدیم

از ما حذر کہ دست ز آداب شستہ ایم — شرم از دل و زباں ہمہ ناب شستہ ایم
از یک حدیثِ لطف کہ آں ہم دروغ بود — امشب ز دفتر گلہ صد باب شستہ ایم

امروز آب دیده ندارد اثر که دوش ‏— تلخی گریه را بشکر خواب شسته‌ایم
از رنگ بوی گریهٔ ما دور دامنست ‏— صد آینه ز کشته درین آب شسته‌ایم

از عیش ما مپرس نظیری خبر که ما ‏—
چون خضر لب ز چشمهٔ نایاب شسته‌ایم

نمی‌گردید کوته رشتهٔ معنی رها کردم ‏— حکایت بود بی‌پایان بخاموشی ادا کردم
بلذت بود اگر لخت جگر گر پارهٔ دل بود ‏— نمک رفت از سخن تا با تکلف آشنا کردم
درین دکان کاسد صد هنر میدانم و هیچ است ‏— بمس محتاجم اکنون گرچه مس را کیمیا کردم
خدنگ جذبهٔ توفیق امشب در کمانم بود ‏— غرورم در نظر بسیار خوب آمد خطا کردم
شهادت را عوض فردوس جانان داد در محشر ‏— دیت خود نیست خونم را غلط کردم بها کردم
بهم جوش انا الحق داشت چشم گریه گر می ‏— شکایت بود بر لب یاد او کردم دعا کردم
گره نگشوده بیند آن ابروی زیبا را ‏— اگر افسون او گر سحر بابل بود وا کردم
بهر کاری که نیت میگماری نصرت از حق جو ‏— که بر گنجشک دام افگندم و صید هما کردم

ز کوی یار چون بو در رهم آشفته می‌آید
نظیری گشت صد گلزار امروز از صبا کردم

من روز ره خانهٔ خمار ندانم ‏— مستی طرب جز لب شب تار ندانم
مست آمدم و مست ازین مرحله رفتم ‏— من قافله و قافله سالار ندانم
پیداست که بر کشتی صد پاره سوارم ‏— پا و سر این قلزم خونخوار ندانم
نی کسب کمالی شد و نی طی مقامی ‏— از راه سحر جنبش رفتار ندانم
چون کودک پر خشم بود گریه حدیثم ‏— صد عرض هوس از هم گفتار ندانم
عمرم بصفیر قفس و دام گذشت است ‏— من زمزمه در شور گلزار ندانم
در سر دویی هنگامه همین کام فروشم ‏— من گرمی و شیرینی بازار ندانم

خاموش ز غوغا که درین باغ نظیری
یک نغمه بصد شاخ سزاوار ندانم

در دشمن زنم و دوستی اظهار کنم — دست دل گیرم و دریوزهٔ دلدار کنم
نالهٔ نغمه‌سرایانِ چمن بے اثر است — روش دام ز مرغانِ گرفتار کنم
دلم از زمزمهٔ طرفِ چمن نگشاید — گوش بر قهقههٔ دامنِ کهسار کنم
رشته را این صنمان حبل متین پندارند — تارم از سبحه برآرید که زنار کنم
ترسم از رشک درِ میکده‌ها دربندند — گر از آن شیشه که مے خورده‌ام اقرار کنم
نیست با خشک و ترِ بیشهٔ من کوتاهی — چوب هر نخل که منبر نشود دار کنم

میگساران همه خفتند و نظیری در شور
والهٔ بهشتی نیست که درکار کنم

نه بین بعیب و قبولم که نیکخواه توام — اگر بد دو جهانم که در پناهِ توام
بپوش چشم ز حالم که از پریشانی — ز دیدهٔ تو گریزان‌تر از نگاه توام
بگرد کوی تو گردم نسیم درگاهم — بهیچ در ننشینم که خاک راه توام
هزار زخم ستم خورده‌ام رسید بتو — نمانده قوتِ رفتن ز صیدگاه توام
صو ز نگاه صد افسانه پریشانم — که در سوادِ شب طرّهٔ سیاه توام
کجاست هجر که از انتقام خویش کنم — که در حمایتِ مژگان کینه‌خواه توام

نظیری از که گذشتی دگر گرا دیدی
که باز سوختهٔ شعله‌هائے آه توام

سوزن بدل از بخیه و پیوند شکستیم — از بی‌هنری دستِ هنرمند شکستیم
در عشق بکامی نرسیدیم که بسیار — عهد پدر و خاطرِ فرزند شکستیم
از بهرِ نهالی که نشاندیم بخاطر — بس شاخ و برِ نخل برومند شکستیم
ما حلقه بگوشِ سخنِ عشق و جنونیم — در حلقهٔ نسیان گهر پند شکستیم
امروز نشد نقلِ عزیزان گلهٔ ما — صد بار من و تو بهم این قند شکستیم
هرگاه شنیدیم ز اخلاص حدیثے — طرفِ کلهے پیش خداوند شکستیم
تا روز مکیدیم سرِ انگشتِ حلاوت — زان قند که امشب ز شکرخند شکستیم

گفتیم بشادی مشو آلوده نظیری
لب خویش نشد از خنده و سوگند شکستیم

شب در بتخانه را با دو چشم تر زدم — کعبه در لبیک آمد حلقه تا بر در زدم
همچو مرغ تیز پر رفتم بسوئے آفتاب — آنقدر کز گرمیش آتش ببال و پر زدم
ظرف من سربسته بود و سیل گریه تند رو — پر نشد پیمانه ام هر چند در کوثر زدم
داشتم با صاحب منزل ره گستاخئی — نکته بر واعظ بگفتم نعره بر منبر زدم
فیض صحبت تا سحر نگسست از دنبال هم — تا کواکب سبحه گردانند من ساغر زدم
داشت بر زنگار دل اندوه حرمان خاطرے — صیقل آئینه را در پیش روشن گر زدم
شمع محفل خفته بود و شوق صحبت رفته بود — آتش افگندم بمجلس بال بر مجمر زدم
همچو خورشید آتش دل بیشتر شد موج زن — آب هر چند از نم مژگان بر آن اخگر زدم

در ره قاتل نظیری را فگندم غرق خوں
آتشے آوردم و در عرصهٔ محشر زدم

ما برق جائے نور بکاشانه برده ایم — آتش بپاسبانیٔ پروانه برده ایم
بگرفته خواب دیدهٔ بخت و امید را — از بس ز وعدهای تو افسانه برده ایم
با ما اگر خدائے کند دشمنی بجاست — از آشنا پناه به بیگانه برده ایم
این گوشمال درخور ما هست از فراق — نام جدائی تو دلیرانه برده ایم
هستیم آنچنانکه بقصد هلاک خویش — خنجر بخصم و سنگ بدیوانه برده ایم
از سایهٔ خودیم رماں ما رمیدگاں — کز کنج خانه گنج بویرانه برده ایم

حرفے بگو بپرس نظیری چه محرمیست
حسرت بر آشنائیٔ بیگانه برده ایم

چند در دل آرزو را خاک غم بر سر کنم — آتشے را تا بکے در زیر خاکستر کنم
چند بینم خواری و در سینه دزدم تیر آه — شعله را تا کے نگهبانی ببال و پر کنم
زاریم گویا اثر دارد که امشب بر درش — ناله ناکرده خواهم ناله دیگر کنم

تا نه بینم زهر چشمی را که پیام حیات — گر به آب خضر کامم زندگانی تر کنم

با وجود ناامیدی بسکه مشتاق توام — مدعی گر مژدهٔ وصلم دهد باور کنم

گر چه از خاک سر کوی تو خیزم روز حشر — خاک صحرای قیامت را همه بر سر کنم

عالمی امروز به حال نظیری خون گریست
وای اگر فردا چنین جا در صف محشر کنم

زین غم نه گریه آمد و نی ناله برکشم — سخت است حال مشکل اگر تا سحر کشم

غائب نگشته از نظر از پا در آمدم — من آن نیم که رنج فراق و سفر کشم

آن بلبل ندیده بهارم که انتظار — در آشیان ز کوتهی بال و پر کشم

به خوی خانه زاد هم و مغرور خدمتم — معذورم ار ز امر تو یکبار سر کشم

پیدا نشود که هر چه مرا هست از آن کیست — فردا که رخت خویش ازین کو بدر کشم

ما و سفال آن سگ کو زانکه این شراب — مستی نمی‌دهد چو ز جام دگر کشم

چندان امروز هوش نظیری برد وصل
کین جان بی‌بهاش به پیش نظر کشم

امروز پیشت از غم خود دم نمی‌زنم — فارغ نشین که بزم تو برهم نمی‌زنم

انداختم برون شادی هزار کم — غیر از دو شش بباختن غم نمی‌زنم

نازم بدین شرف که غلام محبتم — لاف نسب ز نسبت آدم نمی‌زنم

صد ره سوار گشتم از این گنج آن کده — با آنکه تازیانه بر ادهم نمی‌زنم

می‌سازم ارچه دست غنایش نگینه — می‌بازم ارچه نقش دو قائم نمی‌زنم

امروز بهتر است نظیری جراحتم
آسوده‌ام که دست بمرهم نمی‌زنم

ضبط حرفی میکنم کز وی زبان میسوزدم — شکوه در دل گره دارم که جان میسوزدم

پاس تن از دور میدارد شب هجر تو جان — بسکه از داغ جدائی استخوان میسوزدم

جای شیون دود آهم از دهان سر میزند — بسکه از سوز درون بر لب فغان میسوزدم

خواستم شمعے کہ از روے خانہ ام روشن شود ... وہ چہ دانستم کہ رخصت خانمان میسوزدم

مہربانان زود تر بخشید خونم را باد ... بے گناہم کشتہ و از بیم آں میسوزدم

کردہ ام در بیخودی آہے کہ از روے دور باد ... کردہ لب بتخالہ ورنہ دل تا زبان میسوزدم

از کہ مینالد نظیری باز مرغ بام کیست

عیب گوئیہائے آں آتش بیان میسوزدم

خاک دیگر بر سر مژگان بے نم میکنم ... دست دل میگیرم و دریوزۂ غم میکنم

در تن از آسودگی خونابۂ دل تیرہ شد ... بے شکافم سینہ و الماس مرہم میکنم

بیغم و بیغم زمین اے دردکاران الحذر ... مہر از افلاک و تاثیر از دعا کم میکنم

در دل بے لذتِ من یکسر مو درد نیست ... از کدورت سور را با آنکہ ماتم میکنم

جز پریشانی نمے آرد دماغ از کار من ... از سحر تا شب حساب زلف برہم میکنم

سنگ او در دل گرہ شد گریہ از بیدردیم ... خندہ از بے غیرتی بر اہل عالم میکنم

وصل را خواہم نظیری طوق بر گردن نہاد

دست دل در گردنِ شوق کسے خم میکنم

میروم زیں کوئے و از رشک محبت میرم ... بسکہ با من آشنا گشتی ز غیرت میردم

کردہ شیریں اشک تلخم را شکر خندِ وداع ... جیب و دامانے پر از نقل محبت میردم

نوحہ بر خود میکند دیوار و در از رفتنم ... میبرم ذوق از جہاں از بس بحسرت میردم

حالتے دارم بایں خواری کہ از خاکِ درش ... گر بجنت خواندم رضوان بمنت میردم

از حجاب رفتن بیجا نظیری از درش

بخیہ ہا بر دیدہ از اشک ندامت میبردم

باز از جرمِ شکایت نا امید از رحمتم ... گفتہ ام کفرے و اکنوں بدترین امتم

تا زمن دارد ملالے سایہ ام خصمِ من ست ... در دلِ خود تہمت دارم و در چشم خود بے غیرتم

گرچہ و ز ظاہر ولم اظہار طاقت مے کند ... لیک پنہاں بر سرِ جنگ ست با من طاقتم

مینویسم خطِ بیزاری دل پُر شکوہ را ... پابوس پیوند دارد نیست با و نسبتم

عالمے از رنجشم راہ حکایت یافتند
از نکوخواہاں دگر در زیر بار منتم

منکہ جا یابم بہ پرسش بار رشک اغیارم چکار
این چنین دائیم و در آتش از دل پر غیرتم

نیست از رنجش نظیری گر شکایت میکنم
عندلیبم نالہ کردن ہست رسم و عادتم

تا از فضائے دشت بگلشن فتادہ ام
از چشم طائران نوا زن فتادہ ام

در نقش کارگاہ جہانم نمود نیست
کز ضعف ہمچو رشتہ ز سوزن فتادہ ام

گر سینہ مے خراشم وگر چہرہ میکنم
شوریدہ تر ز باد بخرمن فتادہ ام

نے در حساب گوہرم آرند در نظر
از کیسۂ کریم بہ برزن فتادہ ام

مشتاق التفاتم و محتاج رحمتم
چون طفل شیرخوارہ بدامن فتادہ ام

سعیم اسیر دوست دریں ترکتاز کرد
طالع نگر کہ قسمت دشمن فتادہ ام

زین بوم و مرغزار نیم گر ملولتم
طاؤس سدرہ ام ز نشیمن فتادہ ام

بازِ شہم کہ تاک شد از مرحمت مرا
در دست این عجوز برہمن فتادہ ام

طبل رحیل قافلہ سالار میزند
من در طلسم بے در و روزن فتادہ ام

چون گل برنگ و بوئے ہوا خرقہ در گرو
دستار وا گذار بگردن فتادہ ام

ریحاں دمد بعشق نظیری ز آتشم
در گلشن خلیل ز گلخن فتادہ ام

بتمنائے غلط بر ہمہ کس میر شدیم
پدر از خانہ برفتیم و جہانگیر شدیم

ہر کلہ گوشہ پئے خدمت ما مے شکند
کہ سرافراز باندازۂ تقصیر شدیم

مئے تلخ وگزک شور ز ما پرس کہ چیست
طفل بودیم کہ باز از شکر و شیر شدیم

غافل از شیوۂ رندی بسلوک افتادیم
تازہ ناکردہ دماغ از پئے نخچیر شدیم

دوست بر ما نگران از سر شفقت بگذشت
خاک بودیم ز فیض نظر اکسیر شدیم

ہر کجا راہ دہد اسپ بران تاز کہ ما
بار ہا مات دریں عرصہ بتدبیر شدیم

شادیٔ ہفتہ بآزادیٔ ما میگردد
ہمچو آدینہ چہ سر حلقۂ زنجیر شدیم

چار فصل چمن عمر ندیدیم افسوس　　نارسیده بجوانی ز تعب پیر شدیم

رشک بر پیری ما چرخ و عطارد دارد　　پشت خم همچو کمان راست تر از تیر شدیم

خوشتر از عمر زلیخا بطرب برگشتیم　　عذر تقصیر عمل در پئے توقیر شدیم

زاں دو محراب نشیں هندوِ زنار پرست　　پیش گفتار بدریوزهٔ تکبیر شدیم

فکر آبادی ایمان نظیری کردیم
سوئے دلهائے خراب از پئے تعمیر شدیم

نه جا نتوانم از کم نشاءِ کے چالاک برخیزم　　بهر سو جنگ محکم سازم و چوں تاک برخیزم

چناں ز آلایش مژگان تر دامن گرانبارم　　که شست از جا چو نور دیدهٔ نمناک برخیزم

بصافی مشرباں صحبت گزیدم صافیا باید شد　　بسوزم زهد خشک خرقهٔ تر پاک برخیزم

چو موجم نقش بر آب چو گردم رخت بر صرصر　　ز دامن تا گریباں همچوں سوسن چاک برخیزم

ملالِ آشیانم گشت کے باشد بهار آید　　چو بلبل مست گردم از خس و خاشاک برخیزم

بیکدم باده صاحب همتے دستم نمے گیرد　　که دامنش گردم و از خانهٔ امساک برخیزم

دریں صحرائے پر صرصر چه تمکیں هست بودم را　　چو دود از باد بگریزم چو گرد از خاک برخیزم

بسعد و نحس دوراں خطِ تسلیم و رضا دادم　　که نتوانم چو نقشِ ثابت از افلاک برخیزم

نخورده زخم افتادم ز پا ترسم که نتوانم　　بخوں رنگیں پئے آرائشِ فتراک برخیزم

شب از میخانه سوئے خانقه رفتم غلط کردم　　سحر بیایدم از نشاءِ تریاک برخیزم

مکن منعم نظیری گر ز حکم آسماں نالم
ز مظلومی بداد از حاکم بے باک برخیزم

بسیار فطره کردم در گرم و سرد عالم　　چشمے نشد بمالم از دود و گرد عالم

عزمِ رحیل دارم از شهر بند دنیا　　صومِ وصال گیرم از آبخورد عالم

بر خاک ره گذارم افلاک پایمالم　　خلوت نشین شهرم صحرا نورد عالم

رخ میکنم بناخن لب میگزم بدنداں　　با خویش در نبردم غالب نبرد عالم

از جستن آں پریوش تا یافتم نشانے　　دیوانه دوست گشتم ویرانه گرد عالم

خشمی همه تبسم تلخی همه حلاوت
در نیش و نوش جانها درخورد درد عالم

ریزان زمین ثمرها الوان ز من چمنها
رنگی نه همچو بادم از سرخ و زرد عالم

تا بود و هست بودم پیدا و در نمودم
چون نقطه زیادم از نقش نرد عالم

تو بالغان این عهد زن مشرب اند یکسر
مردانگی مجوئید از هیچ مرد عالم

زین خاکدان برستیم وز اختران گذشتیم
ماییم صبح ثانی خورشید فرد عالم

صبح از کف نظیری رطل گران کشیدیم
بر طبع شد گوارا اندوه و درد عالم

کعبه و دیر شدم صد ره و ویران گشتم
بارها معبد ترسا و مسلمان گشتم

باد خاکم بهوا برد و پریشانم کرد
عطر طرف چمن و گرد بیابان گشتم

نفسی از گل و آبی نفسی آتش و باد
نشدم جمع از آن بس که پریشان گشتم

سیلی نهی فضولی ز سلوکم انداخت
چشم ترسیده تر از طفل دبستان گشتم

بازی نفس ز تعلیم گه عقلم برد
گرچه صد بار بدل دست و گریبان گشتم

طوف و سعی حرم عشق نیاورده بجای
تشنه زمزم آن چاه زنخدان گشتم

عمر بگذشت و خریدار نه ام هیچ سخن
کار بد بود و بر خویش بتاوان گشتم

پرده ام از رخ اعمال ندامت بردا(شت)
خجل از طاعت آلوده بعصیان گشتم

دل گرفتم ز کف دیو هوا آخر کار
صاحب جام جم و مهر سلیمان گشتم

نه بد از زیور دوشی بر حوران گردم
که جلا یافته از خار مغیلان گشتم

اگر از ذوق نظیری بشنادم چه عجب
طفل بودم که غزل گوی و سخندان گشتم

غسالشوی تو کاسه ایاغ شدم
به تر ز پنبه رنگین روی داغ شدم

نه خضر بود درین تیره ره نه چشمه خضر
ز شرم هرزه دوی سرو در سراغ شدم

فغان و شیون مرغان چنان ملولم کرد
که جیب و دامن خالی برون ز باغ شدم

نگویم اینکه سیه بختیم غمی انداخت
چو بال زاغ بدم همچو چشم زاغ شدم

بروی سبزه و گل بود سیر و پروازم   نصیب خواند که پروانهٔ چراغ شدم
ته پیاله بمن داد لیک از مستی   فتیله بر دل خامه نهاد و داغ شدم
بدشت و مزرع گشتن هوا پرستی بود   بکنج عزلت و خلوت بباغ و راغ شدم
نسیم نیم شبم بر مشام بوئی زد   سحر شگفته و خوش طبع و خوش دماغ شدم

مدار کار نظیری بخلق دم در کش
که فارغ از همه در گوشهٔ فراغ شدم

نه خراش دم برفت نه گداز دل ببردم   دم آتشین بپایان نفسرد و گفت سردم
شده ام ز خویش فارغ بخیال خلق و دلقی   نه بدرد بازگشتم نه ز دیده آب خوردم
و هم از غذای مرغان بخیال دام و قیدم   نیم از دعای باران بهوای مرغ و زرم
بحکم قضا ببازی که دو شش نشسته نقشم   نشوم ز لعب فارغ که عقب فتاده نردم
بهوای ابر خیزم فگنند زبانه قلم   بگذار سیل افتم نه زدود نه دیده گردم
بقطار کس نگنجم چه گران بها اسیرم   بعیار خس نسنجم چه بلند قدر مردم
بزنند زنگ سنگم نگشند عار خنجر   به تهمتن ار درافتم نگریزد از نبردم
بهم هزار پایه ره بسته قطع سازم   بچهم هزار پله پی مور در نوردم
بخزان و گل نه پیچم نه ز قسم رنگ و بویم   به بهار و دی نسازم نه ز جنبش گرم و سردم
و ز داز کمین نسیمی نزنم بموج دریا   که سحاب خشک مغزم نه ز جار و نی ربودم
همه را بمهر بینم که قرین خویش خویشم   بجهان ضیا رسانم که چو آفتاب فردم

بسماع جان نظیری ز خودم خلاصئی ده
بفشان چنان غبارم که غبار کس نگردم

آتشین گفتار خاکی پیکرم   قطره و باغ خلیل آذرم
در دم احیای عیسی معجزم   در ید بیضای موسی دفترم
جای گل بلبل بر آرد شاخ گل   گر فشانی بر چمن خاکسترم
عالم معنی بنورم روشن است   در حقیقت آفتاب دیگرم

غوطها در بحر معنی صنع کرد | تا برآورد از نه صدف یک گوهرم
از سخن هر کس هیولائی نمود | من هیولائی سخن را جوهرم
کس بمعیارم نمی آرد سخن | هین محک صاحب عیار و بین زرم
وصل معنی دیر اگر دستم دهد | پردهٔ افلاک را برهم درم
چو هرم جستم نمیدانم چنیم | هرچه هستم غرق مهر حیدرم
اختران چون سرمه در چشمم کنند | آسمان گوید غبار آن درم

بهتر از حال نظیری نکتها
گویم و از خود نیاید باورم

بگل پیراهنی امیدوارم | که خوشبو سازد آغوش و کنارم
من آن آسیمه صیادم درین بحر | که در دام نمی گنجد شکارم
قضا هم سنگ کوهم داد سودا | چو سنگے برقرار و بسته بارم
فشاندم خوشه باران بمژگان | بشورش ابر دشت و کوهسارم
شود شوریده تر هر دم گل و آب | ازین مرغابیان چشمه سارم
بامید وصال آن پری وش | بشکلی هر نفس بت می نگارم
بایمان تا نیم از پندار بیرون | عجائب مومن زنار دارم
گریبان میدرم از عشق و کارش | که تاب این سر و سودا ندارم
ز شهری زادگان عشق پرسید | یکی از عارفان آن دیارم
باین خشکی گر آزادم گذارند | ز سرسبزان وادی یادگارم

نظیری ذوق شب خیزان ز من پرس
که از بنگه درین وادی سوارم

سوخت چون شمع پای تا بسرم | شد تنم جمله مایهٔ نظرم
دید صبحم بروی نکشایند | بر شبنم خنده میزند سحرم
من که بر گلبن آشیان دارم | چه غم ست از فنای بال و پرم

پشتِ غم دیدگان بن گرم ست — غم به پیشم سستان و من سپرم
یک ره ابرام دوست نشنیدم — زین تغابن که شد هنوز گرم
کشدم غم بایں گسنہ کہ چرا — شادی از دور دیده بر گذرم
حادثات جهان زهم رنجبند — نسپارند اگر بیک دگرم
توبه ناید بعشق شاهد راست — بر گذرگاهِ ژاله شیشه گرم
بسکه دل بر قفا روم زدرت — قدمِ پس تراست پیشترم
مست و آشفته میروم بر راه — حالِ من ظاهرست از اثرم
خوش نکردند صبحدم مرغان — نام کردند مرغ خوش خبرم

آنچنان دارم نظیری شوق
که بریزند عضوها ز پرم

شست سقائے ابر برگ و برم — بنی شد دل و دماغ ترم
دانه چوں خوشه در گلو آورد — شاخهائے رگ از نم جگرم
بس هوا طرحِ انبساط انداخت — شد درونِ سرا برونِ درم
بدو بال سحاب دوخته اند — دامنِ بحر و دامنِ بصرم
مژه برهم نمے توانم زد — که بطوفانِ گریه باروم
مریمِ ابر در تموز آورد — میوهٔ مهرگان بما جبفرم
عقد سنبل شد آه بیجانم — خوردهٔ نرگس اشک چوں شررم
همه امنیت و فراغت شد — هرچه آفت نمود در نظرم
چوں بجوئے گلستان نگرد — بوسه بر دیده میزند نظرم
بسکه از شوقِ سینه در جوشم — پائے تقدیم میکند بسرم
پائے در فرق مو براعضاهست — همه آبستنی و جانورم

آنچنان گم شدم بعیش و نشاط
که نظیری نمے رسد خبرم

ز خیل نغمه سنجان رفتم و طرز کهن بردم
صدای بلبل کج نغمه از طرف چمن بردم

نه زیب باغ کم شد نه بساط سبزه خالی شد
خس خشکی ز نزهتگاه سرو و یاسمن بردم

دگر در شهر از مستی و رسوائی نمی گنجم
بیابان دیدم و دستی بجیب پیرهن بردم

ز بی مهری یارانم ازین به یادگاری نیست
که مهر خویشتن را از ضمیر خویشتن بردم

هر آمیزش که سنجیدم خواص زهر می بخشد
مذاق ناخوشی از شهد و شیر انجمن بردم

بصد کان مومیائی ای حریفان به نمیگردد
شکست خاطری کز بزم آن پیمان شکن بردم

فراغ خاطر از سیر و سفر جستم نشد حاصل
غم غربت فراهم کردم و سوی وطن بردم

نظیری مست و بیخود دیدمش فرصت غنیمت بود
لب پر شکوه پیشش رفتم و تیغ و کفن بردم

بیروی تو پروانه امشب بچراغم
خود را بچنان بیخودی سوخت که داغم

مطرب بکنایت غزلی دوش ادا کرد
از گریه شدم مست و شد از دست ایاغم

دور از تو ز خود رفتگی دیده ام دست
کز پیش نظر تا شده گیرند سراغم

بوئی اگر از مهر و محبت نشنیدم
گل را گنهی نیست گرفتست دماغم

ای گلبن طالع چه نهی روی بزردی
فصلی نگذشتست ز سرسبزی باغم

کو جیب کشا صبحم و پر کن ز سیاهی
شد روشنی روز رقم بر پر زاغم

مشغول بعلم و ادبی باش نظیری
تا چند شوی شیفته لابه و لاغم

نه مقامی که دران زاد سفر تازه کنیم
نه غباری که ازان سرمه نظر تازه کنیم

سوی این بادیه هرگز نوزیدست نسیم
سینه بر برق کشائیم و جگر تازه کنیم

همه از شعله چو پروانه پر انداخته ایم
وز طپیدن نتوانیم که پر تازه کنیم

تشنه دارند بهجر و دم آبی ندهند
خود لب خشک بخوناب جگر تازه کنیم

کی بود یار سفر کرده ما باز آید
جان مشتاق ازان سینه و بر تازه کنیم

خلق را فتنه این شهر فراموش شده
زخم پنهان بنمائیم و خبر تازه کنیم

وقت آں شد کہ مئے از ساغرِ خورشید زنیم | لبے از خندۂ شادی چو سحر تا
شمس دیں اخترِ اعظم بسعادت خواہیم | نوبت سلطنت شمس و قمر تازہ کنیم
بندہ باشیم و ملوکانہ حکومت رانیم | روش دیگر و آئینِ دگر تازہ کنیم
بتضرع کلہِ فقر ز سر بردایم | بادشاہانہ ہمہ تاج و کمر تازہ کنیم

نقش امید نظیری بجہاں نتواں یافت
بہ کہ ایں تختہ بشوییم و ز سر تازہ کنیم

یک گلیم امّا بہ نسبت چوں خم و پیمانہ ایم | مختلف در رنگ و بوئیم ارچہ از یکدانہ ایم
ہم معبودیم و با شرکِ خفی ہم پردہ ایم | روح مسجودیم و با نفس دنی ہمخانہ ایم
طبع معشوقی و لافِ عاشقی از ما خطاست | طعمۂ بازیم اگر شمعیم اگر پروانہ ایم
گنج در ویرانہ باید کرد پنہاں ایں عجب | بوالعجب تر اینکہ خود گنجیم و خود ویرانہ ایم
قفلہا از ما کشاید فتحہا از ما شود | ہر کجا تقدیر مفتاح ست ما دندانہ ایم
کاشفِ نیت چو شکل قرعۂ دہ نقطہ ایم | رہ زنِ باطل چو فالِ سبحۂ صد دانہ ایم
با بد و نیک ارچہ یکرو ئیم ہمچوں آئینہ | در صلاحِ کار دو رویم صد زباں چوں شانہ ایم
گر پریشانیم عطرِ سنبلِ آشفتہ ایم | ور سیہ کاریم کحلِ نرگسِ مستانہ ایم
آمدیم از علم و در تقریر سرگرداں شدیم | زانکہ چشمِ وہم در خوابست ما افسانہ ایم

در طریقِ بردباری گر نظیری عاجزیم
شکر للہ در رہِ وارستگی مردانہ ایم

ساقی برحمت آمدہ ام تا بپائے خم | یک کاسہ مے بیار و گر ہست لائے خم
باطن زکسب معرفتم بہ نمے شود | تبدیل خلق میکنم از کیمیائے خم
از یک پیالہ ام ز خلافِ فلک بحجر | کز سر بروں شدم چو مے از تنگنائے خم
گر خم شکست محتسبم غم نمے خورم | کافیست یک کرشمۂ ساقی بجائے خم
تا ہست باغ و میکدہ از غم پناہ ہست | یا زیر گل شویم نہاں یا قفائے خم
چشمم غنی شد از کرمِ پیر مے فروش | طبعم کریم شد ز دمِ دلکشائے خم

مستی من ز جنس حریفان دور نیست | نوشم مے از قرابہ دیگر ورائے خم
پیمانگی کند فلکم مہر فطرگی | گردون صلائے عام زند من صلائے خم

در حرص نان چو مور نظیری چہ ماندۂ
طاؤس میشود مگس اندر ہوائے خم۔

ردیف النون

دیریست بروں رفتہ ام از اختیارِ خویشتن | بنشستہ ام اندوہگیں در انتظارِ خویشتن
گر از عیارِ حالِ خود در مجلس اظہارے کنم | سازد از مقامِ خود فتد مے از عیارِ خویشتن
مشربِ مصاحب مے کند ور نہ تفاوت بیحدیست | تو مستِ حسن و نازِ خود من در خمارِ خویشتن
تا رفتم از کوئے مغاں در من غریبی کار کرد | ہرگز نمے آید مرا یادِ دیارِ خویشتن
توفیق اگر یاری کند در زہدِ خشک آتش زنم | زاب ورع سوز آورم رنگے بکارِ خویشتن
سیلابِ مستی سر دہیم تا بیخ ہستی بر کند | یکبارگی فارغ شوم از خار خارِ خویشتن
گر بر سرِ صلح آورد روزے پشیمانی مرا | چنداں بگریم کز دلت شویم غبارِ خویشتن
گر پیش مے خواندی مرا ذوقِ مرامی یافتی | نقشِ خرابی ماندہ ام از یادگارِ خویشتن
آں شب کہ در خوں خفتہ ام دانم شب آسودگیست | کم روز راحت دیدہ ام از روزگارِ خویشتن
یک روز برقع برفگن انصافِ مشتاقاں بدہ | خلقِ جہاں را کردۂ امیدوارِ خویشتن

معشوق و عاشق را بہم نازے نظیری لازمست
دشمن نمے باشد کسے با دوستدارِ خویشتن

عمر اگر باقیست رنجشہا کہن خواہد شدن | آں لبانِ تلخ گو شیریں سخن خواہد شدن
باز خواہد آمدن از نقش بازیہا خیال | ایں دو چشمِ بت گرمن بت شکن خواہد شدن
پاسخ گفتارِ زشتِ ما ہم استغفارِ ماست | کے صنم گویا بکفرِ برہمن خواہد شدن
باز عشقِ حیلہ گر شاہد فریبی میکند | یوسفے ہر گوشہ در چہ بے رسن خواہد شدن
منکہ از گم کردہ یارِ خود نمے یابم نشاں | گر بہ بیت اللہ روم بیت الحزن خواہد شدن

من کجا و عیش و مستی بادہ بر من زہر باد / بے تو گر شکر خورم تلخم دہن خواہد شدن
اسم اعظم ثبت لعل تست پاکش دار ہاں / ایں نگیں در دست بے نصیب اہرمن خواہد شدن

جیب ماتم دیدگاں چاک ست تا دامان حشر
شاہد حال نظیری پیرہن خواہد شدن

در چراغ حکمت از مغز خود روغن مکن / جز بنور عشق راہ معرفت روشن مکن
حکمت از خود جوی وارہ یونان یونانی مخواہ / از کنار خوشہ چیناں دانہ در خرمن مکن
عشقبازاں را قوام جسم از قوت دل ست / چوں دولت باشد قوی فکر غذائے تن مکن
دلبرے بگزیں کہ اول یار دم آغوش تست / شاہد ہرجا نشیں را دست در گردن مکن
آب پاشاں ہست در کوے پریرویاں پدید / تا نمائی پائے در گل چشم بر روزن مکن
رود مصر و چشمۂ موسیٰ براہ قدس ہست / وقت پیری ہم بس از آلایش دامن مکن
اختیار عشق با اہل ہوس شغل خطاست / مرکبے کز موم سازی نعلش از آہن مکن
اے خوشا خواری و خورسندی گہ فقر و قبول / کس نگوید گلخنے را جائے در گلشن مکن

آشتی داری بخصماں با نظیری کیں مکن
دشمناں را دوست کردی دوست را دشمن مکن

دلا روز آں خم ابرو بگرداں / بدل کردیم قبلہ رو بگرداں
رخ از ہندوئے خطش سومنات ست / مسلمانی رخ از ہندو بگرداں
نہ بینم غرہ آں روز مبارک / عنان طرہ بر یک سو بگرداں
بہار حسن عالم بے خزاں نیست / رخ از اصلاح ایں جادو بگرداں
بہر فصل ایں جہاں طبعے پذیرد / ترا ہم رفت فصلے خو بگرداں
ز دست انداز زلف از کار رفتم / شکنجے بر خم بازو بگرداں
مبادا بر نشاں آید خدنگے / کمینے دیدہ ام آہو بگرداں
بعشقت پارسائی پیشہ کردم / برسوائیم در ہر کو بگرداں
زلالت تیرہ گشت از نارسائی / نظیری آب خود زیں جو بگرداں

درمان ضعف دل بلب نوش خند کن — حرفے بگوئی و مشک گلاب بقند کن
لب پاک از ترشح آب حرام کرد — طرفے دا بگردن صوفی کمند کن
بوئے عبوس عارف شهرم دماغ سوخت — خادم بیار مجمر و فکر سپند کن
زهرم برگ ز حاسد بدگوئے میدود — نیشم ز دل برآر و علاج گزند کن
با ما بدست خصم بخود ار چه خوب هست — گو استلم بطینت نا ارجمند کن
آں کس که دین نداد و گوید که عارفم — تکفیر او بملت هفتاد و اند کن۔
تا کے چو موج آب بهر سو شتافتن — در عین بحر پائے بگرداب بند کن
نقدت همه بروئے ریا قلب مانده ست — صراف خویش شو سخن چون و چند کن
دشمن اگر بسفرهٔ تو میهمان شود — بخشش و نام خویش همت بلند کن
آرایش برون چه کنی پشم گوسپند — گرگے که در درون نست ترا گوسپند کن
افغاں که سوختی و بمرهم نمے رسی — آن را که داغ مے نهی اول پسند کن۔

عالی نمود عشق نظیری مقام تو
معنی بلند آور و دعوے بلند کن

با مسلمان زادگان تا کے دل و جان باختن — بعد ازین خواهم بترسا زاده ایمان باختن
بر امید یک نگاه مرحمت مے شایدم — خویش را چون سرمه در چشم عزیزان باختن
تشنه چندین ره ظلمت کرده طے حیف حیف — جام جم را در کنار آب حیوان باختن
شیوه ما دارد محبت ورنه کار عقل نیست — یوسف افگندن بزندان عشق زندان باختن
کار بر اندازهٔ ما نیست بس رسوائیست — زو دو هیچو اهرمن مهر سلیمان باختن
بر امید التفات خضر نادانی بود — زورق اندر بحر و مرکب در بیابان تاختن
عشق بے تعلیم مے آید برین معنی گواست — کودکان را عشق باهم در دبستان باختن
گر دلے داری دو عالم را بداوے بر فگن — کس ندیدم پرده باشد از هزاران باختن
تا مقامر شیوگان را عادتست اول زیاد — داد کردن دل پس ایمان بر سر آن باختن
گر دکیے با چو گردی رو حریف مانده — با فقیران منعمان را نیست آسان باختن

لافِ آن بهتر که در میدانِ سربازان زنم — شرطِ دعویٰ نیست تنها گوی و چوگان باختن

هر قماری را که شرطی نیست ذوقی نیز نیست — از لبِ تو بوسه و از ما گریبان باختن

نیست ز مغلوب بودن لیک غیرت عالی است — عشق میخواهد ببازم لیک نتوان باختن

طاعتِ چل ساله را در عشق ترسا زاده ای — در سرِ بازار میباید بعصیان باختن

چیست میدانی نظیری وقتِ مرگ افلاسِ ما

جان بساحل بردن و سامان بطوفان باختن

بگریه در دلِ تو گر اثر توان کردن — ترا ز ذوقِ محبت خبر توان کردن

اگر بهرِ من آب و گلت سرشته شود — دل و زبانِ تو شیر و شکر توان کردن

قبولِ سلطنت هر دو کون چندان نیست — که با محبتِ تو سر بسر توان کردن

به پند هر دمم از این راه بر نمیگردم — بجستجوی تو سر در خطر توان کردن

بیانِ شوق بتقریر در نمی آید — نمیشود که سخن مختصر توان کردن

بنامه گر صفتِ اشتیاق بنویسم — ز کاغذ و قلمم بال و پر توان کردن

ز دیده تا بدلم رفت گریه طوفان کرد — گذر عجب که ازین رهگذر توان کردن

علاج نیست که خصم از درونِ جان برخاست

ز کیدِ دشمنِ بیرون حذر توان کردن

نوش میریزد حدیثت در گزندِ خویشتن — تلخ از آن گویی که داری پاسِ قندِ خویشتن

بس پریشان ساختی زلفِ درازِ خویش را — گر دلی نگذاشتی فارغ ز بندِ خویشتن

هیچ کارم بیش از شفقت بکامِ من نبود — چون پسندیدی مرا گشتم پسندِ خویشتن

دولتِ عشقِ تو ام هرگه بخاطر بگذرد — سجده آرم پیشِ بختِ ارجمندِ خویشتن

با خیالی مونسم کز فکرِ خود در وحشتم — از عزیزی تا دهم سر در کمندِ خویشتن

هر که از مجلس عبیر و عود بیرون آورند — دفعِ چشمِ بد برم دود سپندِ خویشتن

رام دل زلفِ سیه مارت نشد شرمنده ام — از فسون و دعوتِ ناسودمندِ خویشتن

صلح و جنگت بر دلم میدانِ طاقت تنگ ساخت — عرصهٔ جو در خورِ سیرِ سمندِ خویشتن

عشقبازی گرچه میگویم خطا کردن بود | برنگردم زین خطاکاری به پند خویشتن

پیش گفتارت نظیری جان تحسین میدهد
تا زکن بر حسن ادراک بلند خویشتن

مردانه قماری کن دستی بدو عالم زن | خصلے که نهی پر نه نقشی که زنی کم زن
سر دم چو فلک لعبے از پرده برون آری | این شعبده یکسونه وین معرکه برهم زن
گر مهر نهی بر دل از شوق بیانی به | در قفل زنی بر لب از رطل دمادم زن
بینائی جان خواهی شمشیر بتارک زن | آگاهی دل خواهی الماس بمرهم زن
تو هرچه خاموشی کز هیچ نپندیشی | من پاس کرا دارم غواص نه ام دم زن
ایمان ز یقین خیزد از هرچه بشک باشی | در آتش حرمان بین یا بر محک غم زن
مومن نتوان گفتن عاشق که مجاهد نیست | رو بوسه چو سربازان بر طرهٔ پرچم زن
شادی و غم عاشق توام بزمین آیند | تخت از پی سور ما در حلقهٔ ماتم زن
ما جان بهوائے تو دادیم درین گلشن | بر هستی ما دامن چون باد به شبنم زن
تا عذر گنه گوید آن حور بهشتی را | خالی دگر از عصیان بر جبههٔ آدم زن
گر کعبه هوس داری احرام رخت بندد | چون خال زنخدانت کو غوطه بزمزم زن
شرع آخر سنگین ست پابند طبیعت را | از کعبهٔ گل برکن در کعبهٔ اعظم زن

چانیست نظیری را بیمار لب و چشمت
یا شربت نافع ده یا ضربت محکم زن

دلم بشد ز دو رنج آزار او کن | تغافل گونه در کار او کن
بکوشش در نگیرد چراغم | شرر داری حرارت یار او کن
گلابے پاش بر دلق وجودم | چو گل آشفته پود و تار او کن
سخن کز پختگی رنگی ندارد | اگر معجز شود انکار او کن
کسے کز روی آگاهی زند حرف | بجان دوست او رسد ایثار او کن
نگه سر سنگ کم آزار حسن ست | غضب را شحنهٔ بازار او کن

اسا ایں حسن داری سادہ ازمہر | مثالے نقش بر دیوار او کن
نفس کز تفتگی تابے ندارد | گر از عیسے بود رفتار او کن

نظیری را مسوزان داغ حرمان
ترحم بر دل افگار او کن

عشق تو شیرازۂ اجزائے من | شوق تو فہرست سراپائے من
بسملۂ گوشۂ ابروئے تست | فاتحۂ شرح تمنائے من
رابطۂ بند بہ بندم ز تست | نیت بداغت شدہ اعضائے من
کعبۂ کوئے تو بود مرجعم | بر سر معراج بود پائے من
مردمک چشم جہانے ز تست | روشنی دیدۂ بینائے من
از شکرستان تو اجرت خورست | طوطی گویائے شکرخائے من
از چمن حسن تو بیروں مباد | زمزمۂ بلبل گویائے من
ایں قدر ارزم کہ ہیچم خری | بیم زیاں نیست ز سودائے من
ایں شرفم بسکہ شوی مشتری | ہیچ مدہ قیمت کالائے من
پس ز رفیقان رہ افتادہ ام | گر نکنی رحم بمن وائے من

جائے نظیری دگر اینجا کجاست
من شدہ تو آمدہ بر جائے من

غم از دل برکراں نتواں نہادن | گرانے بر جہاں نتواں نہادن
مرا سرے بجاناں از ازل ہست | کہ با جاں درمیاں نتواں نہادن
ارادت کردہ محرومی مقدر | گنہ بر آسماں نتواں نہادن
نوالہ گر ز کف معشوق باشد | بتلخی از دہاں نتواں نہادن
سرے کافراختم از آستانش | بجز از آستاں نتواں نہادن
ز بس داغ جنوں آشفتہ مغزم | سرم بر پرنیاں نتواں نہادن
سمند عشق تم توسن چناں ست | کہ مویش بر عناں نتواں نہادن

ثبات از عالم و ارکان بروں ست — اساسے آنچناں نتواں نہادن
فضائے چرخ مار بیضہ خوار ست — دریں کاخ آشیاں نتواں نہادن
عزیزے خانہ ام از مکاں رفت — قدم بر لامکاں نتواں نہادن
توانم جاں باساں داد لیکن — بجسم مردہ جاں نتواں نہادن
چناں ہجرش دل و دستم شکستہ — کہ کلکم در بناں نتواں نہادن
قلم درکش بدیوان نظیری
زبس سہوش نشاں نتواں نہادن

نہ مراست حُسن فضلے بعیار سربلنداں — نہ خوش آمدی موافق بمذاق خودپسنداں
بخیال نقش در نگم نہ ددیدہ خواب بُردہ — خم ابروئے نگاریں چو شب نگاربنداں
بتگ دوانہ ریں رہ نہ رسم بگرد مردے — کہ براسپ چوب تازم پے بادپاسمنداں
بچراغ تیرہ بختاں دم خستہ میفروشم — کہ زنا کسی نیرزم بفروغ ارجمنداں
بہوس بزیم سودا من و آہوئے ختائی — بخطا فرو نیاید سر عنبریں کمنداں
دل سوگوار ما را نبُت شوخ و شنگ باید — مئے تلخ نامناسب بمزاج دردمنداں
بکسے نشیں نظیری کہ بہ نیش نوش بخشد
چہ تمتع حلاوت ز حدیث بے گزنداں

بیمار بیدردی ولاں درماں نخواہی یافتن — وحی ار بتو نازل شود ایماں نخواہی یافتن
چہ خلیست درگرد آمدہ کاریست سر در گم شدہ — سر رشتہ کز کف گم شدہ آساں نخواہی یافتن
قربے کہ خاصان شہش در آستانے یکدمند — مفت از خطا در باختی ارزاں نخواہی یافتن
باشد سخن سیم و گہر نزد و مہیر پاک بر — کاذم کہ نرخش نشکند تاوان نخواہی یافتن
باغیست طبعت پر شجر از نظم و نثرش شاخ و بر — دہقاں طرازش گر کند نقصاں نخواہی یافتن
از جویبار خود نوا بر نو بہار من مزن — فردا چو صحرا بشگفد بستاں نخواہی یافتن
شب رخت سودا باز کن ورنہ بوقت صبحدم — از گرمی بازار من دکاں نخواہی یافتن
سلطان ظالم را ظفر بر لشکر مظلوم نیست — درویش اگر ماند بجا سلطاں نخواہی یافتن

احسان ساقی بے زبان ظرف نظیری یکساں
دور از چنیں گرداں شود جہاں نخواہی یافتن

سبو بیار و پُر از آب زندگانی کن — ز جام مے طلب و عمر جاودانی کن
نگفت جم بفریدوں جز اینکہ جور مکن — جہاں ز تست دگر ہر چہ میتوانی کن
نشاط طبع حکیماں علاج بیمار ست — غم شکستہ دلاں دار و شادمانی کن
ز سال خورد مکش سر کہ ہست کار آموز — شراب کہنہ بچنگ آور و جوانی کن
شب از قرابہ شنیدم کہ با قدح میگفت — چو ماہ باش و بخورشید ہم قرانی کن
تہی ز خویش شوی پُر ز مہر سازندت — نظر بکاس ہو و دور آسمانی کن
پدر بشکر و مادر بشیر پروردت — بہر دو شیر و شکر باش و کامرانی کن
سبیل حق شو و عالم سبیل خود گرداں — طفیل شاہ شو و بادشہ نشانی کن

چو نام فرخ خود باش در طریق سلیم
دگر چو نظم نظیری جہاں ستانی کن

منہ برنگ جہاں دل دے و بہاراں بیں — وداع حسن گل و لالہ ہزاراں بیں
بنفشہ خستہ و نرگس بخواب و گل در کوچ — وفائے ہمسراں اتفاق یاراں بیں
ز پارۂ جگر خلق خاک آگندہ ست — ز چاک سینۂ گل داغ گلعذاراں بیں
بجور خانۂ دلہا خراب ساختہ اند — نظر بملک ندارند شہریاراں بیں
رسیدہ اند براوج سپہر بر لب بام — چو ماہ کاستہ حسن کلاہ داراں بیں
جوان و پیر بمیداں دو اسپہ تاختہ اند — نبردہ گوئے سعادت کس از سواراں بیں
زمیں مجوئے نہ بہر سکوں کہ مُردار ست — نشستہ بر سر ہر کوئے جیفہ خواراں بیں
دریں مسافت آزادہ نخواہی دید — طریق اہل فنا گیر و رستگاراں بیں

ز آب دیدہ نظیری گل و فا روید
دراں چمن کہ منم فیض ابر و باراں بیں

بپیش بنشیں ساغرے بستان و طبع آزاد کن — دیں پرستاران معنی را بگفتے شاد کن

تختهٔ تعلیم گردون بین و نقش و ہمشن — خنده چون شاگرد زیرک طبع بر استاد کن

این رقم زشتست طرح تازه بر صفحه کش — وین بنا سست ست قصر قائمی بنیاد کن

ابر ساقی از ہوائے سرو بستان گریست — عندلیبا گل گریبان میدرد فریاد کن

عاقبت چون جائے ما خاکست کار آب به — گل کز آتش میگذارد تکیه گو بر باد کن

در نمازم دل ز مخموری بصد جا میرود — قبله گم شد محتسب میخانه را آباد کن

چشم مستت شب بعید ما خرابی میکند — پارسایان را بمے خوردن مبارکباد کن

گر نویسم شکوه ترسم کز نشناسی مرا — آنکه از حالش نکردی یاد ہرگز یاد کن

شکر این دولت که دوران بر مراد حسن تست

باده در جام نظیری تا خط بغداد کن۔

میدود حاجت براہ خواہش از دنبال من — ہمت استغنا ہمے آرد باستقبال من

صدر عزت قرب میجوید بمن دشمن کجاست — تا بہ بیند رتبهٔ عشق بلند اقبال من

عزتے دارم که گر یا در رہ جنت نہم — صد گره در کار رحمت افتد از اہمال من

شوق در رفتن بآن کویم فرازش میکند — عشق مے بیند ز زیر چشم از دنبال من

سیر معنی تر ز رمز دوستانم در سخن — خامه میرقصد ز تحریر تن خون نال من

گرچه ناخوشتر ز ہر روزست وقت روزگار — خوبتر از سالہائے دیگرست امسال من

روزگارم گر چنین با او نظیری بگذرد

رشک آید عالمے را بر من و احوال من

ساقی صلائے عام ست کاے بکام گردون — دامان خم فراخست دورے تمام گردان

ماؤ دل اندرین شہر چون حسن تو غریبیم — او را عزیز کردی ما را غلام گردان

آزاده خاطران را فکرے عنان نگیرد — گر غم گران رکابست دل تیز گام گردان

بے کیمیائے مستی تبدیل غم محالست — یا مے حلال فرما یا غم حرام گردان

ہرچند بے بہاییم کنجشک این سراییم — قربان سر نیرزیم برگرد دام گردان

بے تو بتلخکامی شبہا بروز بردیم — با ما بشادمانی یک روز شام گردان

حکم شراب و شاہد پنہاں مکن نظیری
پیغام خاص خود را دستور عام گرداں

چند فارغ از نشاطِ درد و درماں زیستن
ہمچو خونِ مردہ زیرِ پوست پنہاں زیستن

شوق و این ناآشنائی عشق و این بے نسبتی
تشنۂ دیدار و آنگہ در بیابانی زیستن

خوبی از اندازہ بیروں میبری انصاف نیست
دشمنِ جاں بودن و شیریں تر از جاں زیستن

دیدہ پُر اشک و زباں پُر شکوہ مشکل حالتیست
با چنیں نازک دلیہا سخن پیچاں زیستن

عیش بیچارانِ مفلس را چراغ خلوتم
باید ام از خانۂ ہمسایہ پنہاں زیستن

تا سحر در سازِ صحبت تا بشب در گشت و سیر
ہمچو گل طرفے نبستم از پریشاں زیستن

منت خاشاکِ نظیری شعلہ کرد و نشست
باد شمع انجمن را تا بپایاں زیستن

صد غم ز غم پیالہ ستاند بیادِ من
صد غصّہ تیغ تیز کند در عنادِ من

گردد ز شیخ و برہمنم کار بستہ تر
در چینِ ابروئے گرہ شد کشادِ من

تسبیح و سجدہ از گلِ میخانہ میکنم
خاکِ مراد بخشش برآرد مرادِ من

پروائے راہب و سرِ زنّارم از کجاست
باید بہ بیت درست بود اعتقادِ من

بعد وصال رخنہ بکارم نمے کند
از بس بعشق گشتہ قوی اتحادِ من

بر آتشم خمارِ شرابِ تو آب ریخت
جامے بنوش و دود برآر از نہادِ من

چندے بحیلہ رفت نظیری براہ عقل
ہرگز براں رہ بودہ نبود اعتمادِ من

بسے الطاف و احساں کہ دیرانی چہ دید از من
گِلم را خود سرشت و عشق خود را آفرید از من

عنایتہائے پنہانیش را گویم معاذ اللہ
بجز او دیگرے یوسف کہ نتوانی خرید از من

خیالِ او لبالب کرد بیرون و درونم را
بصد شمشیر نتواں کبیسر مہر را برید از من

سخن شوریدہ مے آید نمیدانم چہ میگویم
ترش مے بینم آں رو را اگر حرفے شنید از من

بہارے بر سرم بگذشت و تخمے از گلم نشگفت
ہماں خاکم کہ دائم خارِ کلفت میدمید از من

تقاضا بر تقاضا چون توانم لب فرو بستن   در هفت آسمان را عشق میخواهد کلید از من

ز دیگر کشتگان خون در انجمن غلطیده تر خواهم   که در روز جزا مظلوم تر نبود شهید از من

بحشر هر کس و کارے و هر بارے و یارے   من و آهوے صحرائی که دائم میرمد از من

نظیری بس ازین آه و فغان دلخراش آخر
بهر دم تا بکے آزار دل خواهد رسید از من

چه خوش ست از دو یکدل سر حرف باز کردن   سخن گذشته گفتن گله را دراز کردن

گہے از نیاز پنهان نظرے بهر دیدن   گہے از عتاب ظاهر نگہے بناز کردن

اثر عتاب بردن ز دل هم اندک اندک   بدیهه آفریدن بهانه ساز کردن

تو اگر بجور سوزی ز جفا کشان نیاید   بجز از دعائے جانت ز سر نیاز کردن

سخنان گرفته جا بمیان جان شیرین   که توان ترا و جان را ز هم امتیاز کردن

ز خمار مے ندارم سر و برگ سجده بت   دل و خاطر پریشان نتوان نماز کردن

تو بخویشتن چه کردی که بما کنی نظیری
بخدا که واجب آمد ز تو احتراز کردن

ردیف الواؤ

از نصیحت بر فروزد روے تو   از شکر گردد ترش ابروے تو

چند گرم خشم و بیباکی شدن   روے تو در آتش ست از خوے تو

با مئے ما مشک تو آمیختند   رنگ ما نگرفتی و ما بوے تو

تا که پا از خانه بیرون مے نهم   در بیابان میرمد آهوے تو

گریم و خاک رهت شویم باشک   جاے خود گم کرده ام در کوے تو

گہ گہے از رشحه ام سیراب کن   آب خوبی نیست کم در جوے تو

تحفه زان حقّهٔ مرهم فرست   تا دلم بگشاید از پهلوے تو

بهر دفع مرگ حرز جان کنم   گر خدنگے یابم از بازوے تو

دوستان را پیشتر صحبت مکن
روی دل دارد نظیری سوی تو

نوید عهد گل از نو رسان باغ شنو | بشارت طرب از گردش ایاغ شنو
سرم ز حرف پراگنده گوی در شور است | صدای مغز پریشانم از دماغ شنو
شهید یار بناوردگاه یار اولی | همیں وصیت پروانه از چراغ شنو
براهل شوق ره فیض در نمی بندند | نوای بلبل اگر نیست صوت زاغ شنو
درون قطره ز طوفان عشق شوری هست | صدای سیل به اطراف باغ و راغ شنو
ز اصطلاح ره آگه شود ز هر سر خار | لطیفهٔ که شنوی از داستش داغ شنو
خبر ز عرصهٔ کنعان و مصر بیرون پرس | هزار یوسف گم گشته در سراغ شنو
قصور عافیت از خود گذشتگان دانند | ز من مذمت آسایش و فراغ شنو

ز غم بسوز نظیری که گفته بود ترا
ندیم میکده شو لابه گوی و لاغ شنو

نیست دوران را انتهائی طول آمال کو | مطربی کز وی بگردد آسمان را حال کو
تاج عزت بافتست و تخت رفعت بسته | سلطنت ایک جوانمردی بلند اقبال کو
بوم و وحشت ملکت پر از شکار فربه است | جرهٔ شاهینی که با کبکی زند چنگال کو
سنگ باران است بر ما روز و شب از حادثات | ز آشیان خواهیم بر پریم اما بال کو
عالم از دیوان مردم روی دار الجهل شد | مهدی از ترس ار نمی آید برون دجال کو
حسب حال خویش کس از مجموعه یاری نخواند | حافظ شیراز را دیوان فرخ فال کو

بر خیالش راه آمد شد نظیری بسته شد
کوی پر از بوالهوس شد غمزهٔ قتال کو

بدور نسبت، نتوان نیز بود دور از تو | حسد بخویش برد عاشق غیور از تو
مرا کرشمهٔ حسن تو کرده سرگردان | نه غیبتم بحضور است و نی حضور از تو
فگندی آینه را از نظر ز بی قیدی | بجز دل تو ندیدم دلی صبور از تو

بتلخی از نظر خشمگینت افتادم   لبی چو پسته نکردم بخنده شور از تو

امید بود که شمع مزار من گردی   بر آستان سرایم نتافت نور از تو

تو گر مرا بکشی و بتعزیت آئی   میان حلقهٔ ماتم کنند سور از تو

وگر بفاتحه بر تربتم نفس رانی   تهِ لحد شودم عرصهٔ نشور از تو

کرامت عجبی داده اند حسن ترا   که سر زند بدل ماتمی سرور از تو

نظیری اندهِ این خون فشرده چند خوری
بگیر کس نگرفت ست دل بزور از تو

عیش تنگم کز دل افشردن چکد خوناب ازو   چشم سوزن دان که تار آید به پیچ و تاب ازو

عهدِ ممنون خواهدم از خویش چون گنج یتیم   خشک سالی آنکه گردد آبرو نایاب ازو

هیچکس رخت از طلسم آسمان بیرون نبرد   کشتی صد چون سکندر مانده در گرداب ازو

عرصهٔ کیخسرو و افراسیاب است این بساط   بس بخون غلطیده بینی رستم و سهراب ازو

خلوتِ شب زنده داران جد و ذوقی گرندیست   دلبری آمد که گردد مست شیخ و شاب ازو

میرود از دست فرصت زود تر در باز کن   شمع حاجت نیست گیرد خانه را مهتاب ازو

از درون ساغر میاور وز برون مطرب مخواه   بی دف و نی گرم گردد صحبت اصحاب ازو

لطفِ خُلقش عیب محتاجان بپوشد غم مخور   بوریای فقر گردد بستر سنجاب ازو

نعرهٔ یا حی مزن برگ صبوحی ساز ده   آفتاب ست او نماند هیچ کس در خواب ازو

گر امام مسجدش ماموم بیند در نماز   روی بر اصحاب ایستد پشت بر محراب ازو

با نزیرک طبع و نازک گوست دلگیرش مساز
هان نظیری نکته می پرس و ز هر باب ازو

بدست طبع عنان دادهٔ دریغ از تو   بچنگ صد هوس افتادهٔ دریغ از تو

حریف نغمهٔ مستان و صحن بستانی   نه مرد سبحه و سجادهٔ دریغ از تو

ز عیشهای صبوحی بدامن عصمت   چه داغ شرم که ننهادهٔ دریغ از تو

بصیدگاه ضعیفان ز بازوی شوخی   چه تیر جور که نگشادهٔ دریغ از تو

مگر دلالهٔ لالے دریں سرا بستان | بگفت سوسن آزادهٔ دریغ از تو
جمال موصلیان خوئے کوفیان داری | نه در دیار وفا زادهٔ دریغ از تو
بناز کشتهٔ و بر مزار کشتهٔ خویش | تحیتے نفرستادهٔ دریغ از تو
زنام شرم بیک جرعه میدهی از دست | سبک وقار و تنک بادهٔ دریغ از تو
فسون و عشوه اثر زود میکند بدلت | بهیچ دام شوی سادهٔ دریغ از تو
بجمعے که بپروانگی نیرزند ست | چو شمع تا سحر استادهٔ دریغ از تو

بهر حدیث نظیری عتاب میورزی
بکین اهل دل آمادهٔ دریغ از تو

دوش کردیم دل و دیده بدیدار گرو | سر نهادیم بپوشیدن اسرار گرو
پاکبازانه کشیدیم سر از داد حریف | سیم و زر باخته و جبه و دستار گرو
علمی شقه عمامه از آن زلف نداشت | دلق و عمامه نهادیم بیک تار گرو
چون برآریم سر از دائرهٔ مشکینش | چرخ کرد دست دریں دائره پرگار گرو
آبروئے من اگر برد جمالش چه عجب | برده از نار مغان آن رخ گلنار گرو
بندم از صومعه زنار که در دیر مغان | مصحف و خرقه نگیرند بزنار گرو
مرغ محبوس گر آن سبزه بهشتے بیند | بپر و بال کند چنگل و منقار گرو
گر رود سر من ازیں شورش و سودا زرهم | کرده ام رخت دریں گوشهٔ بازار گرو

مے شود هر نفس از عشق نظیری رنگے
دلق درویش که کرده است بعیار گرو

همنفسے بجان خرم قافلهٔ تتار کو | مژدهٔ از آن نسیم کجا گردی زان یار کو
جاذبهٔ او بخواب خوش غارت صبر میکند | گریهٔ شب ربوده مرا شورش کارزار کو
فایده نمیدهد داروئے تلخ ناصحان | این غم ناگوار را بادهٔ خوشگوار کو
منکه سخن نمیکنم شادیِ بوستان کراست | منکه رقم نمی کشم رونق نوبهار کو
حادثه از هزار سو راه نشاط بسته است | غمزده را طرب گہے جز سر کوئے یار کو

چون سگ کهنه در وفا سر بقدم نهاده‌ام — فاقه کشم خبر کرا حمله کنم شکار کو
پیر ز کلم مشامها قوت امتیاز نے — عشوه پاس میخورم حاصل انتظار کو
کس نه نمود جرعهٔ گر جگرم گزک نخواست — خسته درد سر شدم باده بی‌خمار کو
هست ز نگو شده لبی عیش مدامم آرزو — ز دمی ناشتا دلم مستی پایدار کو

بخت نظیری از ازل حادثه زای آمده
توشه عشرتش دهی راحت روزگار کو

از صبح روزگار گشاده جبین مجو — روی شگفته از دل اندوهگین مجو
چشم ثبات مهر ندیدم بآسمان — جنسی که بر فلک نبود از زمین مجو
قاصد پیام یار زما آورد بما — آنجا نشان مقدم روح الامین مجو
آنجا که زلف و چهره نمودند جادوئی — گر مریم است معجزش از آسمان مجو
تمثال خوبی دو جهانت نموده‌اند — نقشی که در تو نیست ز آدم و ز جین مجو
در زلف و در رخ نظاره کن خال لب نگر — راه گمان مپوی و مقام یقین مجو
عشاق او ز نور و ز ظلمت گذشته‌اند — در کشوری که عشق بود کفر و دین مجو
تلخ از لبش چو نحل عسل جوش میزند — گر نیشش باید است نخوری انگبین مجو

بانیک و بد بساز نظیری ز روزگار
گر باغبان گیا دهدت یاسمین مجو

بدل فگار دارم گله بی نهایت از تو — بکدام امیدواری نکنم شکایت از تو
بهزار جانسپاری ز جفا نیامدی باز — شده ناامید دیگر دل من بغایت از تو
سر و برگ من نداری بکجا روم چه سازم — دل پر شکایت از غم لب پر حکایت از تو
تو بخنده لب بجنبان دل و جان بتو مسلم — تو برحم آشتی کن من و این ولایت از تو
ز رقیب اگر تنزل نکنم چه چاره دارم — که اگر بخون بگردم نرسد حمایت از تو
به ازین نمیتوان شد که نصیب شد ز اول — گنه و جنایت از من کرم و عنایت از تو
دم مرگ شد نظیری بجفاش آشتی کن — که بروز حشر حرفی نکند سرایت از تو

ردیف الطاء

از گلستان گل بہ بازار آمدہ — عید مرغان گرفتار آمدہ
گر بنے نالم بقانون برحقسم — زخمۂ بیگانہ بر تار آمدہ
ہیختہ اند این جہان را تا چو من — مرد عشقے بر رخ کار آمدہ
یکدم از بت غافل گشتہ ام — صد گرہ در کار زنار آمدہ
از قفس در باغ خوبیں دل ترم — رشتہ ام در خار دیوار آمدہ
اندہ اندہ ز ابدہم کائینہ را — مایۂ زنگار زنگار آمدہ
مستی ما را چہ داند از کجاست — آنکہ از میخانہ ہشیار آمدہ
دست از مقصود کوتہ کردہ ام — بر سر انگشتم ز گل خار آمدہ

از نظیری شکرستان شد جہاں
در قفس طوطی بگفتار آمدہ

دیوانہ ام ز خانہ مشوش بر آمدہ — طوفانم از تنور بآتش بر آمدہ
آں صید عاجزم کہ ز تاثیر کین من — تیر و کمال شکستہ ز ترکش بر آمدہ
ہر گز نبودہ کاسہ ام از لائے غم تہی — صحبت بہ پیر میکدہ ام خوش بر آمدہ
کعبتین اختر من نیست نقطۂ — زیں نقشہا کہ چرخ منقش بر آمدہ
باریدہ برگ گل بسر از سنگ طعنہ ام — در کوچۂ کہ طبع جفا کش بر آمدہ
با دل شکستہ خاطر سلطان حرم من — کز خانہ ام خم مے بخنش بر آمدہ

مے ترسم ایں شراب نظیری جنوں دہد
دیوانہ ز شیشہ پری وش بر آمدہ

زاں عنبریں کلالہ کہ بر سر نہادۂ — منت بتاج بر سر قیصر نہادۂ
بر چہرہ زلف و خال بود خوشنما ولیک — خط بر عذار از ہمہ خوشتر نہادۂ
آغوش جانم از بر و مویت معطر است — گل در شکنج زلف معنبر نہادۂ

حسن تو زیورِ تو بس ست ایں قدر چرا | بر گوش و سینہ زحمتِ زیور نہادہٗ
ترتیب سازِ جشنِ ملوکانہ کردہٗ | اسباب بزم و رزم برابر نہادہٗ
مینا بکف ز ساعد سیمیں گرفتہٗ | خنجر بہ پیش از مئے احمر نہادہٗ
از کبر بر مراد دلِ کس نبودہٗ | تہمت بہ بخت و جرم بر اختر نہادہٗ
خط عاشق لبان پر ز انگبین تست | در راہ مور دام ز شکر نہادہٗ
آبحیات میچکد از لفظ چوں درت | لب بر زلال خضر و سکندر نہادہٗ

اوراق نظم و نثر نظیری بگو بسنج
بحرے بکف ز سینہٗ گوہر نہادہٗ

شاہدے بر سرِ ایں کوچہ پدیدار شدہ | ہر کہ زیں راہ گذشت ست گرفتار شدہ
گل کہ خنداں و شگفت ست بایں بینار ز | کہ بپائے دلش از کوچۂ ما خار شدہ
گر بارزی کہ مقیم سرِ کویش گردی | بس غریباں نگری بیدل و بے یار شدہ
بس کند غارت ہند و و مسلماں نقش | بدر گوش بہم سبحہ و زنار شدہ
آشیاں ہمہ مرغانِ چمن ویراں کرد | کہ بشب نرگسش از زمزمہ بیدار شدہ
ماہِ کنعاں سفرے کرد کہ بازار دید | یوسفِ ماست کہ اہلش ہمہ بازار شدہ
صد حسین از لب او شربت کامے نچشید | بر سرِ کویش ازیں عربدہ بسیار شدہ
ہر کرا جان و دلے ہست کند در کارش | زود بینی دو جہاں بر سرِ ایں کار شدہ

ہجر و مخموریِ ہمسایہٗ نظیری سہل ست
بخت آں مست کہ در میکدہ ہشیار شدہ

کار بیست بر ملا گذراں در خفا گرہ | فکرے چو تارِ سبحہ ز سر تا بپا گرہ
سیارہ و ثوابت ایں کارخانہ را | دلہا چو کہر باست ز خوف قضا گرہ
بس خوں رہائے ز چہ گلت در دہاں کنند | چوں غنچہ وا کنی گر ایں یدو یا گرہ
کسب معانی از نظرِ عشق کن کہ ہست | صد نکتہ را بہ نیم اشارت ادا گرہ
کوتہ مساز دست تہی کیں نگار را | بر گوشۂ نقاب بود در ونما گرہ

از بس کرشمه میکند از پرده آشکار ‌ ‌ در دیده میشود نظرم از حیا گره

گویا ترنم ز بلبل خوش نغمه در بهار ‌ ‌ از سردی جهان زده ام بر نوا گره

قطعم که گرچه عقده کشائے خلایقم ‌ ‌ نکشایدم ز گردش این آسیا گره

زین چرخ خاکبار که هر صبح روزگار ‌ ‌ دامن چو کودکان زندش بر قفا گره

طرح بقا مدار توقع که خاک را

بسیار هست در دل ازین مدعا گره

آب رز در خم آتشین نشده ‌ ‌ سیر از دخاک جرعه چین نشده

ته این لعل دُرد آمیز ست ‌ ‌ در نگین خانه خویش نشین نشده

مزه نگرفته در میکدهٔ ‌ ‌ کز لبت باده انگبین نشده

بر چنان لب عجب که تا امروز ‌ ‌ لعن ابلیس آفرین نشده

هر که یکبار دیده روئے ترا ‌ ‌ از غمے در جهان غمین نشده

چه شوی پائمال گل چینان ‌ ‌ سنبلت فرش یاسمین نشده

سیب سیمین بمیوه در دیده ‌ ‌ قابل جیب د آستین نشده

کیست کز سلسبیل رخسارت ‌ ‌ خاطرش جنت برین نشده

از مژه دیده ارغوان زارست ‌ ‌ در این باغ خارچین نشده

بے قبول نظر نظیری را

رقم سجده بر جبین نشده

سر دادهٔ و بند نهانی نهادهٔ ‌ ‌ دل بردهٔ و داغ نشانی نهادهٔ

گر در رهِ وفا قدمے بر گرفتهٔ ‌ ‌ بر خود هزار کوه گرانی نهادهٔ

یادت بخیر باد که در گریهائے گرم ‌ ‌ شوقے که از خودم برهانی نهادهٔ

ارزان مکن کرشمه و شوخی که بر دلم ‌ ‌ مهرے که پیش ازان نتوانی نهادهٔ

از درجِ لب مفرح یاقوت دادهٔ ‌ ‌ در طبع نیز شوق جوانی نهادهٔ

فارغ نمیشویم که در آب و خاکِ ما ‌ ‌ تخم هزار دل نگرانی نهادهٔ

غمگیں نمی‌شویم کہ در پائے دہرِ ما — ذوقِ ہزار رود و معانی نہادہ
بلبل خمش نمی‌شود اے غنچہ لب بگوئی — در خوردہائے گل چہ معانی نہادہ
باکس زمانہ عہد نظیری بسر نبرد
دل بر وفائے دشمن جانی نہادہ

دلم گداختہ غم و زتنم تواں رفتہ — ز گرمی جگرم مغز استخواں رفتہ
نشاط روز جوانی بسر نمے آید — کہ ہیچ تیر نجست از خم کماں رفتہ
خبر ز سیرت آیندگاں چہ می‌شنوید — کہ ماندہ ام بغریبی و کارواں رفتہ
ز روزگار دلِ شادماں نمے بینم — کہ از ہجوم بلا راحت از جہاں رفتہ
کس از تلاطم دریا بروں نمے آید — کہ کشتئی کہ بہ بینیم بر کراں رفتہ
چہ از تمیز و خرد مفلس اند ایں مردم — کہ یوسفے چو تو زیں شہر رائیگاں رفتہ
ز بس بوصلِ تو جانہائے خلق پیوندست — ز رفتن تو نہ ہر تن ہزار جاں رفتہ
ز بیم ہجر تو ہر جا کہ بودہ عقل و دلے — رکاب دست تو بوسیدہ و عناں رفتہ
درنگ چند نظیری خوشا سبکروحے
کہ بیش از آنکہ شود بر دلے گراں رفتہ

روندگان ملولیم رہ بہم کردہ — دماغ در سر افسانہائے غم کردہ
گرفتہ کوہ و بیاباں باشک چوں باراں — دمے چو برق با فروختن علم کردہ
بطرفِ ہر چمنے چشمہ نمودہ رواں — بخاکِ ہر قدمے دانۂ بیم کردہ
بذوقِ کنج فراغے کہ شاد بنشینیم — ہمہ حوالئے آفاق را قدم کردہ
بسر کلاہِ نمد کج نشستہ بر گیسو — قفا بتاجِ فریدون و تخت جم کردہ
زبانِ عقل بمئے لال کردہ چوں لالہ — علاج مئے بقدحہائے دمبدم کردہ
اگر پیالۂ مئے دادہ اند اگر خم زہر — ز خوانِ دہر قناعت بہ بیش و کم کردہ
باشتیاقِ اجل راہِ عمر پیمودہ — مقام بر درِ دروازۂ عدم کردہ
ز زیر پردۂ دل دلبرِ نہانی ما — کرشمہ بر عرب و ناز بر عجم کردہ

حکایت لب او مرده زنده میسازد　　مسیح را که با عجاز متهم کرده
بوده مستی عشق آنچنان نظیری را
که پشت بر صمد و روی با صنم کرده

از ما نهان ز کثرت اغیار بوده　　چون گل بزیر پرده صد خار بوده
از نور دیده در نظر ما عیان تری　　پنهان نموده و پدیدار بوده
فریاد جان همه ز گرفتاری فراق　　تو در میان جان گرفتار بوده
خامش گذشته ایم در اندیشه گشته　　گویا که بوده ایم بگفتار بوده
هم طره فتنه زا شد و هم غمزه عشوه گر　　کز شور حسن بر سر اظهار بوده
در هر نظاره کشف حجب بیشتر شود　　تو نور دیده مایه دیدار بوده
قومی ترا ز خلوت عزلت طلب کنند　　تو شور شهر و فتنه بازار بوده
دل هر چه بوده است تو در جوی گشته　　غم هر که داده است تو غمخوار بوده
انکار حال ما چه کنی کز دم الست　　با ما بدیر و میکده در کار بوده
پرسش چه میکنی ز خطا و ثواب ما　　چون هر چه کرده ایم خبردار بوده
جان مست میشود ز حدیث لبت مگر
هم صحبت نظیری خمار بوده

سوی هر کس بعنایت نظر انداخته　　تا قیامت ز خودش بیخبر انداخته
طمعم نیست کزین کو بسلامت بروم　　که بهر سو که نهم پای سر انداخته
عقل در حلقه نگنجد ز بس اندر خم زلف　　دل سودا زده بر یکدگر انداخته
فهم در دایره تنگ دهان تو گم است　　گرچه از حلقه خالش بدر انداخته
دل ز شیرین سخنان تو از ان شعر ریخت　　که بگفتن نمکی در شکر انداخته
دل ما کیست که سرگشته و حیرت باشد　　خانمانها بشکر خنده بر انداخته
شاه در کلبه درویش اقامت نکند　　دولت ماست که بر ما گذر انداخته
دیده صد دجله من داده سر میسوزم　　آتشم بین که چه در خشک و تر انداخته

ببین چہا گفتہ ام ای سرو رواں گرد سرت | کہ چو پروانہ ام آتش بہ پر انداختۂ
گفتمت این رہ رسیدست بپایاں دیدم | کہ نہ اوّل قدمم دور تر انداختۂ
منکہ تقدیر چنیں بست کش تدبیرم بود | بستۂ دستم و زحمم زخم انداختۂ

باید از اوّل شب کرد نظیری شب گیر
بار در مرحلۂ پر خطر انداختۂ

گر پائے سرو دامن یارے گرفتۂ | از محنت زمانہ کنارے گرفتۂ
آگہ نۂ کہ در چہ نفس سود عمر نیست | از ہر نفس اگر نہ عیارے گرفتۂ
عمرت ہماں دم است کہ با یار بودۂ | ہیچ است اگر جز ایں شمارے گرفتۂ
ہشدار تا کہ باطن خود تیرہ کردۂ | از ہر چہ بر ضمیر غبارے گرفتۂ
نخلی بہ سنگ نہ مردم نمیخورد | از خود بریز اگر بر و بارے گرفتۂ
گردوں کشید رخت تا چوں مسیح اگر | وقتے رکاب شیر سوارے گرفتۂ
ہر سو فقیر فاتحہ در کار میکند | یکبار از دہر کہ نثارے گرفتۂ
نادان بحسن خویش مشو ہیچ ز امتحاں | آئینۂ نہ آئینہ دارے گرفتۂ
بازی ز کعبتین فلک خوردۂ مدام | نقش حریف کے بقمارے گرفتۂ
چندیں فرامشی ز حبیب دیار چیست | آخر اجازت از پے کارے گرفتۂ
اینجا صداع را اسیر مخمورے خورد | تو سر نہ درد نیم خمارے گرفتۂ

بو از شمیم زلف نظیری نبردۂ
گر بر فراش عیش قرارے گرفتۂ

غم بسر آوردۂ دل بہ نوا کردۂ | از تو پذیرفتہ ایم ہر چہ عطا کردۂ
جز گل و برگ حنا حاصل تسلیم نیست | ہیچ ستم کندۂ قطع جفا کردۂ
نوبت شادی نہ دیدیم بندگی از ما رفت | شہرہ ببلخ تو ایم گرچہ رہا کردۂ
جفت بلا چوں شدیم گر نہ بروز الست | ما کہ بلے گفتہ ایم فہم بلا کردۂ
ہر کہ تو در دوش کنی صفت نگرد کسے | ہم تو بہیچم بخر چوں تو بہا کردۂ

عشق تو مستی بخلق بے مے و ساغر دہد — بر درِ میخانه ام از چه گدا کرده
هر که جمالِ تو دید دولتِ جاوید یافت — سایهٔ زلفِ سیه پرِ هما کرده
ما ز قصورِ ادب غرق گنه گشته ایم — تو ز غلوئے حیا سترِ خطا کرده
غائب و حاضر بما در همه جا بوده — پشت بتو کرده ایم روئے بما کرده
گریهٔ شب وکنم شگفتگیِ دل چرا — مردمکِ دیده را لعلِ قبا کرده

قطعِ مودت نمائے یار نظیری مباش
سایه گر از آفتاب هیچ جدا کرده

عشق افسر ز سرِ جم باشارت برده — با سپاهی دلِ محمود بغارت برده
نتواند لبِ عیسے بصد اعجاز گرفت — دل که آن چشمِ مهندس بمهارت برده
خواجه در کعبهٔ رندان نظر باز ملاف — که گدا نام شده اینجا بحقارت برده
عشق را فائده در کوئے زیانکاران است — هر که زین کوئے سفر کرده خسارت برده
عشق در سینه و طاعت بجز اکرده بدل — گنج در خانه و دانگے بتجارت برده
بسکه بگریسته ام در جگرم گرمی نیست — گریه ام از نفسِ گرم حرارت برده
رو بمحرابِ گریبانِ تو نتوانم سود — که ز من دیدهٔ آلوده طهارت برده
من بیان هیچ ندارم که سخن گفتنِ تو — از من اندیشهٔ معنی و عبارت برده
کرده بر من درِ افسانهٔ بے سامان باز — قفلِ خاموشی و مفتاحِ بصارت برده

اے خوشا عاقبتِ کار نظیری در عشق
درد و فا مرده و جانان بزیارت برده

آنی که بجان نازِ ترا خور کشیده — خورشید بچشم از رخِ تو نور کشیده
گیسوی تو بربیده کمند از دمِ افعی — مژگانِ تو نیش از تنِ زنبور کشیده
آن رخ که خوئیش میچکد از زلفِ بناگوش — گوئی عرق از عنبر و کافور کشیده
از معنیِ فهمِ دهنِ تنگِ تو ادراک — یک نکته بیان کرده سخن دور کشیده
بے درد تر از شیرهٔ جان ساخته صد بار — خمار که صد شیرهٔ انگور کشیده

کوی تو کنون وعده گه منتظران ست | دیریست که موسی قدم از طور کشیده
محروم ز دلجوئی آن چشم سیاهم | مژگان تو بر گرد نگه سور کشیده
بسیار شد اندوه و عنائی که بود آخر | بینیم بصبح این شب دیجور کشیده
آن شوخ مگر چارهٔ رنجوری ما را | داند که ازین علت ناسور کشیده
آشفته و حیران گوشهٔ ویرانه نگردد | دیوانه که آزار ز معمور کشیده
افغان که بمنزل نرسانید ز سستی | بارے که دو چندان کمر مور کشیده

دل خستن و فریاد نظیری ز درون ست
رنجور نفس از دل رنجور کشیده

از خوی تند و سرکشت کس این خوشنود نه | صد بار رنجیدی ز ما ما را گناهی بود نه
عاشق منافق میشود از غمزهٔ غماز تو | صد فتنه انگیزی و مقصد زیان و سود نه
حسنت نمکها ریخته عشقت جگرها سوخته | از پختن سودای تو حاصل جز اشک و دود نه
نی قهر و جنگی بعد ازین نی مهر و لطفی ز قفا | آخر نمیدانم چه ام مقبول نه مردود نه
اندیشهٔ پنهان تو سرمایهٔ سودای ماست | صد جان اگر نقصان شود در راه تو نابود نه
تا تو نکوتر میشوی من مبتلاتر میشوم | حسن ترا دوری ز ما درد مرا بهبود نه
عیش ضعیف تلخ ما یا رب نصیب کس مباد | در مجلس ما چاشنی در مجمر ما عود نه
هم صحبتان و وجد ما از نقل بی جا مانده ایم | ما کاهلان را جنبشی از نغمهٔ داود نه
در افتراق حال ما صد کوکب منحوس هست | در اجتماع کار ما یک اختر مسعود نه
گرویده قسمت در ازل نایابی و سرگشتگی | یک سالک جوینده را در جانب مقصود نه

یا از صبوحی سرخوشان اصحاب مجلس میکشان
هجر نظیری را سبب جز بخت خواب آلود نه

در عهد تو یک سر بگریبان نرسیده | کش چاک دل از سینه بدامان نرسیده
محمود پریشان سر زلف ایاز ست | کاریست محبت که بسامان نرسیده
مجنون نشد آرام پذیر از رخ لیلی | دردیست جدائی که بدرمان نرسیده

هر قطرهٔ از چشم ترم سیل جهانیست — جائے رسد این گریه که طوفان نرسیده

دیریست که از نکهت پیراهن یوسف — بوئے بسوئے کلبهٔ احزان نرسیده

بس کز رسن زلف گرهگیر تو بندیم — مارا بئے از چاه زنخدان نرسیده

مائیم و کتابے و چراغے که فروغش — از خانهٔ تاریک بایوان نرسیده

صد بار ز آغاز بانجام رسانیم — افسانهٔ دردے که بپایان نرسیده

فریاد که طے گشت رهِ عمر **نظیری**
این جانِ الم دیده بجانان نرسیده

کجائی اے گل و مل را برنگ و بو کرده — جناں جمال تو نادیده آرزو کرده

گلے برنگ تو گلچیں نچیده از چمنے — هزار مرتبه گلزار رفت و رو کرده

هزار جنس مے آورد در میان خمار — به نشئهٔ تو نبوده است در سبو کرده

سپاس خلق تو بر جان عاشقان فرض است — پریشان جهان را فرشته خو کرده

لب از حلاوت حرفت نمیتوانم بست — که هیچو نیشکرم شهد در گلو کرده

چگونه مردمک شب پرست ما بیند — ترا که ذره و خورشید جستجو کرده

ترا بقول و غزل رام خویش نتوان کرد — عبث خیال توام گرم گفتگو کرده

تو گل بجیب فگن که عشق چاره شناس — نصیب سینهٔ من مرهم و رفو کرده

نظیری از تهِ دل خار خار غیر بکن
که عشق آب توی دیده را بجو کرده

نے سنبل تمنا کوئے نه آتش رخساره — دل پوئے خامی میدید بیداغ آتش پاره

منقار زرّین بادیت تا دانه زین اخگر کنی — کے مرغ این آتش بود هر مرغ آتش خواره

در منزل تنها کو نگر صوفی شده یار آمده — در کوئے خود سرگشته در شهر خود آواره

چوں بید مجنوں هر طرف افگنده از سر طره — چوں دلق سالک هر کجا افگنده از بر پاره

مردم گیا از چیں مخر تنها کو آ چیں مخر — هم مایهٔ بے مایه هم چارهٔ بیچاره

تو اهم دهد وجدان قدر جام مے تنها کو هم — کافتم بطاق ابروے چوں نرگس خماره

اندر کمندِ دودِ او کز سنبل و بجوبہ است　　ہمچوں کلیم افتادہ ام اندر دمِ سحّارۂ
موسےٰ بقومِ خویشتن لوح یدِ بیضا نمود　　یا حورِ سیمیں ساعدے کرد از مہِ نو پارۂ
ہر جرعۂ کے مستی دہد رندِ جحیم آشام را　　از جنس آں چیں کشتئے موز قسم شہدی کارۂ

ساغر نظیری کم ابخش زیں خشک مے ہر دم بکش
کت موم از و شد آہنے کت لعل از و شد خارۂ

در شہر کو ہنگامہا بہر تماشا کردہٗ　　تا خلق را غافل کنی صد فتنہ برپا کردہٗ
وسواسیانِ عقل را در قیدِ شرع افگندہٗ　　سودائیانِ عشق را سر گرمِ سودا کردہٗ
روز قیامت ہم عجب گر کامِ مشتاقاں دہی　　تو کز فریب وعدۂ دلہا ناشکیبا کردہٗ
زلفے پر از خاص و خدم رشئے گرفتارش حشم　　غرضِ تجمل دیدۂ آہنگِ غوغا کردہٗ
در خلوت و عزلت ز تو غائب نمیگردد کسے　　صد عابدِ مستور را در شہر رسوا کردہٗ
نے یار و محرم را گذر نے صبر و راحت را مقر　　آخر دریں ویرانۂ دل تنہا چساں جا کردہٗ
ترسم کہ در روزِ جزا گیرند تعلقے دامنت　　با دیگراں بارے مکن جورے کہ با ما کردہٗ
اے عشق کا آغاز از تو شد آخر سر انجامے بدہ　　تحریکِ شوقے دادۂ کارے تقاضا کردہٗ

ہر عشوہ میخواہی بدہ پیشِ نظیری نسیہ نیست
امروز نقدی در نظر گر وعدۂ فردا کردہٗ

دلے دارم از و دلہا شکستہ　　دلے از ہر صدائے پا شکستہ
تنے دارم ز طوفانِ حوادث　　چو کشتی در تہِ دریا شکستہ
ز رعنایاں کہ بر آتش نہندم　　چو عودم سر بسر اعضا شکستہ
بر اصلاحم فلک را دسترس نیست　　درختم شاخ از بالا شکستہ
کسے زاں نشنود دادم بریں بام　　کہ سقفِ گنبدِ مینا شکستہ
اجل از غم نمے سازد خلاصم　　بگرگم آستیں عمداً شکستہ
شبِ دنیا سیاہ از دستِ تو زیست　　پرِ طاؤس قدرِ پا شکستہ
چنیں سرمست و خرم کوہ از آن ست　　کہ شیشۂ لالہ بر خارا شکستہ

زبس کز شادئ امروز ترسم | دلم از عشرت فردا شکسته
جهان در کار هر کس دید نقصے | قصوریش بر سر دانا شکسته
کمان ابروئے این غزال رعنا | بجادوئے ید بیضا شکسته

زبس از فتنه میترسد نظیری
سپاهی را بیک غوغا شکسته

دل بدین ناخوش آشیانه منه | چشم بر شفقت زمانه منه
ناگهان میزنند طبل رحیل | رخت خود جز بر آستانه منه
تا کفافے و شاهدے باشد | پائے بر آستان خانه منه
بده تا دست در میان دارد | باده و چنگ بر کرانه منه
مے و معشوقه شبانه خوش ست | نان و پیمانهٔ شبانه منه
مرغ دل را از قفس آزاد | بر در خانه آب و دانه منه
گوش بر نغمهٔ عندلیب منه | چشم بر جرعهٔ مغانه منه
دیه بازود میرسد روزی | بر جهان قحط جاه و دانه منه
هرچه وسعت دهد نکوئی کن | عذر بیدا مکن بهانه منه
اثر زندگی بگور فرست | از پئے مردگے نشانه منه
عشق همراه بر سرمنزل ناید | پائے در ره بجز یگانه منه

با نظیری نشین و وعظ شنو
گوش بر هرزه و فسانه منه

تو بر سر کودکاں نهاده | ما بر کف دست جاں نهاده
بس سنگ گراں به هیچ جا نها | در پلهٔ ابرواں نهاده
یک سود نمود زیر زلفت | در هر شکنے زیاں نهاده
در قند تو خنده رخنه کرده | ما جاں بقصور آں نهاده
لب داده بمشتری شکر چیش | بس نرخ شکر گراں نهاده

ما پست گرفته ز رخ نازت … تو پایه بر آسمان نهاده

بگرفته دلی چو خاره در بر … بس پیشت به پرنیان نهاده

شب ناشده بسته مژگان را … سنگی بکلید آن نهاده

شهری پی یک نظر بیاست … زر بر کف پاسبان نهاده

وز شوق تو جان در آستینها … رخ خلق بر آستان نهاده

بس خاک ز بیم تو نظیری
بر داشته بر دهان نهاده

پرده بردار و صلای می بشیخ و شاب ده … صومعه‌داران عارف را شراب ناب ده

آخر ای ابر کرم پروردهٔ فیض توایم … دود از ما تشنگان برخاست ما را آب ده

از ادب حرفی رقم آموزگار ما نکرد … دفتری از حسن خودداری بما یکباب ده

این دل افگنده را یکبار بردار از زمین … گر نه داغ مهر تو باشد بر و بر تاب ده

ترسم از خونریزی زلفت که گیرد دامنت … خون دلها از شکنجش میچکد کم تاب ده

خوابش از سر رفت با ما هر که هم زانو نشست … تاب بیداری نداری تن بجای خواب ده

وه که از طوفان عشقت برق دل را آب برد … من نگفتم سر بجوییم این همه سیلاب ده

از حرارت هر شبم ضعف دل افزون میشود … یک صباحم از لب خود شربت عناب ده

از تنگنای دل بچشم جان نظیری بیندت
روی بر محراب داری پشت بر اصحاب ده

تا شوی هم انس آگاهی طلاق خواب ده … ترک بالین حریر و بستر سنجاب ده

نقش هر بنیاد پیشت آید بجای دل بشوی … سر بصورت خانهٔ نام و نسب سیلاب ده

ساقی ار نوشی بگوید زهد و تقوی کن نثار … مطرب ار دستی برآرد جبه و جلباب ده

پادشه رندست عارف جامهٔ رندی بپوش … جبهٔ سالوس و تسبیح ریا بر تاب ده

دردمندان را علاجی زان نظر دریوزه کن … مستحقان را زکاتی زان لعل ناب ده

چون چنین کردی وحش به کوه و صحرا کن گذر … خار و خارا را خواص قاقم و سنجاب ده

توسن طبع و هوا سر داده میرانی کجا — دور از مقصد شدی آخر عنانی تاب ده
از سیه چشمان هندی آب در چشمت نماند — آب ریزان پیشه در ریز و چشمی آب ده
ره خطرناکست و منزل دور و رهزن در کمین
روز بیگه شد نظیری ترک این اسباب ده

کیست این از روئے رعنائی بجولان آمده — کرده در هر کس نظر بر خویش نازان آمده
در صفا چون صبحدم در تازه روئے چون بهار — صد گلستان سنبل و گل در گریبان آمده
دمبدم میگردد از نظاره عالم محو تر — چشم قربانیست بر دیدار حیران آمده
دوستان را میخراشد دل خوش گریه ام — من خودم در اشک گرم خویش پنهان آمده
خلق در نظاره خورند از اوقات خویش — روزگار ما ز سر تا پا پریشان آمده
همچو ابر از گوشها عدم ز سر بیرون شده — همچو کوه از چشمها سیلم بدامان آمده
سوئے جا از راه بخشش یار میگرداندم — کین دریتیم بیادش بعد نسیان آمده
کوششم بے مزد و منت صنعتم بے نرخ و قدر — کار خویشم از زبان بر خویش تاوان آمده
شکر لله شد نظیری یار و غربت دو چار
زین سفر نازم که سود ست آنچه نقصان آمده

در بند تو زنجیر گرفتار شکسته — زندان شده صد رخنه و دیوار شکسته
زین پیش شکر خنده حلاوت نفروشد — طوطیم ز شکر سر منقار شکسته
از بسکه عنان پیچد از آن چهره نگاهم — خار مژه در دیده خونبار شکسته
صد قافلهٔ ناز کشوده بدلم بار — سودائے تو از رونق بازار شکسته
بیرون کنم از تن بسر ناخن غیرت — این خار که در سینه افگار شکسته
نے جامه کنم پاره و نے سینه کنم چاک — دیریست دل و دستم ازین کار شکسته
دل خسته ز بیچارگی چاره گرانم — اندوه طبیبان دل بیمار شکسته
پیمانه پیمان تو از پند عزیزان — اندک شده پیوسته و بسیار شکسته
پیمان تو جائے عجبی نیست نظیری — خوش باش که عهد از طرف یار شکسته

کثرت و غم را بجان مردیم ناشاد دِه — ما بتو شادیم مارا خاطر آزاد ده
هر کرا جانان کشد ماتم نمیدارد کسے — دوستان کشتهٔ خود را مبارک باد ده
دور ازان رُمرده ام کے میکند خاکم قبول — در تنم آتش زن و خاکسترم بر باد ده
شور و غوغا بیش شد از بند و زنجیر اے پدر — ترک غمخوارئی این مجنون مادرزاد ده
بر نمے تابد دل ما عشق مے فرمائیدم — کز ده ویران خراج کشور آباد دِه
عاجز انیم از دیار خود بنا موس آمده — عجز ما بشنو نمے گوئیم ما را داد ده

یار مے آید نظیری زندگی از بہر چیست
دیدهٔ بکشا بمردم جانفشانی یاد ده

ردیف الیاء

در ہیچ مقامم نگذارد بدر سنگے — از بوئے بوئے برد از رنگ برنگے
بالاتر ازین طور تجلی قدمے چند — دارد ارنی گوئے دگر ہر سر سنگے
شوقِ تو زنان را ابسر کوئے برآورد — بے معجر و بے کفش نہ شرمے و نہ ننگے
یوسف صفتان داد بزندان تو آرند — دستار بچنگے و سر طرّہ بہ چنگے
صد جنگ ایمان و ازان عشوه فریبے — صد ورع زقرآن و ازان غمزه خدنگے
لب خیز گے میکند ار پیش ره آید — ابروئے گشادی زپس کوچه تنگے
زان لطف و عتابے نکشیدیم که ہرگز — آلوده نکردیم لب از شہد و شرنگے

یک رنگ صفت با ہمہ کس زیست نظیری
نے حیلهٔ روباہی و نے خوئے پلنگے

دگر خدا بر دا ے دل بسر کجا داری — که یک دو روز شد آتش بزیر پا داری
درین دیار بچشم غریب مے آئی — نه آن دلی تو دلا رنگ آشنا داری
چه غم که در طلبت دیده ام غبار گرفت — اگر تو از پئے این دیده توتیا داری
چو مس در آتش صد امتحان گداخته ام — بجستن تو که حسنے چو کیمیا داری

نشاط ہر گذر و خوشدلی ہر کوئے | برائے یک نظرم در بدر چرا داری
صفیر نالۂ جاں سوز از آشیان من ست | بشاخ گل ہمہ مرغان خوش نوا داری

بصد نیاز نظیری کمین فرصت کن
که دام در گذر خانۂ ہما داری

خلوتے خواہم و سودائے سر زلف کسے | دم گرمے که چراغے بفروزد نفسے
از گلم خار بدل میخلد افسوس که نیست | پر و بالے که گریزم بشگاف قفسے
شعله از شہپر بال و پر پروانه نکرد | آنچه از لطف کند شہد ببال مگسے
غم و اندیشه مرا از دو در آورد ز پائے | پائے بر جا تر ازیں میطلبد عشق کسے
بس تنگ حوصله ام دست دلے میخواہم | که بگیرم بفغاں دامن فریاد رسے
محملے نگذرد از بادیۂ ما ور نه | ہمه در وجد و سماعیم ببانگ جرسے

لاف سربازئ ما با تو نظیری غلط ست
چو نتو بر چہره نداریم غبارے فرسے

نیست با مشاطۂ گلبن طرازم حاجتے | عشق اگر خواہد بروید بر سفالے جنتے
غنچه ام گل در گلو دارد بہارم تازه روست | خنده کافیست با غم رازِ صبح رحمتے
مشتری گو رو کن و دلال گو در پا فگن | جنس اگر خوبست خواہد کرد پیدا قیمتے
کار ما را اینچنیں ناپخته کے خواہد گذاشت | عشق اگر مردست با او ہست توئے غیرتے
بر سر کوئے ترقی خود نمائیہا کنم | گر قدم برتر نہد از پایۂ خود ہمتے
نغمۂ سنجیده میگویند ایں رسانا نیست | نے نشان در رو دارد نے خراش رقتے

پرکنم از تحفۂ مصرش نظیری آستیں
گر بیارد برنقابم باد دوست رغبتے

درک سر از مجازان عجمی اده کنی | گرنه آئینه چو آئینه او ساده کنی
زیب مشاطه صفائی نه بدان بہتر | که قناعت بہماں حسن خدا داده کنی
چوں صبا معتکف طرف چمن نتوشاید | خورده حاصل ازاں غنچۂ نکشاده کنی

چون ارادت بکفِ کس نسپردست عنان — کوشش تا همهی مردم آزاده کنی
زاد سالک ز صومعه برداری که در دیر مغان — رهنِ یک کاسه مے خرقه و سجاده کنی
نفع و ضر همه در پرده غیب است چرا — تکیه بر مایۂ از پیش فرستاده کنی
ای سواری که جنیبت بقضا میتازی — گنهی نیست اگر رحم بر افتاده کنی
همچو شمعم همه تن مایۂ دیدار شود — گر شبی نزد خودم تا سحر استاده کنی

سبزه بر جوی دمیدست نظیری وقت است
با حریفانِ سمن بو بقدح باده کنی

وقت آن آمد که خرگه با گلِ سوری زنی — لعبت چینی گزینی جام فغفوری زنی
چهره از لعل قبایانِ بدخشانی کنی — باده با فیروزه خطانِ نشاپوری زنی
دستها در گردنِ چون رطل مینائی کنی — بوسها بر ساعدِ چون شمع کافوری زنی
ساز و برگ هوس آغوش کنارت داده اند — پیش ازین چون نی نمیبایدم از دوری زنی
عمر شیرین موج بر آبیست باید چون حباب — قرعه بر نام شراب تلخ انگوری زنی
بلبل و گل پرده از ساز و نوا برداشتند — زشت باشد گر تو خواهی لاف مستوری زنی
بی کلاه و کفش میرقصند مستان در چمن — تو نمیخواهی که گل بر سر ز مخموری زنی
بلبلان نرگس و بینی میکند وقت است وقت — بر سریر کرسی بر آئی بانگ منصوری زنی

باده آخر شد صبوحی را نظیری ساز ده
ورنه فردا حرف نتوانی ز مخموری زنی

کی سیر غنچۂ او از بهارستان بیابی — گر محو ذوق گردی خود سیر آن بیابی
گر چشمۂ حیاتش نوش از لبان فشاند — صد سلسبیل و کوثر هر سو روان بیابی
نتواندش کشیدن رخش سپهر اگرچه — باریکتر ز مورش موی میان بیابی
چندان ملاحت او بر دیده ام نمک بیخت — کز اشک گرم سوزم در مغز جان بیابی
گر نرگس خوشش آبش چشم از جهان بپوشد — نه باغبان ببینی نه بوستان بیابی
تا نوش خندۂ او دامن ز صحبتم چید — از عیش تلخ زهرم در استخوان بیابی

چندین کتاب مصحف فهرست باب عشق است — دیگر ورق نخوانی گر داستان بیابی

باز از لعیش تو در پرده مے نماید — خود را نهان نمائی او را عیان بیابی

عمرے خدا پرستی کردی ز خود نرستی — شاید که مے پرستی از خود امان بیابی

تمثیل عشق و عاشق بحر و غریق بحر است — تا تو نیابی عشقی از خود نشان بیابی

گر عارفی نظیری پیشانی سبو بین

کاسرار لوح و کرسی بے ترجمان بیابی

بموے بسته جیبم نغمه ساز است پنداری — دلم از هیچ میرنجد دل یار است پنداری

بتحریک نسیمے خاطرم آشفته میگردد — بخود رائی سر زلفین دلدار است پنداری

نه پندم میدهد سودے نه کارم است بیهوده — دلے دارم که همسال او یار است پنداری

نه نوشتم تا قدح بر من درے از غیب بکشاید — کلید روزیم در دست خمار است پنداری

چنانم بر سر زلف صنم سررشته محکم شد — که در گیهاے تنم پیوند زنار است پنداری

بنوعے طعن مردم را هدف گشتم که دامانم — ز سنگ کودکان دامان کهسار است پنداری

فلک را دیدها بر هم نیاید شب از کینم — چنان هشیار میخواهد که بیدار است پنداری

غم خونخوار نوعے در قفائے جانم افتاده — که او را از جهان با من همین کار است پنداری

نظیری بو العجب شیرین و نازک نکته مے آری

ترا شکر بخرمن گل بخروار است پنداری

شد آخر روز برنائی و میل دل همان باقی — بلا گردید ضعف پیری و طغیان مشتاقی

ز بیباکی و رندی منفعل بودم چه دانستم — که در پیری کشد کارم بسالوسی و زراقی

فقیهان شاهد عادل نویسندم صلاح آن است — که در باقی کنم من ابجد حرف شاهد و ساقی

بالطاف خداوندی امید و اتقیه دارم — فراموشم نمیگردد بشارتهاے مشتاقی

نوازش کن کز آن لبهاے شیرین تلخ ناقع تر — حیات خضر با هم گر دهی ز هرم بتریاقی

جمال بوستان دیدم ببخت و کار من ماند — بنفشه در سیه کاری و گل در ساده اوراقی

نظیری از صوت و سخن چندین مکن خاطر — که ماند قصه را بر جاے نازک داستان باقی

گر بعشق کاکلت بر سینه سازم سنبلے — گاه سوزم بر هوائے عارضت بر هر گلے

گو تهمت ایام گلشن رایگان نتوان نشست [۱۴] — دیدن گل منع اگر باشد نوائے بلبلے

دل که آشوبے ندارد چیست کاخ بے هوا — هر که سودائے ندارد چیست کاس بے ملے

از فشارِ غم کشتئے مے بر کنار آرد مگر — ورنه از تدبیر نتوان بست دریا را پلے

فیض صبحم گر قضا گردد صبوحی کے شود — چار قل خوانم تمام شب بعشق قلقلے

نافه چین آستینم گشت و ناف گل بغل — تا بر و دوشم معطر شد بمشکیں کاکلے

بندهٔ آں تاب گیسو و خم بازو شوم — همچو شاخ سنبلے پیچیده بر شاخ گلے

کعبه و زمزم زنخدان و زخش پنداشتم — دیده شد بتخانهٔ کشمیر و چاهِ بابلے

فیض از ساقی نظیری جو ملے از سامری
خاکپائے جبرئیلت هست گردِ دلدلے

گر برون از برقع آن زلفِ پریشان آمدے — کارهائے بے سر و ساماں بساماں آمدے

از جمالِ خود اگر دادی بعالم ذرهٔ — قسمت هر مور مقدار سلیماں آمدے

گر حجاب کعبه و دیر از میاں برداشتے — هر مسلماں گبر و هر گبرے مسلماں آمدے

بودے ار بر قدرِ سوز آتش پرستاران اجزا — بال هر پروانه شمع شبستاں آمدے

گر نبودے پیر کنعاں بوئے پیراهن شناس — کور ماندے در برش گر دوست عریاں آمدے

بر مشامِ آشنا آید شمیم آشنا — سوئے احمد از یمن زاں بوئے ایماں آمدے

هر غمِ او کامدے در سینهٔ تنگم فرو — جانِ محبوس مرا یوسف [۴] بزنداں آمدے

وه که در گلشن خمش دارند مرغے را که او — گر بگلخن در قفس بودے بافغاں آمدے

رخصت ار بودے کزیں بے پرده تر گویم سخن
چوں نظیری هر دو عالم مست عرفاں آمدے

ترا گفتم ز صبح وصل مهر افروز تر باشی — نه کز داغ و داغ دوستاں جانسوز تر باشی

بسیت چوں گماں میخواستم در کشتم روزے — چه دانستم که از تیر قضا دلدوز تر باشی

من از شغلِ تو سرگرداں شدم در ابجدِ دانش — تو در علم نظر هر دم نکات آموز تر باشی

مثال ما دریں بستان مستان شد بہار آمد — کہ چندانی کہ من بد روز تو بہروز تر باشی
نہ گردونی کہ با علمِ قرابت کشتکے داری — چرا ہر چند نازی بشنوی کیں توز تر باشی
تواضع جو کہ پیسا زد غرور و سرکشی خوارت — ز جمشید ار بحسن و دلبری فیروز تر باشی

نظیری تا بہارِ وصل گل افشاں شود باید
زبستان دردِ ہجراں نشاط اندوز تر باشی

گر حسن جمال تو طلبگار نبودے — در خانقہ و بتکدہ ہا بار نبودے
گر نرگسِ مستِ تو نکردے جدل آغاز — تا گردشِ او بودے ہشیار نبودے
بے پردہ توانستے اگر روئے نمودن — در کعبہ حجابِ در و دیوار نبودے
نازت ننہادے بدل ایں بارِ امانت — گر حسن تو از عشق گرانبار نبودے
میزانِ تو در دست غرور ست وگرنہ — حسنِ تو بایں قیمت و مقدار نبودے
گر غیرتِ تو پردہ پسندار نہشتے — یکدل شدہ محرم ز دیدار نبودے
افسوس کہ خوئے تو چو روئے تو نکو نیست — ورنہ ہمہ گل بودے و یک خار نبودے
اے کاش نیامیختی ایں رنگِ محبت — تا ایں ہمہ نیرنگِ تو درکار نبودے
آساں ز عتابِ تو توانست رہیدن — گر جاں بکمندِ تو گرفتار نبودے
آں تاب و تواں رفت کہ بر یادِ رخ تو — دشوار شدے کارم و دشوار نبودے

حیرت است ازیں حلقۂ زنّار نظیری
گر معنیِ تسلیم بزنّار نبودے

غیر از تو نگنجد بسرائے کہ تو باشی — جز تو ہمہ محو اند بجائیکہ تو باشی
شاہانِ جہاں روئے نمائے تو ندارند — نرخ تو کہ داند بہ بہائیکہ تو باشی
خورشید نخواہم کہ در آید بخیالت — تا ذرّہ نہ پرّد بہوائیکہ تو باشی
گردیں رودم در سر و کارِ تو نگردم — الا بہ پرستارِ خدائیکہ تو باشی
در عشق حسد نیست مگر بر دو مقام — آنجا کہ نہ من باشم و جائیکہ تو باشی
آرام ربایید بکمیں گاہ ز صیاد — وحشی روشے رام نمائیکہ تو باشی

شاید که برآرد گل صد برگ نظیری
دستان زن هر شاخ گیاهی که تو باشی

چند ما را بمدارا و افسون بند کنی | تا کی این رشته شود پاره و پیوند کنی
نگه بیهده بر دامن مژگان دوزی | خندهٔ ساخته بر گوشهٔ لب بند کنی
این شکرپاره فروشان همه عیارانند | بر تو حیف است که دل در گرو قند کنی
گر کنی همنفسی با ادب آموزان کن | بهره‌وری چون طلب از نخل برومند کنی
طبع نادان سبکسار نگیری زنهار | وزن خود راست بمیزان خردمند کنی
پند من بشنو و بر چهره فشان گریهٔ تلخ | کین نه زهر است که تحسین لب شکرخند کنی
خجل از کردهٔ خود تا نشوی می باید | حلم را بر غضب و خشم خداوند کنی
بهتر از صحبت ارباب خرد دیگر نی | ترک همبزمی پر شور و شری چند کنی

گنج بی رنج نظیری چه بود میدانی
بنشینی و دل از وسوسه خرسند کنی

بس در وفا تامل و تاخیر میکنی | تا میکنی بوعده وفا پیر میکنی
سنجش طبیعی تو و بیداد خوی تست | با خلق صلح از سر تزویر میکنی
خود ظلم کرده از دل ما غبن میکشی | دل مفت برده دعوی توفیر میکنی
ما را حدیث چون و چرا از حساب نیست | در ملک خود تصور و تدبیر میکنی
گر بر جمال بتکدهٔ ما نظر کنی | لبیک میفرستی و تکبیر مے کنی
بر عشرت گذشته تاسف چه میخوری | خوابی بخوابت آمده تعبیر مے کنی
گر قاصر از تصور او نی عجب مدان | نقشی که نیست باب تو تصویر میکنی
از زلف او نمیرهی از صد هزار سال | شبدیز میدوانی و شبگیر مے کنی

جز یک لحد مقام نظیری بجم نماند
بیحاجت این خرابه چه تعمیر میکنی

چمن قربانگه دنیای خونخوارست پنداری | دریغا گل که شاخ گلبنش دارست پنداری

سحر میگفت با پروانہ بلبل حال وے نالید | کہ گل شد زود آخر شعلۂ خارست پنداری
بسرعت آنچنان سوائے بستان میشود آخر | کہ اطفال چمن را گل بہار زارست پنداری
گل و نرگس ز بستان ہر سحر مخمور مے خیزند | کلید باغبان در دست خمارست پنداری
چنانم میگزد اکنون تماشائے چمن کردن | کہ ہر گل غنچہ بر گلبن سر مارست پنداری
نظر مے بندم از گلزار و نقش یار مے بینم | بچشمم ہر کہ غیر از یار اغیارست پنداری
ندارد دوزن کالائے و عالم نزد سودائم | سحر دارم کہ یوسف اخریدارست پنداری
کدا مے نغمہ کز رگہائے جانم بر نمے خیزد | ہمیشہ مطربم را زخمہ بر تارست پنداری

نظیری بستہ بودم لب کہ عشق افسانہ کوتہ کرد
سخن بر داشت بتیغ قصہ بسیارست پنداری

دریغا در چنین فصلے حریفم یار بایستے | میان بلبلانم جائے در گلزار بایستے
نشد ز ایوان و قصر افراختن جمعیتم حاصل | رہ آمد شد غم سوئے من دیوار بایستے
بسعی دیدۂ شب زندہ دارم کار نکشاید | بجائے دیدۂ من بخت من بیدار بایستے
چنین وقتے کہ بر ساقی و ساغر دسترس دارم | کنار لالہ زار و دامن کہسار بایستے
ز بہر آنکہ در پائے ہمی ونادون ریزم | مرا چون غنچۂ گل مشت پر دینار بایستے
سرم دستار از مخمور بیٹے مے بر نمے تابد | شرابم در سر و دستار در خمار بایستے
بہر کس مے نشینم نشترے در آستین دارد | بہ آسودگی یک یار بے آزار بایستے
دل بلبل بہ این نالیدن آسائش نمی یابد | نوائے عشق را منقار موسیقار بایستے

ہمہ کس لاف در خلوت نظیری میتوانند زد
ترا این خودفروشی بر سر بازار بایستے

بر دماغم دو دیدہ شیدائی | خبر وہم را نماندہ گنجائی
از جگر دود میرود بسرم | مشتعل ام خشک مغز و سودائی
شور عشقم دریدہ پردۂ عقل | سر برآوردہ ام بہ رسوائی
نتوان شہر را بطوفان داد | مے شوم ہیچو سیل صحرائی

عشوهٔ کرده اند در کارم — خانماں میدهم بیغمائی
گاه دستم کشد گهے داماں — کششے برتر از تقاضائی
عشق همراه خویش مے آرد — سازگاری و دلپذیرائی
صد سماعم بدست افشاندن — صد نوایم بمجلس آرائی
همچو گل مے گدازم از رقت — چند نازک دلی و رعنائی
منصب آفتاب مے گیرم — سده بوسی و جبهه فرسائی

کشف علم ازل نظیری کرد
نیست نورے چو نور دانائی

چو لعبتان خیال اند آدمی و پری — باختیار مشعبد کنند جلوه گری
درست اگر نگری سیمیا و نیرنگ ست — نشاط مجلس ناهید و فتنهٔ قمری
ثبات عهد بدست چه خواهد داشت — گلے که در رحم غنچه کرد پرده دری
ز عمر خوشتر و شیرین تری ولے چکنم — نه بسته هیچ خردمند دل بره گذری
درین سراچه مزاج زمانه گیر و عقل — خدا سرائے مقیم ست و کاروان سفری
دریغ از دوسے و نوروز دهر باید رفت — ز کوچهائے خزانے و گریهٔ جگری
بغیر هستی حق روئے در فنا دارد — ز جزو و کل جهاں هرچه را که بنگری
ظفر نبود بکوشیدن خرد ممکن — ضرورت از صف مستی شدیم و بیخبری
چه کودکِ ز دبستاں نفور مے ترسم — شب خمول ز بانگ موذن سحری
جهانیاں بفروغم اگر نه محتاج اند — چو آفتاب چه افتاده ام بدر بدری

باعتماد کواکب مکن نظیری کار
که راه بنده بخود میکنند راهبری

۷ بتو نیائے رسم خوں ز چشم ترچیدی — جراحت از دل هجراں خلیده ترچیدی
حدیث خویش نمکت ارمغان صحبت نیست — که درد از دل و آزارم از جگر چیدی
من از فراق تو مردم ترا چه حاصل شد — بغیر ازیں که گل شهرت از سفر چیدی

همیشه جلوه طراز رقیب بی روشی ‌ ‌ کدام میوه ازان نخل بارور چیدی
ز لغو گوئی هم صحبتان دلت نگرفت ‌ ‌ اگرچه بال مگس را هم از شکر چیدی
صبا ز گلشنم آزاده حال میگذرد ‌ ‌ چو شاخ گل بر گلم داغ نیشتر چیدی
بدست غارت تو آن درخت عریانم ‌ ‌ که از مقام خوشش کندی و ثمر چیدی
بهیچ شوخ آسودگی نمی بینم ‌ ‌ ز بسکه مشعله بر روی یکدگر چیدی
بماه گونه نیلوفری فتاده چو تو ‌ ‌ بسرخ بنفشه شام و گل سحر چیدی
بشد که طعمه زاغی دهی همای را ‌ ‌ اگرچه بر پر دولت ز بال و پر چیدی

ز گریه سحری یافتی نظیری فیض
گل مراد باقبال چشم تر چیدی

دریغ از صف رندان برون نتاخت یکی ‌ ‌ دو کون را بیکی داد و در نباخت یکی
هزار تیغ درین مشهد جزا برخاست ‌ ‌ ندید عشق که مردانه سر فراخت یکی
کسی بمعرکه عشق کامیاب نشد ‌ ‌ ظفر دو اسپه بدو شد ولی نتاخت یکی
بسی بجستن اجزای کیمیا گشتند ‌ ‌ ز صد هزار کس اکسیر در نساخت یکی
وصل و محبت حق دیگرست و حق دیگر ‌ ‌ طریق جهل هزار و ره شناخت یکی
دو کون را که چه داوند و هیچ کس نشناخت ‌ ‌ جهانیان همه بردند و در نباخت یکی
درست خورده این کارخانه مغشوش ست ‌ ‌ نخورد و دار روی سباک اگر گداخت یکی
نوای عشق بساز و صریر الحان نیست ‌ ‌ هزار پرده شد آهنگ کی نواخت یکی

مقرری چو نظیری پاکباز نخاست
که بیش و کم بهم آورده و ساخت یکی

یک ره ملکم این حجره خاکی نگرفتی ‌ ‌ ترک صنم و دیر مغاکی نگرفتی
دیو و ملک از سر ره ناکی تو بستند ‌ ‌ در شکوه عنان دل شاکی نگرفتی
در کوچه وحدت که شهود بدو اهتند ‌ ‌ حظ نظاره وسوسه تاکی نگرفتی
آخر به بری ز اول اگر پاک بیازی ‌ ‌ در باختنی از مهره بیباکی نگرفتی

در مهد دولت سیل بشوخی و هوا داشت
راحت چو مئے از نشاء تاکی نگرفتی

چون گل بنسیمے سر شوریده نشود چاک
هر چند که چون غنچه بجا کی نگرفتی

بر چرخ نشودی چو قمر گوشهٔ نعلین
زنار مسیحا بشرا کی نگرفتی

هر چشم که در چشم تو گیرم بهاے
چون زندگی ما بهلا کی نگرفتی

حال تو شد زینهٔ معراج نظیری
گر بطن سمک را بسما کی نگرفتی

کمند عشوه کشادی و فتنه سر دادی
هزار عربده را سر به بے خبر دادی

روان و روح بجود انس داده را جویم
ز حجره راندی و تن در قفائے در دادی

بدوری تو دل و صبر پائے ارزند
مرا بدست رفیقان بے جگر دادی

بفهم و خاطر زیرک ظفر میسر نیست
بکار پر خطر اسباب مختصر دادی

چنان بسر نروده و مضطرب نشوم
که ره چو شعلهٔ خارم به نیشتر دادی

ز تلخی تو کنم شکوه تا نداند کس
که زهر در قدحم کردی و شکر دادی

مرا که درد صبوح و مئے شبانه نساخت
سرشک نیم شب و نالهٔ سحر دادی

اگرچه قیمت پروانگی وصلم نیست
وظیفهٔ غم وادار چشم تر دادی

بذره ذره از مهر تست زنارے
چو کوهیم ارچه ز سر تا بپا کمر دادی

هنوز دعوت حلوائے بوسه در راه است
ز شط و لب نمک و ذره ما حضر دادی

بایں جمال نظیری کسے حدیث نگفت
ثمر عقرب و یوسف ز چاه بر دادی

عقلم وداع عصمت کرد از تنک شرابی
عشقم نگاه دارد از مستی و خرابی

در دور کنش مغانه شرم از من است تا کے
موے سفید سازم از لائے مے خضابی

هر کس که عنانم کے پیشو مقید
دستم به عشره آورد جام از گران رکابی

بیخوابگی و مستی زان رشتی پیشه کردم
تا روز دید بیارم در حرف بے حجابی

چون پیشه بر سر خم بیهوشید از حیا سم
دروازه وائے فکرم خورشید ذنابی

کز پرتو درد و غم عکس افگند به بیرون — هر ذره ز خاکم خیزد و آفتابی

مورم ولیک دارم قصد شکار عنقا — گنجشک بسته بالم اما کنم عقابی

سامان عمر خواهد بیش کسی نیابد — بخشی بدین تغافل کارے بدین شتابی

تا قادر نشد نظیری بر شاخ وصل دستم

کز باغ بخت چینم گلهائے انتخابی

نه گلم کفاف رنگی نه گلم پسند بوئے — سر و برگ خود ندارم ز خیال رو و موئے

به تصور جمالش ز هزار فکر رستم — دل جمع من پریشان نشود به هیچ سوئے

شده با بدان مصاحب چه فسون کنم ندانم — که بطبع دیو مردم نشده فرشته خوئے

غم دل چگونه پوشم که لباس صبر و طاقت — ز هم آنچنان دریدم که نمیشود رفوئے

نفحات زلف جانان چه بلا مسلسل آمد — که نفس ز هم گسست و نگسست گفتگوئے

سگ خانه زاد عشقم بجفا نمیگریزم — نه شکاری غریبم که جهم بهائے و هوئے

نکند قبولم آتش پس مرگ اگر بسوزند — اگرم ز لوث عصیان ندهند شست و شوئے

شده عرصه از زبونان صف پردلی نبینم — که ز صولجان مردی بدر آورم گوئے

حسنات دین پرستان همه سیئات دانند — مگر آنکه روز محشر نکنند جستجوئے

سخن از بدوست باشد ببرم بهر دو دنیا — دل پر هزار حسرت با امید بازگوئے

چه عجب ز دیده من که سخن ز دل نگارست — تو که بر کنار جوئی نشکسته سبوئے

ز غلوئے اضطرابم ز حجاب بر نیاید

ز صد آرزو نظیری رسم ار به آرزوئے

از کم سخنی و سر بزیری — دادیم به خارها حریری

گشتیم ز بندگی خداوند — سلطان شد ایاز از اسیری

مرغان چو نشاط ما ببینند — بر گل نکنند خورده گیری

ناهید اگر بما نشیند — بهرام نمیکند دلیری

ما آنکه غذائے جان شمیمست — پیوسته کند صبا بشیری

مشکیں نفس از خیال یاریم | گرد رخ گل کند عبیری
بُردیم بآخرت ز دُنیا | دل گرسنگی و چشم سیری
هر دیده و خوانده شد فراموش | الا تو ندیده در ضمیری
چوں شاخ خزاں فتاده بودم | شد شوق تو ام عصائے پیری
هستی ز وجود تو عدم است | عز است بهیچم ار پذیری۔

بکیا نظیریؔ خودم خواں
تا شهره شوم به بے نظیری

دمے گرم و رخ زرد از که داری | سرت گردم بدل درد از که داری
ز فکرِ کیست بر خاطر ملالت | رُخ آئینه در گرد از که داری
کدامی جلوه ترسانیده چشمت | غمِ جاں بیم ناورد از که داری
چه پرسی ماجرائے بزم و محفل | امید یاد آورد از که داری
چه فکر از بزم و رزمت کرده فارغ | دلِ جمع و تنِ فرد از که داری
به تهمت عشق نتواں بست بر خویش | خدارا گریهٔ سرد از که داری۔
حریفاں کم زنند و پاکباز ند | دغا در بردنِ نرد از که داری
نمیسازی به ستاری خبر ده | که تکبیر جوانمرد از که داری

نداری بخت بر گردوں نظیریؔ
فغانِ آسماں گرد از که داری

کجائی گنج پنهانی کجائی | بمعموری بویرانی کجائی
نه در ظاهر نه در باطن مقید | انیسِ جان زندانی کجائی
تو ناپیدا و هر چیز ست پیدا | فروغِ چشم نورانی کجائی
نمی گنجی در الفاظ و عبارت | نوائے معنی وجدانی کجائی
ز تو هر جا نه پر وجد و سماع ست | همه جائی و در جانی کجائی
غنیمت ہائے عالم را بدل هست | تو اے بے مثل و بے ثانی کجائی

دلا حیران تری هر دم ندانم — که همچون چشم قربانی کجائی
خداوند حرم در خانه رامست — تمنائے بیابانی کجائی
به پند عقل کردم توبه از عشق — خطا کردم پشیمانی کجائی
دلم شد تنگ تر از جمع اسباب — غلط کردم پریشانی کجائی
چو کنعان مبتلائے قحط گشتم — کجائی اے فراوانی کجائی

نه در کفرے نه در آئین اسلام
نظیری هیچ میدانی کجائی

ازین مجلس نمی خیزد دمے کاحیا کند گوشے — پیاله چشم بکشاید صراحی وا کند گوشے
گران شد حسن شمع از بذله سنجان مطرب میخواهم — که از تحریر گلبانگ غزل گویا کند گوشے
اگر مے در خروش آید دم مطرب بجوش آید — سر معنی طلب با صد زبان سودا کند گوشے
طنین بال موران لهجهٔ داود یاد آورد — درین پرده مگس بر نغمهٔ عنقا کند گوشے
مرا صد شرح غم بر شئے هم افتاد و آن خود را — بتمکین نکته پرسد با ستغنا کند گوشے
کسے ذوق از مقامات هزاران اتو اند کرد — که از هر عضو همچون شاخ گل پیدا کند گوشے
ضمیر پر گهر دارم قرین ابر نیسانی — سخن را مستمع خواهم که چون دریا کند گوشے
زلیخائے بباید تا حدیث عشق و سودا را — ز سر مهجور انداز و نه رغبت وا کند گوشے
در بیت الحزن یعقوب بند د گر بشیر آید — پریشان گردش خاطر که بر هر جا کند گوشے
درین مجلس که کس نام و سلام کس نمی گیرد — نیازے عرضه خواهم کرد اگر پروا کند گوشے

نظیری کیست مسکینے باهل فقر هم صحبت
نه پیش جم برد عرضے نه بر دارا کند گوشے

جهان بطرهٔ عنبرفشان بیارائی — بعقد سلسله صد دودمان بیارائی
بفتح ولایت خاورستان کنی تسخیر — بخال کشور هندوستان بیارائی
همه مسیح دمان گوش بر کلام تو اند — که نظم و نثر بحسن بیان بیارائی
هزار جان زلیخا دود باستقبال — بحسن یوسفے ار کاروان بیارائی

بزیب صدر نشینان خلل نخواهد کرد بنقش جبهه ام از آستان بیارائی
چه نوگل تو ام از دی بهشت عمر شگفت که مهرگان چنینم از خزان بیارائی
هوای جان نکند بلبلی که مست شود اگر بشاخ گلش آشیان بیارائی
مراد نیست سیه پوش در مصیبت عمر کنون تو ناز و ستم را دکان بیارائی
چو ماهی از عطشم تشنه را چه سود دهد بلعل و گوهرم ار استخوان بیارائی
بمرگ هم نرود خار خار غم ز دلم مزارم ار بگل و ارغوان بیارائی
سخن رسید نظیری بآسمان وقتست
که گوش حلقه کروبیان بیارائی

بخود بینی بجز بتگر نباشی ز خود بگریز تا کافر نباشی
بظلمت افگند طوفان جهلت چو کشتی گر گران لنگر نباشی
ز خیل طائران قدس گردی اگر در قید بال و پر نباشی
نه انسان زاده فضلے طلب کن که از همچون خودی کمتر نباشی
چنان سیراب ساز امروز جان را که فردا تشنهٔ کوثر نباشی
اگر خواهی گداز لذت درین بزم دمی بی عود چون مجمر نباشی
همه کس صید فربه خواهد از عشق کند ردت اگر لاغر نباشی
اگر پای ریاحین سر نداری چو نرگس صاحب افسر نباشی
چو ساغر پیشه گر بخشش نگیری میان همگنان سرور نباشی
نگردی زین خط پرکار سربند اگر چون نقطه زاول سر نباشی
نظیری دل بسیمین غبغبی بند
که در قید مه و اختر نباشی

سحر که سنبلم از جیب پیرهن بکشی گمان برم که رگ جانم از بدن بکشی
شود کنار و برم بی تو باغ عریانی که خار نیش کنی و سنبل و سمن بکشی
شبم بهرزه دهد یارب تو انتقام مرا ز صبح ظالم قطاع تیغ زن بکشی

شکسته شد صنم عیشم از خلیل صباح — تو داد من صمد از این صنم شکن بکشی
بنخل عمر نیاید خزان پیری راه — بنو بهار اگر بادهٔ کهن بکشی
بسایهٔ گل تو آن گیاه بیکارم — که سر اگر بکشم بیخم از چمن بکشی
خطاب غمزهٔ خمار تو بمن زان ست — که مست حرف خودم سازی و سخن بکشی
ز چشم هندوی تو این مزاج می آید — که صندلم بجبین پیش برهمن بکشی
عنان طبع تو در دست نار و بد خو نیست — عجب نباشد اگر سر ز خویشتن بکشی
اسیر کردهٔ تو از خوشی نیارد یاد — چو طفل خاطرش از خویش و از وطن بکشی

مقید لب شیرین مکن نظیری دل
که خسرو ار شوی اندوه کوهکن بکشی -

درین میدان پر نیرنگ حیرانست دانائی — که یک هنگامه آرا نیست و صد کشور تماشائی
ز راه عقل و آگاهی مشعبد میکند بازی — که غلطان مهره زرینست و نیلی حقه مینائی
بجمد آوازهٔ سیمرغ و قاف افگنده در عالم — عبث نظارگی گردید مشتی کور سودائی
خواص طبع جادو سیمیائی چند بنموده — هوای نفس خاکی در غبار غفلت آرائی
اگر نوعی که هست از رخ حقیقت پرده دار — نظر ماند بر سوائی خرد افتد بشیدائی
جز او نیرنگ بینی نیست تا چون و چرا گوید — که هم او خود تماشائیست در هنگامه آرائی
همه زو چون خرد دانا و او برتر ز دانشها — همه زو چون نظر پیدا و او پنهان ز پیدائی
ز شان حسن تو نتوان نشان گفتن معاذالله — تو در دانش نمی گنجی تو در بینش نمی آئی
کسی را نیست حد امتناع از امر و نهی تو — مسلم هر چه کردی نهی بر حق هر چه فرمائی
بمستوری نشد کارم برسوائی علم گشتم — شکیبی گر تو باشد میگریزم زان شکیبائی

بذکرت جان دهد کلک نظیری وه عجب نبود
که افسون حدیث تو کند افعی مسیحائی

ز نیرنگ نطقش بمضمون نیائی — در آئی ز نبض سحر بیرون نیائی
نیائی به بیرائی نازے ز چشمش — که پیش ره صد شبیخون نیائی

بترخانی عشق فرمان برآور — که در تحت احکامِ گردون نیائی
شوی محرمِ بزمِ رندان بشرطے — که ناخوش به بینی و محزون نیائی
بیونانِ حکمت جنیدے طلب کن — خدادان بعلمِ فلاطون نیائی
بگوئی چنان در دلش جا توان کرد — که بیرون بصد سحر و افسون نیائی
نه در گریه صاحب دلت بینوان گفت — که دست و گریبان بجیحون نیائی
بکوش و ازین حلقه جانے برون بر — که در زیر این طاسِ وارون نیائی

مزن بوسه بر آستانش نظیری
بالب گر از دُرِ مکنون نیائی

دیر یست زگوشهٔ نقابے — داریم امیدِ فتح بابے
از زلفِ کجش بعقدِ انگشت — زود است گرفتنِ حسابے
وانگه به نشانِ بوسه کردن — از صفحهٔ رویش انتخابے
هر دم بگلاب پاش مژگان — بر جیب فشاندنش گلابے
از دیدهٔ تر بران بناگوش — غلطان دیدنِ دُرِ خوش آبے
ارزو به نشانِ صد سلیمان — تابے کندن ز لعل نابے
انگشت نمائے شهرم از شے — هر دم بنوازش خطابے
مطعون دارد میانِ خلقم — هر روز بشهرتِ عتابے
دل هر گله کز تغافلش داشت — سر شد به ندادنِ جوابے
رازے که بصد دهان نگنجد — گردید بیان با ضطرابے

با دوست گر اتحاد خواهی
از خویش نظیری اجتنابے

نوشی بصد جان رائگان قوتِ روانِ کیستی — کامی بصد حسرت نهان آرامِ جانِ کیستی
آدم بشوقت در جهان رضوان بشوقت در جنان — تو مرغِ عنقا آشیان محو بوستانِ کیستی
از نسلِ حوریائی پری و ز نسیمِ حورائی بشر — روشن کند فرقت نظر از دودمانِ کیستی

ای از هدایت آیتی بر ما ز یزدان رحمتی — با کس نداری نسبتی نازل بشان کیستی
با خود غرور و سرکشی با ما جفا و ناخوشی — از ما نه‌ای از ما نه‌ای آخر از آن کیستی
بسیار ناز و کم نگه کوته قبا و کج کله — خوش میروی رقصان به ره سرو روان کیستی
بر قلب پا افشرده‌ای رخش خرد پی کرده‌ای — گوی از مه و خور برده‌ای چابک عنان کیستی
قهر از صفا بر جوش تر فاش از خفا و نوش تر — تلخ از شکر خوش نوش تر شیرین زبان کیستی

میریزد از کلک بتان نوشت نظیری در بیان
دست و دهان آلوده گستاخ خوان کیستی

به تسبیح و مصلا کرده‌ام میخانه آرائی — کنون از اشک رنگین میکنم پیمانه آرائی
زبان و گوش محو لذت است اصحاب خلوت را — بذکر جام و شاهد میکنم افسانه آرائی
بدست فکر از هم میگشایم تاب گیسوئی — ز عاشق خوش بود مشاطگی جانانه آرائی
مگر یار مسافر گشته من باز می آید — که جان در حجره آرائی است دل در خانه آرائی
بطامات و غزل ذوق آشنائی دل نمیگردد — بزیب عاریت تا کی کنم بیگانه آرائی
جمال عیش دنیا تیز تر از جلوه برق است — کند شمع از فروغ سوختن پروانه آرائی
مشو شاد از بهار و هر کجا بین زوال فریده — ببرگ و شکوه عالم میکند کاشانه آرائی
گهی گل میزدم در بر گهی سنگم زدند بر سر — بلی میزیبد از مستان چنین دیوانه آرائی
بلا شد در رگ حسن خال و خطها هوشمندان را — بعشق ما کند صیاد دام و دانه آرائی
دلم از هر شکاف سینه آشوبی و گر دارد — پری در چشم مجنون میکند ویرانه آرائی

نظیری اطلس و اکسون نبخشد قدر عاقل را
بزیب فضل و دانش خوش بود فرزانه آرائی

چه باید مرد را طبع بلند و مشرب نابی — نگارین چهره مجموعه خوبی ز هر بابی
سکندر در سراغ آب حیوان باخت طاقت را — خوشا درویشی و خلوت لب نان و دم آبی
به از نظاره چیزی کم است ذوق افزون — نظر بازی بسیر خانگی در پیش مهتابی
بصد ناخن زدن بر رشته عود جگر ارزد — گزیدن از سر انگشت خضابی کرده عنابی

بکامِ ہمچو طوطی شکر از کنجِ دہن کردن — چو کبکان دری بر بال ہم اندا ختن تا بے

شبِ امن و حضورِ قلب ذوقِ وصل و شعرِ تر — نمیگردد بگردِ چشم شاہد بین من خوابے

مدارِ کشتیِ فکرم بگوشِ دامن افتادہ — کہ میترسم ز طوفانِ ذقن افتد بگرداب

نہ بینم چارہ زاں شکستِ و تاو چشمہ نوشیں — بجز دریا ختن مانند ماہی جان بقلابے

حدیثِ صفحہ رخسارِ یار و طاقِ ابرو چند

نظیری خیز و اوراد ے گزین و کنجِ محرابے

تمام شد

سبید : حقر الناس عبد نحیف محمد شریف عفا عنہ گکھڑ ضلع گوجرانوالہ

مجمع تنقیحات - فارسی اور امرشمولہ امتحان منشی قیمت ۱۲ر

شکوہ ہند - مولانا حالی کی مشہور و معروف نظم قیمت ۲ر

چپ کی داد " " " ۲ر

مسدس حالی " " ۸ر

خلاصہ شعر العجم - حصہ سوم قیمت ۶ر

" " چہارم " ۸ر

" " پنجم " ۴ر

لمعات اوج حضرت اوج گیاوی کا کلام ۔۔۔۔۔۔ قیمت ۶ر

پرشین کمپوزیشن - از پروفیسر علیم الدین صاحب ایم اے فارسی ترجمہ اور مضمون نویسی کے لئے بہت مفید ہے قیمت ۱۲ر

ترجمہ و شرح رباعیات ابوسعید ابوالخیر از مولوی عباد اللہ صاحب اختر و مولوی سید اولاد حسین صاحب شاداں بلگرامی قیمت ۱۲ر

مطالب الغالب - یعنی دیوان غالب اردو کی جدید ترین و بہترین شرح از مولانا سہا عہ

الفاروق - از مولانا شبلی نعمانی قیمت عہ

" حصہ اول عہ

المامون ۔۔۔۔ قیمت عہ

عقد آلی - شرح اخلاق جلالی از مولوی محمد الدین صاحب مترجم و فیسر اورنٹیل کالج لاہور قیمت ۔۔۔۔۔ عہ

سرگذشت الفاظ - از مولوی احمد الدین صاحب بی اے - الفاظ کی کہانی ان کی اپنی زبانی مترادفات اور مطالعہ الفاظ پر محققانہ بحث قیمت فی جلد دو روپے عہ

دیوان بہروز - مشمولہ امتحان امرزان اردو قیمت ۔۔۔۔۔۔۔۔ ۶ر

ظہیر الاخلاق - خلاصہ اخلاق جلالی قیمت ۔۔۔۔۔ ۱۲ر

مضامین فارسی - ۵۲ مختلف مضامین بزبان فارسی ان میں سے اکثر وہ مضامین ہیں جو امتحان منشی فاضل میں آچکے ہیں طلباء کے لئے از بس مفید ہے قیمت عہ

قصائد ذوق ۔۔۔۔ قیمت ۶ر

کتب برائے منشی فاضل ۱۹۲۳ء

پرچہ نمبر ۱ - حدائق البلاغت - بی اے عربی کورس جدید + شعر العجم حصہ سوم + چہارم + پنجم

پرچہ نمبر ۲ - ابوالفضل دفتر اول رسوم + مقامات حمیدی (مقامہ [illegible] تا [illegible])

پرچہ نمبر ۳ - قصائد قاآنی الف ب + غزلیات نظیری + مخزن الاسرار + رباعیات ابوسعید ابوالخیر

پرچہ نمبر ۴ - [illegible]

پرچہ نمبر ۵ - ترجمہ [illegible]

پرچہ نمبر ۶ - جواب مضمون بزبان فارسی

کتب برائے منشی فاضل ۱۹۲۴ء

پرچہ نمبر ۱ - حدائق البلاغت - بی اے عربی کورس جدید + شعر العجم حصہ سوم - چہارم - پنجم

پرچہ نمبر ۲ - ابوالفضل دفتر اول - رسائل طغرے - حاجی بابا اصفہانی + مقامات حمیدی (مقامات [illegible])

پرچہ نمبر ۳ - درہ نادرہ (انتخاب یونیورسٹی) سیر المتاخرین [illegible]

پرچہ نمبر ۴ - قصائد قاآنی الف ب - غزلیات نظیری + مخزن الاسرار + رباعیات ابوسعید ابوالخیر

پرچہ نمبر ۵ - اخلاق جلالی (بحث [illegible] خارج) کشف المحجوب ہجویری + گلشن راز شرح لاہیجی -

پرچہ نمبر ۶ - ترجمہ از فارسی جواب مضمون بزبان فارسی -

المشتہر

شیخ مبارک علی تاجر کتب اندرون لوہاری دروازہ - لاہور